

A 136434

Moszkvának jelentjük..

*Titkos
dokumentumok
1944-1948*

Századvég

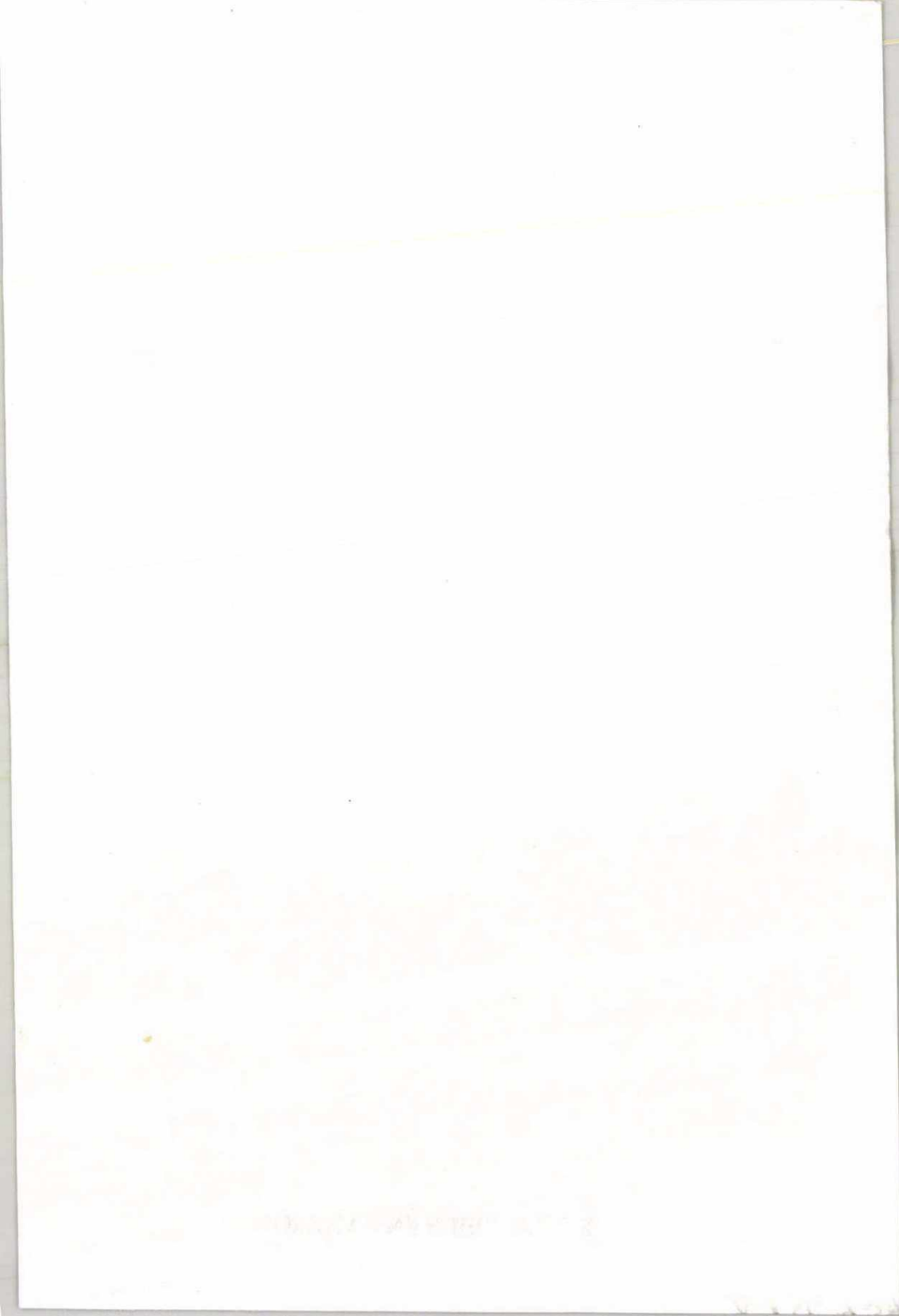
Szeged

Késedelmi díjat számolunk fel

a később visszahozott könyvért!

[illegible]

MOSZKVÁNAK JELENTJÜK...

A 136.757

MOSZKVÁNAK JELENTJÜK...

Titkos dokumentumok 1944–1948

SZÁZADVÉG KIADÓ • BUDAPEST, 1994

Szerkesztette és az utószót írta

IZSÁK LAJOS

KUN MIKLÓS

A jegyzeteket írta

IZSÁK LAJOS

Fordította

PÁLL ERNA

HITSEKER MÁRIA

A fordítást az eredetivel egybevetette

KISS ILONA

A dokumentumok feltárásában és feldolgozásában részt vett
Gennagyij Bargyugov, Ljudmila Koseleva és Larisza Rogovaja

A dokumentumok származási helye:

Rosszijszkij Centr Hranyenijja i Izucsenyija Dokumentov Novejsej Isztroii
Goszudarsztvennoj Arhivnoj Szluzsbi Rosszijszkoj Federacii, Moszkva

Igazgató: Kirill Anderszon

A 136434

JATE Egyetemi Könyvtár

J000102397

TARTALOM

Előszó	7
1944	
Gerő Ernő levele Rákosi Mátyásnak, 1944. december 28.	11
1945	
Gerő Ernő levele Rákosi Mátyásnak, 1945. január 7.	27
Révai József levele Rákosi Mátyásnak, 1945. január 7.	33
Farkas Mihály levele Rákosi Mátyásnak, 1945. január 7.	39
Rákosi Mátyás beszámolója a szakszervezetekről, 1945. március 5.	41
Sikin jelentései a budapesti helyzetről, 1945. január 31., március 2.	44
Háy László jelentése Dimitrovnak a Szent-Györgyiével folytatott beszélgetésről, 1945. május 18.	53
Gerő Ernő tájékoztatója a magyarországi helyzetről, 1945. augusztus 6.	57
Beszámoló az 1945. november 4-i magyarországi nemzetgyűlési választásokról	77
A Tildy-kormány tagjainak jellemzése, 1945. december 14.	87
1946	
Rákosi Sztálinhoz továbbított levele, 1946. július 30.	95
Szovjet katonák meggyilkolása Budapest központjában, 1946. július 4.	98
Mindszenty tiltakozása a katolikus szervezetek felosztatása ellen, 1946. augusztus 13–14.	104
Burcev tájékoztatója Szuszlovnak, 1946. augusztus 17.	107
A legfontosabb politikai események Magyarországon, 1946 júliusa folyamán	113
Távirat a Középső Hadseregcsoporttól, 1946. augusztus 21.	120
Magyarország gazdasági és politikai életének fontosabb eseményei, 1946 augusztusában	126

Titkos jelentés az 1946. szeptemberi magyarországi eseményekről	135
Titkos jelentés az 1946. októberi magyarországi eseményekről	139
1947	
Jelentés a Magyarországon angol–amerikai propagandatevékenységről, 1947. január 27.	151
Változások a magyar kormány összetételében, 1947. március	154
Rákosi Mátyás levele, 1947. április 5.	159
Megbeszélések Kossa Istvánnal, Nagy Imrével, Kiss Károllyal és Péter Gáborral, 1947. április 5.	163
Megbeszélések a Magyar Kommunista Párt vezetőivel, 1947. április	172
Rákosi Mátyás levele Sztálinnak és Molotovnak, 1947. április	193
V. M. Molotov és Rákosi M. elvtársnak 1947. április 29-i megbeszélésének lejegyzett szövege	195
Megbeszélések a Magyar Kommunista Párt vezetőivel, 1947. május	208
Megbeszélés Szviridovval, 1947 tavasza	211
Jelentések az MKP két választás közötti tevékenységéről, 1947. július–augusztus 8.	215
Rákosi Mátyás 1947. augusztus 13-i levele	222
A magyarországi országgyűlési választások előzetes eredményei, 1947. szeptember 1.	227
Zsdanov feljegyzése Sztálinnak Révai előadásáról, 1947. szeptember 24.	229
Rákosi Mátyás levele a szovjet pártvezetőknek, 1947. szeptember 25.	231
Rákosi Mátyás levele Sztálinnak, 1947. november 29.	235
Tájékoztató jelentés az MKP tevékenységéről Sztálin számára, 1947. december 9.	239
1948	
Rákosi és Szuszlov megbeszélése, 1948. február 19.	251
Baranov levele Szuszlovnak az új párt elnevezéséről, 1948. április 3.	255
Megbeszélés Horváth Mártonnal, 1948. április 19.	257
Baranov, Rajk és Kádár megbeszélése, 1948. május	262
Észrevételek az MDP programnyilatkozatához, 1948. június 1.	267
Rákosi ajándéka Sztálinnak	272
UTÓSZÓ	
Izsák Lajos: Amiről a jelentések szóltak	275
Kun Miklós: Akik a jelentéseket olvasták Moszkvában	283

ELŐSZÓ

Régóta tudjuk, hogy Magyarország 1944 utáni történetének kutatásához nélkülözhetetlen a szovjet levéltárak forrásainak ismerete, hiszen 1944 őszétől a szovjet politika döntő szerepet játszott az ország sorsának alakulásában, főként miután 1945. február 4–11. között a jaltai konferencia hivatalosan is befolyási övezethez juttatta a Szovjetuniót Kelet-Közép-Európában.

Ez természetesen nemcsak a kötetünkben közölt jelentések és levelek által átfogott időszakra, az 1944–1948 közötti periódusra érvényes, hanem még inkább a koalíciós korszak utáni évtizedekre, egészen a kilencvenes évek elejéig. A koalíciós időszak történetének a szakirodalma igen gazdag, számos forráspublikáció is megjelent, mégis úgy véljük, a jelen válogatással fontos kortörténeti dokumentumot adhatunk mind a kutatók, mind az érdeklődő olvasóközönség kezébe.

A szóban forgó korszakban történeteket az egyes történettudományi, illetve politikai irányzatok képviselői különféle képp és különféle nézőpontokból ítélik meg: a kötet révén hozzáférhetővé váló dokumentumok további adalékokkal szolgálhatnak a koalíciós évek vitatott kérdéseinek árnyalt megválaszolásához (az MKP szerepe a felvidéki magyarság sorsának alakulásában, a Cseh és a Szlovák Kommunista Párthoz való korabeli viszonya; a két munkáspárt egyesülésének körülményei; az egypártrendszer létrehozásának eszközei stb.), de hozzájárulhatnak az egyes politikai személyiségek portréjának teljesebbé tételéhez is.

A kötetben mintegy félszáz eleddig teljesen ismeretlen dokumentumot adunk közre, első ízben teljes terjedelemben. A Budapestről Moszkvába küldött jelentéseket, leveleket, feljegyzéseket jelenleg Moszkvában, az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központjában őrzik, az SZKP KB és elődjének történetét tartalmazó 17. fontban, ezen belül az SZKP KB Nemzetközi Információs Osztályának, illetve az SZKP KB Külpolitikai Bizottságának anyagai között (128., 137. op.). Ezek a dokumentumok 1979-ben kerültek ide, ill. ezen intézmény jogelődjéhez, az SZKP KB Marxizmus–Leninizmus Intézetéhez, majd pedig egészen 1992-ig szigorúan titkos, zárolt anyagok voltak, kutatásukhoz az SZKP KB külön engedélyt kellett beszerezni. A jelentéseket és egyéb iratokat a titkosítás feloldása után bocsátották rendelkezésünkre a központ munkatársai. Az iratokat kronológiai sorrendben, teljes terjedelemben közöljük. A fordításnál a maximális hűségre és pontosságra törekedtünk az iratok tartalmát és

nyelvezetét illetően egyaránt, nem állt szándékunkban például a dokumentumok „stilisztikus színvonalának” korrigálása sem, mindössze az elemi helyesírási hibákat javítottuk (kivételt képez pl. a Nagy Októberi Szocialista Forradalom, melyet legújabb kori helyesírásunk szerint természetesen kisbetűvel kellene írni). A magyarra fordított orosz dokumentumok esetében []-jellel utalunk a fordításból eredő félreértésekre, elírásokra.

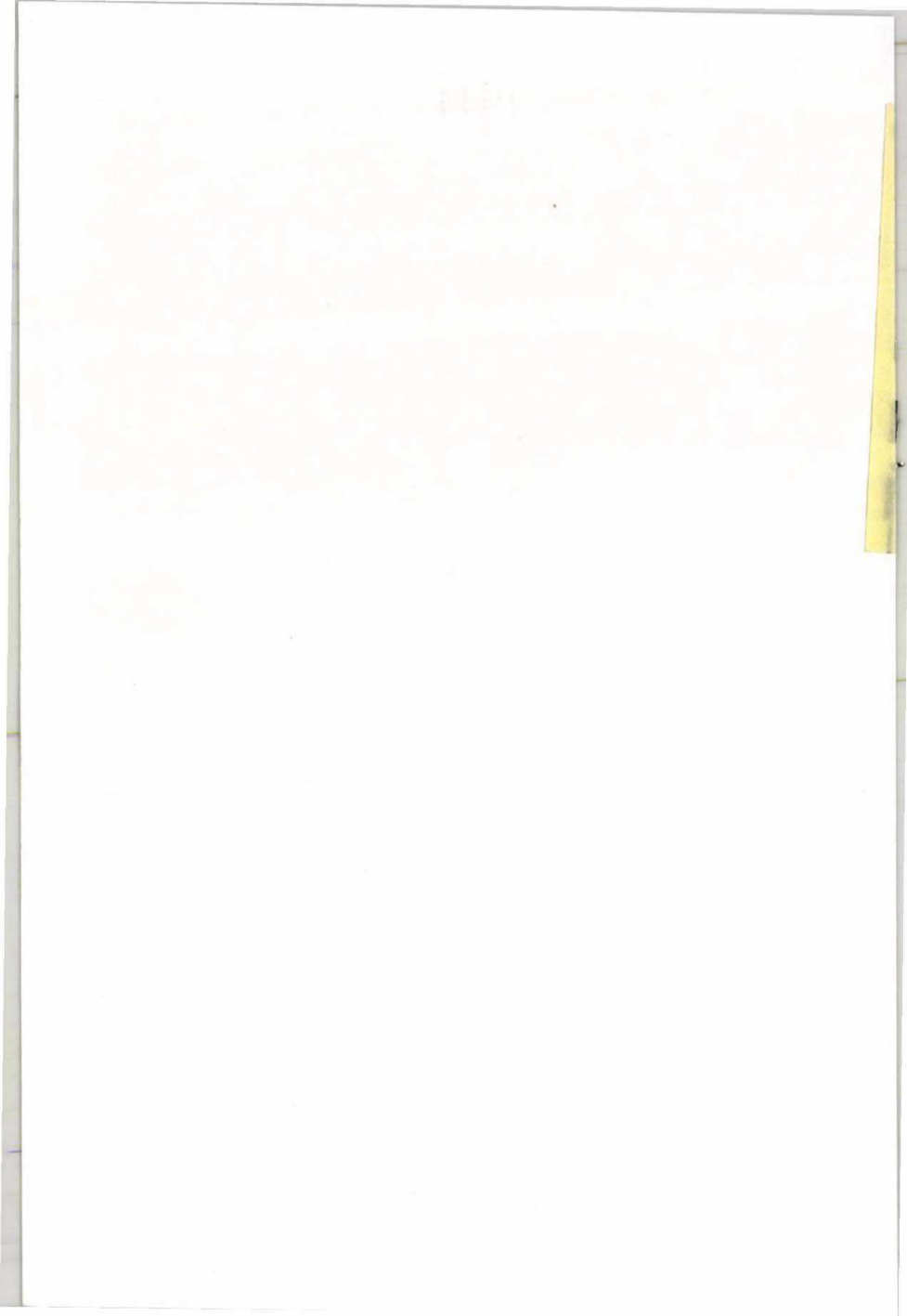
Az egyes dokumentumok pontos levéltári lelőhelyét és leírását közvetlenül a közölt irat után adjuk meg. Ezt követik a szövegek tartalmát megvilágító, szakirodalmi utalásokat tartalmazó jegyzetek. Az iratokban szereplő személyekről az első előfordulás helyén igyekszünk rövid, tényszerű, elsősorban a szóban forgó személy politikai szerepére vonatkozó életrajzi információt adni, teljességre, netán történeti értékelésre egyáltalán nem törekedve. Az iratok keletkezésének körülményeiről, az 1944–1948 közötti Magyarország és Szovjetunió történetéről, a két ország kapcsolatának alakulásáról két részből álló utószó ad rövid összefoglalót.

A kötet egyedülállóan teljes abban a tekintetben, hogy az egykori szovjet pártarchívumban őrzött összes lényeges, az 1944–1948 közötti, Magyarországról szóló iratot tartalmazza. Az 1948-at követő időszak magyar vonatkozású forrásainak gyűjteménye a levéltárban rendkívül szegényes: az 1952 utáni forrásanyag feltárását más Oroszországi levéltárakban kell elvégezni. Ennek közlése pedig egy újabb kötet feladata lesz.

A szerkesztők

1944

GERŐ ERNŐ LEVELE RÁKOSI MÁTYÁSNAK 1944. DECEMBER 28.

Szigorúan titkos

Kedves Mátyás!¹

Remélhetőleg időközben megkaptad a levelet és az újságokat, melyeket Révai december első napjaiban küldött Burcew² apparátusán keresztül. Ugyanezen küldeménnyel ment számodra az 1. számú párttagsági könyv is. Felhasználva az alkalmat, hogy barátaink Moszkvába utaznak, szeretnénk informálni Téged, már amennyire sebtében lehet, az itteni helyzetről.

Mindenekelőtt a párt kérdései. Az Ideiglenes Nemzetgyűlésen jelen volt pártszervezetek titkárainak jelentéseiből megállapítottuk, hogy pártunknak jelenleg 3058 tagja van. Ez a szám azonban igen messze elmarad a tényleges taglétszám mögött. Mindenekelőtt az Ideiglenes Nemzetgyűlésen nem voltak az összes pártszervezetek képviselői. Továbbá a dunántúli pártszervezetek tagjai, valamint Salgótarján és egyéb vidékek egyáltalában nem szerepelnek a kimutatásban. Végül az egyes pártszervezeteknél tucatjával, helyenként pedig százával fekszenek a belépési nyilatkozatok, melyek még nem nyertek elintéztést. Természetesen nincsen az említett számban a budapesti és környéki pártszervezet sem. Minthogy az Ideiglenes Nemzetgyűléssel kapcsolatban az elvtársaknak azt az utasítást adtuk, hogy, különösen, ami az ipari munkásokat illeti, bátrabban kell kezelni a tagfelvételt, feltehető, hogy néhány héten belül a pártnak 10-15 000 tagja lesz.³ Általában a párt tekintélye nőttön-nő. Ehhez nagymértékben hozzájárult pártunk szerepe az Ideiglenes Nemzetgyűlésen, de erről alább külön megemlékezünk. Túlzás nélkül el lehet mondani, hogy a párt az egész politikai élet fő mozgatóereje. A párt kezdeményezésére mindenütt szinte gomba módra keletkeznek nemzeti bizottságok, melyek minden esetben a kommunista párt akcióprogramját fogadják el alapul saját programjuk kidolgozásánál.⁴ A szakszervezeti mozgalomban is igen nagy szerepet játszik a mi pártunk. Másrészt ma már nem vagyunk egyedül. A többi pártok, így a szociáldemokrata és a kiskgazdapárt is mind élénkebb tevékenységet fejtenek ki. Ez kifejezésre jutott többek közt abban is, hogy mindkét párt országos vezetőséget szervezett a felszabadított területen végzendő munka irányítására.⁵ Azzal is számolnunk kell, hogy egyes szociáldemokraták, akik az első időben konjunktúrából beléptek a kommunista pártba, lassanként visszaszívárognak a szociáldemokratákhoz. Bizonyos tünetek erre nézve vannak,

de azt hisszük, hogy az ilyen visszavándorlás szórványos jelenség lesz. Ugyanekkor azonban tovább tart a baloldali szociáldemokrata és szakszervezeti munkások özönlése a párt felé. Az Ideiglenes Nemzetgyűléssel kapcsolatban tartottunk két frakcióülést és több megbeszélést. Ezek a frakcióülések és megbeszélések bizonyos mértékig visszatükrözték a párt egész helyzetét, és lehetővé tették, hogy az elvtársaknak egész sor kérdésben felvilágosítást és útmutatást adjunk. A frakcióülésen 96 nemzetgyűlési képviselő vett részt. Hivatalosan a kommunista nemzetgyűlési képviselők száma 73.⁶

A különbség onnan származik, hogy a szakszervezeti küldöttek túlnyomó többsége kommunista. A nemzetgyűlési frakció vezetőséget választott. A frakció vezetője Révai elvtárs,⁷ tagja Farkas,⁸ Gombkötő, Tariska (debreceni párttitkár), Oláh (hódmezővásárhelyi párttitkár).⁹ A frakciógyűlés megmutatta, hogy a pártban politikai és ideológiai kérdésekben még meglehetősen nagy zavarosságok vannak. Például számos felszólaló, ha nem is nyíltan, de lényegileg a kolhozok mellett foglalt állást. Volt, aki ellenezte, hogy a paraszt a földet magántulajdonba kapja. Akadt, aki azt javasolta, hogy senkinek ne lehessen 15 holdnál nagyobb birtoka. Előfordult olyan felszólalás is, melynek az volt a lényege, hogy nacionalizálni kell az egész nagyipart. A vigasztaló a dologban az, hogy az ilyen ultrabaloldali felszólalások főként (de nem kizárólag) olyan területekről jött kommunistáktól származnak, melyek az utóbbi hetek folyamán szabadultak fel, s itt természetesen még nem sajátították el eléggé a párt politikai vonalát. Meg kell jegyezni azt is, hogy a pártakíva politikai színvonala meglehetősen alacsony. Sajnos eddig komoly politikai vezetőket nem sikerült felfedezni a hazai kommunisták között. Budapesten valószínűleg jobb lesz a helyzet e tekintetben. Minthogy mindenki úgy érezte, hogy a nemzetgyűlés a párt számára komoly sikert jelentett (ami megfelel a valóságnak), a frakció ülésén élesen felléptünk minden olyan irányzat ellen, mely oda vezethetne, hogy a párt megszédüljön az elért sikerektől. Megmagyaráztuk, hogy csak az első próbát állottuk ki, hogy a tulajdonképpeni komoly nehézségek csak ezután jönnek, hogy a párt erősítésétől és a gyakorlati munkában elért eredményektől függ minden további. A pártmunka terjedelmének megnövekedésével kapcsolatban s figyelembe véve a közlekedési nehézségeket, továbbá azzal a céllal, hogy közelítsük a vezetést az alsó szervezetekhez, elhatároztuk kerületi párttitkárságok felállítását. Egyelőre a következő kerületi párttitkárságok felállításáról van szó. Dél-magyarországi (Szeged székhellyel) kerületi titkárság, mely már meg is alakult. A kerületi titkár Keresztes Mihály,¹⁰ a titkárság tagjai Szirmai (aki egyébként jól bevált)¹¹ és a szegedi párttitkár, Gombkötő (aki meglehetősen jól fejlődik), Duna-Tisza közti kerületi titkárság. A kerületi titkár itt Schinnet István (illegális mozgalmi ember, Pesterzsébeten volt hosszabb időn keresztül a szocdem párt függetlenített titkára).¹² A másik két titkársági tag még nincsen kijelölve. Ennek a kerületi titkárságnak a székhelye Kecskemét. Kelet-magyarországi kerületi titkárság, Debrecen székhellyel. A személyek még nincsenek megállapítva. Észak-magyarországi kerületi titkárság Miskolc székhellyel és dunántúli kerületi titkárság Pécs székhellyel. E két utóbbi is még csak terv, mert hiányzanak a megfelelő káderek.

A központi pártapparátusban a munkát ideiglenesen, Budapest felszabadulásáig és a Te megérkezésedig a következőképpen gondoljuk ellátni: Gerő – szervezési ügyek, kérdések, pártinformáció. Révai – agitáció és propaganda, Nemzetgyűlés, önkormányzatok, nemzeti bizottságok. Farkas – szakszervezetek, falusi munka, ifjúság, nőmozgalom és egyéb tömegmunka. Vas¹³ – katonai és karhatalmi szervek, továbbá pártgazdasági kérdések és párt pénzügyek. Nagy Imre¹⁴ – kormány és felső kormány-szervek (ennek a munkának az irányítására külön bizottságot létesítünk, melyben Nagy elvtárson kívül Révai és Gerő vesznek részt). A Központi Vezetőség határozatban leszögezte, hogy helyesli azt a munkát, melyet Nagy elvtárs a kormány első lépéseinél a minisztertanácsban végzett. Ugyanekkor azt is megállapította, hogy a másik két kommunista miniszter, Gábor¹⁶ és Molnár¹⁷ elvtársak nem támogatták Nagy elvtársat úgy, ahogyan ez szükséges lett volna. A Központi Vezetőség kidolgozta azokat a módszereket, melyeket a miniszterek és államtitkárok munkájának irányításánál alkalmazni kell. Az eddigi benyomás az, hogy Gábor és Molnár gyengék a rájuk bízott feladatok megoldására. Ezzel kapcsolatban be kell számolni arról is, hogy Erdei Ferenc¹⁸ kérte a pártba való felvételét. A határozatunk az, hogy felvesszük, de titokban tartjuk a dolgot. Igyekszünk ezt a kérdést lehetőleg még ma tető alá hozni, mert az a véleményünk, hogy addig kell ütni a vasat, amíg meleg. A pártmunka irányítására itt nagyon kevesen vagyunk, és erős szükségét érezzük annak, hogy megszaporodjunk. Viszont egyrészt eddig, mint már említettük, nem találtunk megfelelő embereket, másrészt a Veled való megállapodás nélkül nem is akarunk új embereket bevonni a vezetésbe. A Moszkvából érkezett emberek jelentős része nem, vagy csak kisebb funkciókra válik be. Így például Sziklai¹⁹ az összes elvtársak véleménye szerint semmiféle politikai munkára vagy önálló szervezőmunkára nem alkalmas. Fazekas²⁰ nagyon becsületes, de szintén nem politikus. Kerekes²¹ nagyon jó gazdasági-szervezési kérdésekre, de nem politikai munkára. Szabó István²² még nem volt alkalmunk alaposan kipróbálni, de az első jelek szerint jó középkader lesz belőle. Talán megteesszük valahol kerületi titkárnak vagy kerületi titkársági tagnak, esetleg instruktornak. Megérkezett Gerő Mária,²³ akinek egyelőre még nincsen beosztása, annál is inkább, mert hivatalosan még nincsen rendezve a kérdés, hogy elbocsássák a hadsereg kötelékéből. Megérkezésünk után (december 12-e) még senki sem jött Moszkvából azok közül, akiknek a névsorát ott együtt állapítottuk meg. Emberekre sürgősen szükség van, de használható emberekre. Nagyon kell Andics,²⁴ Rudas,²⁵ jó volna Háty Gyula²⁶ és természetesen kellenek mások is. Irodalmat, filmeket küldjetelek minél többet. Itt ugyan kiadunk sok mindent, de mindez kevés. Azonkívül a papírkérdés megoldása mind nehezebb. Újságok megjelennek, de pártlapunk nincsen és valószínűleg nem is lesz Budapest előtt. A Délmagyarország bevált.²⁷ A lap elég jó, és anyagilag is jövedelmező. Minthogy a Központi Vezetőség székhelyét Szegedről Debrecenbe tette át, s mivel Révain kívül a másik két szerkesztőségi tag, Erdei és Balogh is távol van Szegedről, megoldást kellett keresni arra, hogyan történjék a továbbiakban a Délmagyarország irányítása. A megállapodás az, hogy a szerkesztőbizottság előtt a lap szellemi irányításáért Szirmai elvtárs lesz felelős, de kifelé minden marad a régiben.

Debrecenben az itt megjelenő egyetlen napilap, a Néplap a párt kezében van. A lap anyagilag jövedelmező, de politikailag rossz, tele van durva politikai hibákkal, nincs biztosítva a vezetése. A Központi Vezetőség egyik sürgős feladatául tekinti, hogy megoldja ezt a kérdést, mely egyébként szorosan összefügg a debreceni pártszervezet helyzetével. A debreceni pártszervezet vezetőségét kell megerősíteni. Tariska,²⁸ a debreceni párttitkár sem politikailag, sem a szervezésben nem elég erős arra a munkára, melyet végeznie kell, és egyelőre fejlett munkás kommunistákat nem találtunk Debrecenben. Van demokratikus, de kommunista kézben lévő lap még Hódmezővásárhelyen, Kiskunhalason, Miskolcon, Pécsen.²⁹ A megállapodás az, hogy a Délmagyarország és a Néplap önálló lapok lesznek, a többiek pedig információs orgánumok, melyek helyi anyagot, hadijelentéseket, nemzetközi híreket közölnek, és ezenkívül az önálló lapokból politikai cikkeket nyomnak, amely azelőtt a 4. Ukrán Front lapja volt.

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés összehívása, az ideiglenes nemzeti kormány megalakulása az egész országban nagy lelkesedést váltott ki, és jelentékeny mértékben hozzájárult a politikai élet felélénküléséhez. Sőt bizonyos jelek arra is vallanak, hogy az említett eseményeknek gazdasági következményei is mutatkoznak. Ez persze még a kezdet kezdete. De tény, hogy például Debrecenben az élet gazdasági téren is élénkebbé vált. Az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe a választások nagy lelkesedés közepette folytak le. Az idő rövidsége dacára igen sok népgyűlés volt az előkészítéssel kapcsolatban, és még több lesz a legközelebbi napokban, amikor a képviselők be fognak számolni a történekről. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés összetétele és hangulata azt bizonyítja, hogy ezzel a Nemzetgyűléssel nem lehet reakciós politikát csinálni. Ami a kommunista képviselők arányszámát illeti, ezt bizony egy kicsit túlméreteztük. De ennek részben a sietség, részben a helyi elvtársak túlbuzgóága az oka. Kisgazda képviselő 58 van, szociáldemokrata 36, nemzeti parasztpárti 17, szakszervezeti 22. A többi részben pártönkízüli, részben a polgári demokrata párthoz tartozik.³⁰ A Nemzetgyűlés kétségtelenül sokkal baloldaliabb, mint a kormány. Azonban a kormányban helyes és ügyes politikával szintén biztosítani lehet a többséget egy őszintén szovjetbarát és valóban demokratikus politika számára. Az Ideiglenes Nemzetgyűlésben a legmélyebb benyomást a kommunista felszólalások tették. Általános volt a vélemény, hogy egyetlen párt van, mely tudja, hogy mit akar, és ez a kommunista párt. A kisgazdapárti felszólalók mélyen hallgattak a földreformról,³¹ bár ez a kérdés a németek elleni fegyveres szabadságharc mellett az Ideiglenes Nemzetgyűlés vitájának központjában állott. A szociáldemokraták felszólalásaikban szürkeségükkel tündökölték. A kisgazdák vezérszónoka nem mulasztotta el, hogy meg ne kísérelje hozzádörgölni a tábornokokhoz, és meg kell állapítani, hogy ez a törekvés aligha véletlen. De a kisgazdapárt nem egységes. Máris kialakulóban van benne egy jobb- és egy balszárny. A differenciálódás minden valószínűség szerint főként három kérdésben fog létrejönni: földreform, a németek elleni fegyveres harc és a Szovjetunióhoz való viszony. A szociáldemokratáknak még nincsen kidolgozott politikai vonaluk, de a differenciálódás náluk is elkerülhetetlen. Pillanatnyilag az egyes városokban és községekben nem rossz a viszony köztünk és a szociáldemokraták között

(bár előfordulnak egyes nézeteltérések, például az önkormányzatok megalakításával kapcsolatban a helyek elosztása kérdésében, továbbá a fasizmus és a reakció elleni harc dolgában). A Nemzeti Parasztpárt még csak most van kialakulóban. Egyelőre még nem rendelkezik komoly vezető káderekkel. Erdei nem igazi politikus, s ez meglátszott a Nemzetgyűlésen mondott beszédében is.

A Nemzeti Parasztpárttal az a megállapodásunk, hogy legközelebb nyilvánosságra hozzák földreformprogramjukat, mely lényegileg megfelel a miénknek. Mi a magunk részéről támogatni fogjuk őket, és megindítjuk a kampányt a földreform megvalósítása érdekében.³² Az Ideiglenes Nemzetgyűlés kapcsán meg kellett oldani számos fontos állami kérdést. A jobboldali elemek úgy képzelték el a dolgot, hogy az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek csak egyetlen feladata lesz, megalakítani az Ideiglenes Nemzeti Kormányt, s ezzel feloszlik, és többé nem ül össze. Az ő elképzelésük szerint (ilyen nézeteket vallott például dr. Vásári István,³³ továbbá a kormány katona tagjai)³⁴ az Ideiglenes Nemzetgyűlés egyszerűen dekoráció, nem pedig a nemzeti szuverenitás letéteményese. Ez a koncepció nem tudott érvényre jutni. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés az állami főhatalom birtokosának mondotta ki magát. Ezzel jelentékeny mértékben elejét vettük annak, hogy Horthyt³⁵ vagy valamely állítólagos jogutódját később visszacsempészhessék. De ennél is fontosabb, hogy esetleges kormányváltozás esetén a Nemzetgyűlésnek döntő szava lesz. A Nemzetgyűlés elnöksége igen jelentős szerephez jutott. Az elnök, Zsedényi Béla egyetemi tanár, közjogász, nem mondható demokratának, bár valaha a polgári demokrata párthoz tartozott. Mindenesetre Horthy-szimpatái vannak, de eddig paríroz és azt hisszük, hogy később is parírozni fog, ha mi leszünk az erősebbek. A két alelnök: Juhász Nagy Sándor³⁷ és dr. Sántha Kálmán³⁸ debreceni orvosprofesszor, egyetemi nyilvános tanár. Juhász, mint tudod, károlyista volt, és az ma is. Erősen Horthy- és reakció-ellenes, de ugyanakkor tele van a feje mindenféle bogarakkal, és mint maga mondotta, neki nem a Nemzetgyűlés alelnöksége a megfelelő szerep, hanem a Deák Ferencé.³⁹ Sántha nem politikus, de rendes ember, és a felesége révén, valamint Tariskával való barátsága folytán hozzánk aránylag közel áll. A Nemzetgyűlés két ülőszaka között az állami felségjogokat nem a Nemzetgyűlés elnöke, hanem elnöksége gyakorolja.⁴⁰ Ezzel igyekeztünk biztosítani magunkat esetleges meglepetések ellen az elnök részéről. A Nemzetgyűlés Politikai Bizottságot választott, mely 21 tagból áll. Részünkről benne van Nagy Imre, Gerő, Révai, Schinner, Erdei.⁴¹ A Politikai Bizottság idővel olyasféle 33 bizottsággá nőheti ki magát. Erre megvan minden lehetőség. De a Politikai Bizottság összetétele nem túlságosan jó, és a legközelebbi nemzetgyűlés-ülésszakon újjá kellene szervezni.⁴² A kormányban a miniszterelnök és környezete részéről bizonyos diktatórikus tendenciák mutatkoznak. Elhatároztuk, hogy ebben a kérdésben rögtön az elején harcba szállunk, és lehetetlenné tesszük, hogy ilyen irányzat lábra kapjon. Néhány szóval szeretnénk jellemezni az egyes nem kommunista minisztereket. Miklós Béla⁴³ természetesen nem demokrata, de ügyes munkával és nyílt politika segítségével kezelhető. A veszély nála az, hogy a Bethlen-csoport embereinek a befolyása alá kerül (Itt megemlíttük, hogy Bethlen Pécsen tartózkodik, de egyelőre nem lépett fel, és nem

köztudomású az ott-tartózkodása.⁴⁴ Dr. Gyöngyösi János⁴⁵ jóindulatú, becsületes demokrata, a Szovjetunióval szemben nem rossz a beállítottsága. Dr. Valentiny Ágoston⁴⁶ utóbbi időben javult, határozottan fellépett a háború mellett a németek ellen: nem szovjetellenes, de nem is mondható valami meleg szovjetbarátnak. Takács Ferenc⁴⁷, körülbelül ugyanolyan, mint Valentiny, lehet együtt dolgozni vele. Vörös János,⁴⁸ mint katona nagyon igyekszik, tudja, hogy a hadsereg szervezéséhez csakis a Szovjetuniótól kaphat támogatást, erősen németellenes beállítású. Faragho Gábor,⁴⁹ rossz elem, kétszínű, intrikus. Gróf Teleki Géza,⁵⁰ még nem nagyon ismertük ki, de minden jel szerint nehézségek lesznek vele. Erdeiről röviden már fentebb megemlékeztünk. A kormány még alig kezdett el dolgozni. A nehézségek igen nagyok. Nincsen apparátus, nincsen pénz, alig van közlekedés. De sok mindent meg lehet oldani, ha politikailag szilárd alapon fog állani a kormány, és élvezni fogja a Szovjetunió támogatását. Természetesen nem szabad arra vární, hogy a Szovjetunió oldja meg a magyar problémákat.

Azt szeretnénk, ha Te a fegyverszüneti küldöttséggel jönnél együtt. Ez most nem nehéz, mert mint nemzetgyűlési képviselőnek a hazatérése magától értetődő.⁵¹

Az összeköttetést sürgősen meg kell javítani. Még mindég nem jött meg a mi ottlétünkör kért rádiós és az erősebb készülék. Enélkül a kapcsolat teljesen bizonytalan. Szepesit⁵² beállítjuk segítőként, de neki még alig van tapasztalata, és ezért rendkívül lassan dolgozik. Egyébként az ő készüléke is gyenge. A magyar rádiókra, készülékekkel együtt sürgős szükségünk van. Az ő felhasználásukkal meg tudnánk szervezni a belső kapcsolatot a központi és a kerületi titkárságok között. Enélkül igen nehéz vezetni a pártmunkát. Anyagot annyit küldünk, amennyit tudunk. Egyben megállapodtunk G.⁵³ barátunkkal, aki e sorokat magával viszi, hogy minden anyagból, amit ők visznek magukkal, adnak neked is. Egyébként G. igen sokat segített nekünk, és nagyon sajnáljuk, hogy ideiglenesen kénytelenek leszünk nélkülözni a segítségét. G. főnökével is nagyon jól együtt dolgoztunk, és együtt fogunk dolgozni.

Kérjük a Központi Vezetőség nevében átadni legmelegebb üdvözetünket G. M.-nak.⁵⁴

Kommunista üdvözzellet és meleg barátsággal⁵⁵

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 782.

A levél eredeti példánya megtalálható: *Magyar Szocialista Párt Politikatörténeti Intézetének Levéltára (a továbbiakban: PIL), 274-7/13.*

JEGYZETEK

¹ Rákosi Mátyás (1892–1971) – 1910-től vett részt a munkásmozgalomban. A magyarországi Tanácsköztársaság idején kereskedelmi népbiztoshelyettes, majd 1919. július 17-től a Vörös Őrség főparancsnoka. 1919–1925 között az emigrációban különböző beosztásokban a Komintern munka-

társ. 1925-ben illegális munkára Magyarországra küldik. Lebukása után előbb 8 évnyi fogházra ítélik, majd 1933-ban életfogytiglani ítéletet kap. 1940-ben a Szovjetunióba távozik. Ott a magyar kommunista emigráció egyik vezetője és a Kossuth Rádió szerkesztője. 1945. január 30-án tér haza. Hazatérésétől kezdve a Magyar Kommunista Párt (MKP), majd a Magyar Dolgozók Pártja (MDP) főtitkára, 1953-tól 1956. július 18-ig első titkára. 1945-től 1956. október 28-ig a Központi Vezetőség (KV), 1956. július 18-ig a Politikai Bizottság (PB) tagja. 1946 és 1950 között a Szervező Bizottság (SZB) tagja, 1950–1953 között az SZB elnöke. 1945–1952 között államminiszter, illetve miniszterelnök-helyettes, 1952–1953-ban miniszterelnök. 1956 júliusától haláláig a Szovjetunióban él. 1957-ben átigazolják a Magyar Szocialista Munkáspártba (MSZMP), de később felfüggesztetik párttagsági jogait. 1962-ben kizárják az MSZMP-ből. (Vö: Pünköshti Árpád: *Rákosi a hatalomért 1945–1948*. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1992.)

² Helyesen: *Burcev, M. I.* (1907–) – vezérőrnagy. 1940 augusztusától 1953 júniusáig – a Vörös Hadsereg Politikai Csoportfőnöksége 7. csoportfőnökségének vezetője. 1944 végén napi kapcsolatban állt a magyar kommunista politikusokkal.

³ Az MKP kezdettől fogva arra törekedett, hogy ún. „tömegpárt”-tá fejlődjön. Az illegalitás időszakához viszonyítva így taglétszáma gyorsan növekedett: korabeli kimutatások, feljegyzések szerint 1945 februárjában elérte a 30 000 főt. Az „igazolt budapesti párttagság” létszáma pl. – a rendelkezésre álló hivatalos adatok szerint – februárban és márciusban a következőképpen alakult: 1945. február 7. – 1972 tag, február 17. – 3536 tag, február 21. – 5785 tag, február 28. – 7988 tag, március 8. – 12 007 tag. (Vö.: Szabó Éva: *A Magyar Kommunista Párt. Legyőzhetetlen erő. A magyar kommunista mozgalom szervezeti fejlődésének 50 éve*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1974. 162. o.).

⁴ Az MKP ún. akcióprogramja a debreceni *Néplapban* jelent meg 1944. november 30-án *Magyarország demokratikus újjáépítésének és felemelkedésének programja* címmel. E program főbb pontjai, illetve követelései a következők voltak: azonnali szakítás a hitleri Németországgal és részvétel a fasizmus elleni fegyveres harcban; az állami-politikai élet demokratizálása; a fasizista pártok és szervezetek betiltása; a háborús bűnösök felelősségére vonása; széles körű földreform végrehajtása; erőteljes iparosítás; a nyersanyagforrások és a biztosítóintézetek államosítása; a kartellek és a nagybankok állami ellenőrzés alá helyezése; a munkásság legégetőbb szociális követeléseinek megvalósítása; új, demokratikus külpolitika, s végül „Az új magyar, demokratikus rend megszilárdítására és betetőzésére össze kell hívni az alkotmányozó nemzetgyűlést. Az egybehívandó nemzetgyűlésnek felelős a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front bizottságaira támaszkodó ideiglenes kormány, a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front kormánya. A Magyar Kommunista Párt felhívja az összes demokratikus pártokat, szervezeteket és csoportokat... tekintet nélkül pártállásra minden magyar hazafit, hogy foglaljanak állást e program mellett, melyet a Kommunista Párt a magyar nép elé terjeszt, mint a nemzeti összefogás és a nemzeti megújulás alapját. Célunk: a haza megmentése! Harcba hívjuk a nemzetet e program megvalósításáért!”

⁵ 1944. november 23-án tartották az újjászerveződő Független Kiszagda-, Földmunkás- és Polgári Párt (FKGP) elnöki ülését Szegeden, Balogh István elnökletével. A párt Ideiglenes Országos Vezetősége 1944 december közepén Debrecenben alakult meg: elnöke Balogh István, tagjai pedig Gyöngyösi János, Kovács Béla, dr. Lévai Zoltán, Öri István és Vásáry István. A szociáldemokrata párt (SZDP) ideiglenes országos vezetősége szintén Debrecenben jött létre 1944. december 21-én. Elnök: Csató Kálmán, titkár: Kovács József lett. A párt Ideiglenes Intéző Bizottsága ettől függetlenül és önállóan működött Budapesten. A „két központ” 1945 februárjában egyesült, és megválasztották az SZDP Politikai Bizottságának tagjait: Bán Antal, Kéthly Anna, Ries István, Szakasits Árpád és Szeder Ferenc személyében. A vezetőség élére főtitkárként Szakasits Árpád került.

⁶ Az Ideiglenes Nemzetgyűlés Naplójának hivatalos kimutatása szerint 71 fő, azaz a 230 képviselő 30,9%-a. (Az 1944. évi december hó 21-ére Debrecenben összeült, majd később Budapestre összehívott Ideiglenes Nemzetgyűlés Naplója. Hiteles kiadás. Athenaeum, Budapest, 1946. 181. o.) E kimutatás azonban pontatlan, mivel az adatfelvételi lapok kérdéseit teljesen ellentétesen értelmezték és válaszolták meg az Ideiglenes Nemzetgyűlés küldöttei. Valójában és ténylegesen a 230 résztvevő közül 90 fő képviselte az MKP-t Debrecenben. (Vö.: Korom Mihály: *Magyarország Ideiglenes Nemzeti Kormányja és a fegyverszünet 1944–1945*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981. 379–381. o.).

⁷ Révai József (1898–1959) – 1918 novemberében részt vesz a Kommunisták Magyarországi Pártja (KMP) megalakításában, a magyarországi Tanácsköztársaság idején elméleti munkásságot folytat, majd Ausztriába emigrál. Egyik alapítója és szerkesztője a KMP elméleti folyóiratának, az *Új Március*nak. 1934-ben a Szovjetunióba megy, a Komintern VB munkatársaként dolgozik. A második világháború idején a Kossuth Rádió adásainak egyik szervezője, 1944 novemberében tér haza Magyarországra. 1945 után az MKP, majd az MDP vezető ideológusa. 1944-től 1956-ig az MKP, illetve az MDP KV tagja. 1945–1953 között és 1956 júliusától október 24-ig a PB tagja. 1950–1951: a párt főtítkárhelyettese. 1957–1959: az MSZMP KB tagja. 1949–1953: népművelési miniszter, 1953-tól 1958 végéig pedig az Elnöki Tanács elnökhelyettese. 1945 és 1950 között a *Szabad Nép* főszerkesztője. 1949-től az MTA tb. tagja. 1956. október 31-én a Szovjetunióba menekül, majd 1957 áprilisában újból hazatér. 1957. júniusától haláláig az MSZMP KB tagja.

⁸ Farkas Mihály (1904–1965) – 1921-től – megalakulásától kezdve – a Csehszlovák Kommunista Párt tagja. 1929-től Nyugat-Európában, 1935-től Moszkvában a Kommunista Ifjúsági Internacionálé, illetve a KI egyik vezetője. A II. világháború idején frontszolgálatot teljesít, majd a Kossuth Rádió szerkesztője lesz. 1944 végén tér haza, majd az MKP KV és PB tagja, 1945 elejétől egyúttal belügyi államtitkár is. 1946-tól az MKP főtítkárhelyettese, a párt Szervező Bizottságának vezetője. 1948 júniusától az MDP KV és PB tagja 1955 márciusáig, s egyúttal – rövid megszakítással – a párt főtítkárhelyettese is. 1948 és 1953 között vezérezredesi, majd hadseregtábornoki rangban honvédelmi miniszter. 1955–1956-ban szovjet vezérkari akadémia tanuló. 1956. október 12-én letartóztatják, majd 1957 áprilisában 16 év börtönbüntetésre ítélik. 1961-ben kegyelemmel szabadul, ezután a Gondolat Könyvkiadó idegen nyelvű lektora.

⁹ Gombkötő Péter, Tariska István és Oláh Mihály.

¹⁰ Keresztes Mihály (1902–1984) – 1921-ben lép be a szociáldemokrata pártba, 1927-től áll kapcsolatban az illegális KMP-vel. 1944 októberétől az MKP orosházi szervezetének, majd egy személyben a párt dél-magyarországi Területi Bizottságának titkára. 1945–1946-ban az MKP KV póttagja, majd 1948-tól tagja. 1948 és 1953 között földművelésügyi államtitkár, illetve a miniszter első helyettese. 1948-tól 1951-ig az MDP KV tagja, 1954-ig póttagja. 1953 és 1956 között a Mezőgazdasági és Szövetkezeti Bank igazgatója, illetve az MNB Mezőgazdasági Hitelintézetének vezetője. 1957 elejétől földművelésügyi miniszterhelyettes 1960-ig, majd nyugdíjazásáig (1962) járási tanácselnök.

¹¹ Szirmai István (1906–1969) – Zilahon született. 1929 és 1940 között a Román Kommunista Párt erdélyi tartományi szervezetében tölt be különböző funkciókat. 1942 őszétől a KMP, illetve a Békepárt tagja. 1944 végétől az MKP dél-magyarországi Területi Bizottságának titkárhelyettese, majd titkára. 1945 márciusától a *Délmagyarország* című lap felelős szerkesztője. 1946-ban az MKP KV Tömegszervezetek Osztályának vezetője, 1947–1949-ben az MKP, illetve MDP Szervező Bizottságának titkára. 1949 és 1953 között a Magyar Rádió elnöke. Hamis vádak alapján letartóztatják, 1953 végén azonban rehabilitálják. 1956 nyarán az *Esti Budapest* főszerkesztőjévé választ-

ják, 1956 decemberétől pedig a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának a vezetőjévé nevezik ki. 1956-tól 1966-ig az MSZMP KB titkára, 1961-től a PB póttagja, 1962 és 1969 között pedig a PB tagja.

¹² Dobó (Schinner) István – az Ideiglenes Nemzetgyűlés, valamint az Ideiglenes Nemzetgyűlés 22 tagú Politikai Bizottságának tagja. 1945-ben hamis vádak alapján letartóztatják, felmentése után újból vezető beosztásba kerül: 1946–1948-ban az MKP Somogy megyei titkára, 1947-től országgyűlési képviselő (Vö.: Vass Henrik: Dokumentumok Rákositól – Rákosiról. *Múltunk*, 1991. 2–3. 254. o.).

¹³ Vas Zoltán (1903–1983) – a magyarországi Tanácsköztársaság bukása után kapcsolódik be az illegális kommunista mozgalomba, 1921-ben letartóztatják, majd fogolycseréjén a Szovjetunióba kerül. 1924-ben visszatér Magyarországra, és a KIMSZ titkárává választják. 1925-ben letartóztatják és elítélik, 1940-ben – Rákosival együtt – a Szovjetunióba távozik. 1945-ben Budapest közellátási kormánybiztosa, majd polgármestere lesz. 1946 és 1949 között a Gazdasági Főtanács titkára, majd 1952-ig az Országos Terhivatal elnöke. 1945-től 1956-ig az MKP, illetve MDP KV tagja, 1948-tól 1953-ig a PB póttagja. 1953-ban és 1954-ben a komlói bányatrüsz igazgatója, majd a Minisztertanács Titkárságának vezetője. Az 1956-os forradalom idején Nagy Imre kormányának közellátási kormánybiztosa. 1956. november 4-én a budapesti jugoszláv nagykövetségre menekül, majd Romániába internálják. 1958 decemberében térhet haza, eljárásí kegyelemben részesül. Ezután irodalmi munkásságot folytat egészen haláláig.

¹⁴ Nagy Imre (1896–1958) – az első világháború idején orosz hadifogságba kerül, majd 1917-ben belép a Vörös Hadseregbe. 1921-ben visszatér Magyarországra, részt vesz a Somogy megyei földmunkásmozgalom szervezésében. 1925-ben letartóztatják, 1929-ig börtönben van. Ekkor Berlinbe emigrál, ahonnan a Szovjetunióba kerül, és az Agrártudományi Intézet munkatársa lesz. 1941-től a Kossuth rádió szerkesztője, 1944 novemberében tér haza. Ettől kezdve az MKP, majd az MDP KV tagja 1955. április 14-ig, majd 1956. október 23-tól 31-ig. A PB tagja 1945-től 1949-ig, 1951-től 1955-ig, 1956. október 23-tól 31-ig.

1947–1949 között az országgyűlés elnöke. 1944 decemberétől földművelésügyi miniszter, 1945 novembere és 1946 márciusa között belügyminiszter. 1950 végétől 1952-ig élelmezésügyi, majd begyűjtési miniszter, 1952 novemberétől miniszterelnök-helyettes. 1953. július 4-től 1955. április 18-ig miniszterelnök. 1955 decemberében kizárják az MDP-ből, majd 1956. október 13-án visszaveszik a pártba. 1956 október 24-től ismét miniszterelnök, október 28-tól az MDP Elnökség tagja, november 1-től az MSZMP Intézőbizottságának tagja. 1950-től az MTA levelező, 1953 és 1955 között és 1956-ban rendes tagja. 1956. november 4-én a budapesti jugoszláv nagykövetségre menekül, ahonnan Romániába hurcolják. 1957. április 17-én letartóztatják. Koncepció perben 1958. június 15-én halálra ítélik, június 16-án kivégzik.

1959. június 16-án újrateremtették.

¹⁵ Gerő Ernő (1898–1980) – a magyarországi Tanácsköztársaság idején a KIMSZ munkatársa. 1920-ban Bécsbe emigrál, majd Csehszlovákiában és Romániában tevékenykedik. 1922-ben hazatér, letartóztatják. 1924-ben a Szovjetunióba távozik. 1925 és 1928 között a franciaországi emigráns magyar kommunista mozgalmat irányítja. 1931–1939 között a KI VB megbízottja több nyugat-európai országban, részt vesz a spanyol polgárháborúban. 1939–1941 között a magyar pártot képviseli a KI-ban. 1943-tól a Kossuth rádió szerkesztője, 1944 novemberében tér haza. Ettől kezdve az MKP, illetve az MDP KV és PB tagja 1956 októberéig. A gazdaságpolitika legfőbb szervezője és irányítója, a párt „második” embere. 1945–1949 között közlekedési miniszter, majd pénzügy-miniszter és államminiszter 1952-ig, 1952 és 1956 között miniszterelnök-helyettes, 1953–1954-ben

belügyminiszter. 1948-tól 1951-ig az MDP KV főtitkárhelyettese, 1951 és 1953 között a KV titkára. 1956 júliusától október 25-ig az MDP KV első titkára. 1956. október 28-tól 1960-ig a Szovjetunióban él, 1962-ben kizárják a pártból.

¹⁶ *Gábor József* (1892–1964) – 1910-ben lép be a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, majd az I. világháború idején orosz hadifogságba kerül. Részt vesz a polgárháborúban. 1922-től szovjet diplomáciai képviselőként dolgozik Kínában, kereskedelmi és külügyi szolgálatot lát el. A II. világháború idején antifasiszta iskolavezető. 1944 decemberében tér haza. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány kereskedelmi és közlekedésügyi minisztere 1945 májusáig, 1945 és 1950 között a Külkereskedelmi Hivatal elnöke. Ezután külkereskedelmi és külügyi szolgálatot lát el 1959-ben történt nyugdíjazásáig.

¹⁷ *Molnár Erik* (1894–1966) – 1928-ban lép be a KMP-be. Már a harmincas években számos marxista szellemű tanulmánya jelenik meg különböző társadalomtudományi folyóiratokban. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja az MKP képviselőjeként. 1944 és 1948 között népjóléti, tájékoztatási, majd külügyminiszter. 1948–1949-ben moszkvai, majd helsinki követ. 1950 és 1952 között igazságügyminiszter, 1952–1953-ban újra külügyminiszter, majd 1953–1954-ben a Legfelsőbb Bíróság elnöke, ezt követően 1956. november 3-ig ismét igazságügy-miniszter. 1949-től 1966-ig az MTA Történettudományi Intézetének igazgatója, egyetemi tanár. 1948-tól az MTA tiszteletbeli, 1949-től pedig rendes tagja, 1949 és 1966 között elnökségi tagja is. 1948 és 1956 között az MDP KV tagja.

¹⁸ *Erdei Ferenc* (1910–1971) – 1934-ben kapcsolódik be a falukutató mozgalomba. 1939-ben társaival megalapítja a Nemzeti Parasztpártot, 1945-ben a párt alelnöke, 1947-től pedig főtitkára. 1944–1945-ben belügyminiszter, 1948–1949-ben államminiszter, 1949–1953: földművelésügyi miniszter, 1953–1954: igazságügy-miniszter, majd 1954–1955-ben ismét földművelésügyi miniszter, 1955 novemberétől 1956 november 3-ig miniszterelnök-helyettes. Ettől kezdve szovjet letartóztatásban van. 1957 januárjától az MTA Agrárgazdasági Kutató Intézetének igazgatója. 1962-től a Szövetkezeti Tudományos Tanács elnöke, közben két ízben is, 1957 és 1964 között és 1970 és 71-ben az MTA főtitkára, 1964 és 1970 között pedig alelnöke, ezzel párhuzamosan a Hazafias Népfront főtitkára.

¹⁹ *Sziklai Sándor* (1895–1956) – az első világháború idején orosz hadifogságba, majd részt vesz a polgárháborúban. 1936 és 1939 között Spanyolországban a nemzetközi brigádok soraiban harcol. Franciaországi és észak-afrikai internálás után 1943-ban kerül a Szovjetunióba. Hazatérése után 1945-től az MKP apparátusában dolgozik különböző beosztásokban. 1953-ban kinevezik a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum parancsnokává. 1956-ban tűzharcba keveredik, és meghal.

²⁰ *Fazekas József* (1905–) – 1930-tól a Román Kommunista Párt tagja, 1942-ben 15 év börtönre ítélik, majd a különleges munkásszázzal a frontra küldik. Szovjet hadifogságba kerül, majd partizániskolát végez. A szovjet hadsereggel érkezik 1944 novemberében Szegedre. Az MKP ideiglenes Központi Vezetőségében gazdasági ügyintéző, majd pártmunkás. 1948–1950-ben a hadseregben szolgál ezredesi rendfokozattal. Később a Könnyűipari Minisztériumban tölt be vezető pozíciókat egészen 1968-as nyugdíjazásáig.

²¹ *Kerekes Erdélyi József* (1905–?) – 1930-ban lép be a KMP-be. Az illegalitásban röplapot terjeszt, majd központi sajtófelelős. 1934-től a Szovjetunióban él, 1944 végén tér haza. 1946-tól a Belügyminisztériumban dolgozik különböző beosztásokban és munkakörökben.

²² *Szabó István* (1906–1974) – 1928-ban Pozsonyban lép be a Csehszlovák Kommunista Pártba, majd Moszkvába küldik tanulni. 1931 és 1934 között a Felvidéken dolgozik párttitkárként, majd a Szovjetunióba kerül. 1944 novemberében érkezik Debrecenbe. 1945 márciusától az MKP Kelet-

magyarországi Területi Bizottságának titkára, majd Hajdú megyei titkár. 1948 és 1956 között az MDP KV tagja, 1950 és 1953 között PB tag is. 1948-tól 1956 októberéig honvédelmi miniszterhelyettes, altábornagyi rangban. 1957 júliusától a Magyar Honvédelmi Sportszövetség elnöke. 1962-ben nyugdíjazzák.

²³ Gerő Mária G. Fazekas Erzsébet (1900–1967) – Gerő Ernő felesége. A II. világháború előtt szovjet emigrációban él, a szovjet Tudományos Akadémián dolgozik, frontújságíróként részt vesz a honvédó háborúban. Hazatérése után a szegedi egyetemen tanít, majd az ELTE Újkori Egyetemes Történeti Tanszékét vezeti.

²⁴ Andics Erzsébet (1902–1986) – 1918-tól, megalakulásától a KMP tagja, 1921-ben letartóztatták, és 15 évi fegyházra ítélték, de 1922-ben már fogolycsere keretében a Szovjetunióba került. Ott főiskolákon és egyetemeken tanított, majd 1945-től itthon is pártiskolai tanár volt, 1953-ig a pártfőiskola igazgatója. 1948-tól egyetemi tanár, 1946-tól az MKP KV póttagja, majd az MDP KV tagja 1956-ig. Közben különböző vezető állami és párttisztviselőket is betölt. 1956. november 4-e után a Szolnokon megjelenő *Szabad Nép* szerkesztője, november 15-én azonban családjával együtt Moszkvába kerül, ahonnan 1958-ban térhet haza. Nyugdíjazásáig az ELTE tanszék vezető egyetemi tanáraként tudományos és oktató munkát végez.

²⁵ Rudas László (1885–1950) – 1918-ban a KMP egyik alapítója, majd a *Vörös Újság* szerkesztője. A magyarországi Tanácsköztársaság bukása után emigrál, ennek főbb állomásai: Ausztria, Olaszország, Németország és a Szovjetunió. 1945-ben tér haza. Az MKP KV tagja, országgyűlési képviselő. Haláláig a Közgazdaságtudományi Egyetem rektora.

²⁶ Háy Gyula (1900–1975) – a Tanácsköztársaság idején a Közkultúrálisügyi Népbiztosság munkatársa, később Berlinben és Budapesten él. 1933-ban Ausztriába emigrál, ezután Svájcban, majd 1935-től a Szovjetunióban dolgozik. 1945-ben tér haza, 1948 és 1950 között a Színművészeti Főiskola tanára, drámaíró és műfordító. 1956 szeptemberében az Írószövetség társelnökévé választják. November 4-én segítségkérő felhívást olvas be a Szabad Kossuth Rádióban. 1957-ben 6 évi börtönrre ítélik. 1960-ban amnesztiában részesül. 1964-ben Svájcban telepedik le.

²⁷ A Délmagyarország Magyar Nemzeti Függetlenségi Front (MNFF) első napilapjaként 1944. november 19-én jelent meg Szegeden. Szerkesztőbizottság: Balogh István (FKGP), Erdei Ferenc (NPP) és Révai József (MKP).

²⁸ Tariska István (1915–1989) – orvos. 1935-ben lép be a KMP-be. Tagja az Ideiglenes Nemzetgyűlés Előkészítő Bizottságának, majd az MKP képviselőtében az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselője. 1945-ben az MKP kelet-magyarországi Testületi Bizottságának egyik vezetője és a debreceni *Néplap* főszerkesztője. 1946-tól az egészségügy területén dolgozik különböző vezető beosztásokban. A koncepciók perék idején letartóztatják. 1954-ben szabadul, majd ismét szakmájában dolgozik. A MTA-nak is tagja, klinikai neuropatológia terén nemzetközi szaktekintélynek számított.

²⁹ *Vásárhely Népe* (Hódmezővásárhely) 1944. október 23-tól. *Szabad Magyarország* (Miskolc) 1944. december 6-tól, *Új Dunántúl* (Pécs) 1944. december 17-től.

³⁰ A debreceni ülésszak (1944. december 21–22.) 230 képviselőjének összetétele politikai pártokhoz való tartozás szerint a következő volt: MKP tagja 90 fő (39,13%); FKGP 56 fő (24,35%); SZDP 43 fő (18,69%); NPP 16 fő (6,96%); PDP 13 fő (5,65%); pártunkívüli 12 fő (5,22%). (Vö.: Korom Mihály; i. m.: 379–381. o.)

³¹ Az Ideiglenes Nemzetgyűlés debreceni ülésszakán három kisgazdapárti képviselő szólalt fel: Erőss János, B. Szabó István és Kovács Béla. Közülük B. Szabó István foglalkozott a Gerő kifogásolta kérdéssel, s a következőket mondta: „A kisgazda társadalom sohasem volt a munkás-

ság ellensége, igazán szívéből kívánta mindig a földreform megvalósítását, nem azért, mert ő akart belőle földet, hanem mert tudta és érezte, hogy azt a roppant igazságtalanságot, amely az ország földműves társadalmának kijutott, csak földreformon keresztül lehet megszüntetni.” (*Ideiglenes Nemzetgyűlés Naplója*, Athenacum, 1946. 17. o.). A kormányprogram feletti vitában pedig Kovács Béla szolt a program – azon belül a földreform – támogatásáról, amikor a következőket szögezte le: „Tisztelet Nemzetgyűlés! Pártom részéről először is ennek a programnak megvalósításához felajánlom pártom segítségét. Ezt a programot nem is lehet szétszédni, és ehhez nem is kell részleteiben hozzászólni...” (Uo.: 24. o.).

³² A Nemzeti Parasztpárt földreformjavaslatát a debreceni *Néplap* és a szegedi *Délmagyarország* 1945. január 14-i száma közölte. Néhány nappal később az MKP Központi Vezetősége is állást foglalt a parasztpárt javaslata mellett, amikor határozottan leszögezte, hogy „nézete szerint a Nemzeti Parasztpárt földreformjavaslata alkalmas arra, hogy az Ideiglenes Nemzetgyűlés és az Ideiglenes Nemzeti Kormány ünnepélyes ígéretét a földreformról a gyakorlati megvalósítás útjára vigye... a földreform gyors végrehajtása a magyar demokrácia megvalósításának és megszilárdításának előfeltétele. A földreform haladéktalan végrehajtása biztosítja az új magyar nemzeti haderő harcképességét...” (*Néplap*, 1945. január 21.).

³³ *Vásáry István* (1887–1955) – 1928-tól Debrecen város polgármestere 1934-es kényszernyugdíjazásáig. 1938-tól az FKGP tagja, 1939-től képviselője. 1944 októbertől ismét Debrecen polgármestere, az Ideiglenes Nemzetgyűlés Előkészítő Bizottságának elnöke, majd az Ideiglenes Nemzeti Kormány pénzügyminisztere. 1946 márciusában kizárják a kisgazdapártból. A Sulyok Dezső vezette Magyar Szabadság Párt egyik alapítója. E párt megszűnése után, az 1947-es országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Párt képviselőjeként kap mandátumot. A párt feloszlata (1947. november) után visszavonul a politikától.

³⁴ Miklós Béla miniszterelnök, Vörös János honvédelmi miniszter, Faragho Gábor közellátásiügyi miniszter.

³⁵ *Horthy Miklós* (1868–1957) – 1920. március 9-e és 1944. október 15-e között Magyarország kormányzója.

³⁶ *Zsedényi Béla* (1894–1955) – a miskolci jogakadémia tanára, 1944. december 21-én az Ideiglenes Nemzetgyűlés elnökévé választják, e minőségében az államfői jogkört is gyakorolja. 1944 és 1947 között parlamenti képviselő, a Magyar Függetlenségi Párt alapító tagja és egyik vezetője. 1950-ben koholt vádak alapján életfogytiglani fogházra ítélik, a börtönben hal meg 1955-ben.

³⁷ *Juhász Nagy Sándor* (1883–1946) – az 1916-ban alakult Függetlenségi és 48-as (Károlyi) Párt debreceni elnöke, majd 1947–1948-ban országgyűlési képviselő. A Berinkey-kormány (1919. január 19.–1919. március 21.) igazságügy-minisztere, majd emigrációban él 1923-ig. Később ítéletáblai tanácselnök, majd egyetemi tanár. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés első alelnöke és tagja a Nemzetgyűlés elnökségének is.

³⁸ *Sántha Kálmán* (1903–1956) – idegsebész, egyetemi tanár. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés alelnöke, később visszavonul a politikától, és tudományos tevékenységet folytat.

³⁹ *Deák Ferenc* (1803–1876) – 1833-tól 1844-ig az országgyűlési ellenzék egyik elismert vezére, 1845-ben csatlakozik a Kossuth által elindított védegyleti mozgalomhoz. 1848-ban a Batthyány-kormány igazságügy-minisztere, majd 1849-ben visszavonul a politikától. 1861-ben a Felirati Párt vezére lesz, 1865-ben írja híres hűsvéti cikkét, majd kiemelkedő szerepe lesz az 1867-es kiegyezés létrejöttében (ekkortól kezdték a „haza bölcsé”-nek nevezni, amire levelében Gerő is utal), az új kormányban azonban nem vállalt szerepet. Az országgyűlés róla elnevezett többségi

pártját azonban ő irányította. Jelentős szerepe volt a kiegyezés utáni liberális törvények megalkotásában.

⁴⁰ Az Ideiglenes Nemzetgyűlés elnökségének tagjai: Zsedényi Béla elnök, Juhász Nagy Sándor és Sántha Kálmán alelnökök.

⁴¹ Az Ideiglenes Nemzetgyűlés 1944. december 22-i ülése – előzetes pártközi megállapodás alapján – 23 (22+1) tagú Politikai Bizottságot „választott”. E bizottságban 5 kisgazdapárti (Balogh István, Gyöngyösi János, Öry István, Váczy József, Vásáry István), 4-4 kommunista és szociáldemokrata párti (Gerő Ernő, Nagy Imre, Révai József, Schinner István, illetve Kovács János, Németh István, Pozsgay Gyula, Valentiny Ágoston), 3 nemzeti parasztpárti (Dei Ferenc, Nagy Zoltán, Szula András), 2 polgári demokrata (Molnár Kálmán, Örley Zoltán) és pártönkívvüli (Bánáss László, Juhász Nagy Sándor, Miklós Béla, Révész Imre, Zsedényi Béla) képviselő kapott helyet. A bizottság elnöke Zsedényi Béla lett.

⁴² A fentebbi összetételű Politikai Bizottság 1945. szeptember 6-ig működött, meglehetősen széles hatáskörrel, tulajdonképpen az Ideiglenes Nemzetgyűlés feladatát látta el. A Politikai Bizottság 1945. szeptember 6-án az Ideiglenes Nemzetgyűlés budapesti ülésén alakult újjá. Ez az újjáalakulás azonban nem egyszerűen csak létszámemelkedést jelentett a korábbi 23 (22+1) fő helyett 31 (30+1) fő, hanem a tagság jelentős részének kicserélődésével tulajdonképpen örségváltást is. A Politikai Bizottságban ekkor az MKP-SZDP-FKGP 6-6, az NPP-PDP 3-3, a szabad szakszervezetek 2 és a pártönkívvüliek 5 fővel képviseltették magukat. (Vö.: Föglein Gizella: *Államforma és államfői jogkör Magyarországon 1944-1949*. Nemzeti Tankönyvkiadó, 1993. 28-29. o.)

⁴³ *Miklós Béla* (1890-1948) – 1910-ben végzi el a Ludovika Akadémiát, majd néhány éves csapat- és minisztériumi szolgálat után katonai pályafutása fokozatosan ívelt fölfelé. 1933 és 1936 között berlini katonai attasé, 1941-ben – Magyarország hadba lépésekor – a gyorshadtest megbízott parancsnoka, 1943 augusztusában lesz vezérezredes, 1944. augusztus elejétől pedig az I. hadsereg főparancsnoka. 1944. október 16-án vezérkari főnökével, Kéri Kálmánnal együtt átlépte a szovjet arcvonalat, a szovjet vezetők november végén Moszkvában „kapcsolták” a kormányalakítási tárgyalásokba. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány fennállásáig, 1945. november 15-ig volt miniszterelnök, majd nemzetgyűlési képviselő lesz. Az 1947-es országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Párt listáján kap mandátumot. Tagja a pártot vezető „hetes fogat”-nak is. 1947 novemberében a párt feloszlata után már nem vesz részt a közéletben.

⁴⁴ Az információ valószínű Vas Zoltántól származik. Bethlen István egyébként 1944 decemberében kerül orosz fogságba és Kaposváron vagy környékén hallgatják ki először, majd 1945-ben a Szovjetunióban, Moszkvában a Butirka börtönben tartják fogva. 1946. október 5-én halt meg. (Vö.: Romsics Ignác: *A Bethlen-dosszié utolsó lapjai. Magyar Nemzet*, 1993. május 5.)

⁴⁵ *Gyöngyösi János* (1893-1951) – magyar-latin szakos tanár, 1931 óta volt tagja a kisgazdapártnak. 1938-tól könyvkereskedő Békéscsabán, 1944 októberétől az *Alföldi Népszerűség* szerkesztője, az Ideiglenes Nemzeti Kormány külügyminisztere, ezt a tárcát a Tildy-kormányban is megőrzi, a magyar delegáció vezetője a párizsi békekonferencián. Az 1947. május 31-én megalakult Dinnyés-kormánynak már nem tagja, 1947 szeptemberétől az FKGP főtitkára. Haláláig parlamenti képviselő.

⁴⁶ *Valentiny Ágoston* (1888-1958) – szegedi ügyvéd, 1918-ban lépett be a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. Szeged felszabadulása – 1944 októbere – után a város polgármestere, majd az Ideiglenes Nemzeti Kormány igazságügy-minisztere. 1945 nyarán az MKP nyomására lemondatják tisztségéről, parlamenti képviselő 1947-ig marad. 1949-ben koholt vádak alapján életfogytiglani börtönre ítélik, 1956-ban rehabilitálják.

⁴⁷ *Takács Ferenc* (1893–1956) – 1910-től tagja a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak. A húszas évek elejétől 1935-ig az MSZDP hódmezővásárhelyi szervezetének titkára, majd az országos vezetőség tagja. 1935–1939 és 1944–1948 között parlamenti képviselő, az Ideiglenes Nemzeti Kormány ipariügyi minisztere. 1948 után visszavonul az aktív politikai élettől.

⁴⁸ *Vörös János* (1891–1968) – az első világháború éveiben a közös hadseregben és a honvédségben is szolgál. 1921-ben befejezi tanulmányait a budapesti Hadiakadémián. 1931 és 1936 között ugyanott a harcászat tanára. 1941-ben nevezik ki vezérőrnaggyá, vezérezzredessé 1944-ben léptetik elő. A német megszállás (1944. március 19.) után lesz a honvéd vezérkar főnöke, a nyilas hatalomátvétel (1944. október 15.) után átáll a szovjet Vörös Hadsereg oldalára. Az Ideiglenes Nemzeti Kormányban honvédelmi miniszter. 1949-ben koholt vádak alapján elítélik, 1957-ben szabadul.

⁴⁹ *Faragho Gábor* (1890–1953) – hivatásos katonatiszt, 1936-tól vezérkari ezredes, 1940-től tábornok. 1940–1941-ben moszkvai katonai attasé, 1942 és 1944 között a csendőrség főfelügyelője. 1944 októberében mint vezérezzredes az előzetes fegyverszüneti delegáció vezetője, az Ideiglenes Nemzeti Kormány közellátásügyi minisztere. Az MKP követelésére 1945 júniusában leváltják posztjáról.

⁵⁰ *Teleki Géza* (1911–1983) – földrajztudós és geológus, a tragikus sorsú Teleki Pál (1879–1941) miniszterelnök fia, 1944 őszén az előzetes fegyverszüneti delegáció tagja, az Ideiglenes Nemzeti Kormány vallás- és közoktatásügyi minisztere. 1945-ben rövid ideig a Polgári Demokrata Párt elnöke. 1947-ben az Amerikai Egyesült Államokba távozik, előbb virginiai, majd 1955-től a washingtoni egyetem tanára.

⁵¹ Rákosi Mátyás 1945. január 30-án érkezett Moszkvából Debrecenbe.

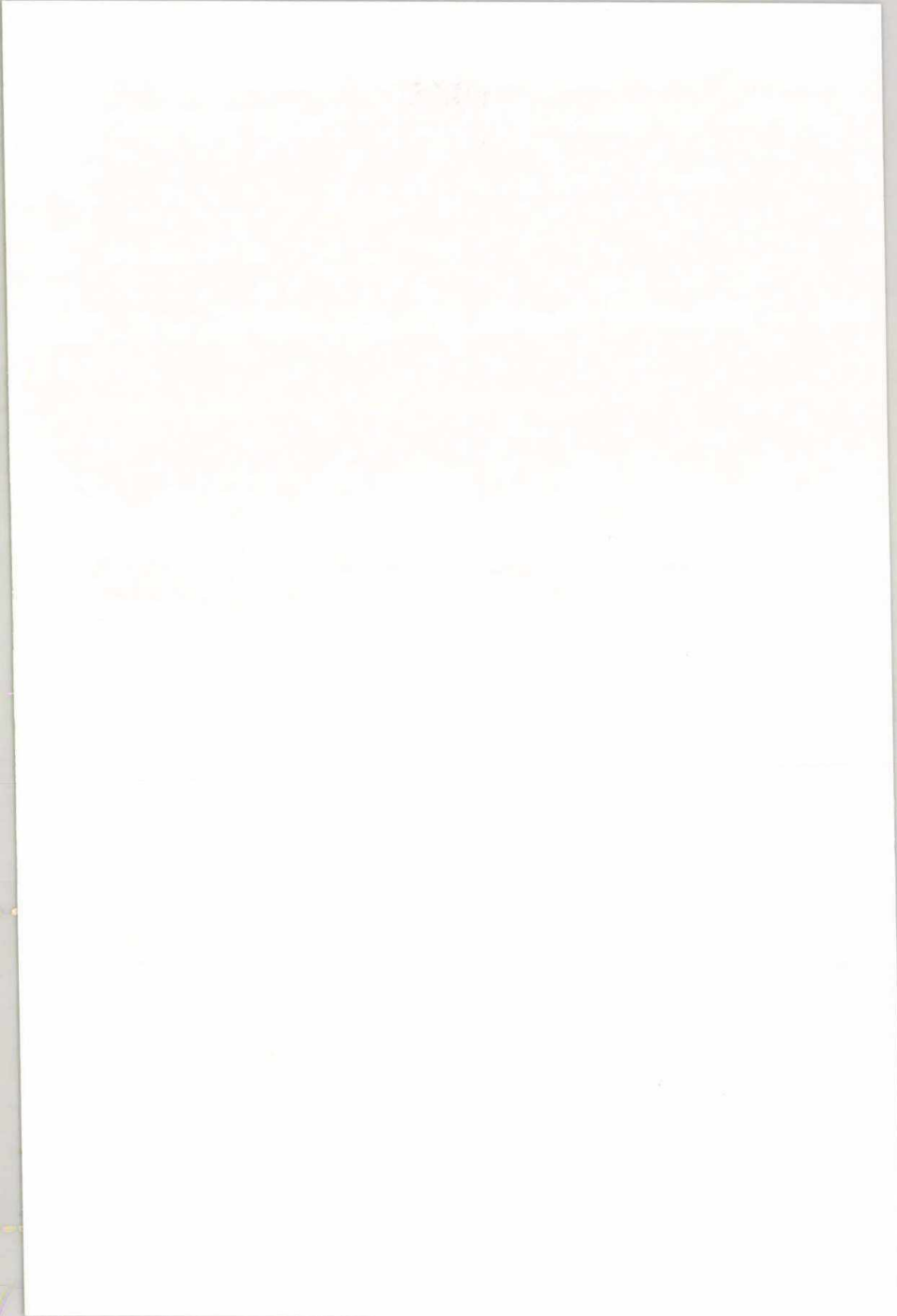
⁵² *Szepesi* – rádiós az MKP ideiglenes Központi Vezetősége alkalmazásában.

⁵³ *Geiger Béla* (Grigorjev, B. Ja., 1909–1983) – diplomata, műfordító. A Szovjetunióban élő magyar emigráns fia, aki 1922-ben kerül családjával Moszkvába, fogolycsere következtében. 1933-ban történelemszdiplomát szerez. 1933 és 1939 között a *Glavlit*-ben (Könyvkiadói Főhatóság, azaz cenzúrahivatal), illetve a szovjet rádió francia, majd magyar részlegénél dolgozik. 1940–1941-ben Grigorjev néven a Szovjetunió budapesti követségének munkatársa. 1944 decemberétől a szovjet külügyi népbiztosság, majd a külügyminisztérium állományában van. A háború utolsó stádiumában „különleges feladattal” magyar területre érkezik. Debrecenben, majd Budapesten számos bizalmi feladatot teljesít, nemcsak kommunista, hanem ellenzéki politikusokkal is tárgyal. A Rajk-per kettőtörő fényesnek induló karrierjét, azzal vádolják, hogy „nem jelezte időben Rajk árulását”. Az 1960-as években a Gorkij Irodalmi Főiskola fordítói tanszékén dolgozik. Több magyar író művét ültette át orosz nyelvre.

⁵⁴ G. M. – Georgij Mihajlovics Dimitrov. Így nevezték a Komintern berkeiben, még maga Sztálin is.

⁵⁵ A levél tartalmából világosan kitűnik, hogy azt Gerő Ernő írta Rákosinak. A levelet Balogh István miniszterelnökségi államtitkár, a fegyverszüneti delegáció egyik tagja vitte Moszkvába Rákosinak. A címzett azonnal lemásoltatta a személyes hangvételű levelet, és átadta a szovjet illetékeseknek.

1945

GERŐ ERNŐ LEVELE RÁKOSI MÁTYÁSNAK 1945. JANUÁR 7.

Kedves Mátyás!

Múlt év december 28-án kelt levelünk óta¹ csak néhány nap telt el. Ott aránylag részletesen ismertettük a helyzetet a felszabadított területen úgy általános politikai, mint a párt szempontjából. Most elsősorban arról szeretnénk Téged informálni, hogy mit tett a párt a németek és a nyilasok elleni illegális munkában. Mindenekelőtt közölnöm kell, hogy Budapestről Szegedre, illetve Orosházára érkezett egy Apró Antal² nevű elvtárs, aki pártunk Budapesten székelő központjának a tagja. Mi vele eddig nem tudtunk személyesen beszélni, mert útközben mellhártyagyulladásban megbetegedett, és így kénytelen volt Orosházán maradni. Ellenben Szirmai, aki tegnap Szegedről ide érkezett Debrecenbe, meglehetősen részletesen informált bennünket, és ennek alapján közöljük veled azt, amit a budapesti ügyekről tőle megtudtunk. Mindenekelőtt Budapesten központ működik, mely áll Rosner Jenőből,³ Kis Károlyból,⁴ Apró Antalból, dr. Weilből,⁵ „Kicsi”-ből⁶ (a keresztnéve Adolf, a tényleges nevét nem tudják, de valószínű, hogy arról a szabóról van szó, aki a Te kitérkezésed után ment haza Schönherzcel⁷ és Skolnikkal⁸ együtt).⁹ Rajtuk kívül még a központ tagja és egyben titkára volt az általad is jól ismert Rajk elvtárs,¹⁰ de ő decemberben lebukott. A lebukás úgy történt, hogy egy „Toma” nevű ember, aki magát a Vörös Hadsereg őrnagyának adta ki, de provokátor volt, megjelent Kovács Imrénél,¹¹ hogy fegyveres felkelés szervezéséről tárgyaljon a Magyar Fronttal.¹² Ebből az ügyből kifolyólag sokan lebuktak. Többek között így leplezték le Kis¹³ altábornagyot és társait is, akiket Szálasiék felakasztottak. Lefogták Bajcsy-Zsilinszkyt¹⁴ is. Kovács Imre állítólag nem bukott le. Hogy mi történt Rajk elvtárral, azt nem tudjuk. Mindabból, amit Apró elmond, kiderül, hogy Kállai Gyula,¹⁵ Haraszi¹⁶ és a többiek nem tagjai a pártközpontnak, hanem, úgy látszik, olyasféle kültagok, akiket a pártközpont igen fontos feladatok elvégzésére használ fel. Így például Kállai képviseli a pártot a Magyar Frontban. Valószínűleg ennek köszönhető, hogy az említett nagy általános lebukásnál, mint Szirmai mondja, a kommunista párt szenvedett a legkevesebbet, jóllehet Rajk lebukása számunkra felmérhetetlen veszteséget jelent. Ami magát Aprót illeti, az egy 35 év körüli festőmunkás, aki már jó néhány esztendője vesz részt az illegális kommunista mozgalomban. Makóra való, de ismerős Orosházán is. A felszabadított területen sokan vannak, akik ismerik őt, mint régi mozgalmi embert.

Aprót Rosner bírta meg azzal, hogy átjöjjön, és közölje az itteni központtal a budapesti központ üzeneteit, mégpedig egyrészt katonai jellegű adatokat (ezzel elkéstünk), másrészt azt, hogy szórasson le a párt Budapest fölött röpiratokat, végül pedig, hogy közöljük velük, körülbelül mikor kell megkezdeniök a fegyveres felkelést. Sajnos ez a dolog is elkészt, mire hozzánk jutott. Apró azt állítja, hogy a pártnak Budapesten vannak fegyveres partizán alakulatai. Egyébként ő, Apró volt megbízva a fegyverek beszerzésével. Többek között a Mémosz pincéjében folyt az emberek katonai kiképzése. A pártnak vannak tisztjei is. Így Apró tud egy századosról, aki ebben az ügyben dolgozott. Apró magával hozta pártunk legfrissebb (Apró elindulásáig) röpiratát, mely általános sztrájkra és fegyveres felkelésre hív fel a németek és a nyilasok ellen. A röpiratot mellékelten küldjük eredetiben. Ebből a röpiratból, mely véleményünk szerint igen jól van megírva, kiderül, hogy a Magyar Front létezik ugyan, de a hozzátartozó pártok és szervezetek, rajtunk kívül, igen passzívak. Látható továbbá a röpiratból, hogy a budapesti elvtársakra nagy hatással van a Kossuth rádió.¹⁷ Apró közölte továbbá, hogy tudomása szerint megérkezett Budapestre az itteni központ megbízottja Szegedről. Nyilvánvalóan Kossáról¹⁸ és társáról van szó. Igen örülünk neki, hogy Kossa, úgy látszik, ügyesen és bátran teljesítette a rábízott feladatot. A párt szervezeti felépítéséről, hozzávetőleg taglétszámról Apró nem tudott felvilágosítást adni, vagy pedig nem akart ilyen részletekről beszélni Szirmaival, akit közelebbről nem ismer ugyan, de látta őt az illegális mozgalomban, és emlékszik rá abból az időből, amikor Budapesten dolgozott, a párt-központban. Valószínűleg két-három napon belül személyesen fogunk beszélni Apróval, és akkor talán többet megtudunk a pártról. Egyébként Budapest teljes felszabadulása is aktuális az itteni hírek szerint a legközelebbi napokban.¹⁹

A másik kérdés, melyről informálni akarunk, ez a miskolc-diósgyőri úgynevezett Mogan szervezet.²⁰ A Mogan szervezetet egy Tóth Béla²¹ nevű elvtárs létesítette akkor, amikor a németek Miskolcon voltak. Tóthot, aki 15 évet ült Vácon (Veinberger²² jól ismeri, onnan Budapestről küldte a párt Miskolcra, az ottani munka megszervezésére. Tóth nem politikus gondolkodású ember, de úgy látszik, hogy jó szervező, és minden kisebb, nagyobb hiba ellenére, az, amit ő és az általa létrehozott Mogan szervezet végzett, pártunk egyik legfontosabb aktív tétele. Tóth illegális nyomdát létesített, melyben németellenes röpiratokat adott ki (mellékelve néhány darab). Létesített egy fegyveres alakulatot, mely szabotázsakciókat hajtott végre, s a Vörös Hadsereg előnyomulásakor segített neki a fegyveres harcban. A Mokannak köszönhető sok tekintetben, hogy a diósgyőri és a miskolci üzemeket jórésztben sikerült megmenteni attól, hogy a németek és a nyilasok szétrombolják. Ez úgy történt, hogy a magyar tisztet,²³ aki azért jött Miskolcra, hogy ellenőrizze a robbantások végrehajtását, a Mogan emberei megfojták. Másrészt a diósgyőri munkások elrejtettek fontos gépeket és alkatrészeket. A Mogan szervezte az aktív harcosok mellett a támogatók körét is, tehát olyanokat, akik a mozgalmat pénzzel, lakással és egyéb anyagi eszközökkel támogatták. Mialatt a harc Miskolcra és Diósgyőrré fordult, a Mogan emberei és maga Tóth is többször átmentek a vonalon, hogy a szovjet parancsnokságnak adatokat szolgáltassanak. Mindezeknek volt

a következménye, hogy Miskolc és Diósgyőr felszabadítása után a szovjet katonai parancsnokság meghagyta a Mogan kezében a fegyvereket. Ez az első ilyen eset. Sajnos utóbb, a felszabadítás után, a Moganba beözönlött mindenféle megbízhatatlan elem. Ez és egyéb körülmények szükségessé tették a Mogan felosztatását. Ezt mi határoztuk el, és Mihály elvtárs²⁴ utazott a helyszínre, hogy végrehajtsa a határozatot úgy, hogy az embereket megfelelően felhasználjuk, és az aktíva, amit a Mogan működése jelentett, veszendőbe ne menjen. Ez lényegileg megtörtént, és Mihály Tóthtal egyetemben visszaérkezett már Debrecenbe. A Moganra is hatott a Kossuth rádió, hallgatták például a partizániskolát!

Be kell számolnunk még egy akcióról, melynek jelentőségét nem lehet összehasonlítani az előbbivel, de szintén mutatja, hogy valami történt. Tudomásunkra jutott, hogy Karcagon működött a német megszállás alatt egy 16 tagú illegális szervezet, melyet főként a Kossuth rádió inspirált. Ez a szervezet kiszabadított és elbújtatott kilenc szovjet hadifoglyot, rendszeresen foglalkozott kisebb szabotázsakciók végrehajtásával (telefon- és távíródrótokat vágtak át). Ugyanezen szervezet összeköttetésben volt egy „oroszmagyar” partizánosztaggal (az, akivel beszélünk, nem tudott közelebbit mondani erről az osztagról). Sátoraljaújhelyen szintén volt valami ilyesféle csoport, mely szabotázzsal foglalkozott. Ez a csoport a zsidó munkaszolgálatosokból alakult, és tudatosan foglalkozott szabotázzsal (szintén huzalokat vágtak el, továbbá lovakat tettek tönkre stb.). Valószínű, hogy fokozatosan napfényre fognak még kerülni hasonló esetek, mint az előbb említettek. Természetesen mindez csepp a tengerben, és nem változtat azon az alapvető tényen, hogy úgy a párt, mint a magyar munkásság és a magyar nép nem harcolt olyan elszántsággal és szervezeten a magyar és a német fasizmus ellen, mint azt várni lehetett volna, és joggal meg lehetett volna követelni.

Az itteni pártmunkáról és az általános politikai helyzetről nem írok, mert Révaival megállapodtunk, hogy megosztjuk és ezzel meggyorsítjuk a munkát, ugyanis az, aki a levelet viszi, már indulásra készen áll. Csak annyit, hogy a párt ezer nehézség és baj ellenére is fejlődik és izmosodik, és várja, hogy minél előbb itt légy közöttünk, ami, reméljük, legközelebb meglesz.

Kommunista üdvözléssel és baráti kézszorítással

Debrecen, 1945. január 7.

Gerő

*Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 782.
A levél eredeti példánya: PIL, 274-7/13.*

¹ Lásd az 1. számú dokumentumot.

² *Apró Antal* (1913–) – 1931-ben lép be a KMP-be, tevékeny részese az 1935-ös építőmunkássztrájk szervezésének. 1944 szeptemberében bekapcsolódik az újjáalakuló MKP vezetésébe. 1944-től 1956-ig az MKP, illetve MDP KV tagja, 1946-tól 1951-ig és 1953 és 1956 között a PB tagja. Megalakulásától, 1956. november 1-től tagja az MSZMP Központi Bizottságának egészen 1988-ig, a PB-nek 1980-ig. 1948-tól 1951-ig SZOT főtitkár, 1952–53-ban építőanyag-ipari miniszter, 1953 novemberétől – 1956. november 3-ig a Minisztertanács elnökhelyettese, 1956. november 7-től iparügyi miniszter, 1957 és 1971 között miniszterelnök-helyettes. 1971 és 1984 között az Országgyűlés elnöke.

³ *Kovács István* (1911–) – eredeti neve: Rosner Jenő. 1927-ben kapcsolódik be az illegális kommunista mozgalomba, 1930-ban a Szovjetunióba megy. 1933-ban visszatér Magyarországra, és a KIMSZ titkárává választják. 1934 és 1942 között börtönben van. 1943-ban újból letartóztatják, 1944 őszén megszökik, és újból bekapcsolódik az MKP újjászervezésébe. 1945 és 1956 között az MKP, illetve MDP KV tagja, 1945–1946-ban, 1949–1953-ban és 1955–1956-ban a PB-nek is tagja. 1949–1950-ban és 1954-től 1956. október 29-ig a budapesti pártbizottság első titkára. 1956. október 31-től 1958-ig a Szovjetunióban tartózkodik, ezután minisztériumi osztályvezető, majd a Könnyűipari Szervezési Intézet igazgatója volt.

⁴ *Kiss Károly* (1903–1983) – 1922-ben lép be a KMP-be, 1932-től volt a KB tagja. 1944-től 1956-ig az MKP, illetve MDP KV tagja, 1945–1946-ban, 1951–1953-ban és 1956 júliusától októberéig a PB tagja. 1946 és 1956 között a KEB elnöke. 1956 november 4. után az MSZMP KB egyik titkára egészen 1961-ig. 1956 novemberétől 1983-ig a KB tagja, 1962-ig tagja a PB-nek is. 1958-tól 1961-ig az Elnöki Tanács alelnöke, majd 1967-ig titkára. 1967-től 1983-ig a SZOT alelnöke.

⁵ *Weil Emil* (1897–1954) – 1928-ban lép be a KMP-be. 1936-ban illegális sajtótermékek terjesztése és szerkesztése miatt 10 évre ítélték. Börtönorvos volt a Margit körüti katonai fogházban. 1945 után az orvosszakszervezet főtitkára, egy rövid ideig washingtoni követ, majd egyetemi tanár.

⁶ *Péter Gábor* (1906–1993) – eredeti neve: Eisenberger Benő. 1931-től a KMP tagja, részt vesz a Vörös Segély tevékenységében. 1943-ban bevásztják a Békepárt (illegális KMP korabeli neve) vezetőségébe. 1945-től a politikai rendőrség vezetője, majd 1948 szeptemberétől az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) főnöke, rendőr altábornagyi rangban. 1954 márciusában a Katonai Felsőbírórság állam- és népellenes bűncselekmények miatt életfogytig tartó börtönre ítéli, kiszabadulása után (1960. április) könyvtárosként helyezkedik el.

⁷ *Schönherz Zoltán* (1905–1942) – az egyetem elvégzése után kapcsolódik be a Csehszlovák Kommunista Párt munkájába, az 1938. november 2-i első bécsi döntés után a Magyarországhoz visszacsatolt területen tevékenykedik, és szervezi az illegális KMP-t. 1939-ben a Szovjetunióba megy, majd visszakérül illegális munkára Magyarországra. 1941-ben tagja lesz az akkor megalakult Titkárságnak és KB-nak. 1942 nyarán letartóztatják, és szeptember végén kivégzik.

⁸ *Skolnik József* (1906–) – 1924-től a CSKP tagja, 1939-ben a Szovjetunióba kerül, majd onnan 1940 őszén a Komintern megbízásából Magyarországra küldik. 1941-ben tagja lesz a KMP illegális KB-nak, 1942-ben letartóztatják és elítélik. 1945 után is bebörtönzik, internálják, majd 1956-ban rehabilitálják. Nyugdíjzáságát az MSZMP székesfehérvári pártbizottságán dolgozik.

⁹ Más források szerint 1944 szeptemberétől az MKP Központi Bizottságának: Rajk László, Horváth Márton, Apró Antal, Kiss Károly, Bartha Bertalan, Kádár János és Kovács István volt a

tagja. (Vö.: Pintér István: *A KMP az 1936–1944-es években. Legyőzhetetlen erő. A magyar kommunista mozgalom szervezeti fejlődésének 50 éve.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest 1974. 149–150. o.) Az 1945. január 19-i első írásos jegyzőkönyv szerint a Központi Vezetőség ülésén Apró Antal, Bartha Bertalan, Horváth Márton, Kádár János, Kállai Gyula, Kiss Károly, Kossa István, Kovács István, Péter Gábor, Vas Zoltán vett részt. (Uo.: 159. o.) A Moszkvából hazatért vezetők (Gerő Ernő, Farkas Mihály, Révai József, Nagy Imre) alkotta KV 1945. február 23–24-én egyesült a budapesti KV-val, akkor választották meg főtitkárrá Rákosi Mátyást is.

¹⁰ *Rajk László* (1909–1949) – 1931-től a KMP tagja, az 1935-ös építőmunkássztrájk egyik szervezője. 1937-ben Párizson keresztül Spanyolországba megy, részt vesz a spanyol polgárháborúban. 1941-ben kerül újra haza, 1944-ben a Magyar Front egyik vezetője és az illegális MKP titkára lesz. 1944. november 28-án letartóztatják, majd Sopronkőhidára, onnan Németországba kerül, 1945 májusában tér haza. 1945-től 1949-ig az MKP, illetve MDP KV és PB tagja. 1945–1946 és 1948–1949 között a Titkárság tagja, 1945 december és 1946 októbere között a párt főtitkárhelyettese is. 1946 tavaszától 1948 augusztusáig belügyminiszter, majd külügyminiszter. 1949-ben a Magyar Függetlenségi Népfront főtitkára lesz. 1949. május 30-án letartóztatják, majd koholt vádak alapján elítélik és kivégzik. 1955 nyarán rehabilitálják, 1956. október 6-án újratemetik.

¹¹ *Kovács Imre* (1913–1980) – 1937-ben jelenik meg a *Néma Forradalom* című könyve, amiért három hónapra ítélik. A Márciusi Front (1937) és a Nemzeti Parasztpárt (1939) alapító tagja. Az NPP főtitkára is 1946-ig. 1945 és 1947 között parlamenti képviselő, az 1947-es országgyűlési választásokon a Független Magyar Demokrata Párt listáján indul. 1947 őszétől Svájcban és Franciaországban él, 1949-től pedig az Amerikai Egyesült Államokban.

¹² *Magyar Front* – az ország német megszállása után, 1944. május végén–június elején alakul a Békepárt, a SZOT, az FKGP és a legitimisták csoportjának részvételével, majd Kovács Imre révén az NPP is csatlakozik hozzá. 1944 őszén létrejön a Magyar Front Intéző Bizottsága is, ennek elnöke Szakatis Árpád, tagjai pedig – többek között – Rajk László, Kállai Gyula, Horváth Márton (MKP), Dessewffy Gyula, Tildy Zoltán (FKGP), Kovács Imre (NPP), a legitimisták részéről Pallavicini György, a katolikus szervezetek részéről Pálffy József gróf, a protestáns szervezetek részéről pedig Kenessey Pongrácz. A szervezet németellenes propagandatevékenységet folytat, és több kísérletet tesz a fegyveres ellenállás megszervezésére is.

¹³ *Kiss János* (1885–1944) – altábornagy. Az 1930-as évek végén saját kérésére nyugdíjazták. 1944 őszén csatlakozik a Magyar Fronthoz, tagja a Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottsága vezérkarának. 1944. november 22-én a nyilas Számonkérő Szék nyomozói Budapesten letartóztatják, majd december 8-án kivégzik.

¹⁴ *Bajcsy-Zsilinszky Endre* (1886–1944) – 1919-ben a Magyar Országos Véderő Egyesület (MOVE) egyik megalapítója, a *Szózat* című lap szerkesztője. 1930-ban megalakítja a Nemzeti Radikális Pártot, majd a párt és Bajcsy-Zsilinszky 1936 végén csatlakozik az FKGP-hez. 1942-ben a Történelmi Emlékbizottság egyik vezetője lett, majd 1944 őszén a Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottságának elnöke. A Gestapo elfogja, 1944. december 24-én a nyilasok Sopronkőhidán kivégzik.

¹⁵ *Kállai Gyula* (1910–) – 1937-ben a Márciusi Front egyik szervezője, majd a *Népszava* munkatársa. 1945-ben a *Szabadság*, majd a *Szabad Föld* szerkesztője. 1945 és 1951 között az MKP, illetve az MDP KV tagja. 1949-től 1951-ig, letartóztatásáig külügyminiszter, 1954-ben szabadul ki. Az MSZMP alapító tagja, KB tag 1989-ig, PB tag 1975-ig. 1957 februárjától művelődésügyi, 1958-tól államminiszter, 1960 és 1965 között miniszterelnök-helyettes, majd 1965–1967-ben

miniszterelnök. 1967-től 1971-ig az Országgyűlés elnöke. 1957 és 1989 között a Hazafias Népfront Országos Tanácsának az elnöke volt.

¹⁶ *Haraszi Sándor* (1897–1982) – 1929-től a KMP tagja, majd a harmincas években a *Korunk* című erdélyi lap budapesti munkatársa. 1945 után a *Szabadság* című lap szerkesztője, 1948-ban az MKP, majd az MDP központjában dolgozik, 1951-ben koncepciók perben halálra ítélik, de az ítéletet nem hajtják végre. 1954-ben szabadul, majd a Nagy Imre körüli pártellenzék egyik vezetője lesz. 1956. november 1-től tagja az MSZMP Intéző Bizottságának, november 4-én a budapesti jugoszláv nagykövetségre menekül, 1958-ban elítélik. 1960-ban amnesztiában részesül. Később az Akadémiai Kiadó Lexikonszerkesztőségének munkatársa.

¹⁷ A Szovjetunióban élő magyar kommunista emigránsok hírközlő és propagandaszervezete volt 1941 és 1944 között. Működését a Komintern és a szovjet kormány finanszírozta, az adó kezdetben Moszkvából, majd Ufából, végül ismét Moszkvából sugározta adásait. Szerkesztőségében dolgozott – többek között – Rákosi, Révai, Gerő, Farkas, Nógrádi Sándor, Nagy Imre, Friss István, Szántó Zoltán és Gábor Andor.

¹⁸ *Kossa István* (1904–1965) – 1923-ban lép be az MSZDP-be, majd szakszervezeti vonalon dolgozik. A második világháború idején Ukrajnában büntetőszázadban szolgál, ahonnan megszökik. 1944 novemberében tér haza, 1945 és 1948 között a Szakszervezeti Tanács főtitkára, 1945 és 1951 között az MKP, illetve az MDP KV és PB tagja, majd 1956-ig a KV tagja. 1945 és 1965 között parlamenti képviselő, 1948–1949-ben iparügyi, majd pénzügyminiszter. 1951–1952-ben az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke, majd ismét miniszteri tisztségeket tölt be. Az MSZMP alapító tagja, haláláig tagja a KB-nek. 1957-ben pénzügyminiszter, majd 1963-ig közlekedés- és postaügyi miniszter.

¹⁹ Budapest 1945. február 13-án szabadult fel.

²⁰ Magyarországi Kommunisták Antináci Komitéja (Mokan) 1944 szeptemberében alakult a Diósgyőri Vasgyár, Miskolc és környéke kommunistáiból. Fontos szerepe volt Miskolc és Diósgyőr kiürítésének és a gyár gépei leszerelésének megakadályozásában. Az Ideiglenes Nemzetgyűlésben önálló képvisellel is rendelkezett.

²¹ *Tóth Béla* (1888–1966) – a Mokan alapítója és szervezője. A magyarországi Tanácsköztársaság bukása után 15 évet tölt börtönben. Kiszabadulása után a Vörös Segéllyel dolgozik. 1944-től képviselő az Ideiglenes Nemzetgyűlésben. 1945-ben rövid ideig Miskolc és Borsod vármegye főispánja. 1946 és 1956 között a szövetkezeti mozgalomban dolgozik.

²² *Veinberger*, helyesen: Weinberger – Vas Zoltán eredeti neve.

²³ *Kilcer Béla* főhadnagy. November 5-én az 1. hadsereg parancsnokságának írásbeli utasításával érkezett Miskolcra, hogy kivizsgálja, miért halad lassan a gyárak leszerelése és elszállítása. Ginzery Sándor ezredesnek, a gyár egyik katonai parancsnokának, valamint néhány Mokan vezetőnek azonban sikerült meggyőznie Kilcert, hogy a kiürítést és a gépek leszerelését fejezzék be, a bevagonfrozott anyagokat pedig tartsák vissza. (Vö.: Beránné Nemes Éva: *Ellenállási mozgalom és partizánharc Borsodban. Fegyverrel a fasizmus ellen*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1968. 139–165. o.)

²⁴ Farkas Mihályról van szó.

RÉVAI JÓZSEF LEVELE RÁKOSI MÁTYÁSNAK

1945. JANUÁR 7.

Kedves Mátyás!

A delegációval együtt küldött leveleinket már biztosan megkaptad, tehát egy sor kérdésed, amire ott válaszoltunk, elesik. Sajnos, egy sor kérdésedet most sem tudjuk teljesíteni, így pl. nem tudunk fényképeket küldeni a Nemzetgyűlésről, mert minden Puskinéknál¹ maradt, mi nem kaptunk belőle stb. Ellenben küldünk egy budapesti kitűnő röplapot (erről különben Ernő² ír) és egy szegedi plakátot a népbíróságokról. Mindkettő, azt hiszem, kárpótolni fog sok mindenért, amit nem tudunk küldeni.

Most hadd informáljalak röviden a kormánytevékenységről és a mi munkánkról ezzel kapcsolatban. Három miniszterünk és 2 államtitkárunk³ munkájának irányítása elég sok időt vesz igénybe (erre a célra, mint már talán múltkor írtuk), teremtettünk egy 3-tagú bizottságot: Nagyból, Gerőből és Révaiból) egyrészt azért, mert elvtársainknak az egyes reszortokban komoly munkát kell kifejtetniök, és ezt nagyon nagy nehézségek közepette, másrészt azért, mert, bár a kormány alig 2 hetes, máris egy csomó politikai bonyodalom van, és harci kérdés vetődött fel.

A kormány 2 legreakciósabb tagja Faragho és Teleki. Teleki összeszűri a levelet a házelnökkel, Zsedényivel, és együtt intrikálnak a Függetlenségi Front⁴ mellett a „pártonkívüli” kormánytagok nevében és érdekében. Teleki már a lemondás felvetésével is próbál revolverezni. Sajnos, Miklós gyenge, nem vezető egyéniség, aki nem is őszinte, a jelek szerint sok kérdésben enged Telekinek, és hallgat Zsedényire. Zsedényi, mint a nemzetgyűlés elnöke, fontos figura, akivel mi igyekszünk jó viszonyban lenni, és ellensúlyozására az igen tisztességes, de nem politikus Sántha alelnökkel is Juhász Nagy Sándorral építjük ki kapcsolatainkat. Viszont Juhász Nagy megsértődött ember, aki ugyan „balról” kritizálja a katonákkal való együttmenésünket, de adott esetekben nem biztos, hogy okvetlenül velünk megy-e a reakciók ellen.

A szocdemekkel igyekszünk szorosabb szövetséget teremteni, de igazad van, hogy Takács és Valentiny jobboldaliak (különösen Takács), akik ugyan szavakban vallják a kommunista „testvérpárttal” való szorosabb együttmenés szükségességét, de nem mindig gyakorolják. Így például a leghatározottabban ellenünk fordultak, amikor mi követeltük, hogy az igazoló eljárásnál alkotandó vizsgáló bizottságokban a demokratikus pártok küldöttei mellett a szakszervezetek küldöttei is vegyenek részt. Ti. dühösek, hogy a szakszervezetekben mi sokkal erősebbek vagyunk, mint ők. Ugyancsak dühösek, hogy igen sok emberük átjött hozzánk, és legfőképpen dühösek azért, mert nekünk van sajtónk, nekik nincs. A sajtó kérdésében, a Népszava engedélyezése⁵ érdekében hajlandók támogatni Miklóst ellenünk is. (Itt jegyzem meg, hogy teljesen egyetértünk veled abban, hogy, ameddig csak lehet meg kell hosszabbítani a mi sajtómonopóliumunkat, mert nekik 25 évig volt monopóliumuk. Abban is egyetértünk, hogy elég volt a

„paritásos” lapokból, ellenben ezt a Délmagyarnál nem lehet leépíteni.) Miklós erre a támogatásra számítva megpróbált bennünket befejezett tények elé állítani sajtófőnök kinevezése dolgában, annak ellenére, hogy megállapodás volt ennek a kérdésnek az elhalasztására Balogh államtitkár visszatérése utánra.⁶ Nemes őrnagyot⁷ egyszerűen ki akarta nevezetni sajtófőnökké, ezt Zsedényi közölte egy pártközi konferencián. Mi a leghatározottabban ellene fordultunk ennek a puccsnak, és annak, hogy annak ellenére, hogy a kormány többsége a Függetlenségi Front képviselőiből áll, ő katonát akar kinevezetni a sajtófőnöki állásra. Egyelőre meg is hátrált. Viszont néhány napra rá vonakodott kinevezni a mi főispánjelöltünket Baranyába,⁸ annak ellenére, hogy a pártközi értekezleten erre nézve egyhangú megállapodás létesült. Mi természetesen ezt sem fogjuk annyiban hagyni.

A kormányon belüli sűrűlódások és nehézségek annak jelei, hogy a harc a reakcióval kiélesedik. Mi ezt tudtuk előre, és bár a dolgokat nem akarjuk mesterségesen siettetni, a kormány előrehajtására szükséges nyomást felülről is, alulról is a közeli napokban erősíteni kezdjük. Ebben a legfontosabb szerepet játssza a földkérdés. Elhatároztuk, hogy a földreformkampányt azzal kezdjük, hogy a parasztpárt közlésezi (január 14-én) programját, melynek leglényegesebb pontja a 100 holdas birtokhatár és az a követelés, hogy 1945. október 1-ig birtokba kell iktatni a juttatottakat. Január 21-én a komm. párt lényegében csatlakozni fog a parasztpárt követeléseivel és egyben megindítjuk a gyűlés-petíciós, küldöttségekampányt alul, a tömegekben. Nagy elvtársat köteleztük arra, hogy január 30-ig dolgozza ki a földreform-törvénytervezetet, hogy a Nemzetgyűlés legközelebbi, már Pesten tartandó ülészakára beterjeszthető és elfogadható legyen.⁹ Persze, előre kell látni, hogy a földreformkérdést ez a kormány, így ahogy van, nem éli túl. Pesten feltétlenül rekonstrukcióra kerül a sor.¹⁰ A harc a hadsereg kérdésében is megindul. Mi, mint már táviratoztuk, javaslatot nyújtottunk be kulturális-nevelő osztály felállításáról, oktatótisztek kinevezéséről, akik a hadosztályoknál, ezredeknél, zászlóaljknál lennének, közvetlenül a honvédelmi államtitkárnak alárendelve. Szabó kisgazda-államtitkár¹¹ értesített bennünket, hogy helyesli a javaslatunkat, de persze más nyomások is fognak rá érvényesülni. Mi ezzel a dologgal a miniszterelnök elé megyünk, és igyekszünk a szocdemek támogatását megnyerni hozzá.

Igen fontos harci kérdés a reakció elleni harc a közigazgatásban. Vannak megyék, pl. Szabolcs, ahol a régi közigazgatási apparátus szinte érintetlenül megmaradt, a szolgabírók egyszerűen nem engedik megalakulni a pártszervezeteinket stb. A főispán persze kisgazda, dr. Erős.¹² Mi az anyagot összegyűjtve, erős támadást fogunk indítani ezek ellen a disznóságok ellen, egyben a pártszervezeteinket utasítottuk, hogy alakítsák meg mindenütt alul, a nemzeti bizottságokat, és tegyék le önkényesen a régi apparátust. Ebből persze szintén nagy összecsapás lesz.

Tisztában vagyunk azzal, hogy ebben a harcban a kisgazdapárt jobbszárnyával, amelynek vezetői a debreceniek, különösen a Vásáryak,¹³ összeütközünk. De van remény arra, hogy sikerülni fog őket izolálni még a saját pártjukban is. A baranyai kisgazda, belügyi államtitkár, Kovács Béla,¹⁴ valamint Gyöngyösi és Balogh páter¹⁵ a

balszárnyhoz tartoznak, ezenfelül reméljük, hogy alul, a nemzeti bizottságokban magunk mellé tudjuk állítani a kiscgazdákat a jobboldal ellen.

A nemzeti bizottságok ellen is hangulatot próbál csinálni a reakció. Mire valók, most, hogy már van Nemzetgyűlés és kormány? Így teszik fel a kérdést. Vagy úgy, hogy a nemzeti bizottságokra nézve az lesz a legjobb, ha egyszerűen átalakulnak közigazgatási szervekké, helyettesítik a városi, községi képviselőtestületeket. Mi persze, ezek ellen a kísérletek ellen fordulunk. A Nemzetgyűlés óta alul gomba módra szaporodnak és nőnek mindenfelé a nemzeti bizottságok. A szegedi plakátból látni fogod, hogy a nemzeti bizottságok sok helyen szuverén testületeknek tekintik magukat, melyek „rendeleteket” adnak ki. Persze, Szegeden állunk a legjobban ebben a tekintetben.

Általában meg lehet állapítani, hogy a néphangulat sok helyen átfordul: az oroszok okozta bajok helyett most a reakciót kezdik szidni. Itt Debrecenben viharos emiatt a hangulat, Diósgyőrben pedig egy gyűlésen, ahol Mihály¹⁶ beszélt, azt kiabálta a tömeg: kisöppörni. Gondolhatod, hogy mi ezt a megváltozott hangulatot nem hagyjuk kihasználtnak.

Persze, változatlanul nagyok az objektív nehézségek. A két főbaj: az állatállomány katasztrófája és mint 2. járul ehhez a transzport katasztrófája. Az állatállomány további kímélése érdekében mi küldtünk direkt, tehát Puskin helyettesén, Aszokionon¹⁷ keresztül, saját nevünkben egy dokladnaja zapszkatát ki,¹⁸ egész csomó konkrét javaslattal. Ha a Vörös Hadsereg tovább csinálja az állatállománnyal való pazarlást, akkor nemcsak éhínség lesz, nemcsak nem tudjuk elvégezni a tavaszi munkákat és legalább részben pótolni az őszkor elmulasztottakat (Nagy szerint a vetésterület a régi 10%-a!), de a földreformot se tudjuk megcsinálni, és mindez ránk, kommunistákra fog visszahullni. Kértünk sürgős intézkedéseket. Ha módod van, nézz utána ennek. A sürgöny Dekanovnak¹⁹ ment el.

A vasút a második nagy baj. Gábor szerint²⁰ a mozdony- és kocsiallóomány a régi 6%-ára csökkent. Ebben a kérdésben is ki fogunk dolgozni konkrét javaslatokat és ebben is Moszkvához fogunk direkt fordulni.

A munkabíró német lakosság elszállítására vonatkozó akció,²¹ sajnos, nem járt azzal a hatással, amivel kellett volna járnia. Ugyanis a végrehajtásban megint olyan szerencsétlen peregibek voltak, hogy az eredmény: pánik a magyarok közt is, még a tisztességes, hozzánk közel álló elemek is (mint pl. Sántha alelnök, sőt maga Erdei is) megvadtak, arról beszélnek, hogy ez ugyanaz, mint amit Hitler csinált a zsidókkal stb. Az történt ugyanis, hogy a parancsnokságok a legtöbb helyen úgy hajtották végre a dolgot, hogy a családnevekből indultak ki és fix kontingensekből. Ha nem volt elég német, vettek magyarokat. Vettek olyanokat, akik egy szót sem tudnak németül, bebizonyítottan antifasiszták, ültek, internálva voltak, mindegy: vitték őket. Előfordult, hogy kommunista párttitkárokat, vezetőségi tagokat, sőt nemzetgyűlési képviselőket vittek, azért, mert német nevűek, sőt vittek tiszta magyar nevűeket is. Szóval, kissé sok volt az ilyen akcióknál természetesen elkerülhetetlen helyi túlkapás. Azonkívül mindenki sérelmezi, vagy kimondva, vagy titokban, hogy az oroszok ezt a kormány tudta nélkül, előzetes megállapodás nélkül csinálták. (Mezsdu námi: még mi se tudtunk róla előre.) Szóval, a

dolog visszafelé sült el. Most, próbáljuk korrigálni azt, amit lehet. A kormány most 10 tanácsadó megbízottat küldött az oroszokkal való megállapodás értelmében a helyszínre, akikkel együtt fogják megállapítani, kit kell németnek tekinteni, kit nem.

Ami a konkrét kérdéseidet illeti. a 48-asok²² és Erdeiek fúzióját most nem forszírozuk Juhász Nagy magatartása miatt és amiatt, hogy ott kint nyilván bizalmatlanság van iránta. Minek terheljük ezzel a parasztpártot?

A Nemzetgyűlésbe a kinti magyarok közül csak Nógrádit,²³ Gergelyt,²⁴ Andicsot választottuk be, persze rajta kívül. Nem lehetett azt a tömeget forszírozni, amivel Ernő²⁵ hazajött. Sajnos, Varga²⁶ is így kimaradt. Károlyi²⁷ nincs sehol megválasztva. Azóta, remélem, már értesültél Baloghtól,²⁸ hogy Te Szegeden hogyan lettél megválasztva. Ami az emberek küldésének sürgetését illeti, mi táviratokban folyton sürgetjük. Megtáviratoztuk, hogy Uszta²⁹ embereit átvesszük.

Ami az információt illeti, a rádió egyszerűen nem bírja. A front pedig nem működik. Ha tudnád, milyen nehezen ment az is, hogy elfogadják decemberi küldeményünket, amit, mint írod, nyilván ki is bontották.

Remélem, hogy sokáig nem lesz információra szükség. Reméljük, hogy sikerül elintézni, hogy jöjj a delegációval! Nem kell Pestre várnod, bár Pest is napok kérdése. Nagy, Farkas és a magam nevében azt is remélem, hogy sikerült a családok elkülönítését is elintézni a delegációval. Mi ezt megbeszéltük Puskinnal is.

Sajnos, várnak a pilóták, és sürgetnek, nem írhatok most többet. A legfontosabb dolgokról írtunk.

Meleg barátsággal és a közeli viszontlátás reményében üdvözöllek.

Révai [saját kezű aláírás]

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 782. A dokumentum eredeti példánya megtalálható: PIL, 274–7/13.

JEGYZETEK

¹ Puskín, G. M. (1909–1963) – diplomata. A „nagy tisztogatások” alatt került a szovjet külügyminisztérium apparátusába. 1942 és 1944 között a kínai Kelet-Turkesztán „fővárosában”, Urumsiban volt szovjet főkonzul. 1944 és 1949 között a Szovjetunió budapesti követe, 1947-ig egyben a SZEB politikai tanácsadója. 1949 és 1952 között az NDK-ban dolgozik az ottani szovjet diplomáciai misszió élén.

² Gerő Ernőről van szó.

³ Az említett három miniszter Gábor József, Molnár Erik és Nagy Imre volt. A két államtitkár pedig dr. Zöld Sándor belügyi és dr. Kovács Kálmán igazságügyi államtitkár volt.

⁴ *Magyar Nemzeti Függetlenségi Front* – 1944. december 2-án alakult meg hivatalosan Szegeden az MKP, SZDP, NPP, FKGP, Polgári Demokrata Párt (PDP) és a Szabad Szakszervezetek részvételével.

⁵ A *Népszava* 1945. február 18-án jelent meg újból Budapesten. Főszerkesztő: Szakasits Árpád, felfelzés szerkesztő: Száva István. (Debrecenben 1945. január 26-án jelent meg.)

⁶ Balogh István (FKGP) miniszterelnökségi államtitkár a fegyverszüneti küldöttséggel 1944. december végétől Moszkvában tartózkodott, és csak az aláírás (1945. január 20.) után tért haza.

⁷ Nemes József őrnagyot még a Faragho Gábor vezette fegyverszüneti delegációhoz küldték ki 1944 októberében, majd Miklós Béláékkal együtt jött haza Debrecenbe 1944. december 12-én.

⁸ Miklós Béla miniszterelnök 1945. január 4-i hatállyal Boros Istvánt, az MKP jelöltjét nevezte ki Baranya megye és Pécs főispánjává.

⁹ A Nagy Imre vezette bizottság, miután kidolgozta a földreform-törvénytervezetet, az 1945. március 15-i pártközi értekezlet elé került, majd március 17-én a Minisztertanács tárgyalta meg, és a kormány rendeleteként látott napvilágot. (600/1945. M. E.) Az Ideiglenes Nemzeti Kormány rendelete a nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhözjuttatásáról. (*Magyar Közlöny*, 1945. március 18.). Az 1945: VI. tc.-et emelték törvényerőre 1945 szeptember 14-én. (Vö. Donáth Ferenc: *Demokratikus földreform Magyarországon 1945–1947*. Akadémiai Kiadó, 1969. 66–71. és 396–408. o.)

¹⁰ A kormány és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. április 11-én költözött Debrecenből Budapestre. A Nemzeti Főtanács egy hónappal később, május 11-én már kinevezte Gerő Ernőt kereskedelmi és közlekedésügyi miniszterre Gábor József helyett, Nagy Ferencet (FKGP) pedig újjáépítési miniszterre. Kommunista nyomásra 1945 júliusában újabb kormányrekonstrukcióra került sor, amikor Faragho Gábor, Valentiny Ágoston és Vásáry István kénytelen volt lemondani, és helyükre Rónai Sándor (SZDP), Ries István (SZDP) és Oltványi Imre (FKGP) került.

¹¹ B. Szabó István (1893–1976) – 1930-ban az FKGP alapító tagja, majd 1933-tól 1947-ig a Békés megyei szervezet elnöke. 1939-ben a kisgazdapárt listáján lesz országgyűlési képviselő, 1946-ban (február–december) államminiszter. 1947-ben a Magyar Függetlenségi Párthoz csatlakozik, a párt feloszlata (1947. szeptember) után visszavonul a politikai élettől, s Békés községben gazdálkodik. 1956. október végén – másokkal együtt – megkezdte a kisgazdapárt újjászervezését, majd a Nagy Imre-kormány államminisztere lesz. Később elítélik, 1959-ben szabadul. Nyugdíjasként ismét mezőgazdasági munkával foglalkozik.

¹² Dr. Erőss János (1889–1962) – jogi tanulmányait Debrecenben végzi, 1930-ban csatlakozik Bajcsy-Zsilinszky Nemzeti Radikális Pártjához, majd 1936-ban az FKGP-hez. 1944 végétől Szabolcs vármegye, majd Szatmár vármegye főispánja. 1946–1947-ben közellátási miniszter, majd a Fogyasztási Szövetkezetek Országos Központjának igazgatója. 1948 februárjában lemond képviselői mandátumáról, majd elhagyja az országot, és az Egyesült Államokban telepszik le.

¹³ Vásáry István és Vásáry József kisgazdapárti képviselőkről van szó.

¹⁴ Kovács Béla (1908–1959) – 1933-tól tagja az FKGP-nek, 1939-től országos főtitkár-helyettese. 1941-től a Magyar Parasztszövetség főtitkára, 1944. december 21-től nemzetgyűlési képviselő, 1945–46-ban földművelésügyi miniszter. 1945 augusztusától 1947 februárjáig az FKGP főtitkára, a Kis Újság főszerkesztője. 1947. február 25-én a szovjet hatóságok letartóztatják, és a Szovjet-unióba viszik, csak 1955-ben térhet haza. 1956 októberében az újjászerveződő FKGP Intéző Bizottságának az elnöke lesz, majd a Nagy Imre-kormányban földművelésügyi miniszter, november 3-án pedig államminiszter. 1956. november 4. után többször tárgyal Kádár Jánossal a politikai viszonyok konszolidálása érdekében. 1959-ben ismét parlamenti képviselővé választották.

¹⁵ Balogh páter, azaz Balogh István (1894–1976) – római katolikus pap, a *Délmagyarország* című lap tulajdonosa, az Ideiglenes Nemzeti Kormány miniszterelnökségi államtitkára. A Moszkvában megkötött fegyverszüneti egyezmény (1945. január 20.) egyik aláírója. 1947. február és június

között az FKGP főtitkára. 1947 júniusában megalakítja a Független Magyar Demokrata Pártot, és annak elnöke lesz. Politikai tevékenysége miatt a Szentszék – Mindszenty József bíboros kérésére – 1948 szeptemberében felfüggeszti papi tevékenységét, amit csak 1951-ben kap vissza. Egyik elindítója 1950-ben a papi békemozgalomnak. 1949 és 1952 között tagja az Elnöki Tanácsnak is. 1951–1953-ban vidékre (Kemence községbe) telepítik, majd Budapesten lesz lelkész, 1968-tól címzetes apát.

¹⁶ Farkas Mihályról van szó.

¹⁷ Helyesen: *Oszokin* – követtanácsos. Kollégái visszaemlékezése szerint egyben a szovjet politikai rendőrség egyik magyarországi megbízottja.

¹⁸ *dokladnaja zapiszka* – hivatalos feljegyzés.

¹⁹ *Gyekanov, V. G.* (1908–1953) – a szovjet politikai rendőrség egyik vezetője. 1940 és 1941 között szovjet nagykövet Berlinben, egyben az ottani felderítő hálózat rezidense. A második világháború alatt (1943-ig) Sztálin és Berija megbízásából ő felügyeli a németekkel folytatott titkos tárgyalásokat. A háború alatt és után külügyminiszterhelyettes. 1947 januárja és márciusa között nagykövet Párizsban, ahonnan visszahívják. 1947 szeptemberében kinevezik a szovjet Minisztertanács mellett működő Külföldi Bizottság helyettes vezetőjének. Berija egyik legfőbb híve. 1953 áprilisától júniusáig a grúz köztársaság belügyminisztere. 1953 decemberében patrónusával együtt kivégzik.

²⁰ Gábor József közlekedésügyi miniszterről van szó.

²¹ Magyarország területéről 1944. december 22-től 1945. január végéig a szovjet katonai hatóságok nagy számban szedtek össze és hurcoltak el német nevű és származású állampolgárokat munkaszolgálatra. A különböző forrásokban az adatok eltérőek, így igen nehéz pontos képet alkotni. Így például Zielbauer György: *A magyarországi németiség nehéz évtizede 1945–1955* című művében az elhurcoltak számát a következőképpen határozta meg: Tiszántúl és Északkelet-Magyarország 19816 fő, Budapest és környéke, továbbá Duna-Tisza köze 17956 fő, Délkelet-Dunántúl 11455 fő. Politikai megbízhatatlanság miatt a külügyminisztériumi névsorokban nem szerepel az elhurcoltak kb. 30%-a = kb. 14700 fő (i. m. 30. o.). Füzes Miklós: *Modern rabszolgaság. Magyar állampolgárok a Szovjetunió munkatáboráiban*. Formatív Kiadó, 1990. Megyei – községi adatok összesítése alapján – Budapest nincs az adatok között – 18998 főre teszi a „jóvátételi közmunkára” elszállítottak számát (i. m. 52–62. o.).

²² Rákosi „kérdéseit” jelenleg nem ismerjük, így nem lehet tudni, hogy pontosan miről van szó. A Károlyi-féle korábbi Függetlenségi és 48-as Párt (1919), illetve volt képviselők és tagjaik, valamint Erdeiek, valóban nem léptek fúzióra. Az említett pártok egyébként 1944–1945 fordulóján nem is szerveződtek újjá.

²³ *Nógrádi Sándor* (1894–1971) – 1918-tól, alapításától kezdve tagja a KMP-nek. 1922-től Csehszlovákiában, majd Romániában végez illegális pártmunkát, a húszas években Franciaországban is megfordul a Komintern megbízásából, majd a Szovjetunióba kerül. 1945-től az MKP észak-magyarországi Területi Bizottságának titkára, 1945 és 1956 között az MKP, illetve MDP KV tagja. 1949 és 1956 között a Magyar Néphadsereg politikai főcsoportfőnöke, 1955-től a honvédelmi miniszter első helyettese. 1956. október 26. és 31. között az MDP KV által alakított Katonai Bizottság tagja, majd az MSZMP KB osztályvezetője. Később pekingi és hanoi nagykövet, 1959 végétől pedig 1966-ig a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke.

²⁴ *Gergely Sándor* (1896–1966) – a húszas évek közepétől a KMP tagja, majd a *100%* című folyóirat munkatársa. 1931-ben kerül a Szovjetunióba, Moszkvában a *Sarló és Kalapács*, majd az *Új Hang* című folyóirat munkatársa. A Magyar Írók Szövetsége megalakulásakor elnökévé választja. Hazatérése után elsősorban irodalmi munkásságot folytat.

²⁵ Gerő Ernőről van szó.

²⁶ Varga Jenő (1879–1964) – 1906-ban lép be az MSZDP-be, majd a *Népszava* belső munkatársa. A Tanácsköztársaság idején pénzügyi és szociális népbiztos, a Népgazdasági Tanács elnöke. A bukás után Bécsbe, majd a Szovjetunióba emigrál. 1927 és 1947 között a moszkvai Világgazdasági és Világpolitikai Intézet vezetője. 1946-ban az MKP felkérésére és megbízásából gazdasági szakértőként részt vesz a stabilizáció előkészítésében.

²⁷ Károlyi Mihály (1875–1955) – politikai pályafutása a Szabadelvű Pártban indul, az 1905-ös választások után csatlakozik a Függetlenségi és 48-as Párthoz. Az első világháború idején szembe fordul a németbarát politikával, pacifista nézeteket vall. 1918. október 25-én a megalakult Magyar Nemzeti Tanács elnökévé választják, majd november 16-án a „Független és önálló népköztársaság” miniszterelnökévé, 1919. január 11-én köztársasági elnökké. 1919 júliusában elhagyja az országot, 1946-ig emigrációban él. 1946 májusában tér haza, érdemeit a Nemzetgyűlés törvénybe iktatja (1945: II. tc.). 1947-től Magyarország párizsi követe, de 1949-ben a Rajk-per elleni tiltakozásául lemond követi megbízatásáról, és haláláig Franciaországban él. Hamvait 1962-ben hozták haza, és a Keresési temetőben – ünnepélyes külsőségek között – temették el.

²⁸ Balogh István miniszterelnökségi államtitkárról van szó, aki a fegyverszüneti delegáció tagjaként tartózkodott akkor Moszkvában, s ott találkozott Rákosi Mátyással is.

²⁹ Uszta Gyula (1914–) – 1943-ban a szlovák hadsereg katonájaként kerül szovjet hadifogságba, ott az SZKP tagja lesz. A Rákóczi-partizánegység parancsnoka, hazatérése után az MKP KV gazdasági osztályának munkatársa, 1947–1948-ban Zemlén vármegye főispánja. 1949-től a Magyar Néphadseregben szolgál tábornoki rangban. 1956. november 4-e után a fővárosi karhatalom szervezője, majd 1962-ig a honvédelmi miniszter első helyettese. 1956 és 1966 között az MSZMP KB tagja, 1962-től a MAS elnöke, 1969 és 1982 között pedig a Magyar Partizán Szövetség főtitkára.

FARKAS MIHÁLY LEVELE RÁKOSI MÁTYÁSNAK 1945. JANUÁR 7.

Kedves Rákosi Elvtárs!

Szeretném Gerő és Révai elvtársak levelét kiegészíteni a felső-magyarországi terület helyzetének rövid jellemzésével. Miskolcon, Diósgyőrben, Ózdon, Salgótarjánban működtek illegális kommunista csoportok. Részben munkájuknak köszönhető, hogy a gyárak berendezéseit a németeknek nem sikerül teljes egészében elvinni. Salgótarjánon a németek el akarták hajtani a bányászokat Németországba. A bányászok erre úgy-ahogy felfegyverkeztek, és a tárnákban bújtak el.¹ Egyes bányákból könnygázzal füstölték ki a németek a bányászokat, de mindennek dacára mégsem sikerült a németeknek elhurcolni őket.

Pártszervezeteinket mindenütt megalakítottam. Salgótarjánon a vasasok és a bányászok kijelentették, hogy ott csak a kommunista pártnak van létjogosultsága, és szociáldemokrata párt ott nem lesz. Ózdon a szociáldemokrata párt egy megbízottja meg akarta akadályozni a kommunista párt megalakítását. Természetesen a szocdem megbízott egyedül maradt. Mindenütt a szociáldemokrata párti szervezetek a szakszervezeti moz-

galom legértékesebb emberei, a legnépszerűbb helyi munkásvezérek a mi pártunkhoz csatlakoztak.

Miskolcon, ahol a szociáldemokrata párt mindig elég erős volt, és ahol pártjuk titkáranak, Rónainak² hallatlan népszerűsége van, ott is hozzánk jöttek a munkásmozgalom legjobb emberei. Rónai szintén be akart lépni pártunkba. Kijelentette, hogy kommunista. Ez azonban már sok lenne a jóból. Sikerült Rónait meggyőzőn arról, hogy ne lépjen be a kommunista pártba, hanem pártunk politikai vonalának szellemében dolgozzon a szociáldemokrata pártban. Rónai egyébként tagja a szociáldemokrata párt ideiglenes országos vezetőségének is. Rónaival egy írásos megállapodást kötöttem, a megállapodás lényege a következő:

A két munkáspárt szoros együttműködésére és közös harcának irányítására egy pártközi bizottságot alakít. Úgy a szociáldemokrata, mint a kommunista párt két-két tagot küld ki a pártközi bizottságba.

Amennyiben a pártközi bizottságban felmerülnének áthidalhatatlan ellentétek, úgy a pártközi bizottság a Magyar Kommunista [Párt] Központi Vezetőségének határozatát ismeri el döntőnek.

Az ipari munkások között nagy a lelkesedés, hogy van az országnak végre kormánya és nemzetgyűlése. Azonban egyidejűleg ezzel a jó hangulattal, mindenütt nagy elégedetlenségek is tapasztalhatók. Az elégedetlenség főként aziránt van, hogy még mindenütt a régi rendszer emberei ülnek. Diósgyőrben egy üzem munkásai megtagadták a munkát, és kijelentették, hogy addig nem fognak dolgozni, amíg a fasiszta tisztviselők és mesterek nem hagyják el a gyárat. A munkásokat meggyőztük arról, hogy menjenek be az üzembe és dolgozzanak, és megállapodtunk velük abban, hogy az üzemi tanácsok sörgörs intézkedéseket fognak foganatosítani a fasiszta tisztviselők, mesterek eltávolítására vonatkozólag.

Sajnos több időm már nincs, mert az Elvtársak útra készek.

Várjuk türelmetlenül, jöjjön minél gyorsabban.

Melegen üdvözlí

1945. január 7.

Farkas Mihály

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 782. A dokumentum eredeti példánya megtalálható: PIL, 274–7/13.

JEGYZETEK

¹ A karancslejtősi bányászok 1944. november 23-án kb. 300-an tagadták meg az engedelmességet és a munkát, majd a korábban szerzett vadászfegyverekkel, néhány géppisztollyal, puskával, kézigránáttal és több láda lőszerrel a bánya mélyébe vonultak. Csatlakozott hozzájuk több magyar katona is. Amikor a németek ködgyertyát és könnyfakasztó gázt dobtak a bányába, november 27-én elhagyták a tárnákat. A felérkező bányászokat az SS kegyetlenül megkínózta, közülük többet ki is

végeztek. (Vö.: Korom Mihály: *A magyarországi partizánmozgalom a második világháború idején. Fegyverrel a fasizmus ellen.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1968. 117–120. o.)

² Rónai Sándor (1892–1965) – 1922-től volt az MSZDP miskolci szervezetének titkára, majd 1936-tól az SZDP észak-magyarországi kerületi titkára, 1944-ben egy rövid időre internálják. 1945 és 1948 között az SZDP pártvezetőségének és PB-nek tagja. Közben közellátási, majd kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, illetve egy ideig külkereskedelmi miniszter. 1948 és 1956 között az MDP KV tagja, 1954-ig PB tag is. 1950 és 1952 között az Elnöki Tanács, majd 1963-ig az Országgyűlés elnöke. Az MSZMP alapító tagja, 1956 és 1965 között a KB és a PB tagja is.

RÁKOSI MÁTYÁS BESZÁMOLÓJA A SZAKSZERVEZETEKRŐL 1945. MÁRCIUS 5.

Titkos

Korotkevics elvtársnak¹

Mellékelten továbbítom Önhez Rákosi M. et. 1945. március 5-i beszámolóját a szakszervezetek f. év március eleji helyzetéről.

Moszkva, 1945. április 23.

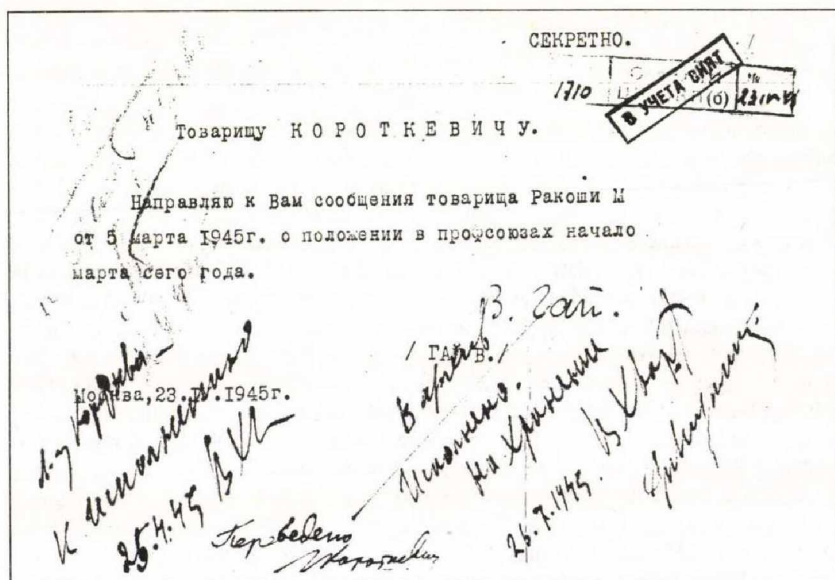
V. Gaj [Háy L.,² saját kezű aláírás]

A szakszervezetekben a helyzet a következő: a szakszervezeti tanácsok főtitkára, Kossa, párttagunk. A 15 tagú vezetőség eredetileg 8 szociáldemokrata és 7 kommunista tagból állott. 4 hét alatt azonban ez megváltozott, és az arány most 6:9 a mi javunkra.³ Szakasits⁴ emiatt felvetette a kérdést, hogy állítsuk fel újra az eredeti paritást, és biztosítsuk, hogy amennyiben valamely szociáldemokrata átlép a kommunistákhoz, úgy annak helyébe újra szociáldemokratát küldhessen. Ezt elutasítottam azzal, hogy nem követhetnek el erőszakot a szakszervezeteken. A budapesti községi testületben a kommunisták és a szociáldemokraták közös megegyezés alapján 30-30 taggal vannak képviselve, a szakszervezetek 25-tel. Belementem abba, hogy a szakszervezeti kiküldöttek fele szociáldemokrata legyen, de elutasítottam azt, hogy a szakszervezetek szociáldemokrata küldötteit a pártvezetőség jelölje ki, azzal az indoklással, hogy ez összeférhetetlen a szakszervezetek önállóságával. A legnagyobb szakszervezet, a vasmunkások, titkára Barta⁵ elvtárs, a Központi Vezetőség tagja. A vas- és fém munkásoknál többségünk van ugyan, és egészségesen nő befolyásunk, de a szociáldemokraták még erősek, és ezért legjobb emberünket oda küldjük be. A következő legnagyobb szakszervezet az építőmunkásoké, ahol az elnök és főtitkár kommunista. Kommunista többségű a bőrösök, szabók, vegyészeti munkások, bányászok vezetősége is. A nyomdászok túlnyomó többsége szociáldemokrata. A földmunkások szakszervezete számbelileg a legnagyobb, de még nincs

központi vezetősége. A tagság túlnyomó többsége kommunista, de a vezetők jelentékeny része szociáldemokrata, és most erősen készülünk arra, hogy a földmunkás-szakszervezetet szilárdan kézbe vegyük. A szakszervezeti tagság csak megközelítőleg becsülhető fel. A budapesti szakszervezetekben külön alkalmazottakat állítottak be, hogy a sok tízezer belépési nyilatkozatot feldolgozzák. Sok helyen nehézségek vannak amiatt, hogy nem tudnak belépési nyilatkozatokat nyomtatni. A budapesti szervezett munkások száma most negyedmillió körül járhat. Szegeden elérte a 20 000-et, Debrecenben több mint 7000, Békéscsabán több mint 6000. Az országban valószínűleg több mint 400 000, és gyorsan nő. Rendkívül nagy a földmunkás-szakszervezet. Orosházán pl. 1200, Békéscsabán 1500 stb. Mint 1918-ban, most is „szakszervezetekbe” tömörülnek a művészek, ügyvédek, tanárok stb.

Az utolsó időben azokban a városokban, ahol a szervezettség elérte a szaturáltságot, bizonyos pangás mutatkozik, aminek oka az, hogy pártunk legjobb erőit kivonta a szakszervezetekből, és részben a pártba, részben az állami és részben a városi apparátusokba küldte őket. Miután észrevettük ezt a pangást, most megkezdjük az erők olyan elosztását, hogy a szakszervezeteknek is jusson megfelelő.

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 783.

Háy László levele Korotkevicsnek, 1945. április 23.

A gépelt kísérőlevél felső sarkában bélyegző: „SZK(b)P KB SZI TECHN. TITK.”, benne kézírással: 1710; 45. IV. 23. Ezen másik bélyegző: „Nyilvántartásból törölve”. A levél szövege alatt kézírással: L. Korotkevics, „Végrehajtandó, 45. V. 25.”; „Lefordítva”, 1945. VII. 26., Korotkevics; „Irattárba”; „Végrehajtva”; „Megőrzendő”; Három olvashatatlan aláírás.

¹ Korotkevics, G. Ja. (1916–1992) – bölcsészet és jogot tanul. 1939-ben belép a pártba. 1944-ben a párt KB Külföldi Információs Osztályának osztályvezetői titkárságán dolgozik. 1944 november második felében kinevezik a magyar referantúra élére. Ettől kezdve rendszeresen jár Magyarországra. 1950-től rövid ideig a budapesti szovjet követség első titkára. Közben a budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetemen órákat hallgat. Részt vesz a Hadrovics–Gáldi *Orosz–magyar szótár* munkálataiban. Később fordít, cikkrésszel is foglalkozik, amelyek közül néhány magyarul is napvilágot lát a *Szovjet Irodalom* című folyóiratban. Moszkvába visszatérve, magyarországi tanulmányai összegzéseként kötetet ad ki *A burzsoá-feudális Magyarország, 1918–1944* címmel. Urbán, Goda, Illés Béla, Vészi Endre, Mesterházi, Bóka László munkáit fordítja oroszra. Élete végén a Szovjet–Magyar Baráti Társaság elnökségi tagja.

² Háy László (1891–1975) – 1919-ben lép be a KMP-be, 1920-ban emigrál. Berlinben a Nemzetközi Munkásmozgalmi és Közgazdasági Kutatócsoport munkatársa. A Szovjetunióba kerülve 1939 és 1943 között a Külkereskedelmi Népbiztosság Konjunktúrakutató Intézetében dolgozik, majd a Kossuth Rádió munkatársa lesz. Az emigrációból hazatérve 1946 és 1948 között a Magyar Nemzeti Bank igazgatója, majd fontos külkereskedelmi posztokat tölt be. 1957-től 1963-ig a Marx Károly Közgazdasági Egyetem rektora, 1959 és 1975 között az MSZMP KB tagja.

³ A Szakszervezeti Tanács 1945. február 7-én alakult meg. Elnöke Vas-Witteg Miklós, alelnöke Török János, főtáskára pedig Kossa István lett. A két munkáspárt megegyezése alapján a Szaktanács fokozatosan kiépülő közlekedési, textilipari, kis- és vegyipari, propaganda és kulturális, nehézipari, valamint ifjúsági titkárságának vezetésével Csaplár Pétert (SZDP), Ratkó Annát (MKP), Piros Lászlót (MKP), Keleti Mártont (SZDP), Vas-Witteg Miklóst (SZDP) és Petrák Ferencet (MKP) bízták meg. Amikor Vas-Witteg átvette a nehézipari titkárságot, lemondott elnöki tisztségéről (február 20), helyette Török Jánost, majd március 6-án Kisházi Ödönt (SZDP) választották meg elnöknek. A Szakszervezeti Tanács elnökségét csak később, 1945. április 20-án hozták létre. Tagjai: Kossa István, Kisházi Ödön, Török János, Ratkó Anna, Brumiller László és Villám János lettek. (Vö.: Habuda Miklós: *A magyar szakszervezetek a népi demokratikus forradalomban 1944–1948*. Tánácsis Könyvkiadó, Budapest 34. o. skk.).

⁴ Szakasis Árpád (1888–1965) – 1903-tól tagja az MSZDP-nek, 1909-től a *Népszava* munkatársa. A magyarországi Tanácsköztársaság idején a Belügyi Népbiztosság egyik osztályvezetője, majd újra lapszerkesztő. 1925-től tagja az MSZDP vezetőségének, 1938-tól a párt főtáskára, 1940-től a *Népszava* főszerkesztője. Részt vesz a Történelmi Emlékbizottság és a Magyar Front munkájában. A két munkáspárt egyesülése (1948. június) után az MDP elnöke, a KV és PB tagja. 1948–1949-ben köztársasági elnök, 1949–1950-ben az Elnöki Tanács elnöke. 1950-ben letartóztatják, majd koncepció perben életfogytiglani börtönrre ítélik, 1956 márciusában szabadul. 1958-tól a MUOSZ elnöke, 1959 és 1965 között az MSZMP KB tagja.

⁵ Bartha Bertalan (1904–1978) – 1933-tól a KMP tagja, 1944 őszén bekerül az illegális párt KB-ba is. A szűkebb pártvezetésből 1945 májusában marad ki. 1945. február 17-től volt a vasas-szakszervezet főtáskára 1948-ig. Később gyárigazgató, 1956 decemberében ismét a vasas-szakszervezet főtáskára. 1957-től nyugdíjazásáig a Vaskohászati Kéményépítő Vállalat igazgatója.

⁶ 1945-ben 50 szakszervezet működött az országban, ezek taglétszáma júliusban 505 043 fő, decemberben pedig – az első kongresszus idején – 850.771 fő volt. (Vö: Habuda Miklós: i. m.: 110–112. o.)

⁷ A földmunkás szakszervezetnek 1945 júliusában 68.765, decemberében pedig 160 000 tagja volt. Újjászerveződött, illetve megalakult 1945-ben a Magyar Színészek Szabad Szakszervezete, a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete, a Magyar Orvosok Szabad Szakszervezete, a Magyar Zeneművészek Szabad Szakszervezete, stb. (Vö: Habuda Miklós: i. m.: 112. o.)

SIKIN JELENTÉSEI A BUDAPESTI HELYZETRŐL 1945. JANUÁR 31., MÁRCIUS 2.

*G. F. Alekszandrov¹ elvtársnak
SZK(b)P KB*

A budapesti helyzetről

Tyevcsenkov altábornagy elvtárs,² a 2. Ukrán Front Politikai Csoportfőnökségének főnöke a következőket jelentette az MPVH Politikai Főcsoportfőnökségének a budapesti helyzetről:

1. Budapest, különösen a város központi negyede, nagy károkat szenvedett, jóformán egyetlen ép ház sincs. Buda, a város nyugati része, ahol még most is harcok folynak, a szó szoros értelmében romhalmazzá változik, a Duna-hidakat mind felrobbantották.

Január 13-a óta a városban szovjet katonai helyőrség-parancsnokság működik. A város katonai helyőrségparancsnokává Csernisev vezérőrnagyot³ neveztük ki. Pesten három kerületi helyőrség-parancsnokságot alapítottunk ki. Megszerveztük a helyőrségi járőrözést, amely az NKVD (Belügyi Népbiztosság) csapatainak egységeivel együtt rendet teremt a városban. A helyőrség-parancsnokság mellett szolgálatot teljesítenek az ügyészség és hadbíróság képviselői is.

2. Újjáalakult a városi önkormányzat. Budapest polgármestere, Csorba,⁴ a független kisgazdapárt egyik vezetője, parlamenti képviselő, aki részt vett az illegális németellenes mozgalomban. Az önkormányzat apparátusa a korábbi hivatalnokokból és a demokratikus pártok által ajánlott értelmiségiből szerveződik. Pest valamennyi kerületében létrejöttek a kerületi önkormányzatok, amelyeket a demokratikus pártok aktivistái vezetnek. A helyi hatóságok tevékenysége gyakorlatilag a szovjet parancsnokság egyes utasításainak végrehajtására, az utcák, az üzemek, a házak rendbehozatalára korlátozódik. Ők szervezik a lakosság élelmezését.

3. A zsákmánygyűjtő szervek átkutatták a városnak több mint 50 igen fontos üzemét, köztük több mint 30 gépipari üzemet. A gyárak többségében megmaradt a berendezés.

Több üzem részlegesen elkezdte a munkát, köztük a harcokcsijavító gyár, néhány börgyár, egy textilgyár. Ezek termékeit a Vörös Hadsereg szükségleteinek fedezésére fordítjuk.

Az üzemek többségében a bombázások következtében romba dőlő gyári épületek újjáépítése után el lehet kezdeni a termelést. Az üzemekben többnyire nincs igazgatóság, a vezetőket az egykori alkalmazottak közül nevezzük ki.

A munkások, akik az utóbbi napokat óvóhelyeken töltötték, lassanként visszatérnek az üzemekbe. Csepelen a Weiss Manfréd gépgyárban már több mint 7000 munkás jelentkezett. Sokan közülük felajánlják szolgálataikat, tanácsokat adnak, miként lehet normalizálni.

4. A németek és a Szálasi-hatóságok által végrehajtott kényszerkiteleptetés ellenére a lakosság túlnyomó többsége a városban maradt. A lakosság lélekszáma eléri a kétmilliót. Pesten a lakosok jelentős része a pincékből és az alagsorokból felköltözött a lakásokba. A külvárosokban – Kispesten, Kőbányán stb. – csaknem minden lakos elhagyta az óvóhelyeket. A város négy kerületében üzembe helyezték a helyi és a gyári villanytelepeket. Újból működik a gázgyár, amely a polgári lakosságot látja el gázzal. A város Újpest nevű kerületében megtörténtek az előkészületek a villamosközlekedés megindítására. Megélénkült az utcai forgalom.

5. A lakosság élelmezési helyzete rendkívül súlyos. Az élelmiszertületek előtt reggeltől ezrek állnak hosszú sorokban. A város élelmiszerkészleteinek nagy részét elvitték a németek. Az utóbbi napokban csak néhány pékség dolgozott. A pékségek raktáraiban alig van liszt. Kőbányán működik egy nagy pékség, amely a lakosok által vitt lisztből süt kenyeret. Két kerületben néhány napig közkonyhák működtek, amelyek meleg ételt osztottak több ezer lakosnak, de a konyhák élelmiszerkészletei is kimerültek. Elfogyott az élelmiszer a gettó lakóit élelmező Vöröskereszt konyháján is. Az üzletekben nem árulnak élelmiszert. A harcok során elhullott lovakat a lakosság mind megette.

Különösen súlyos az élelmiszerhiány a kórházakban. A Romanelli utcai kórházban a betegek két napja nem kaptak ételmet. Előfordul, hogy emberek éhen halnak. Tömeges jelenség lett, hogy a helybeli lakosok kenyeret kérnek katonáinktól és tisztjeinktől.

6. A városban napról napra élénkül a politikai élet. Megkezdtek tevékenységüket a következő pártok: a kommunista párt, a szociáldemokrata párt, valamint a szakszervezetek.

Megalakult a Nemzeti Bizottság, amelynek tagjai pártok és szakszervezetek valamennyi rétegét képviselik.⁵ A Nemzeti Bizottság azt tekinti feladatának, hogy harcoljon az ország demokratizálásáért, és mozgósítsa az ország erőit a Németország elleni háborúban való részvételre. A városban megjelenik a kommunisták vezette „Szabadság” [a cirill betűs átírás tévesen: „Babatság”⁶] című, pártoktól független demokratikus újság.

A kommunista párt több szakszervezetet irányít – az építőipari munkások, a villamosvezetők és kalauzok stb. szakszervezetét –, van szervezete Pest valamennyi kerületében, csaknem valamennyi üzemben, s ráadásul néhány üzemben igen nagy befolyásra tett szert. A párt befolyása alatt áll a Nemzeti Parasztpárt is, amelynek vezetői Darvas⁷ és Erdei, a magyar nemzeti kormány belügyminisztere.

Bajcsy-Zsilinszkyt, a kisgazdapárt vezetőjét, akit novemberben letartóztattak, mint a magyar ellenállási front szervezőjét, a rendelkezésünkre álló adatok szerint a németek elhurcolták. A párt vezetői jelenleg Tildy,⁸ Varga,⁹ Nagy¹⁰ és Csorba.

Szakasits, a szociáldemokrata párt vezetője még illegálisban van. A párt vezetői jelenleg Rozmayer (?),¹¹ Büchler,¹² Száva,¹³ Marosán.¹⁴ A pártnak vannak kerületi és üzemi szervezetei, irányító szerepet játszik számos szakszervezetben.

7. Minden budapesti tudott arról, hogy a német parancsnokság elutasította a kapitulációra vonatkozó ultimátumot. Az elutasítás ténye fokozta a németellenes hangulatot. Ugyancsak mindenki tud a magyar nemzeti kormány megalakulásáról és a Szovjetunió és Magyarország közti fegyverszünet megkötéséről.

A lakosság különböző rétegeinek képviselői annak a véleményüknek adnak hangot, hogy a Vörös Hadsereg megjelenése Budapesten új fejezetet kezd Magyarország történetében, megnyitja az ország demokratizálásának és a nép élete javulásának távlatait.

Vértesy László, a városgazdálkodási mérnök kijelentette: „Félelem nélkül tekintünk a jövőbe. A budapestiek már tudják, hogy a Vörös Hadsereg részéről nem fenyegeti veszély életüket. Ellenkezőleg, a Vörös Hadsereg Magyarországra történt bevonulása végső soron a nép életének javulásához fog vezetni. Remélem, az új magyar kormány védelmezni fogja a dolgozók érdekeit, vagyis elérjük azt, ami korábban nem történt meg.”

Dr. Rajkay Sándor plébános kijelenti, hogy a papok mind a helyükön maradtak, és Horthy beszéde után csak a nemzet söpredéke és a népellenes elemek tartanak a németekkel. „Azt, amit a németek Budapesttel műveltek, nem felelti el egyetlen becsületes magyar sem. Mi most annyira gyűlöljük a németeket, hogy ha lenne fegyverünk, a magyarok maguk kergetnék ki a németeket országunkból. Személy szerint én sohasem hittem el az oroszokról terjesztett német propagandát. Most mindenki meggyőződhet arról, hogy a németek hazudtak. Budapest egyetlen civil lakosa sem halt meg orosz emberek akaratából. Nyitva vannak a templomok, és senki sem háborgatja őket.”

Payr Hugó gyáros, egykori parlamenti képviselő¹⁵ kijelentette, hogy az új magyar kormány megalakulása leleplezi a németeknek a Szovjetunióról terjesztett hazugságait, és azt bizonyítja, hogy a Vörös Hadsereg azt szeretné, ha Magyarország önálló állam maradna.

Ugyanezen a véleményen van Katolkai (?) Kázmér református pap: „Most már világos számomra, hogy a Vörös Hadsereg nem sérti meg Magyarország függetlenségét. Azt is meg kell jegyeznem, hogy az oroszok jó benyomást tesznek ránk. Ellentétben azzal, amit a németek hajtogattak, az oroszok nem bántottak egyetlen templomot sem. Személy szerint rám, akárcsak sok más lakosra, igen erős benyomást tett az, hogy az orosz katonák kenyeret osztogatnak a gyermekeknek és a nőknek.”

A politikai csoportfőnökség munkatársainak egy csoportja, valamint az egységek politikai munkásai széles körű felvilágosító munkát végeznek. Több mint 1 900 000 példány agitációs anyagot ragasztottunk ki és osztottunk szét Budapest lakossága körében, ezen belül 500 000 példányt a szovjet parancsnokságnak a lakossághoz intézett

felhívásából, 1 millió röplapot e felhívás kivonatával, osztogatjuk továbbá a Szovjetunió és Magyarország fegyverszüneti egyezményének szövegét, valamint a magyar nemzeti kormány nyilatkozatait. Terjesztjük a lakosság körében a „Magyar Újság” című magyar nyelvű újságunkat is. A városban két hangosbeszélő állomás működik, amely a lakossághoz szóló agitációs anyagokat közöl.

Jelentem ezt az Ön tájékoztatására.

Sikin [saját kezű aláírás]

1945. január 31.

a VH Politikai Főcsoportfőnöksége főnökének helyettese

Az irat első lapjának tetején bélyegzőn: „SZK(b)P SZI TECHN. TITK.”; 08033; 1945(?) február 1.(?); d 56/29; „Visszaküldendő az irattári-ellenőrzési osztályra”. A 2. bélyegzőn: „SZK(b)P SZI TECHN. TITK.”, „Irattár”, az irat sorszáma utólag lehúzva. Kézírással: „Irattárba”; Olvashatatlan aláírás, II.1.; A lap alján bélyegzőn: „Állományba véve”, 1951. IV. 3. Az irat végén kézzel frott iratszám: 257141.

G. F. Alekszandrov elvtársnak
SZK(b)P KB

A budapesti helyzetről

Tyevcsenkov elvtárs, a 2. Ukrán Front Politikai Csoportfőnökségének főnöke az alábbiakat jelentette az MPVH Politikai Főcsoportfőnökségének:

1. A helyőrségi szolgálat javulása eredményeképpen az utóbbi napokban bizonyos fokú rendet teremtettünk Budapesten. A központi és a kerületi katonai helyőrség-parancsnokságok elérték annak a parancsnak a teljesítését, hogy a lakosság szolgáltatssa be a fegyvereket, a katonaság birtokát képező eszközöket és a rádió-vevőkészülékeket, mindennap ellenőrzik a helyi rendőrség tevékenységét.

Kezd aktívabban dolgozni a polgármester apparátusa és a kerületi közigazgatás, ahová visszatért az egykori tisztviselők 75 százaléka.

Lassan helyreáll a városgazdálkodás. Készülnek a tervek számos olyan épület helyreállítására, amelyeknek azonnali újjáépítése a szovjet parancsnokság érdekében szükséges. Normalizálódik a helyzet a kulturális életben, megalakul az írók, a képzőművészek, a színészek stb. szövetsége. Sok mozi kinyitott.

2. A város ipari üzemei még nem aktivizálták tevékenységüket. Viszonylag teljes kapacitással csak azok az üzemek dolgoznak, amelyeket a szovjet parancsnokság helyezett üzembe.

A gyártulajdonosok, a részvénytársaságok és a magyar minisztérium nem fogadósítanak radikális intézkedéseket az ipar élénkítése érdekében. A nagy- és középvállalkozókat egyesítő Gyáripárosok Országos Szövetségének vezetői szerint Budapest iparának

számottevő élénkítése nem képzelhető el a szovjet parancsnokság közreműködése nélkül. Egyrészt arra hivatkoznak, hogy a város iparának naponta minimálisan 2500 tonna szénre van szüksége, amit most nem lehet előteremteni, másrészt arra, hogy Budapest ipara a múltban főleg Németországból és Csehszlovákiából kapott nyersanyagot, most viszont egyáltalán nincs nyersanyagtartalék, és nincs is honnan importálni.

3. Budapesten minden párt és csoport aktivizálta tevékenységét. A lakosságra a kommunista és a szociáldemokrata párt van a legnagyobb befolyással, a szociáldemokraták körében pedig erősödik a kommunista párt felé orientálódó balszárny. A szociáldemokrata párt vezetői a tömegek szimpátiájának megszerzése végett igyekeznek erőteljesen hangsúlyozni a Szovjetunió iránti rokonszenvüket. Szakasits, a párt vezetője, aki Buda felszabadításáig illegálisban volt, cikket közölt, amelyben dicsérte a Szovjetuniót, a Vörös Hadsereget és Sztálin elvtársat.

A kommunisták és a szociáldemokraták megállapodást kötöttek közös politikai kampányokról és rendezvényekről, megalakult a koalíciós együttműködési bizottság.¹⁶ Közben azonban erősödnek a pártok közötti nézeteltérések. A harc főleg a szakszervezeti vezetőségen, a társadalmi szervezeteken és a közigazgatási intézményeken belüli befolyásért folyik. Noha a szociáldemokraták megegyeztek a kommunistákkal abban, hogy a nő- és az ifjúsági mozgalmakat ne az egyes pártok irányítsák, hanem a nemzeti bizottság, a szociáldemokraták most külön szociáldemokrata nő- és ifjúsági szervezeteket alakítanak.¹⁷ Továbbá a szociáldemokraták az egyeztetett határidő előtt indították meg a két pártújságjukat annak ellenére, hogy megállapodtak a kommunistákkal pártlapjaik kiadásának egyidejű beindításáról.

Miközben fokozódik a baloldali pártok, a baloldali jelszavak és törekvések népszerűsége, a reakció is felütötte fejét. Újból megkezdte tevékenységét a Polgári Demokrata Párt (főtitkár Gábor Áron¹⁸), amelynek vezetői nem titkolják, hogy ők Bethlen gróf, az egykori, 1921-től 1931-ig tevékenykedő magyar miniszterelnök régi elvarárait és utódait.

Az üzemekben álcázott kísérletek történnek a Vörös Hadsereggel rokonszenvező s azt segítő személyek kiszorítására. Provokatív rémhíreket terjesztenek azzal a céllal, hogy gyengítsék a munkások érdekeltségét a termelésben.

A lakosság politikai aktivitását kihasználva sok kalandor próbál különféle, sötét célzatú szervezetet alakítani. Ilyen szervezet volt a magyar miniszterelnök fogadott fia által szervezett úgynevezett „Miklós gárda”, amely házkutatásokkal és letartóztatásokkal terrorizálta a lakosságot.¹⁹ A napokban leplezünk le egy másik hasonló, magát „Magyar partizánosztagnak” nevező szervezetet, amelynek tagjai az Egyetemi Nyomdában készített igazolványokkal rendelkeztek. Ez a „szervezet” a szovjet parancsnokság nevében hajtotta végre akcióit, és Szálasi-hívek keresése ürügyén helybéli lakosokat rabolt ki. Ugyanilyen tevékenységet fejtett ki a „Felszabadító Bizottság”, amelynek vezetője Bethlen gróf fia, a magyar titkosrendőrség ügynöke,²⁰ az aktív trockista Dudás.²¹ Ezeknek a kalandoroknak nemcsak hivatásos szélhámosokat sikerült beszervezniük, hanem civil ruhába átöltözött magyar katonatiszteket és katonákat is, akik politikai

tevékenységükkel próbálták elkerülni a hadifogolytábor. E sötét elemek tevékenységének felszámolása végéhez közeledik.

Széles körben fejlődik a munkások többségét felölelő szakszervezeti mozgalom. Újabb szakszervezetek alakultak: a vasutasok, a postások szakszervezete, de megalakították szakszervezetüket az állami hivatalok alkalmazottai, akiknek korábban nem engedélyezték a szakszervezeti mozgalomban való részvételt. A szakszervezetek vezetőségében jelentékeny szerepet töltenek be a kommunisták. A nyomdászok és az öntők szakszervezetének vezetői szociáldemokraták. Megalakult a szakszervezetek központi tanácsa, amelyet a kommunista párt képviselői vezetnek. A gyárakban megalakultak az üzemi bizottságok, amelyeknek a kormány rendelete értelmében joguk van arra, hogy ellenőrizzék a könyvelést, s hogy tanácskozási joggal részt vegyenek az igazgatóságok és a részvénytársaságok értekezletein. Ezek a bizottságok széles körben élnek jogaikkal, követelik a termelés növelését, javaslatokat tesznek állított berendezések üzembe helyezésére stb.

4. Budapesten súlyos az élelmezési helyzet. A városban néhány közkonyha működik, amelyek mintegy 30 000 adag levest készítenek a működő üzemek munkásai, betegek és gyermekek részére. Néhány tízezer munkás napi egyszeri étkezést kap a munkahelyen az igazgatóság által alkalmanként beszerzett készletekből. Néhány gyárban a szovjet parancsnokság segíti élelemmel a munkásokat. A lakosság túlnyomó többsége semmilyen élelmiszersegélyben nem részesül. Éhhalál is előfordul. Magyarország kormánya ennek ellenére szinte semmit sem tett a lakosság élelmezési helyzetének javítása érdekében. Mindez rontotta a lakosság politikai hangulatát, és szükségessé tette a részleges kitelepítést a városból.

5. A városban körülbelül 25 000 külföldi él; ezek szövetséges és semleges államok állampolgárai, egy részük Lengyelországból, Jugoszláviából, Bulgáriából, Csehszlovákiából és más országokból érkezett politikai emigráns. Sok francia van köztük, akik német fogságból szöktek meg, valamint számos egykori amerikai, belga stb. hadifogoly is található köztük. E külföldiek közül sokan nehéz helyzetben vannak, és heves elégedetlenségüknek adnak hangot amiatt, hogy most nem térhetnek vissza hazájukba, és nem kapják meg a szükséges segítséget. E külföldiek helyzetéről tájékoztattuk a Szövetséges Ellenőrző Bizottságot.²²

6. Budapesten most folynak az előkészületek, hogy elkezdjék a mozgósítást a Magyar Hadseregbe. A kommunisták egy budapesti hadosztály felállítását javasolták. Ezt a javaslatot a legkülönbözőbb életkorú és politikai meggyőződésű lakosok is lelkesen támogatták. A gyárakban és üzemekben magyarok százai jelentették ki, hogy önként be akarnak lépni a budapesti hadosztályba.

Jelentem ezt az Ön tájékoztatására.

1945. március 2.

Sikin²³ [saját kezű aláírás]

Kapják: Ny. A. Bulganyin et., G. I. Malenkov et.

Az irat első lapjának tetején bélyegzőn: „SZK(b)P SZI TECHN. TITK.”; 12572; d 56/29.; 1945. márc. 2. „Visszaküldendő az irattári-ellenőrzési osztályra”. Kézírással: „Irattárba”, III. 8. Olvashatatlan aláírások. A lap alján bélyegzőn: „Állományba véve” 1951. IV. 4. Az irat végén kézzel frott iratszám: 287386.

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 125. d. 320.

JEGYZETEK

¹ *Alekszandrov, G. F.* (1908–1961) – filozófus, 1928-tól tagja a pártnak, 1941 és 1956 között a KB póttagja. 1939-től a KB Agitációs és Propagandaosztályának helyettes vezetője. A háború idején ténylegesen is ő vezeti az osztályt. 1948-ban Sztálin Alekszandrov filozófiatörténeti munkásságát „elhajlásnak” minősíti. Később kipattan az Alekszandrov–Jegolin-ügy (kiderült, hogy jó néhány magas beosztású funkcionárius Moszkva környékén egy titkos bordélyházat tart fenn). Alekszandrovot Szverdlovszkba száműzik, ahol *A szocializmus etikája* címen kurzust tart az ottani egyetemen.

² *Tyevcsenko* (más források szerint *Tyevcsenkov*), *A. Ny.* (1902–1975) – altábornagy. 1920 óta tagja a pártnak, a háború előtt egy ideig a Központi Bizottság munkatársa. 1943-tól a 2. Ukrán Front Politikai Főcsoportfőnökségének vezetője, majd a Bajkálontúli Front Katonai Tanácsának tagja.

³ *Csernisov* – vezérőrnagy, 1945 tavaszán Budapest helyőrségparancsnoka.

⁴ *Csorba János* (1897–1986) – 1930-tól az FKGP tagja, 1941-től országgyűlési képviselője. A német megszállás után részt vesz az ellenállási mozgalomban. Az 1945. január 21-én Tildy Zoltán elnökletével megalakult Budapesti Nemzeti Bizottság kinevezi Budapest polgármesterévé, e tisztséget 1945 májusáig tölti be, majd a Közigazgatási Bizottság elnöke lesz. 1951 júniusától – 1953 őszéig Dévaványára telepítik ki. A fővárosba történt visszaköltöztetése után 1970-es nyugdíjazásáig ügyvédként dolgozik.

⁵ A Nemzeti Bizottság első üléséről – jelenlegi ismereteink szerint – hiteles jegyzőkönyv nem maradt fenn. Az ülésekről közölt tudósításokból és megmaradt jegyzőkönyvekből azonban kitűnik, hogy megalakulása idején tagja volt a Nemzeti Bizottságnak az MKP képviseletében Gerő Ernő, Horváth Márton, Kállai Gyula, Kiss Károly, Vas Zoltán, az SZDP részéről: Bán Antal, Beehtler Péter, Kőműves József, Marosán György, Révész Mihály, Ries István, Szamay Lajos, Száva István, az NPP képviseletében: Darvas József, Farkas Ferenc, Kovács Imre, Muhoray Elemér, Zayzorr Béla, az FKGP részéről: Csornoky (Bun) Viktor, Gulácsy György, Nagy Ferenc, Némethy Jenő, Oltványi Imre, Tildy Zoltán, Varga Béla, a Szakszervezeti Tanács részéről pedig Kossa István és Pintér János. (Vö.: *A Budapesti Nemzeti Bizottság jegyzőkönyvei 1945–1946.* Szerkesztette: Gáspár Ferenc és Halasi László. Budapest, 1975. 19–20. o.)

⁶ A *Szabadság* című lap első száma 1945. január 19-én jelent meg. Szerkesztőbizottság: Darvas József, Kállai Gyula és Zilahy Lajos.

⁷ *Darvas József* (1912–1973) – 1932-ben kapcsolódik be az illegális kommunista mozgalomba, 1937-ben a Márciusi Front, 1939-ben pedig az NPP alapítói között van. Részt vesz a Történelmi Emlékbizottság (1942) munkájában is, 1945 után a *Szabad Szó* főszerkesztője, az NPP alelnöke, majd építésügyi, vallás- és közoktatásügyi és népművelési miniszter. 1945-től 1973-ig parlamenti

képviselő, 1951 és 1953, valamint 1959 és 1973 között az Írószövetség elnöke, 1972–1973-ban az Elnöki Tanács tagja, tagja az MSZMP-nek is.

⁸ *Tildy Zoltán* (1889–1961) – református lelkész, az FKGP alapító tagja (1930), 1936-tól parlamenti képviselője, 1943-tól ügyvezető elnöke, 1945 augusztusától országos pártvezére. A Magyar Front egyik vezetője, 1945 novemberében miniszterelnök, 1946. február 1-től köztársasági elnök. 1948 augusztusától 1956 májusáig házi őrizetben, 1956. október 26. és november 4. között államminiszter, 1958-ban 6 év börtönrre ítélik, 1959-ben – betegsége miatt – a büntetés végrehajtását felfüggesztik.

⁹ *Varga Béla* (1903–) – katolikus pap, pápai prelátus. Az FKGP alapítója 1930-ban, 1937-től a párt alelnöke, 1943-tól a Polgári Tagozat elnöke. 1939-től parlamenti képviselő, 1946 februárjától a Nemzetgyűlés elnöke. Nagy Ferenc miniszterelnök lemondásakor (1947. június 1.) elhagyja az országot, rövid svájci tartózkodás után az Egyesült Államokban telepszik le, 1991 nyarán végleg hazaköltözik, Balatonbogláron, régi plébániáján él.

¹⁰ *Nagy Ferenc* (1903–1979) – az FKGP alapítója, 1939-től parlamenti képviselője, 1945-ig a párt főtitkára, majd országos elnöke. 1941-ben a Magyar Parasztszövetség alapító elnöke. 1945 novemberében a Nemzetgyűlés elnöke lesz, majd 1946. február 4-től miniszterelnök. 1947. június 2-án – svájci tartózkodása idején – lemond miniszterelnöki tisztségéről, és az Amerikai Egyesült Államokba távozik.

¹¹ *Rozmayer (Bán) Antal* (1903–1951) – 1943-ig a jugoszláviai szociáldemokrata mozgalomban tevékenykedik, Újvidéken párttitkár. 1945 és 1948 között az SZDP Pártvezetőségének és PB-nek tagja, 1945 és 1947 között a párt főtitkárhelyettese. 1945 nyarától 1948 februárjáig iparügyi miniszter, akkor az ország elhagyására kényszerítik. Svájcban és Londonban él, a Magyarországi Szociáldemokrata Párt külföldi képviseletének főtitkára. 1988-ban hamvait hazaszállítják.

¹² *Helyesen: Bechtler Péter* (1891–1964) – 1915-től vesz részt a szociáldemokrata mozgalomban. 1918. október végén tagja lesz a Magyar Nemzeti Tanácsnak. 1925-ben az MSZDP budai kerületének lesz a titkára és a fővárosi törvényhatósági bizottság tagja. 1945 és 1948 között a főváros alpolgármestere, majd gyárigazgató. 1951-ben koncepció perben elítélik, 1956-ban rehabilitálják. A forradalom idején ismét alpolgármester.

¹³ *Száva István* (1907–1970) – 1927-től tagja az MSZDP-nek, a *Népszava* belső munkatársa 1933-tól. 1944-ben részt vesz az ellenállási mozgalomban, 1945-től 1947-ig tagja az SZDP Pártvezetőségének és a PB-nek, a *Népszava* felelős szerkesztője is egyúttal. 1950-ben koncepció perben elítélik, 1956-ban rehabilitálják, majd a *Hétfői Hírlap* felelős szerkesztője. 1957-től – haláláig – szépirodalommal foglalkozik.

¹⁴ *Marosán György* (1908–1992) – 1943-tól az SZDP titkára, 1945 és 1948 között a Pártvezetőség és PB tagja, közben 1947–1948-ban főtitkárhelyettes. 1948-tól az MDP KV és PB tagja, a párt főtitkárhelyettese. 1950-ben koholt vádak alapján letartóztatják, 1956 márciusában szabadul, júliustól ismét az MDP KV és PB tagja. Alapító tagja az MSZMP-nek, és 1962-ig KB és PB tag is. 1956 és 1960 között államminiszter. 1962-ben lemond összes tisztségéről, és visszavonul a politikai élettől.

¹⁵ *Helyesen: Payr Hugó* (1988–1976) – újságíró, vállalati igazgató. 1945 előtt az Egységes Községi Párt titkára, 1931-től országgyűlési képviselő. 1930-tól a fővárosi törvényhatósági bizottság tagja, 1945 és 1949 között szintén. 1945-ben a Polgári Demokrata Pártba lép be, tagja a párt nagyválasztmányának is. A párt megszűntével (1949) visszavonul a politikai élettől.

¹⁶ Az MKP Központi Vezetősége és az SZDP Országos Vezetősége még Debrecenben megállapodott a demokráciáért és a munkásegységért folyó közös harcról. A két párt képviselői ezt 1945. február 6-án megerősítették, és létrehozták Budapesten a két párt állandó összekötő bizottságát.

¹⁷ Az SZDP vezetőségének határozata alapján 1945. február 15-én alakult meg a Szociáldemokrata Ifjúsági Mozgalom (SZIM). Titkára: Varga Elek lett. Ugyanakkor a nőmozgalom irányítására a két munkáspárt egységes szervezetet hozott létre 1945. február 18-án Magyar Nők Demokratikus Szövetsége (MNDSZ) néven.

¹⁸ A Polgári Demokrata Pártnak (PDP) 1944–1945 fordulóján két központja is volt (Debrecen és Budapest). Gábor Áron újságíró, ekkor Teleki Géza miniszteri titkára a debreceni megalakuláskor valóban megkapta a főtitkári tisztséget, de 1945 február elején erről lemondott. Később sem játszott a PDP-ben komolyabb szerepet. A PDP-ről, társadalmi bázisáról és politikájáról lásd részletesen Izsák Lajos: *Polgári ellenzéki pártok Magyarországon 1944–1949*. Kossuth Kiadó, Budapest, 1983.

¹⁹ E jelentésen kívül semmi nem utalt sem a szervezet, sem a magyar partizánosztagok korabeli tevékenységére.

²⁰ Bethlen István három fia – István, Gábor és András – közül egyik sem volt a magyar titkosrendőrség ügynöke.

²¹ *Dudás József* (1914–1957) – Dudás 1944-ben, a német megszállás után alakította meg a Magyar Hazafiak Szabadság Szövetségét (MHSZSZ), majd szeptember 22-én átszökött a fronton, és Moszkvába ment Aczél Ede báró és Faust Imre társaságában. Ott a vezérkar képviselői meghallgatták őket, és közölték velük, hogy a Szovjetunió kormánya érintkezésbe lépett a szövetségekkel a fegyverszüneti feltételek megállapítása miatt. (Vö.: Korom Mihály: i. m. 86. és 100–105. o.) Dudás később nem játszott komolyabb politikai szerepet. 1956 októberében fegyveres csoportja volt, megalakította a Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottmányt. 1957. január 19-én kivégezték.

²² *Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEB)* – Az 1945. január 20-án Moszkvában aláírt fegyverszüneti egyezmény kimondta: „A fegyverszünet egész időtartamára Szövetséges Ellenőrző Bizottságot létesítenek Magyarországon, amely a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság képviselőjének elnöksége alatt és az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok képviselőinek részvételével szabályozni és ellenőrizni fogja a fegyverszüneti feltételek végrehajtását. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság a fegyverszünet hatályba lépésétől a Németország ellen folytatott hadműveletek befejezéséig terjedő időben, a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság fővezetése alatt fog állni.” (525/1945. M. E. sz. rendelet. *Magyar Közlöny*, 1945. 9. sz. 1. o.) K. J. Vorosilov marsall, a SZEB magyarországi elnöke 1945. február 3-án érkezett meg Debrecenbe.

²³ *Sikin, I. V.* (1906–1973) – hivatásos pártmunkás, majd a Vörös Hadsereg vezéreredese. 1927-ben lép be a pártba, 1942 és 1945 között a politikai csoportfőnökség helyettes vezetője, 1948 és 1949 között vezetője. 1950 elején a KB apparátusába kerül.

HÁY LÁSZLÓ JELENTÉSE DIMITROVNAK A SZENT-GYÖRGYIVEL FOLYTATOTT BESZÉLGETÉSRŐL 1945. MÁJUS 18.

Titkos

G. M. Dimitrov elvtársnak

Beszélgetést folytattam Szent-Györgyi professzorral,¹ a nagy magyar tudóssal, aki jelenleg Moszkvában tartózkodik. Szent-Györgyi részt vett az ellenállási mozgalomban, és igen nagy tekintélynek örvend Magyarországon. Abban, amit ő mond, a magyar értelmiség legműveltebb részének véleménye tükröződik, ezért úgy vélem, hogy szavai érdemesek arra, hogy beszámoljak Önnek róluk.

1. A Vörös Hadsereghez való viszony Magyarországon sokat romlott. Ennek egyik oka az, hogy a razziákon több tízezer embert szedtek össze, jóllehet csak igen kevés fasiszta volt közöttük. A másik ok: ipari üzemek leszerelése és elszállítása. Javítaná a hangulatot, ha nagylelkűséget tanúsítanának a németek által elhajtott, és az utóbbi hetekben fogságba esett fiatalok iránt. Egyes helyekről a németek az összes fiatal férfit, köztük a diákok igen nagy részét elhajtották. A hangulat javítását szolgálná az is, ha beszüntetnék a gyárak leszerelését. Szent-Györgyi véleménye szerint néhány magyar gyár berendezésének elszállítása viszonylag kis anyagi haszonnal jár a Szovjetunió számára, politikailag viszont nagy kárt okoz.

2. Felhívja a figyelmet arra, hogy az igazolási eljárás² során sok visszaélés történik: embereket sokszor csak azért távolítanak el helyükről, mert mások szeretnék elfoglalni állásukat. Az efféle jelenségek taszítólólag hatnak az értelmiség legértékesebb részére, passzivitásba kergetik, jóllehet különben szívesen közeledne a demokráciához. Szent-Györgyi professzor azt javasolja, hogy a tudósok igazolásakor különös óvatossággal járjanak el.

3. Erdélyben a román–magyar egyenjogúság csak papíron létezik.

Jó példa erre a kolozsvári egyetem esete. Papíron Kolozsváron két egyetemnek kellene lennie – egy románnak és egy magyarnak. A valós helyzet viszont az, hogy a régi egyetemet teljes felszerelésével együtt átadták a román egyetem céljára. A magyar egyetem ezzel szemben megkapta a magyar gimnázium üres épületét, amelyben a jelen körülmények között például orvostudományi kart megszervezni teljességgel lehetetlen. Így tehát – mondja Szent-Györgyi – magyar egyetem nincs, a magyar gimnáziumot azonban sikerült e módszerrel tönkretenni.

4. A professzor igen rossz véleménnyel van a kormányban részt vevő tábormokokról.³ Ő maga erős képviseleti kormányt szeretne. Nagyon negatívan szól ugyanakkor a nemzeti bizottságokról is, amelyek – véleménye szerint – csak arra jók, hogy hátba támadják a kormány intézkedéseit.

36

Дата 21/5	Т О М И Ц и в В К П (С)	№ 2164	В У Ч Е Д А С И И
--------------	----------------------------	-----------	-------------------

35 4

СЕКРЕТНО.

Гов. Д И М И Т Р О В У, Г. М.

Я имел беседу с крупным венгерским ученым, профессором Сент-дьердьи, находящимся сейчас в Москве. Сентдьердьи принимал участие в движении сопротивления и имеет в Венгрии большой авторитет. То, что он говорит, отражает настроения самой образованной части венгерской интеллигенции, поэтому я считаю, что сказанное им заслуживает того, чтобы я сообщил Вам об этом.

1/ Отношение к Красной Армии в Венгрии сильно ухудшилось. Одна из причин этого заключается в том, что на окраинах было захвачено несколько десятков тысяч людей, в числе которых было лишь очень немного фашистов. Другая причина: демонтирование и увоз промышленных предприятий. Улучшению настроения могло бы послужить великодушное отношение к угнанной немцами молодежи, попавшей в плен за последние недели. С некоторых мест немцы угнали все молодое мужское население, в том числе и очень значительную часть слушателей высших школ. Улучшить настроение можно было бы также и прекращением демонтирования заводов. По мнению Сентдьердьи, увоз оборудования нескольких венгерских заводов дает Советскому Союзу в материальном отношении сравнительно мало, политически же он приносит большой вред.

2/ Он обращает внимание на то, что при проверочной процедуре происходит много злоупотреблений: вытесняют людей с их мест только потому, что другие хотят занимать их посты. Эти явления отталкивают и приводят в пассивность самую ценную часть интеллигенции, которая без этого постепенно приблизилась бы к демократии. Он рекомендует соблюдать особенную осторожность при проверке работников науки.

3/ В Трансильвании румынско-венгерское равноправие существует только на бумаге. Примером может служить случай с Клуужским университетом. На бумаге дело обстоит так, что в Клууже должны

Háy László jelentése Dimitrovnak, 1945. május 18.

или бы существовать два университета: румынский и венгерский. Действительное положение таково, что старый университет совсем его оборудованием был передан для целей румынского университета. Венгерскому университету передали пустое здание венгерской гимназии, где например медицинского факультета при теперешних условиях создать совершенно невозможно. Таким образом - говорит Сентдьердьи - венгерского университета нет, зато венгерскую гимназию этим способом удалось убить.

4/ Он очень плохого мнения об участвующих в правительстве генералах. Он хочет сильного представительного правительства. В то же время он резко высказывается против Национальных Комитетов, которые, по его мнению, служат только подрыванию мероприятий правительства.

5/ Политическую полицию рассматривает, как аппарат коммунистической партии. В политической полиции слишком много евреев.

6/ Вольное впечатление произвело на него в Советском Союзе то, что он увидел здесь в области культурного развития, а также и тот теплый прием, который ему здесь оказали. С другой стороны, он жаловался на бестактность и унижения, которые он перенес со стороны некоторых советских органов / комендатуры города, представительства/, хотя он "как самый выдающийся ученый Венгрии, всю свою душу приподнес в интересах венгерско-советской дружбы".

Это самое существенное из того, что говорил Сентдьердьи во время нашей беседы. Он производит впечатление человека с честными намерениями. Его мнение о проверочной процедуре и о Национальных Комитетах показывает, что если не удастся повлиять на него в правильном направлении, то вопреки своим добрым намерениям он может сделаться орудием реакции.

В. Зайт

Москва, 18 мая 1945 г.

/Тай В./

5. A politikai rendőrséget a kommunista párt eszközének tekintik.⁴ A politikai rendőrség tagjai közt túl sok a zsidó.

6. A Szovjetunióban nagy hatással volt rá mindaz, amit a kulturális fejlődés terén látott, valamint az a meleg fogadtatás, amelyben részesítették. Másfelől azonban panaszkodott a tapintatlanságra és azokra a megaláztatásokra, amelyeket egyes szovjet szervek (várospancsnokság, szovjet képviselő) részéről volt kénytelen elviselni annak ellenére, hogy ő, „Magyarország legkiemelkedőbb tudósa, kiteszi a lelkét a magyar–szovjet barátságért”.

Így summázható annak lényege, amit Szent-Györgyi a beszélgetésünk során mondott. Tisztességes szándékú ember benyomását kelti. Az igazolási eljárást és a nemzeti bizottságokat illető véleménye azonban azt mutatja, hogy ha nem sikerül őt a helyes irányban befolyásolni, akkor jó szándéka ellenére is a reakció eszközévé válhat.

Moszkva, 1945. május 18.

V. Gaj [Háy L. – saját kezű aláírás]

Az irat első lapjának tetején bélyegzőn: „SZK(b)P SZI TECHN. TITK. benne kézírással az iratszám: 2164; V. 21. Mellette másik bélyegző: „Nyilvántartásból törölve”. Az első oldal belső margóján olvashatatlan aláírások és dátumok. A gépiraton utólagos kiemelések, kézzel aláhúzva.

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 784.

JEGYZETEK

¹ *Szent-Györgyi Albert* (1893–1986) – biokémikus, az MTA tagja, 1937-ben kap Nobel-díjat. 1944-ben tevékeny résztvevője a nemzeti ellenállás szervezésének. 1949-ben hagyja el az országot, az Amerikai Egyesült Államokban telepszik le, s folytatja tudományos munkásságát.

² 1945. január 4-én jelenik meg az Ideiglenes Nemzeti Kormány rendelete a közalkalmazottak igazolásáról. Ez a rendelet – többek között – kimondja: „Minden tényleges szolgálatban álló vagy tényleges szolgálat teljesítése végett visszarendelt nyugállományú közalkalmazottak igazoló eljárás alá kell vonni annak megállapítása végett, hogy az 1939. évi szeptember hó 1. napját követőleg tanúsított magatartása sértette-e a magyar nép érdekeit... Egymagában az a körülmény, hogy a közalkalmazott a német megszállás alatt szolgálatot teljesített és nem politikai okból, hanem félelemből, aggodalomból a Vörös Hadsereg bevonulása előtt elmenekült, az igazolás megtagadásának okául nem szolgálhat.” (15/1945. M. E. sz. rendelet. *Magyar Közlöny*, 1945. 1. sz. 3–4. o.) Az igazolóbizottságok hét tagból álltak. Közülük ötöt az MNFF pártjai (MKP, SZDP, NPP, FKGP és PDP) jelöltek, egy hivatásos jogász volt, egy tagot pedig az a közhivatal vagy üzem delegált, amelynek alkalmazottait igazolási eljárás alá bocsátották. Valóban sok visszaélésre került sor.

³ Miklós Béla, Faragó Gábor és Vörös János miniszterelnökről, illetve miniszterekről van szó.

⁴ Az Ideiglenes Nemzeti Kormány Tömpe Andrást, a régi illegális párttagot, a Szovjetunióból hazatért partizánparancsnokot bízta meg egy nyomozócsoport vezetésével, akiket Debrecenből Budapestre irányítottak az antifasiszta megtorlás előkészítésére. Budapesten viszont már 1945.

január 17-től működött Péter Gábor vezetésével egy helyi szervező stáb. „A politikai osztály 1945. február 2-án alakult meg – olvasható egy korabeli jelentésben. Feladata: a nyilasok, fasiszták lefogása, néptörvényszék elé állítása, a demokratikus Magyarországgal szemben álló mindenemű szervezkedés és mozgalom likvidálása. Anyagának 60 százalékát a társadalom közreműködése (feljelentések, besúgások), 40 százalékát saját kezdeményezés (nyomozás) útján kapja meg.” A Tömpe-féle csoport február 26-án beolvadt a budapesti politikai osztályba, a már meglévő három nyomozócsoportot megduplázták, így Budapesten a kerületekben 308, a központban pedig 205 nyomozó kapta feladatául a „fasiszta maradványok” felszámolását. Lásd részletesebben: *Törvénytelen szocializmus*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1991. 15. o. skk.

GERŐ ERNŐ TÁJÉKOZTATÓJA A MAGYARORSZÁGI HELYZETRŐL 1945. AUGUSZTUS 6.

Az SZK(b)P nemzetközi tájékoztatási osztálya

Gyorsírói jegyzőkönyv

Dimitrov: Ma Gerő elvtárs tart tájékoztató beszámolót a magyarországi és a párton belüli helyzetről, valamint a kormányról.

Gerő: Elvtársak, önök valószínűleg tudják, hogy az utóbbi hetek folyamán országunkban igen nagy mértékű kormányátalakítást hajtottunk végre. Leváltottunk 5 minisztert, és egy új miniszterrel bővítettük a kormányt. Az összesen 12 miniszterből álló kormányban tehát most 6 új miniszter van.¹ A világsajtó erről nagyon keveset írt, a szovjet sajtóban például, ha jól tudom, semmi sem jelent meg erről. Ez persze nem véletlen, mert célul tűztük ki, hogy különösebb lárma nélkül hajtjuk végre a kormányátalakítást, ami alapján véve sikerült is.

Miért volt szükséges, mi tette szükségessé a kormány átalakítását?

Mindenekelőtt figyelembe kell venni, hogy amikor tavaly decemberben a kormányt szerveztük, az országnak még csak körülbelül a fele szabadult fel, és a különböző demokratikus pártoknak éppen a legfontosabb vezetői Budapesten tartózkodtak, amely akkor még el volt vágva az ország többi részétől. A kormányba ezért meglehetősen másodrangú figurák kerültek, illetve olyan személyek, akik saját pártjukban korántsem a demokratikus szárnyat képviselik. De természetesen nem ez volt a legfontosabb oka annak, hogy a kormány átalakítása szükségessé vált. Hanem az, hogy ebben a kormányban nem volt biztosítva a demokratikus erők többsége.

A kormány átalakítását tervszerűen hajtottuk végre. A kezdeményező a kommunista párt volt: első lépésként a sajtóban megbírálta – teljesen szakmai szempontból – az egyik

kommunista minisztert, a közlekedés- és kereskedelemügyi minisztert, mire másnap, a pártvezetőség határozata alapján, ez az elvtárs lemondott.² Így mutattak példát a kommunisták.

Erre a tényre támaszkodva követeltük a szociáldemokratáktól, hogy váltsák le a szociáldemokraták jobbszárnyához tartozó iparügyi minisztert, Takácsot, aki egyébként kis kaliberű ember, és helyettesítsék a balszárny egyik vezetőjével, aki ráadásul inkább képes is arra, hogy kezébe vegye az ipar újjáépítését.³

A különféle belső nehézségek és a nemzetközi helyzet miatt ezután egy ideig szünetelt a kormány további átalakítása, amit a reakció úgy ítélt meg, hogy egyáltalán nem akarunk továbbmenni, és ezért támadásba ment át. A reakció különböző formákban indított támadást, de főleg két célpontot szemelt ki: mindenekelőtt a rendőrséget vette célba, ahol a kommunistáknak döntő pozícióik vannak, ugyanakkor fölvetette azt a kérdést, hogy a belső erővel, egyetlen ország erőivel nem lehet újjáépíteni Magyarország gazdaságát. Teljesen világos, hogy a reakciók a támadáshoz kizárólagos előnyöket ígérő utat igyekeztek választani, és ezért remélték, hogy sikert érnek el.

Céljuk az volt, hogy jobboldali szellemű kormányátalakítás menjen végre. A reakció támadásának konkrét formája az volt, hogy a jobboldali szociáldemokrata Valentiny igazságügy-miniszter javaslatot terjesztett a minisztertanács elé egy olyan különleges politikai rendőrség felállításáról, amely nem a belügyminisztériumnak, hanem személyesen az igazságügy-miniszternek lett volna alárendelve. Magától értetődik, hogy mi ellentámadásba lendültünk, de a kormányon belül kisebbségben maradtunk: öt szavazatunk volt hat szavazat ellenében.

Pártunk ekkor nyíltan a tömegek elé állt, és támadást indított a reakció ellen. Ezidáig nagyon óvatosan bántunk a független kisgazdapárttal mint nagy, paraszti tömegpárttal, mivel társunk volt a Nemzeti Függetlenségi Frontban is. Ettől kezdve azonban nyíltan támadtuk a párt jobbszárnyát, rámutattunk lényegére, tömeggyűléseken és a sajtóban cáfoltuk érveiket. Ugyanakkor megfelelőképpen foglalkoztunk a párt vezetőségével is, amely többségében nem jobboldali elemekből, hanem többé-kevésbé következetes demokratikus elemekből áll. Ezzel párhuzamosan igyekeztünk közelebbi kapcsolatba kerülni a szociáldemokratákkal és a negyedik párttal, a Nemzeti Front Demokratikus Szövetségének negyedik pártjával, a nacionalista [az orosz szöveg a „nacionalista” szót használja. Helyesen: Nemzeti Parasztpárt] parasztpárttal. Az eredmény az lett, hogy a reakciós elemek kénytelenek voltak visszavonulni. Az igazságügy-miniszter, aki szociáldemokrata, kénytelen volt lemondani. Sikerült ugyancsak szociáldemokratával – a vezetőség egyik tagjával, a párt balszárnyának képviselőjével – felváltanunk.

Lemondásra kényszerítettük Vásáry pénzügyminisztert, a független kisgazdapárt vezetőségének tagját is, és olyan emberrel váltottuk fel, aki ha talán nincs is a balszárnyon, de mindenesetre alkalmazkodik hozzá, és már körülbelül fél éve eléggé szorosan együttműködik a kommunistákkal.⁵

Pártunk vezetősége végezetül felhasználta a helyzetet arra, hogy megszabaduljon még egy teheteteltől, a közellátásügyi miniszter személyétől, aki nem csupán nagyon

rosszul dolgozott, hanem ezenkívül reakció is. Ez az ember Faragho tábornok, a magyar csendőrség egykori főfelügyelője, aki ellenforradalmi könyvet írt a Szovjetunióról.

Ily módon nagymértékben megváltozott a kormány egész összetétele. A kormányban most 3 kommunista van – a földművelésügyi miniszter, a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter és a népjóléti miniszter. Ezenkívül 3 szociáldemokrata – az iparügyi miniszter, továbbá az igazságügy-miniszter és a közellátásügyi miniszter, 3 képviselője van a független kisgazdapártnak – az újjáépítési miniszter (ez új tárca, mi vezettük be), valamint a pénzügyminiszter és a külügyminiszter. Végül egy miniszter, a belügyminiszter a Nemzeti Parasztpárt képviselője. Ez olyan baloldali parasztpárt, amely mindig a szegényparasztok és a mezőgazdasági munkások felé orientálódott. Ezután van egy pártan kívüli miniszter – a honvédelmi miniszter –, Vörös János. A miniszterelnök ugyanaz maradt – Miklós vezérezredes, ugyancsak pártonkívüli.

Mit jelent a kormány ilyen átalakítása? Azt, hogy a kormányban most a demokratikus erők – a korábbi helyzettel ellentétben – szilárd többségben vannak. A kormányátalakítás mellett még más úton is igyekeztünk megszilárdítani a demokratikus erők pozícióit a kormányban, mégpedig az államtitkári szint összetételének megváltoztatásával. E tekintetben az a legnagyobb jelentőségű tény, hogy belügyminisztériumi államtitkár, egyszerűen a rendőrség összes ügyeinek irányítója kommunista lett, a mi pártunk Politikai Bizottságának tagja, Farkas Mihály elvtárs. Ezenkívül bejuttattuk a mi emberünket államtitkárként az iparügyi minisztériumba is.⁶ Más pártok is kaptak államtitkári helyeket, de azok nem ilyen döntő jelentőségűek.

A kormányátalakítással kapcsolatban felvetődött az Ideiglenes Nemzetgyűlés összehívásának kérdése is. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés csak egyetlenegyszer, megalakulásakor ült össze, azóta nem hívtuk össze, mert célszerűnek tartottuk, hogy előbb hajtsuk végre a földreformot, és csak utána hívjuk össze újból a Nemzetgyűlést. Igaz, az elmúlt hetekben pótválasztásokat tartottunk az Ideiglenes Nemzetgyűlés betöltésére.⁷ Ezek nem voltak igazi választások, vagyis a mostani helyzetre való tekintettel nem rendeztünk formális választásokat, hanem a pártok egyeztek meg egymással a mandátumok elosztásáról. Valamennyi demokratikus párt nagygyűléseket és gyűléseket tartott, amelyeken a tömegek hagyták jóvá az egyes pártok által állított képviselőjelölteket.

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés összetételében feltétlenül biztosítva van a demokratikus többség. Az Ideiglenes Nemzetgyűlésben még mindig a kommunista párt a legerősebb, noha a pótválasztások következtében valamelyest megváltoztak az erőviszonyok. Szándékosan döntöttünk úgy, hogy valamelyest megváltoztatjuk az erőviszonyokat más pártok javára, mert az eddigi erőviszonyok nem kedveztek a jelenlegi helyzetnek, és csak felesleges sűrűlődásokot idéztek elő köztünk és a többi párt között, ürügyet szolgáltatva ezzel más pártok reakciók elemeinek arra, hogy élezzék a viszonyt e pártok és a kommunista párt között.

Az Ideiglenes Nemzetgyűlést össze kell hívni, és erre valószínűleg sor is kerül a közeljövőben, különféle megfontalásokból augusztus végén vagy szeptember elején.⁸ Mindenekelőtt a földreformrendeletet kell az Ideiglenes Nemzetgyűlés elé terjeszteni, s

törvényerőre emelni, hogy ezzel megnyugtassuk a parasztokat: a föld, amelyet kaptak, véglegesen és visszavonhatatlanul az övék lesz.

A földreform alapján véve megvalósult. Összesen körülbelül 700 000 parasztcsalád kapott földet, és összesen mintegy 4 millió kat. hold, azaz kerekítve 2 millió hektár földet osztottak szét. Maradt még egy kevés föld, amely magyarországi németeké volt vagy ma is az, de részben már ezeket a földeket is igénybe vettük.⁹

Meg kell mondanom, hogy a földreform végrehajtása sok tekintetben megváltás volt Magyarország számára, nemcsak politikailag – abban az értelemben, hogy a parasztok, miután földet kaptak a demokratikus államtól, most támogatják az államot, hanem abban az értelemben is, hogy Magyarországon a földreform végrehajtása nélkül nem sikerült volna elérnünk a föld megművelését. Erről később szólok, amikor áttérek az ország gazdasági helyzetére.

A Nemzetgyűlést azért is akarjuk összehívni, hogy eléje terjesszük a választási törvény tervezetét. Igaz, nem gondoljuk, hogy a Nemzetgyűlésnek kellene meghatároznia a választások időpontját, hanem egyszerűen csak azt a törvényt kell elfogadnia, amelynek alapján az ország szavazni fog. Hogy a választásokat mikor tartjuk,¹⁰ ez a kérdés számunkra sem világos, hiszen teljesen nyilvánvaló, hogy olyan időpontban kell lebonyolítanunk a választásokat, amikor ez a legelőnyösebb és a legkedvezőbb lesz a kommunista párt szempontjából és a demokratikus erők és a reakciós erők közti erőviszonyok szempontjából. S hogy pontosan mikor lesznek a választások, az főleg attól függ, hogy a legközelebbi hónapokban hogyan tudunk megbirkózni a gazdasági kérdésekkel.

Most engedjék meg, hogy röviden bár, de foglalkozzak az ország gazdasági helyzetével.

Magyarország, mint tudják, közepesen fejlett iparral rendelkező mezőgazdasági ország. Ipari tekintetben fejlettebb ország volt, mint, mondjuk, Románia vagy Jugoszlávia, de elmarad Csehszlovákia és Ausztria mögött.

Az ország gazdasági helyzete rendkívül súlyos. Sikerült megművelni a vetésterület 80 százalékát, vagyis az 1943–1944 folyamán megművelt vetésterület 80 százalékát. Ha figyelembe vesszük, hogy Magyarország területén tavaly és még idén is az első hónapokban háború folyt, akkor ez a szám, a 80% eléggé magasnak tűnik. A valóságban viszont e szám mögött kevésbé öröndetes helyzet rejlik, mint ahogy ezen egyetlen szám alapján hinni lehetne.

Mindenekelőtt figyelembe kell venni, hogy Magyarországon búzát és rozst kizárólag ősszel vetnek, az ország területén viszont épp ősszel zajlottak a legnagyobb hadműveletek, és ennek következtében búzát és rozst az előző évek vetésterületének csak 40 százalékán vetettek, s a termés is gyengébb az átlagosnál. Ennek következtében az egész búza- és rozstermést körülbelül 10 millió mázsára becsüljük.

Ez persze rendkívül kevés, és egyáltalán nem fedezi az ország minimális szükségleteit. Igaz, a kukorica- és a burgonyatermés az idén igen jelentős, és ez bizonyos mértékig helyettesítheti a gabonaféléket.

Nagyon nehéz a helyzet az igaerő és az állatállomány tekintetében. Az állatszámolás megmutatta, hogy az 1943-as állatállománynak mindössze 22%-a maradt meg; még rosszabb a helyzet a lóállománnyal, itt nemcsak a mennyiség változott, hanem a minőség is jelentősen romlott.

Ami az eszközállományt illeti, bármilyen különös is, főleg a nehéz felszerelések maradtak meg, csekély kivételtől eltekintve például valamennyi traktor. Így Magyarországon már 4000 traktor dolgozik a földeken, körülbelül további 1500 traktor megjavítható, sokkal több pedig eddig nem is volt. S hogy mégis sikerült megművelni a földet – a földterület 80%-át – az állatállomány korábbi mennyiségéhez viszonyított 22 (azaz: 22) százalékos csökkenése ellenére is, az elsősorban a földreform eredménye.

Meg kell mondanunk, ebben a tekintben rendkívül értékes, mondhatni, döntő jelentőségű volt az egész magyar politikában az a tanács, hogy ne húzzuk el a földreformot őszig, ahogy korábban terveztük, hanem hajtsuk végre néhány hét alatt. A földreform néhány hét alatt történt végrehajtása, amit sokan teljesen lehetetlennek tartottak, elsősorban azt jelentette, hogy a földbirtokosok és támogatóik nem voltak felkészülve erre a harcra. Megleptük őket, egyáltalán nem voltak képesek ellentámadásra. Az osztálystratégia ragyogó példája volt ez egy olyan mélyreható földreform végrehajtásában, amely fölér egy agrárforradalommal. Ráadásul ezt a kommunisták – bár ők voltak a kezdeményezők – nem egyedül hajtották végre, hanem a többi demokratikus párt egyetértésével. Ez persze nem jelenti azt, hogy valamennyi partnerünk, valamennyi demokratikus párt lelkes híve lett volna a földreform végrehajtásának – különösen nem ilyen ütemben. Természetesen korántsem ez volt a helyzet. A földreform végrehajtása továbbá azt jelentette, hogy a magyar parasztok igaerő hiányában, kézi erővel is megművelték a földet, de maguknak szántottak, s minden tőlük telhetőt megtettek, így sikerült jelentős mértékben pótolnunk azt, ami ősszel elmaradt.

Természetesen, magától értetődik, hogy a földreform végrehajtása nem oldja meg teljes egészében a falukérdést. A parasztok és sok napszámos földhöz jutott, egy alkalommal, ezen a tavaszon megtehették, hogy csaknem pusztá kézzel művelik meg a földet, de most a lehető legsürgősebben termelőeszközöket és bizonyos iparcikkeket kell adnunk nekik, bár szinte egyáltalán nem áll rendelkezésünkre vagy legalábbis nagyon kis mennyiségben. Pártunk vezetősége ezt a körülményt figyelembe véve elhatározta, és a kormánnyal is elfogadtatta – nem kis harc árán –, hogy meg kell változtatni a beszolgáltatási rendszert. Ez idáig a beszolgáltatási rendszer lényege az volt, hogy a paraszt – meghatározott gabonafejadag kivételével és természetesen a következő vetéshez szükséges gabonamennyiség kivételével – köteles volt mindent beszolgáltatni az államnak.

Ehelyett most két intézkedést foganatosítottunk. Először is bevezettük a terményadót. Ez azt jelenti, hogy minden földtulajdonos köteles természetben fizetni a földadót. Ezen belül az, aki búzát vagy rozsot vet, köteles búzával vagy rozssal fizetni, aki kukoricát vagy mászt vet, azzal a terménnyel köteles fizetni.

A másik rendszabály maradt a kötelező beszolgáltatás, de sokkal kisebb mértékű, mint a múltban. A paraszt teljesen szabadon rendelkezhet azzal, ami nála marad. Tehát olyan

áron adhatja el, amilyen áron megveszik tőle.¹¹ De azt látjuk előre, hogy az államnak kézből kell tartania egy meghatározott iparcikkalapot, aminek felhasználásával ebből a fölöslegből föl kell vásárolnia egy bizonyos kontingenst. Egyelőre semmit sem tudunk mondani arról, hogy ezek a rendszabályok milyen eredményekkel járnak, mert éppen hogy csak befejeződött a betakarítás, és jóformán még nincs is új búza.

Most engedjék meg, hogy röviden szóljak az ipar és a közlekedés helyzetéről. Az ipar helyzetét jellemzi, hogy az elszenvedett kár mértéke itt sokkal kisebb, mint a mezőgazdaságban. Különböző becslések alapján úgy véljük, hogy az ipari berendezések, a gyárak stb. körülbelül 30 százaléka tönkrement, vagyis körülbelül 70 százalék maradt épen. Rosszabb a helyzet a közlekedésben. Ott ez az arány éppen fordított, vagyis körülbelül 30–35 százalék maradt sértetlen és körülbelül 70 százalék pusztult el. A gyárak többsége már működik, de nem teljes kapacitással. Néhány iparágban napról napra emelkedik a termelés szintje.

Ugyanez a helyzet a közlekedés és szállítás terén is. Két hónappal ezelőtt például még naponta csupán mintegy 450 vagon rakodtak be az ország belső szükségleteinek kielégítésére – a katonai szállításokat nem számítva –, ma viszont ez a mennyiség már napi 1200 vagon, de 1938-ban a napi teljesítmény csaknem 6000 vagon volt. Tehát, bár van növekedés, mégpedig igen gyors, még mindig óriási az elmaradás a korábbi szinttől. Néhány iparágban azonban nemhogy növekedés nincs, hanem még tovább csökken a termelés szintje. Ilyen ágazat például a szénbányászat. A szénbányászatban a csökkenés oka elsősorban a munkaerőhiány. Nagyon sok bányász kapott földet, és különösen most, nyáron még azok is elmennek 2, 3, 4 hétre mezőgazdasági munkára, akik máskor a bányákban dolgoznak. Ezenkívül nagy szerepe van annak, hogy nincs elég élelmiszer, iparcikk, elsősorban lábbeli. Végezetül nem kis szerepet játszik az a tény is, hogy sok helyen balos túlkapások történtek a szénbányák apparátusának megtisztításakor. Sok bányában és sok üzemben egyszerűen elkergették a mérnököket, abból kiindulva, hogy többségükben reakciók voltak, és sok fasiszta volt közöttük. A munkások ott maradtak mérnökök nélkül. A munkások sok helyen azt mondják, hogy egyáltalán nincs szükségük mérnökre, hogy a bányákat mérnökök nélkül hozták rendbe, és továbbra is tudnak nélkülük dolgozni, ami persze reális. [Minden bizonnyal elírás; a helyes szöveg értelem szerűen: „ami persze *nem* reális.”] A munkások körében nagy felvilágosító munkát kell végezni, hogy megértsék: szükségünk van mérnökökre. Mindez pedig időt és meglehetősen szívós munkát követel pártunktól, a szakszervezetektől és a szociáldemokratáktól.

A munkafegyelem laza, nem csupán a szénbányászatban, hanem mindenütt, többek közt a közlekedésben is. Ennek következtében itt több a baleset is, noha növekszik az áruszállítás – mégpedig igen jelentős mértékben –, sőt a személyszállítás is.

A gazdaságban a növekvő infláció jelenti a legnagyobb nehézséget. Önmagában véve Magyarország pénzforgalma nem különösebben nagy, de ennek csupán az a magyarázata, hogy a termelés csak az utóbbi két-három hónap folyamán kezdett kibontakozni nagyobb mértékben. Másrészt a kormány régebben még technikai eszközökkel sem rendelkezett ahhoz, hogy növelje a forgalomban levő pénz mennyiségét.

Ezért a lényeg most nem az, mekkora a forgalomban levő pénztömeg mennyisége, hanem az, hogy mekkora a pénzkiáramlás üteme, márpedig az igen vészesen gyorsul.

Pártunk vezetősége az ország és a kormány elé tárta az infláció megállításának kérdését, és vázolta az infláció megállításához vezető fő utakat, fő intézkedéseket. Teljesen világos, hogy a termelés további növelése nélkül nem lehet megállítani az inflációt. Elsősorban tehát a termelés növelésére kell a figyelmet összpontosítanunk. Ebből a célból több rendeletet hoztunk és számos más intézkedést foganatosítottunk. A rendeletek mind arra irányulnak, hogy növeljük a termelést és helyreállítsuk a közlekedést. Melyek ezek a rendeletek?

Az egyik rendelet értelmében a kormánynak joga van ahhoz, hogy szükség esetén gépeket csoportosítson át egyik gyárból a másikba, magánkézben levő gyárból állami üzembe vagy másik magánkézben levő üzembe, valamint ahhoz, hogy nyersanyagot csoportosítson át, s azt kölcsönösségi alapon vagy véglegesen felhasználja. Egy másik, előkészületben lévő rendelet a munkaerő-mozgatást szabályozza: eszerint a kormánynak joga lesz ahhoz, hogy a nem abszolút szükséges vagy nem elsőrendűen szükséges iparágakban, kereskedelmi ágazatokban dolgozó munkásokat olyan iparágakba vagy gyárakba helyezze át, amelyek az ország újjáépítése szempontjából abszolút szükségesek.

Ezenkívül ez a rendelet lehetővé teszi, hogy a kormány felhasználja azt az országban rendelkezésre álló szabad munkaerőt, amely nem termelőmunkával, hanem spekulációval stb. foglalkozik.

E két rendeleten kívül javasoljuk még egy progresszív bérezési rendszer és premizálási rendszer együttes bevezetését. A kormány ezt a javaslatot elvben már elfogadta, és a közeljövőben elkészül a rendelet is.

Ezen intézkedések végrehajtásán kívül pártunk vezetősége arra törekszik, hogy semmi körülmények között se emelkedjen az olyan iparcikkek, élelmiszerek és szolgáltatások ára, amelyekre az államnak közvetlen befolyása van, és amelyekről elsősorban függ a munkások és az alkalmazottak életszínvonala. Annak ellenére például, hogy kénytelenek voltunk többszörösré emelni a szénbányászok bérét, pártvezetőségünk véleménye szerint meg kell akadályoznunk a szén felhasználó vasutak, a villamos, az áram, a gáz (ahol ilyen van) stb. díjának emelését. Egyelőre fedezze inkább maga az állam a különbözetet, ezeket a díjakat azonban akkor se emeljük. Nem engedhetjük a lakberek emelését sem. Mindenáron tartani akarjuk a kenyér stb. árát.

Arra törekszünk tehát, hogy legyen néhány olyan támpontunk, amelyekre támaszkodva a kormány később egészében véve stabilizálhatja az árakat, és megállíthatja az inflációt.

Ezen intézkedéseken kívül fokozatosan áttérünk a társadalmi tulajdonba vett szektor bővítésére. Az iparban és a közlekedésben ez nem jelent általános államosítást, de a szénbányászat államosításának kérdését már felvetettük. Miért? Elsősorban azért, mert a szénbányászat rosszul működik, mert a szénbányák tulajdonosai egyáltalán nem lelkesednek az ország újjáépítéséért, s mert egyébként is csődbe jutottak. Nem tudják

növelni a termelést, másrészt fizetni sem tudnak a munkásoknak. Ők a szénbányák tulajdonosai, de a munkásokat, a mérnököket és az alkalmazottakat az állam fizeti. Az állam adja nekik a pénzt, hogy fizetni tudjanak a munkásoknak és a mérnököknek. Az állam természetesen nem engedheti meg magának azt a fényűzést, hogy megengedje a termelés csökkenését, és közben száz- meg százmilliókat fizessen a szénbányák tulajdonosainak.

Pártunk ezért nem a kisajátítás szempontjából, hanem az általam említett szempontból veti fel a szénbányászat államosításának kérdését.¹²

*Ponomarjov:*¹³ Megváltással vagy megváltás nélkül?

Gerő: Erről egyelőre nem beszélünk, de valószínűleg belemegyünk abba, hogy adunk megváltást jó, inflációs papírpénzben.

Magyarországon a vasutak állami tulajdonban vannak, de az állami vasúton kívül sok magánvasút is van. Ezek együttes hosszúsága nem csekély. Igaz, e vasutak jelentős része helyi, elővárosi vasút, de vannak nagy vasutak is. Együttes hosszúságuk több mint 5000 kilométer.

A kormány felvetette e vasutak államosításának kérdését is – megváltással, de nagyon olcsón. Sok vasúttulajdonos hajlandó önszántából átadni az államnak ezeket a vasutakat, mert nem tudják fizetni a munkásokat, nem tudják folyósítani a nyugdíjat a már nyugállományba vonult munkásoknak és alkalmazottaknak. Ezek a tulajdonosok nem tudnak megélni az állam nélkül. Mások viszont, különösen azok a vállalatok, amelyekben jelentős a külföldi – svájci, angol, belga stb. – tőke részesedése, semmi áron nem akarják eladni a vasutaikat, tőlük rendeletileg kell elvenni.

Így ez a szektor is bővülni fog, kiépül az egységes vasúthálózat.

Végezetül vannak olyan vállalatok, amelyeket tulajdonosaik, akik fasiszták voltak, elhagytak, elmenekültek, és vállalatuk ott maradt gazda nélkül. Pártunk vezetőségének az a véleménye, hogy e vállalatok közül a nagyobbakat és fontosabbakat államosítani kell, azokat pedig, amelyek szervesen beolvashatók valamely város kommunális gazdálkodásába, a közüzemekhez kell csatolni. A még kisebb elhagyott üzemeket szövetkezeti alapra kell helyezni, a fennmaradó speciális üzemeket pedig, amelyek átvétele az állam számára nem előnyös, különleges feltételekkel magánszemélyek kezébe lehet adni.

Egyébként hangsúlyozom, nem célunk az ipar államosítása, továbbra is támogatni kívánjuk a magánkezdeményezést is. Igaz, a magántőkések nem különösebben buzgókodnak az újjáépítésben, habár fogadkoznak a kormánynak, hogy minden tőlük telhetőt megtesznek a termelés növeléséért. Mégis vannak olyan tények, amelyek arról tanúskodnak, hogy ez nem így van.

Mondok egy példát. A vasúti közlekedés terén azt a feladatot tűztük ki, hogy még az idén, az év végéig el kell készülni 10 000 vagon és 500 mozdony javításával (nagymerékben tönkrement járműállományról, ennek karbantartásáról van szó). E program felét az állami vagongyáraknak kell teljesíteniük, a másik felét magánvállalatoknak. Az állami gyárak a tervet 25 százalékkal túlteljesítik, a magánvállalatok pedig a rájuk eső részből

mindössze 25 százalékot teljesítettek (egyelőre egy-másfél hónapról van szó). Igaz, vannak olyan magánvállalatok is, amelyeket kezdetben nem vontunk be a tervbe, de aztán önként bekapcsolódtak, és ily módon pótoljuk azt, amit nem kapunk meg a nagy magánvállalatoktól.

A magánvállalatok igazgatói arra hivatkoznak, hogy óriási nehézségeik vannak – nincs elég munkaerő, rossz a munkások ellátása stb., nem elég a nyersanyag s más alapanyag –, de ugyanilyen nehézségekkel küzdenek az állami vállalatok is.

A különbség az, hogy az állami vállalatok, amelyeket az állam, a minisztérium közvetlenül tart kézben, leküzdik ezeket a nehézségeket, a magánvállalatok ellenben keveset tesznek az anyagbeszerzés érdekében. Nehezen lehetne azt mondani, hogy a magántőkések nyíltan szabotáznak. Ilyen jelenségekről egyelőre nincs szó. Ami történik, azt nem lehet direkt és nyílt szabotázsnek nevezni. De különféle formákban létezik csendes szabotázs, amelynek lényege az, hogy a magántőkések vagy képviselők – mert az esetek többségében a tőkések helyett csak az igazgatók meg a vezérigazgatók vannak jelen a helyszínen – nagyon keveset tesznek a nehézségek leküzdéséért. Arra várnak, hogy még nagyobb legyen az infláció, és ebből nem csinálnak titkot. Továbbá még mindig [Az orosz szövegben feltehetően elírás van, a mondat értelemszerűen: „...még mindig *nem* bíznak abban”] bíznak abban, hogy az a rezsim, amely létrejött Magyarországon – a demokratikus rezsim –, végleges lesz. Nem egészen biztosak a külpolitikai orientáció tekintetében sem. Elterjesztették azt a rémhírt, hogy Magyarországot fel fogják osztani több megszállási övezetre. Nyilvánvalóan még várják az időváltozást, de egyelőre nem szánják el magukat a direkt és nyílt szabotázsra.

Pártunk vezetősége nem veszi egy kalap alá az összes kapitalistát, nem tekint mindenkit, akivel nem lehet szót érteni, egyszerűen reakciónak és fasisztának, hanem igyekszik közeledni azokhoz a tőkésekhez, akik saját érdekeikből kiindulva és mind a belső, mind a nemzetközi helyzetet figyelembe véve, hajlandók józan reálpolitikát folytatni, részt venni az ország újjáépítésében. Azt mondom tehát, hogy pártunk vezetősége igyekszik támogatni a tőkéseknek ezt a részét. Ezek a tőkések hitelt kapnak az államtól, mégpedig meglehetősen tekintélyes összegeket. Eddig 1,5 milliárd pengő hitelt juttattunk nekik. Ez persze inflációs pengő. De a tőkések ezt a pénzt mégiscsak felhasználhatják gyáraik újjáépítésére. Igaz, kénytelenek voltak vállalni, hogy ennek az összegnek a felét valorizált formában fizetik vissza az államnak. Nem akartak beleegyezni, de rákényszerültek, mert teljesen világos volt, hogy a felvett hitelek egy részét befektethetik anyagi javakba, nyersanyagot vásárolhatnak, gépeket gyárthatnak, helyreállíthatják a termelést stb.

A hitelek másik felét kifizetik a munkásoknak. Ezt a részt természetesen nem tudják valorizált formában visszafizetni. E vállalkozók egy része valóban bekapcsolódik az újjáépítésbe, és azt hiszem, hogy a közeljövő ebben a tekintetben javulást hoz, mert a berlini konferencia után¹⁴ tisztábban látják az egész nemzetközi politikai helyzetet.

Ugyanakkor Magyarország külkereskedelmi kapcsolatai elősegítik majd, hogy növekedjenek lehetőségeink a mostani nagy gazdasági nehézségek leküzdésében.

Most áttérek pártunk helyzetére, pártunk és más szervezetek, más pártok közti kapcsolatainak kérdésére.

Pártunk továbbra is növekszik, és az utóbbi időben a növekedés talán még gyorsabb is, mint eddig volt. Most körülbelül 30 000 párttagunk van (pontos számot nagyon nehéz mondani, mert a párt gyorsan növekszik). Vidéken a párt gyorsabban növekszik, mint Budapesten. Ez részben azzal magyarázható, hogy Budapesten az utóbbi időben nagyon sok tagot vettek fel a pártba, az utóbbi hetekben viszont itt nem szorgalmaztuk a tömeges tagfelvételt. Budapesten és a nagy ipari központokban az utóbbi időben a haladó szellemű műszaki értelmiség felvételére koncentráltunk. Ez a feladat közvetlenül következik abból az általános feladatból, amelyet pártunk saját maga elé és az ország elé tűzött, vagyis a gazdasági újjáépítésnek és az ország talpra állításának feladatából. Ez nem valószínű, hogy ne hoznánk közelebb a párthoz az értelmiség, különösen pedig a műszaki értelmiség jelentékeny részét, s anélkül, hogy ne vonnánk be a pártba legalább az értelmiség legjavát.

Ez a munka sikeresen halad. Két hónapja az értelmiség még meglehetősen távol állt pártunktól, most viszont a jobbik része már pártunk felé fordult, és sok tekinélyes értelmiségi belép közénk.

A több mint két hónapja megtartott pártkonferencia után¹⁵ megszilárdult a párt struktúrája. Most mindenütt egységes struktúránk van.

Ez a struktúra természetesen alkalmazkodik a helyi körülményekhez, de a párt felépítésének elve egységes. Vannak helyi szervezetek. A nagy városokban, mondjuk, Budapesten vagy Szegeden a városi szervezet kerületi szervezetekre tagolódik. A budapesti kerületi szervezetek tovább tagolódnak körzeti szervezetekre, s ezután már az üzemi szervezetek következnek. Vidéken már mindenütt vannak megyei bizottságok. Ezenkívül vannak járási bizottságok. Az országban 18 területi bizottság van. Mivel vannak megyei és járási bizottságok, a területi bizottságokat valószínűleg meg kell szüntetnünk, hogy csökkentsük a távolságot a Központi Vezetőség és az alapszervezetek között. A Központi Vezetőség közvetlenül fogja irányítani a megyei bizottságokat, nincs belőlük olyan sok, hogy ez lehetetlen volna.¹⁶

Miután az egész országban megalakultak a járási, a megyei bizottságok, sok új káder tűnt fel. Ennek ellenére pártunk a középkáderek szempontjából még mindig sokkal gyengébb, mint a szociáldemokrata párt vagy a független kisgazdapárt, melyek legális tevékenységük évtizedei folyamán kinevelték középkádereiket.

A párt összetétele szociális szempontól nem sokat változott. Igaz, az utóbbi időben sok, most földhöz juttatott paraszt és meglehetősen sok értelmiségi lép be, de a párt fő magvát még mindig a nagyipari munkások alkotják, és fogják is alkotni.

Pártunknak meglehetősen nagy üzemi, gyári szervezetei vannak. Van olyan üzemi szervezete, amelynek körülbelül 2000 tagja van. Ez a Budapest környéki Weiss Manfréd gyár szervezete. Van több olyan szervezet, melynek 300–800 tagja van. Ezek főleg a gépipari nagyüzemekben és az utóbbi időben a közlekedésben működnek, különösen a vasúti műhelyekben és más vasúti üzemekben.

A párttagság politikai tekintetben fiatal. Ha figyelembe vesszük, hogy pártunknak körülbelül 300 000 tagja van, és köztük az illegális kommunisták, vagyis akik már az illegalitás idején is párttagok voltak, alig vannak többen 3000-nél, némi képet alkothattunk arról, milyen óriási munkát kell végezni a párttagok nevelése érdekében. És bármilyen nagy munkát végzett is a párt vezetősége ezen a téren, ez lényegében csak csepp a tengerben.

Pártunk Központi Vezetősége óriási jelentőséget tulajdonít a nevelőmunkának. Noha nagyon kevés káderekünk van, mégis emeltünk ki kádereket három középfokú pártiskola létrehozására. Ezek hathetes és három hónapos tanfolyamok, amelyeknek a hallgatói fel vannak mentve minden más munka alól. Hat hónapos iskola szervezésére is készülünk. Ezenkívül egész tanulókör-hálózatot szerveztünk. Erre a célra külön belső pártanyagokat adunk ki. Pártunk vezető elvtársai előadásokat tartanak meghatározott kérdésekről; ezeket az előadásokat gyorsírók jegyzik, majd külön brosrákban adjuk ki tananyagként a tanulókörök számára. Már körülbelül egy tucat ilyen brosrútadtunk ki belső használatra.

Budapesten most körülbelül 10 000 párttag tanul a körökben. Most vidéken is meghonosítjuk ezt a rendszert, mégpedig nagy sikerrel. Annyiban sántít azonban a dolog, hogy egyelőre nem tudtuk megszervezni a munka érdemi ellenőrzését, vagyis annak ellenőrzését, hogy mit tanítanak a körökben. Budapesten és környékén folyik ugyan szelektív ellenőrzés, de országos viszonylatban ezt még nem szerveztük meg.

A párt- és nevelőmunkában nagy szerepet játszanak az úgynevezett pártnapok, melyekre hetenként kerül sor. A hét meghatározott napján – Budapesten kedden – összegyűlik a pártalapszervezet vagy az egész kerületi szervezet, illetve egy része, s aktuális politikai kérdések kerülnek napirendre. Az előadók a párt vezető és felelős funkcionáriusai, a Politikai Bizottság tagjai, miniszterek, államtitkárok, Budapest polgármestere stb. Szemléltetés végett csak egy számot említek: a Központi Vezetőség csak Budapesten és közvetlen környékén az egyetlen napra hetenként körülbelül 120–130–140 vezető beosztású elvtársat mozgósít. Vannak olyan pártnapok, amelyeken mindegyik helyen 300–300 fő jelenik meg, s vannak olyan helyek, ahol a hallgatóság létszáma eléri a 3000 főt. Ezekre a pártnapokra meghívjuk a szimpatizánsokat, meghívjuk a szociáldemokratákat, más pártok képviselőit és a pártunkfűvűlieket is. Gyakran előfordul, hogy a helyi szociáldemokrata vezetőség teljes létszámban megjelenik a pártnapon. E gyűlések iránt, meg kell mondanom, óriási az érdeklődés.

Vidéken kissé rosszabb a helyzet, mert ott nem tudunk olyan erőket mozgósítani, mint Budapesten. De nevelési szempontból ott is nagy szerepet játszanak a pártnapok.

Ami a belső pártéletet illeti, pártunk konferenciája e tekintetben a pártunkon belüli szektázás, balos érzelmek és jelenségek elleni harcra koncentrált. Miközben azonban pártunk a nemzeti front bizonyos értelemben vett kiszélesítését hirdeti, miközben azt mondjuk a tőkésnek, hogy ha akarnak, ők is kötelesek részt venni és részt is vehetnek az ország újjáépítésében, eközben növekszik a jobboldali veszély is. Nem mondhatjuk, hogy a konferenciánk óta eltelt 2,5 hónap alatt különösebb eredményeket értünk el a

balos és a szektás érzelmek elleni harcban. Egyértelműen hangsúlyoznom kell, hogy pártunkban rendkívül nagy a balos veszély, és hogy az e tendenciák ellen folytatott harcunk egyelőre nagyon gyér eredményekkel jár.

Miben fejeződik ki ez a balos tendencia? Abban fejeződik ki, hogy sok kommunista véleménye szerint tulajdonképpen most át kell térni lényegében a proletárdiktatúrára. Ők persze azt állítják, hogy ez nem így van, de gyakorlati tetteikkel azt bizonyítják, hogy mégiscsak így gondolják. Sok kommunista úgy vélekedik, hogy az igazi népi demokrácia megteremtésére irányuló politika, a többi demokratikus párttal való szövetség politikája merőben ideiglenes jelenség, és néha őszinte kommunisták, derék harcosok kérdeztetik, hogy mégis meddig tart ez a mostani állapot.

Kifejeződik ez abban is (s ez csupán ugyanannak a koncepciónak másik oldala), hogy a kommunisták vagy a kommunista szervezetek – főleg a helyiek – államnak képzelik magukat. Például egy város vezetősége valamilyen kéréssel fordul a minisztériumhoz – hitelt kér vagy építési engedélyt –, amire a helyi kommunista szervezet rányomja a pecsétjét, aláírja a titkár, mit sem törődve azzal, hogy más szervezetek is vannak abban a helységben. Vagy ami még nagyon gyakran előfordul: egyes kommunisták vagy egyes kommunista szervezetek kurtán-furcsán helyi hatalmi szervekként járnak el – letartóztatnak, szabadon engednek stb. stb. Ami persze veszélyes, mert a reakció felhasználja saját céljaira, és igyekszik elszigetelni pártunkat. Ezért kell továbbra is harcolnunk a szektásság és a balos érzelmek ellen, s ezt a harcot teljes határozottsággal kell vívunk.

Milyen viszonyban állunk más pártokkal? Vezetőségünk véleménye szerint egész politikánk középpontjába kell állítani azt, hogy – a szakszervezetek erősítése és a szociáldemokrata párttal való együttműködés megszilárdítása révén – erősítsük a munkásosztály harci egységét, és hogy ezen az alapon kell szorosabbra fűznünk kapcsolatainkat és fejlesztenünk együttműködésünket a többi demokratikus párttal a reakció ellen és az ország újjáépítéséért folytatott harcban. De ezek persze csak általános óhajok. Gyakorlatilag és konkrétan az a helyzet, hogy igyekszünk támogatni a szociáldemokrata párt balszárnyát és elszigetelni a jobbszárnyat. Ugyanez vonatkozik a független kisgazdapártra is.

A szociáldemokrata párt vezetőségében most a baloldaliak vannak többségben. Persze igaz, hogy ezek az emberek időzójel nélküli baloldaliak, de mégsem egészen időzójel nélkül. Maguk a baloldaliak sem mind egyformák. A szociáldemokrata középkáderek közt vannak olyanok, akiket szívesen felvennénk a pártba, jóllehet már eddig is sokan átálltak hozzánk. A vezetőségben ezek a baloldaliak kivétel nélkül mindig ingadoznak, és azokkal tartanak, akik hajlandók magukkal vinni őket, és akik nyomást gyakorolnak rájuk. Mivel a saját jobboldali társaik közelebb állnak hozzájuk, mint mi, a jobboldal nyomásának nagyobb az ereje, és a baloldaliak ezért kapitulálnak gyakrabban a jobboldaliak előtt, mint előttünk. Meg kell azonban mondanom, hogy egyelőre minden nagy és valóban döntő kérdésben sikerült magunk mellé állítani a vezetőség balszárnyát, baloldali részét. De a szociáldemokrata pártban most a jobboldaliak támadnak. Hazatért a száműzetésből Peyer, a szociáldemokrata párt vezére.¹⁷ Peyer egy évtizeden át a párt

elismert vezetője volt, kétségtelenül antikommunista és szovjetellenes elem, és magához akarja ragadni a vezetést. A baloldaliak félnek ettől, és támogatást kérnek tőlünk. Egyenesen azt akarják, hogy mi mentsük meg számukra a helyzetet, s hogy szálljunk nyíltan harcba a jobbszárnyal és a jobbszárny vezérével, Peyrerrel. Nem akarják megérteni, hogy csak abban az esetben tudják megszilárdítani pozícióikat, ha elvi politikai harcot folytatnak a jobboldaliak ellen. Igyekeznek kitérni e harc elől, és a legkülönbözőbb eszközök felhasználásával próbálnak megszabadulni a jobboldaliaktól: tisztségeket adnak nekik, alkudoznak velük a tisztségekről, és tőlünk kérnek támogatást ahhoz, hogy korrupció révén megszabadulhassanak a jobboldaliaktól. A tények azonban azt mutatják, hogy a szociáldemokrata párt balszárnyának pozíciója akkor erősödött meg, amikor – igaz, ez nagyon ritkán fordult elő – a mi befolyásunkra elvi politikai harcot folytatott a jobboldali elemek ellen.

A napokban (augusztus 18–19–20-án) összeül a szociáldemokrata párt kongresszusa, ahol valószínűleg ádáz harc bontakozik majd ki a vezetésért. E harc kimenetele számunkra is nagy jelentőségű, mert sok függ attól, ki győz ezen a kongresszuson. Ha a jobboldaliak győznek, akkor ők nem keresik sem a velünk való együttműködést, sem a Szovjetunióval és a Vörös Hadsereggel való együttműködést, hanem szakítanak velünk, és ellenséges politikát folytatnak a Szovjetunióval szemben.

Az utóbbi hónapok folyamán javult, szorosabb lett kapcsolatunk a szociáldemokrata párt balszárnyával, és meg kell mondanom, hogy Rákosi elvtársunk óriási tekintélynek örvend körükben, akárcsak más pártok vezetői körében is.

A másik nagy tömegpárt a független kiscgazdapárt. Miféle párt ez? Ilyen típusú párról egyetlen más országban sem tudok. Talán bizonyos fokig a francia radikális párt hasonlít rá. Ez a párt egyfelől a városi polgárság és kispolgárság, másfelől a kiscgazdák, sőt, bizonyos értelemben az értelmiség pártja. A párt tagjai között vannak városi kistulajdonosok és gazdagabb tőkések, különféle értelmiségi rétegek, kulákok, középparasztok, sőt szegényparasztok is. Tömegpárt. Vezetői azt állítják, hogy több mint 1 millió tagjuk van. Mindenesetre sok tagjuk és rendkívül nagy tömegbefolyásuk van. Ezért volt a független kiscgazdapárt ellenzéki párt – igaz, mérsékelt ellenzéki párt – a Horthy-rendszerrel és a háborúval szemben. A kiscgazdapártnak azonban van néhány mártírja. A párt vezérét, Bajcsy-Zsilinszkyt a németek kivégezték. A magyar parlamentben Zsilinszky volt az egyetlen képviselő, akinek volt bátorsága azt követelni a kormánytól, hogy szakítson a németekkel.

A pártban valóban jelentékeny tömegben vannak demokratikus elemek, ez a párt ugyanakkor a reakció gyűjtőhelye is. A Magyarországon létező összes legális párt közül ez a legjobboldalibb párt (ha nem számítjuk a teljesen jelentéktelen úgynevezett polgári pártot¹⁸). Ezért magától értetődik, hogy a reakciós elemek, amelyek egyrészt álcázást keresnek maguknak, másrészt menedéket politikai tevékenységükhöz, igyekeznek abba a pártba belépni, illetve ahhoz csatlakozni, amelyik hozzáink legközelebb áll. Az illegális idején mi is igyekeztünk a legbaloldalibb szervezetekben dolgozni, a szakszervezetekben, a szociáldemokrata pártban stb. Ennek a pártnak ezért valóban nagy tömeg-

befolyása van. Sok középkáderrel is rendelkezik. De nincs nagyon erős szervezete. Mindenütt van azonban 1-2 vezető egyénisége, és abban reménykedik, hogy az ősszel vagy a jövő év elején esedékes választásokon megszerzi az abszolút többséget. A párt vezetője Tildy Zoltán, akinek van politikai koncepciója, de nem igazi vezér, nem tud harcolni a jobboldaliak ellen.

Amíg pártunk nem lépett fel nyíltan e párt jobbszárnya ellen, a vezetőség baloldali elemei, köztük Tildy sem mertek szembeszállni saját jobboldalukkal. Ennek következtében a vezetőségen belül jelentősen meggyengült a baloldali elemek pozíciója. De azonnal szilárdulni kezdett az ő helyzetük is, amint ők maguk is kezdtek – a mi befolyásunkra s a kisgazdapárt jobboldala ellen indított nyílt harcunk hatására – szembeszállni saját pártjuk jobbszárnyával, és kezdtek szervezeti rendszabályokat fogantatni.

Meg kell azonban jegyeznem, hogy amikor e párt baloldali vezetőiről beszélek, itt még kevésbé szilárd elemekre gondolok, mint a szociáldemokrata párt balszárnya esetében. Mindazonáltal ebben a pártban is vannak baloldaliak, olyan polgári demokraták, akik ellenségei a fasizmusnak, és a külpolitika terén most részint a Szovjetunió felé orientálódnak, többségük azonban az angolok és az amerikaiak felé tájékozódik.

A velünk szövetséges harmadik párt a Nemzeti Parasztpárt. Politikai tekintetben az összes többi pártnál közelebb áll hozzánk. Csekély kivétellel vezetői is igen közel állnak hozzánk. A párt vezetősége főleg paraszti származású értelmiségi elemekből és néhány parasztból áll. Ez a párt fejlődik, és pártunk segíti is fejlődését, mert e párt segítségével nyomást tudunk gyakorolni a független kisgazdapártra, és ezzel tudjuk előrehaladásra ösztökélni a balszárnyat is. Lényegében véve arra törekszünk, hogy a független kisgazdapárt kettészakadjon, illetve, pontosabban, hogy kiváljanak a pártból a jobboldali elemek, és idővel ezt a pártot egyesítsük a Nemzeti Parasztpárttal. Az majd később derül ki, hogy milyen gyors lesz ez a fejlődés.

Nem szabad elfelejteni, hogy Magyarországon a reakció még erős, annak ellenére, hogy az államapparátusban tisztogatást hajtunk végre. És attól tartok, hogy ha nem leszünk eléggé óvatosak a parasztok tekintetében, mindent elrontunk. Természetesen nem mondhatunk le arról, hogy mi magunk szervezzük a paraszti tömegeket. Ellenkezőleg, mondtam, az utóbbi időben növekedett a pártba belépő falusiak száma, mindezenre még sok olyan paraszt van, aki fél a kommunistáktól. Elvégre Magyarországon a reakció több mint negyedszázadon át a hatalom monopóliumának birtokában folytatott propagandát a kommunisták ellen, mégpedig elsősorban a parasztok körében. És ez a hazug propaganda nem maradt következmények nélkül.

Néhány szót a szakszervezetekről. Magyarországon növekszenek a szakszervezetek. Hogy hány tagjuk van, nem tudjuk megmondani. Azt eléggé pontosan tudjuk, hány tag van budapesti pártszervezetünkben, de a szakszervezeteket illetően ezt egyelőre nem tudjuk közölni, mert a szakszervezetek nem annyira centralizáltak, még nincs olyan adminisztrációjuk, hogy tudnánk erre választ adni. Egyes szakszervezeti vezetők 500 000-re, mások 800 000-re becsülik a tagok számát.

A kommunisták befolyása az egyes szakszervezeteknél korántsem egyforma. Most lesz a vasasok kongresszusa; nem tudjuk, milyen lesz a helyzet, de úgy gondoljuk, hogy nem leszünk rosszabb helyzetben, mint paritásos alapon a szociáldemokratákkal. A tömegek körében nagyobb a befolyásunk, mint a szociáldemokratáknak, a mi bajunk viszont az, hogy a felső szinten lévő szakszervezeti kádereink nagyon gyengék, ezzel szemben a szociáldemokratáknak olyan kádereik vannak, akik már évtizedek óta tevékenykednek a szakszervezeti mozgalomban, régi tisztviselők, akik ismerik a munka minden csínját-bínját, miközben a mieink a gyárból jöttek, és nem ismerik ezt az egész gépezetet. A bányászoknál abszolút többségben vagyunk, a nyomdászoknál viszont a szociáldemokratáké az abszolút többség.

Azt hiszem, hogy a szakszervezeti mozgalomban körülbelül kiegyenlítődnek az erők. A szakszervezetek többségében a vezetőség paritásos alapon alakult meg: fele kommunista, fele szociáldemokrata. Nem ritka eset, hogy valamely szakszervezet vezetőségében levő szociáldemokraták egy része átáll hozzánk, és a szociáldemokrata párt vezetője olyan feltételeket akar szabni a szakszervezeti vezetőség összetételének egyeztetésekor, hogy ahol paritásos alapon alakítják meg a vezetőséget, ám ezt követően a szociáldemokraták átlépnek a kommunista pártba, ott más szociáldemokratákkal kell helyettesíteni a távozókat. Ebbe persze mi nem mentünk bele.

Egypár szót szeretnék szólni a többi tömegszervezetről. A tömegszervezeteknek természetesen igen nagy a jelentőségük. Gondolok az ifjúságra, a nőmozgalomra, és van még számos más tömegszervezet is – a Nemzeti Segély stb. Pártunk vezetősége célul tűzte ki, hogy egységes ifjúsági szervezetet hoz létre Magyarországon. A szervezet neve Demokratikus Ifjúsági Szövetség. Vezetőségünk egységes nőszervezetet is akar kialakítani, Magyar Nők Demokratikus Szövetsége néven.¹⁹

Végezetül célul tűztük ki azt, hogy egységes sportszervezetet hozunk létre, legalábbis megszervezzük a különféle sportszervezetek egységes rendszerét, az egységes sportmozgalmat.

Ennek az irányvonalnak az érvényesítése során a szociáldemokraták és más demokratikus pártok igen nagy ellenállásába ütköztünk. A szociáldemokraták megalakították saját ifjúsági szervezetüket. Pártunk javasolta a szociáldemokratáknak, hogy egyezzenek meg a Demokratikus Ifjúsági Szövetség vezetőségének összetételét illetően. (A szociáldemokraták attól félnek, hogy ez lényegében kommunista szervezet lesz, és bár bevesszük őket, háttérbe szorulnak.) Kereken megmondtuk: egyezzünk meg, milyen legyen a központi vezetőség összetétele. Annyit elértünk, hogy a baloldaliakat félig-meddig meggyőztük ennek szükségességéről. Ők azonban később kapituláltak saját jobboldaluk előtt, és rá akartak venni bennünket arra, hogy a két ifjúsági szervezet működjön kezdetben külön, majd egy év múlva egyesüljenek. Mi azt javasoltuk, hogy legyenek egy évig együtt, egy év múlva pedig meglátjuk, mi legyen. Meg voltunk győződve arról, hogy ha csatlakoznak hozzánk, akkor az ő fiataljaik nem fognak eltávozni. Igyekeztünk az alsó szinten is kiterjedt tevékenységet folytatni. Meglehetősen sok szocialista ifjúsági szervezet határozatban követelte a szociáldemokrata pártvezető-

ségtől, hogy ne ossza meg az ifjúságot. Odáig jutottunk, hogy amikor Budapesten megszerveztük a MADISZ napját, itt felszólalt mind a szociáldemokrata párt, mind a független kisgazdapárt vezére, jóllehet hivatalosan mind a szociáldemokrata párt, mind a független kisgazdapárt azon az állásponton van, hogy külön-külön szervezi saját ifjúsági szervezetét. Mi természetesen továbbra is folytatjuk a munkát abban az irányban, hogy megtörjük ellenállásukat, és valóban egységes ifjúság szervezetet hozunk létre.

Nem sokkal jobb a helyzet az egységes nőszervezet vonatkozásában sem. Igaz, sikerült megállapodnunk a független kisgazdapárttal és Tildynével, e párt vezetőjének feleségével. Tildyné közelebb áll hozzánk, mint a férje. Apját a magyarországi tanács-hatalom után kivégezték. Ez nem múlhatott el nyomtalanul. Tildyné a demokratikus nőszervezet képviselője, és ő vezette azt a küldöttséget, amely Belgrádban járt. A szociáldemokraták azonban nem akarnak lemondani saját külön nőszervezetükről.

A szociáldemokraták mind az ifjúsági szervezet, mind a nőszervezet kérdésében hajlandók volnának egységes csúcsszervet létrehozni, de ezt mi nem akarjuk. Pártunknak az az álláspontja, hogy nincs szükség különböző szervezetek blokkjára, egységes szervezetre van szükség.

Pártunk az utóbbi időben az addiginál nagyobb figyelmet fordított arra, hogy megerősítse pártunk és a magyar munkásosztály nemzetközi kapcsolatait. Pártunk vezetősége ezért kezdeményezte, hogy érintkezésbe lépünk Románia, Jugoszlávia, Csehszlovákia és Ausztria testvéri kommunista pártjaival. Vezetőségünknek az a véleménye, hogy ez a kapcsolat teljesen elengedhetetlen a politikai irányvonal egyeztetése érdekében, hogy szükség van véleménycserére, hogy pártjainknak informálniuk kell egymást politikai irányvonalukról és gyakorlati politikájukról, és hogy ez rendkívül hasznos mindegyik párt és mindegyik ország érdeke szempontjából.

Meg kell mondanom, hogy pártunknak ebben az irányban tett lépései hasznosnak bizonyultak, és már kézzelfogható eredményekkel jártak Románia és Jugoszlávia tekintetében, kétségtelenül jó eredményekkel járnak majd más országok tekintetében is, de más országok tekintetében egyelőre nem beszélhetünk ilyen eredményekről.

Befejezésül pártunk vezetőségéről és a vezetés rendszeréről szeretnék beszélni. Vezetőségünk egyrészt biztosítja a növekvő és egyre nagyobb feladatokat vállaló párt helyes tevékenységét és munkáját, másrészt legtapasztaltabb funkcionáriusai körül többeket kénytelen vezető állami tisztségek betöltésére jelölni.

Milyen követelményeket támaszt ez a helyzet pártunkkal szemben? Ezek jellemzésére egyetlen tény elegendő: csak most 40 főt kellene adnunk csupán különböző, a legfelölősségtelesebb állami gazdasági tisztségek betöltésére.

Ugyanakkor a párt már eddig is nagyon sok embert delegált különféle állami tisztségekbe a kormányba államtitkárokként, a rendőrséghez stb. Tehát egyidejűleg kell megoldanunk ezt a két feladatot: erősíteni a pártvezetőséget és erősíteni a párt pozícióit az államapparátusban. Egyelőre nem mondhatjuk, hogy különösebben jól megbirkóztunk ezzel a két feladattal. Valamelyest megszilárdítottuk pozícióinkat az államapparátusban, de kissé gyengítettük pártunk vezető apparátusát. A pártapparátusba kénytelenek vol-

tunk új embereket bevonni, ami igen jó és szükséges, de ezeknek az elvtársaknak egyelőre nincs elegendő tapasztalatuk. Nekik még dolgozniuk kell. Vezetőségünknek ennek ellenére az a véleménye, hogy a párt új erőket kap, és meg fog birkózni a ráháruló feladattal.

Mitől függ az ország további fejlődése vezetésünk véleménye szerint? Véleményünk szerint főleg attól függ, mennyiben birkózunk meg a gazdasági feladatokkal. A reakciósök, a rejtőzködő és a nem rejtőzködő fasiszták arra spekulálnak, hogy a rendkívüli gazdasági nehézségek közepette sem a kommunisták, sem partnereik – akik mindig ellenzékben voltak, és sohasem irányítottak államot, gazdaságot, közlekedést stb. – nem tudnak megbirkózni az ország újjáépítésének az ország gazdasági talpra állításának feladataival. Azt hiszik, hogy elég egy keveset kívánniuk, aztán majd ők jönnek, velük együtt jönnek azok is, akik kívülről segítik őket politikailag és gazdaságilag, és akkor ők ülhetnek be a hatalomba, és magukhoz ragadhatják az ország kormányzását.

Véleményünk szerint a reakció és a faszizmus elleni harcban még végleges sikerünk is ezeknek a legfőbb gazdasági kérdéseknek a sikeres megoldásától függ. Nem véletlen, hogy pártkonferenciánkon az egész párt és az egész ország figyelmének középpontjába állítottuk az újjáépítés kérdéseit, a gazdasági kérdéseket. És nem véletlen, hogy az egész sajtó – mind a polgári, mind a szociáldemokrata sajtó és általában az egész magyar sajtó – heteken át tárgyalta a konferenciánkon elhangzottakat és határozataikat.

De a feladatok helyes kitűzése, az irányvonal helyes kijelölése e feladatok megvalósítása érdekében csak a kezdet, mint Sztálin elvtárs mondta. Most az a legfontosabb, hogy megszervezzük a harcot pártkonferenciánk határozatainak megvalósításáért. Ebben a tekintetben egyelőre kevés eredményről számolhatunk be, igaz, kevés idő is telt el azóta. Még ezután kell igen komoly harcot kibontakoztatnunk és megszerveznünk az ország összes erőinek és erőforrásainak mozgósításáért.

Az újjáépítés feladatainak megvalósítása végett erősíteniünk kell kapcsolatainkat partnereinkkel, igyekeznünk kell elszigetelni a jobboldali és reakciós elemeket ezekben a pártokban, és főként a gazdasági feladatokra koncentrálva, minden más kérdést ebből a szempontból feltéve igyekeznünk kell megoldani ezeket a feladatokat, és ezzel biztosítanunk kell a további fejlődést az ország demokratizálásának útján, meg kell szilárdítanunk az új Magyarországi demokratikus alapjait.

Dimitrov: Kinek van kérdése, elvtársak?

Ponomarjov: Milyen módszerrel és utakon fejti ki befolyását a külföldi reakció? Hatottak-e valamilyen módon az angliai választások eredményei már most a reakció országán belüli tevékenységére?

Válasz: Milyen úton gyakorolnak befolyást a külföldi reakciós erők Magyarországra? Először is figyelembe kell venni, hogy Magyarországon a kommunistákon kívül a múltban vajmi kevesen orientálódtak a Szovjetunió felé, a szociáldemokraták között – nem az egyszerű szociáldemokrata munkásokról beszélek, hanem a vezető káderekről – természetesen még a vezérek is Anglia és Amerika felé orientálódnak, és mondjuk Svédországot, Svájcot tekintették Magyarország eszményképének. Egy részük most az

események hatására megváltoztatta orientációját, de másik részük, azt mondanám, hogy többségük megőrizte régi orientációját. Magyarországon nagyon sokan közvetítik a reakciós hatásokat, és vannak köztük olyanok is, akik kiterjedt személyes kapcsolatokkal is rendelkeznek. Például Peyer. Hosszú éveken át Magyarországot képviselte a Népszövetség Svájcban székelő Munkügyi Tanácsában. Természetesen mindenkivel voltak kapcsolatai, és első nyilatkozata úgy hangzott, hogy fel fogja használni Magyarország érdekében azokat a kapcsolatokat, amelyeket hosszú évek alatt Svájcban létesített. Ez teljesen világos kijelentés. Természetesen a magyar gyáriparosoknak is megvoltak a maguk kapcsolatai. Ezenkívül nem szabad elfelejteni, hogy Magyarországon a Szövetséges Ellenőrző Bizottság egyfelől szovjet részből áll, amely hál' isten a fő rész, másik része viszont amerikai és angol. Az amerikaiak nagyon rugalmasan dolgoznak, most például jó műszaki könyvtárat szerveztek a mérnökök, a technikusok, a professzorok számára, akik nem különösebben rokonszenveztek a németekkel, viszont rokonszenveztek az angolokkal és az amerikaiakkal, és ráadásul nagyon kiéheztek az amerikai technikára, mert 4-5 évig el voltak zárva tőle. Természetesen mi is megszervezzük könyvtárainkat, és még mást is, nem csupán könyvtárakat. De tény, hogy az amerikaiak dolgoznak. Az angliai választások természetesen nagy csalódást okoztak a magyarországi reakciós köröknek.

Egy hang: Csehszlovákiáról nem mondott semmit sem.

Gerő: Az áttelepítés kérdése. Ezt a kérdést azért nem érintettem, mert ez megoldatlan kérdés.²⁰ Magyarország érzékenyen reagál erre, noha a kormány utasítást adott sajtónak arra, hogy ezt a kérdést teljesen higgadtan kell tárgyalni. Pártunk is igen higgadtan reagált erre a kérdésre, egyszerűen azért, hogy rögzítse álláspontját. Úgy gondoljuk, hogy ezt a kérdést sajtópolemiával nem lehet megoldani. Más módot kell keresnünk e kérdés megoldására.

Dimitrov: Értekezletünket ezzel befejezzük.

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 751.

JEGYZETEK

¹ A Nemzeti Főtanács 1945. május 11-én Gerő Ernőt nevezte ki – Gábor József helyett – kereskedelmi és közlekedésügyi miniszterre, egyúttal létrehozta az újjáépítési minisztériumot, amelynek élére Nagy Ferenc került. Július 21-én Faragho Gábor, Valentiny Ágoston és Vásáry István távozott a kormányból. Ezt megelőzően, június 1-én Takács Ferencet Bán Antal váltotta fel az iparügyi tárca élén.

² Gábor József helyett Gerő Ernőt nevezték ki.

³ Takács Ferencet Bán Antal váltotta fel.

⁴ *Ries István* (1885–1950) került Valentiny Ágoston helyére. Ries a magyarországi Tanácsköztársaság idején a közoktatásügyi népbiztosságon dolgozik, bukása után emigrál és 1925-ben tér haza. 1935-től tagja az SZDP Országos Vezetőségének, 1945 és 1948 között az SZDP PB-nek is

tagja, 1948 és 1950 között pedig az MDP KV tagja. 1945 nyarától 1950-ig igazságügy-miniszter. 1950 nyarán letartóztatják, a vizsgálati eljárás során életét veszti. 1956-ban rehabilitálják.

⁵ *Oltványi Imre* (1893–1963) – 1920 és 1923 között a Nagyatádi-féle kisgazdapárt tagja, 1931-ben a Keresztény Gazdasági Párt programjával indul a választásokon, majd átlép az FKGP-be. 1943-tól a párt polgári tagozatának társelnöke. 1945 és 47 között parlamenti képviselő, majd berni magyar követ. 1948-ban a Magyar Nemzeti Múzeum elnöke, később főigazgatója.

⁶ 1945-ben az MKP Nógrádi Sándort juttatta be az iparügyi minisztériumba államtitkárnak.

⁷ Az Ideiglenes Nemzetgyűlést kétszer egészítették ki „pótválasztások” útján. 1945. április 2-án a budapesti tagokat választották meg. (A képviselők megoszlása MKP: 26 fő, SZDP: 26 fő, FKGP: 16 fő, PDP: 6 fő, szakszervezetek: 22 fő, pártunkívüli: 8 fő.) 1945. június 24-én került sor a dunántúli képviselők behívására. (FKGP: 51 fő, MKP: 33 fő, SZDP: 33 fő, NPP: 20 fő, PDP: 3 fő, szakszervezetek: 20 fő.)

⁸ Az Ideiglenes Nemzetgyűlést 1945. szeptember 5-re hívták össze. Így a harmadik ülést – kettő volt Debrecenben 1944. december 21–22-én – már az Országház képviselőházi termében tarthatták.

⁹ A földreform végrehajtása során felosztották az összes nagy- és középbirtokot, teljes egészében kisajátították az 1000 kh-t meghaladó, illetve vállalati és intézményi tulajdonban lévő birtokokat. Az 1000 hold alatti birtok esetében kártalanítás kilátásba helyezésével igénybe veendőnek ítélte a rendelet úri birtok esetén a gazdaság 100, paraszti birtok esetén az üzem 200 holdon felüli részét. Összesen az ország 16 millió kat. holdnyi (9,3 millió hektár) területének közel 35%-át vették igénybe. Az igénybe vett földnek kb. 60%-át magánszemélyeknek osztották ki, kb. egyharmadát, az erdőket és legelőket, illetve azok egy részét állami, más részét pedig szövetkezeti tulajdonba juttatták. A reform során nemcsak a föld, hanem a kisajátított birtokhoz tartozó felszerelések, berendezések, épületek, vetőmag és takarmány igénybevételére is sor került. A 730 ezer földigénylő közül 660 ezret minősítettek igényjogosultnak. A földosztás során nem tudták az összes földigényt kielégíteni: így a mezőgazdasági munkásoknak – 1941. évi adatokat véve alapul – mintegy 52%-a, a cselédeknek 47, a törpebirtokosoknak 44, a kisbirtokosoknak 75%-a nem részesült a földjuttatásból. A földreformrendelet alapján – Volksbund-tagság miatt – 204 ezer kh-at vettek igénybe. Az új birtokosok átlagosan 5,1 kat. hold földet kaptak. (Vö.: Pető Iván–Szakács Sándor: *A hazai gazdaság négy évtizedének története 1945–1985. I. Az újjáépítés és a vertutasítás irányítás időszaka. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1985. 37. o. skk.)*

¹⁰ Erdei Ferenc belügyminiszter az Ideiglenes Nemzetgyűlés 1945. szeptember 11-i ülésén terjesztette be a nemzetgyűlési választásokról szóló törvényjavaslatot, amit a parlament szeptember 13-án fogadott el. (1945. VIII. tc.)

¹¹ 1945 májusától gabonából a termelők fejenként 45 kg-ot, a mezőgazdasági munkát nem rendszeresen végzők 30 kg-ot tarthattak meg. Burgonyából 25, hüvelyesekből 6 kg volt a termelői fejadag az új termésig. A kenyérgabona beszolgáltatását illetően a helyzet a következő volt 1945 nyarán. A beszolgáltatási kötelezettség 2 kh alatt 25 kg, 2–4 kh között 50 kg, 20–30 kh között 150 kg, 50 kh felett 250 kg. 1945 januárjától bevezették a földadó rendszert, birtokonként a kataszteri tiszta jövedelem minden aranykoronája után 1 kg búzát kellett természetben beadni, vagyis egy átlagos értékű szántóterület egy holdja után 11 kg-ot. Magánfogyasztásra csak saját hizlalású sertést lehetett levágni, ezután viszont a gazda csak 5,5 kg zsírt tarthatott meg, a többi át kellett adni a központi készletezésre vásárló kereskedőknek. Szarvasmarhát, juhot, bivalyt és borjút, az állatorvos vagy előjáróság által igazolt kényszervágást kivéve, tilos volt levágni stb. (Vö.: Erdmann Gyula: *Begyűjtés, beszolgáltatás Magyarországon 1945–1956. Tevan Kiadó, Budapest, 1992. 14–21. o.)*

¹² Az MKP Központi Vezetősége már 1944. november 30-i programjában követelte a villanytelepek, kőolajforrások, szén-, bauxit- és ércbányák állami tulajdonba vételét. Ezt az igényét a harcok befejeződése után is állandóan napirenden tartotta, határozottan állást foglalt a bányák államosítása mellett az 1945. május 20–21. első országos értekezletén, majd választási programjában is. Az 1945. november 3-i nemzetgyűlési választások után már kormányprogram szintjére emelkedett a bányák államosításának az ügye, majd miután a Minisztertanács elfogadta, 1945. december 20-án jelent meg a „szénbányák állami kezelésbe vételéről” szóló rendelet. (12.200/1945. M. E. *Magyar Közlöny*, 1945. 205. sz.) Lásd még: Erdmann Gyula–Pető Iván: *A magyar szénbányászat a felszabadulástól a hároméves terv végéig*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977. 37–74. o.

¹³ *Ponomarev B. Ny.* (1905–) – történész, akadémikus. 1919-ben a Vörös Hadseregben szolgált, ugyanebben az évben lép be a pártba. 1926-ban végzi el a Lomonoszov egyetemet. Az 1930-as években egy ideig Irkutszkban a területi Komszomol-bizottság első titkára. 1937-től a Komintern apparátusában dolgozik, egy ideig Dimitrov titkáráként. 1944 és 1946 között a párt KB munkatársa, osztályvezető helyettes, 1947 és 1949 között a Szovinformbüro elnökhelyettese, majd elnöke. Később a KB nemzetközi kapcsolatait koordináló titkára, a Politikai Bizottság póttagja. Még 1991-ben is volt irodája a moszkvai külügyminisztérium épületében.

¹⁴ A három győztes nagyhatalom vezetőinek – Amerikai Egyesült Államok, Anglia és Szovjetunió – 1945. július 17. – augusztus 2-i potsdami értekezletéről van szó.

¹⁵ Az MKP 1945. május 20–21-én tartotta országos értekezletét.

¹⁶ Az MKP KV 1945 áprilisában döntött a területi bizottságok felállításáról. Ennek értelmében 8 területi bizottságot hoztak létre, amelyek nevüket a székhelyükről nyerték, így alakult meg a Budapesti, Kecskeméti, Pécsi, Győri, Szombathelyi, Debreceni, Szegedi, Miskolci Területi Bizottság. Ezek 1945 végéig működtek, majd megszüntetésük után a KV 1946 elején létrehozta a megyei pártbizottságokat. Az országban 25 ilyen bizottságot alakítottak.

¹⁷ *Peyer Károly* (1881–1956) – 1919-től volt az MSZDP elnöke, 1931-től parlamenti csoportjának vezetője és fővárosi csoportjának elnöke. 1922 és 1944, valamint 1945 és 1947 között parlamenti képviselő. 1927 és 1944 között a Szakszervezeti Tanács vezető titkára. Az ország német megszállása után koncentrációs táborba kerül, és csak 1945 nyarán térhet haza. Az 1947-es választásokon a Magyar Radikális Párt színeiben indul, mivel az SZDP vezetői saját pártjában nem jelöltek. 1947 novemberében külföldre kényszerítették.

¹⁸ Helyesen: Polgári Demokrata Párt.

¹⁹ Helyesen: Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség, (MADISZ), amely 1945. április 23-án alakult meg. Elnöke Szabó Zoltán (NPP), főtitkára pedig Kiss József (MKP) lett.

²⁰ Valójában a csehszlovákiai magyarság üldözéséről, kitelepítéséről van szó. Eduárd Beneš köztársasági elnök és a londoni emigrációs kormány már 1942-ben elhatározta a magyar nemzeti-ségű lakosság kitelepítését. Az 1945. április 5-i kassai kormányprogram ezt hivatalos szintre is emelte, majd az 1945. augusztus 2-i 33-as köztársasági rendelet a csehszlovákiai magyarságot – a némettel együtt – megfosztotta állampolgárságától, és ezzel együtt hontalanságra ítélte. Teljes jogfosztásra, elbocsátásra, internálásra... stb. került sor már ezt megelőzően, s még inkább ezután. Majd tárgyalásokra került sor a két kormány között 1945 őszétől. (Vö.: Balogh Sándor: *Magyarország külpolitikája 1945–1950*. Kossuth Kiadó, 1988. 103–121. o.).

BESZÁMOLÓ AZ 1945. NOVEMBER 4-I MAGYARORSZÁGI NEMZETGYŰLÉSI VÁLASZTÁSOKRÓL

Titkos

Panyuskin elvtársnak¹
SZK(b)P Központi Bizottsága

Mellékelten továbbítom Önhez „A magyarországi nemzetgyűlési választások lefolyásáról” készített beszámolót, amely a Középső Hadseregcsoport Politikai Csoportfőnökségétől érkezett.

Melléklet: 15 lapon csak a címzettnek.

M. Burcev

a Munkás-Paraszt Vörös Hadsereg Politikai Csoportfőnöksége
7. Csoportfőnökségének vezetője

1945. december

*A pártok agitációs tevékenysége a magyarországi nemzetgyűlési választási
kampány során*

A november 4-én² lezajlott nemzetgyűlési választásokat megelőzően a pártok hosszú, heves küzdelmet vívtak a tömegek fölötti befolyásért. A pártok agitációjának tartalma és iránya, valamint az ország gazdasági helyzete sok tekintetben magyarázatot ad arra, hogy minek köszönhetette nagy sikerét a független kisgazdapárt az országos választásokon.

A választási küzdelem olyan körülmények között folyt, amikor egyre rosszabbodott a dolgozók gazdasági helyzete, és feszültség uralkodott a gazdasági élet minden területén.

A papírpénz-kibocsátás napról napra növekedett. Október elején naponta 1,5 milliárd pengőt, a hónap végén pedig már 2,3 millió pengőt bocsátottak ki.

Emellett tovább emelkednek az árak, és csökken a munkások és az alkalmazottak reálbére.

Októberben az országban csökkent a széntermelés, csökkent a bányászok munkájának termelékenysége, az országban nagy a fűtőanyaghiány. Nem jut tüzelő sok kórháznak, tanintézetnek; csökkent a vasúti forgalom.

A jobboldali pártok közhatalmat gyakorló szervezetben működő képviselői nem tették meg a szükséges erőfeszítéseket e nehézségek leküzdése érdekében, tevékenységük sok tekintetben a gazdasági káosz súlyosbítására irányult, hogy minden felelősséget a baloldali pártokra és elsősorban a kommunistákra hárítsanak. A választási kampány folyamán két, éles ellentétben álló tábor rajzolódott ki: egyik oldalon a kommunista párt, a másik oldalon a független kisgazdapárt.

A kommunista párt nagy agitációs munkát végzett. Számos összejevetelt, nagygyűlést, felvonulást szervezett. A kommunista párt agitációja a nagy ipari központok munkásai körében talált a legnagyobb rokonszenvre és támogatásra.

A kommunista párt agitátorai a kisvárosokban és a falvakban igen nagy figyelmet fordítottak a reakciós elemek által terjesztett mindenféle rémhírek leleplezésére, szembeszálltak a független kisgazdapárt rágalomhadjárataival. A gyűléseken a kommunisták ismertették a parasztokkal a kommunista párt feladatait, és példák segítségével mutatták meg, hogy a független kisgazdapárt a földesurak és a kapitalisták érdekeit védelmezi.

Míg eleinte a kommunisták a reakció veszélyére figyelmeztettek, közvetlenül a választások előtt már nyíltan rámutattak arra, hogy a demokratikus Magyarországot a független kisgazdapárt fenyegeti.

A kommunista párt különösen faluhelyen használta fel agitációjában széleskörűen azt a nagy segítséget, amelyet a Vörös Hadsereg egységei nyújtanak a parasztnak a termés betakarításában és az őszi vetés elvégzésében.

„A Vörös Hadsereg e segítsége – jelentette ki a Baranya megyei Görcsöny kommunista párttitkára – többet ér minden más propagandánál, amit kifejtünk.”

Miután a kommunisták és a szociáldemokraták blokkja a budapesti választásokon vereséget szenvedett, a kommunista párt taglétszámának növekedése megtorpant, sőt egyes, gyenge szervezetekben még csökkent is a létszám. Így például Balatonbogláron októberben 15-en léptek ki a kommunista pártból, s beléptek a független kisgazdapártba. A balatonboglári kommunista szervezet teljesen abbahagyta a tömegek körében végzett munkáját, még a plakátjait sem merte kiragasztani az utcákon. Meg kell jegyezni, hogy ebben a városban nagyon rosszul működik a katonai helyőrség-parancsnokság. Egyáltalán nem harcol a fegyelemsértők és a rendbontók ellen. A városban két nemibeteg-el-látó kórház van, és ezek ápolójai sok kellemetlenséget okoznak a lakosságnak.

A kommunista párt helyi szervezeteinek sok vezetője – mivel elbizakodottságuk fölülmúlta a reális lehetőségeket – a budapesti helyhatósági választásokon elszenvedett kommunista vereség után elbizonytalanodott, elcsüggedt, úgy gondolta, hogy a budapesti vereség után semmi remény a sikerre az általános parlamenti választásokon. Ilyen jelenséggel gyakran lehet találkozni az üdülőhelyeken, ahol a lakosság semmit sem termel, hanem csak fogyaszt, és ezért most nehéz helyzetben van. Ezekben a városokban rendszerint a kereskedők, a spekulánsok és a naplopók körében nagyon jól érzik magukat a reakciós elemek, a demokratikus pártoknak pedig igen nehéz a dolguk. Keszthelyen például Gelencsér György kommunista párttitkár és Lugosi szociáldemokrata párttitkár ezt mondta:

„Nagyon rosszul érezzük magunkat itt... Mi is kíváncsian várjuk, hogy mit hoz a választás. A független kisgazdapárt itt helyben legyőzött bennünket. Propagandájuk azt a véleményt terjeszti a lakosság körében, hogy minden rossznak, ami van az országban, az az oka, hogy az országot a kommunisták és a szociáldemokraták vezetik, akik többségben vannak az ideiglenes kormányban és a helyhatóságokban. Most, amíg Magyarország ki nem fizette a jóvátételt a győzteseknek, nekünk, kommunistáknak és

szociáldemokratáknak nem válik előnyére, ha hatalomra kerül, mivel nekünk kellene begyűjtenünk a terményeket a jóvátétel teljesítéséhez, a nép pedig a reakciós propaganda hatására már most azt mondja: »A kommunisták és a szociáldemokraták kifosztanak bennünket.« Főleg ezért fogyatkozott meg a tekintélyünk a falvakban.”

Ilyen hangulat nem ritka a kommunista és a szociáldemokrata párt falusi szervezeteiben. Hatására a helyi szervezetek sok vezetője elbizonytalanodik, és elhanyagolja a pártmunkát. A kommunista párt néhány városi szervezetében is lanyhult a munka. Kisbéren szeptemberben körülbelül 60 fő távozott a kommunista pártból, egy részük belépett a független kisgazdapártba. A kommunista párt városi bizottsága kiengedte befolyása alól a „MADISZ” ifjúsági szervezetet, amely ugyancsak a független kisgazdapárt befolyása alá került.

A kommunisták választási agitációjukban egyes esetekben igen konkrét, de nyilvánvalóan irreális jelszavakat hirdettek: Csongrád városában például követelték, hogy építsenek munkásklubot színházzal, mozival és könyvtárral, új kórházat, cukorgyárat, és fúrassanak artézi kutakat.

A kommunisták időnként fenyegetőzéshez és megfélemlítéshez folyamodtak, hogy maguk mellé állítsák a lakosságot. Balatonbogláron október utolsó napjaiban a választási gyűlésen felszólalt a kommunista párt Központi Vezetőségének képviselője. A többi közt ezt mondta:

„A most lezajlott helyhatósági választás, amelynek során a független kisgazdapárt szerezte meg a képviselői mandátumok többségét, még nem jelenti a független kisgazdapárt győzelmét. Majd meglátjuk még, mit hoznak a november 4-i választások. Figyelmeztetnem kell önöket, hogy ha a kisgazdák, tegyük fel, győznek is a közelgő választásokon, egyetlen állam sem fogja támogatni őket. Sem Anglia, sem Amerika, kiváltképp pedig a Szovjetunió nem fog semmilyen gazdasági segítséget sem nyújtani Magyarországnak. A mai körülmények között egy ilyen kormány kétségtelenül kudarca lesz ítélve. A nép maga jön majd rá, melyik utat válassza az ország életének elrendezése és saját jóléte érdekében.”

Szociáldemokrata párt. A szociáldemokrata pártot az jellemzi, hogy nem egységes, jobb- és baloldali áramlat van jelen benne. Ennek a körülménynek a következménye, hogy agitációs munkájukban sem egy nyelven beszélnek. A szociáldemokraták baloldali része aktívan támogatta a kommunista pártot, a szovjet orientáció mellett agitált. Ugyanakkor a jobboldaliak a kommunistákkal szemben foglaltak állást, és nem átallozták a reakciós elemeket támogatni.

A párt főleg a városokban végzett agitációs munkát, a parasztság körében jelentéktelen befolyással rendelkezik. A szociáldemokrata párt szervezeteinek növekedése októberben ritka kivételektől eltekintve megállt. A budapesti választásokon kialakult helyzet hátrányosan hatott a párt tekintélyére és a választók körében megszerzett befolyására.

Nemzeti Parasztpárt. E párt agitátorai propagandájukban erőteljesen felhasználták azt a hatalmas segítséget, amelyet a Vörös Hadsereg egységei nyújtottak a parasztoknak azzal, hogy lovakat és szerszámokat bocsátottak rendelkezésükre. Az agitátorok ezt a

segítséget természetesen pártjuk érdemének tüntetik fel, mivel, úgymond, pártjuk helyes kapcsolatot tudott teremteni a Vörös Hadsereggel. A Nemzeti Parasztpárt a falvakban a kommunista párt irányvonalát érvényesíti, de vezetői hangsúlyozzák, hogy a párt önálló, nincs szervezeti kapcsolatban a kommunistákkal. Kovács Imre, a magyar Nemzeti Parasztpárt titkára október 21-én Nagykanizsán egy nagygyűlésen a következőket mondotta:

„Némelyek hajlamosak arra, hogy azt gondolják: pártunk a kommunista párt kihelyezett tagozata. Ez nem igaz. A mi pártunk önálló párt, amelynek saját programja van: a munkások és a parasztek érdekeinek védelmezését tekinti feladatának. Magyarország történetéből tudjuk, hogy az országban vannak olyan pártok, amelyek sokat ígérnek, de miután hatalomra kerülnek, elfelejtik ígéreteiket. Így például 20 évvel ezelőtt a független kisgazdapárt bekerült a hatalomba. Ezt megelőzően azt ígérte, hogy mindent megtesz a parasztek érdekében, de miután hatalomra került, csak a nagybirtokosok érdekeit védelmezte, a parasztek zöme pedig nem kapott semmit sem. Pártunk meg tud küzdeni a nehézségekkel és képes javítani a magyarok életén, annak ellenére, hogy a »feketézők« igyekeznek nehézségeket támasztani, és felhajtják az élelmiszerek és az iparcikkék árát.”

Noha az utóbbi időben nőtt e párt tekintélye a falvakban, még mindig jelentéktelen befolyást gyakorol a parasztek széles rétegeire. Nincs elég képzett kádere, és ez akadályozta agitációs munkájának szélesebb körű megszervezését.

Polgári Demokrata Párt, mind létszámát, mind a végzett munkát tekintve gyengén szerepel. Érződik, hogy a párt soraiban nincs teljes egység. Kaposvár, Szigetvár, Barcs városokban, Somogy megyében e párt progresszívabb elemei újabban bírálják a független kisgazdapárt politikáját, noha korábban egyetértettek vele Magyarország gazdasági és politikai átalakításának minden kérdésében.

A *független kisgazdapárt*, mint már a budapesti választások során kiderült, Magyarország összes reakciós erőinek támaszává vált. A budapesti helyhatósági választásokon elért győzelme után nyíltan kampányt indított a kommunisták és a szociáldemokraták, minden haladó politikus és csoport ellen.

A nagykanizsai nagygyűlésen, amelyen papok, ügyvédek, hivatalnokok és más városi lakosok vettek részt, beszédet mondott Varga Béla, a független kisgazdapárt alelnöke.

„A mi nemzetünk különleges nemzet – mondta. – Örök időkig függetlennek kell lennie. Mindig a mi magyar nemzeti zászlónkért harcoltunk, ezért is győztünk Budapesten. E zászló alatt fogunk győzni a parlamenti választásokon is... A szociáldemokraták és a kommunisták azt mondták, hogy a budapesti helyhatósági választásokon megszerezik a szavazatok 75 százalékát, de nem szerezték meg, vereséget szenvedtek. Mi magyarok vagyunk. Nekünk nem kell diktatúra. Az ország nem felejt el, milyen kegyetlenül bántak katonáinkkal, milyen bestiálisan hányták gödrökbe és temették be földdel őket. Megtáltuk három magyar katona tetemét, kiástuk, külön sírokba helyeztük őket, és megadtuk nekik a végtisztességet. Sírjaikat most virág borítja, sohasem felejtjük el fiainkat. Nem engedjük többé, hogy bemocskolják a magyar nemzeti zászlót. Nincs szükségünk más országok beavatkozására. Magyarország független nemzeti állam volt, és az is marad.”

Palkó József nagykanizsai lakos erről a beszédről így vélekedett:

„Mindenki könnyen megértette, hogy ez a beszéd Magyarország kommunista pártja, a Szovjetunió és a Vörös Hadsereg ellen irányult.”

Manzen József, a független kisgazdapárt görcsönyi (Baranya megye) helyi szervezétének vezetője, parlamenti képviselőjelölt, gyakran felszólalt választási gyűléseken, és arra agitálta az embereket, hogy szavazzanak a független kisgazdapártra. A beszédekkel nem érte be, hanem sőt és petróleumot árult, de csak pártja tagjainak és azoknak, akik a kisgazdák listájára szavaznak. Manzen József beszédeiben mindig azt mondta, hogy a választók semmi esetre se szavazzanak a kommunistákra, mert „...ha a kommunista párt kerekedik felül a választásokon, a kommunisták mindenkit bezavarnak a kolhozba, elveszik a magántulajdont, közös kondérból etetik az embereket, és mivel a kommunisták nem szeretnek dolgozni, őket állítják majd oda felügyelőkné a többi dolgozó ember fölé...”

A független kisgazdapárt agitátorai mind ezeket a frázisokat szajkózták más megyékben is. Kaposvárott, Szigetváron, Barcon, Nagyatádon és más Somogy megyei városokban a párt agitátorai a választási gyűléseken azt hangoztatták, hogy ha a kommunisták győznek a választásokon, akkor Magyarországon, akárcsak a Szovjetunióban, nem lesz magántulajdon. „Ha mi győzünk a választásokon, minden kommunistát agyonlövünk.”

Turóczi Géza, a független kisgazdapárt nagyatádi járási szervezetének titkára egy gyűlésen ezt mondta:

„Mi a háromszínű nemzeti zászló alatt dolgozunk, a kommunisták ellenben az idegen vörös zászló alatt. Ne szavazzatok a kommunistákra.”

A független kisgazdapárt a választásokat megelőző utolsó héten gyakran rendezett zárt gyűléseket és összejöveteleket a párt központi szervei képviselőinek részvételével!

Kisbér városban a független kisgazdapárt a kommunisták és a szociáldemokrata szervezet gyengeségét kihasználva kezébe kaparintotta a „MADISZ” ifjúsági szervezetet. A kisbéri ifjúsági szervezet a független kisgazdapárt tagjainak aktív részvételével októberben számos műsoros estet rendezett, amelyek nyíltan antidemokratikus és részben szovjetellenes jellegűek voltak. Október 8-án „Utazás a világ körül” címmel adtak elő egy színművet. Ez a darab a Szovjetuniót szegény, elmaradott, kulturálatlan országnak tüntette fel, más országokat pedig úgy mutatott be, mintha ott minden csillogna, ragyogna. Ugyanez az ifjúság október 24-én zárt körű bankettet rendezett. Teljesen véletlenül betévedt oda egy vöröskatona a helyőrségből, akit a bankett résztvevői megverték.

A független kisgazdapárt a választási küzdelemben olyan módszereket is alkalmazott, hogy megverték a kommunista újságok árusait, leszaggatták a kommunista párt jelszavait és plakátjait, rálöttek a kommunista párt szónokaira stb. Ilyen módszereket széles körben alkalmaztak a párt szervezetei Somogy, Baranya és Zala megye valamennyi helységében és Veszprém megye városainak többségében.

A független kisgazdapárt tagjai a pápai járásban szabotálták a terménybeszolgáltatás teljesítését. Szalóki István, a párt mihályházi szervezője, aki annak idején nyilas aktivistákat bújtatott, arra agitálta a lakosságot, hogy ne adja be a gabonát az államnak:

„Inkább rohadjon meg a gabona, mintsem hogy beszolgáltatassátok a városi előjárásának.” Ugyancsak ő mondta: az a feladata, hogy a lakosságot a kommunisták ellen agitálja, mert „...ha a kommunisták lesznek hatalmon, mindenkit behajtanak a kolhozba, és mindenkinek közös étkezdében kell majd enni”. Ennek a „függetlennek” a lakásán, mint a „Pápai Néplap” című újság megírta, Hitler- és Szálasi-arcképet találtak.

A független kisgazdapárt agitátorai azt állították, hogy az infláció, valamint az élelmiszer- és iparcikkhiány oka a Vörös Hadsereg; azt ígérték, hogy pártjuk győzelme esetén kiűzik a Vörös Hadsereget Magyarországról, és Anglia és Amerika segítségével gyorsan javítanak az anyagi helyzeten. A papságot és a pedagógusokat, akiknek a többsége szovjetellenes, reakciós érzelmű, ugyancsak nagymértékben felhasználták a kisgazdapárt melletti választási agitációban.

A reakciós elemek tevékenysége

A reakciós elemek érezték, hogy szilárd támaszra és védelemre találnak a független kisgazdapártban, ezért mindenütt nagy aktivitást fejtettek ki, és teljes egészében a független kisgazdapárt szolgálatába álltak.

A reakció fő erőit különféle rangú katolikus papok, grófok és intézők, volt nagykereskedők, földbirtokosok, az iskolai tanítók többsége, valamint az egykori nyilasok képezik.

Mindszenty József bíboros, a magyar katolikus egyház feje, aki közismert a reakció védelmezéséről, körlevelet adott ki, amelyet november 1-én a papok felolvastak Magyarországon minden katolikus templomban.

A reakciós szellemben fogalmazott körlevél tele van a magyar demokrácia és a magyar kormány elleni támadásokkal. A körlevélben az az egyik legfőbb vád a demokrácia ellen, hogy a földreform igazságtalan, mert – a bíboros véleménye szerint – nem a magyar parasztság érdekében hajtották végre, hanem azzal a céllal, hogy bosszút álljanak a földesurakon és a szétosztott föld más egykori tulajdonosain.

A körlevél több helyütt álcázott formában támadja a Szovjetuniót és a Vörös Hadsereget.

A körlevél felolvasása után a papok számos templomban – például Rákosszentmihályon, Rákoskeresztúron és másutt – felszólították a hívőket, hogy a közelgő választásokon szavazzanak a független kisgazdapárra.

Taliándörögd községben (tapolcai járás) a pap megengedte a független kisgazdapárt agitátorának, hogy beszédet mondjon a templomban.

Nagykanizsán Gellért József pap október 14-én, azon a napon, amikor Rákosit várták a városba, ezt mondta a polgári iskola tanulóinak:

„Mindjárt megérkezik Rákosi, a kommunista párt vezére. A kommunisták meg akarják szerezni a szavazatok többségét a parlamenti választásokon, de ez úgysem fog nekik sikerülni. Sokan azt kiáltozzák: 'Éljen Rákosi!' Engem ez felháborít, én kiszűrnám a szemét. Vissza akarja hozni 1919-et, vagyis forradalmat akar. A választásokon a független kisgazdapárt fog győzni, s akkor az oroszok kénytelenek lesznek elmenni

innen. Az oroszok helyett aztán jönnek az angolok, s üldözni fogják a kommunistákat. Aki a kommunistákra akar szavazni, annak az oroszokkal együtt távoznia kell.”

Major Kálmán pap egy levelében jelentette:

„Október 14-én Nagykanizsán gyűlést tartottak Rákosi látogatása alkalmából. A kommunisták azt kérték a polgármestertől, hogy a látogatás idején ne tartsunk misét a templomokban. Én azonban nem tettem eleget ennek, és elkezdtem a misét, hogy ott tartsam az embereket a templomban.”

Bélavár községben (nagyatádi járás) a pap összehívta a falu iskolás gyerekeit. Külön állította a kommunisták gyerekeit, szidta-gyalázta a szüleiket, és befejezésül azt mondta, hogy két hét múlva itt az ünnep (november 4-re célzott), utána pedig minden kommunistát felakasztanak.

Jellemző, hogy a papok, akik szívesen látogatják a független kisgazdapárt gyűléseit és összejöveteleit, nem akartak elmenni a kommunista párt által szervezett előadásra. Nagykanizsán a kommunista párt megpróbálta felhívni magára a papság figyelmét, és több ízben meghívta a papokat a helybeli lakosság számára szervezett előadásaira. De a papok elfoglaltságukra hivatkozva nem fogadták el ezeket a meghívásokat, noha arra mindig találtak időt, hogy a független kisgazdapárt gyűlésein megjelenjenek, sőt felszólaljanak.

Ostoba reakciós, néha provokatív rémhírek hulláma lepte el a városokat és falvakat. Azt híresztelték, hogy a Vörös Hadsereg hamarosan távozik Magyarországról, a helyére pedig jön az angol hadsereg, és ezután elkezdődik a kommunisták üldözése.

Somogy megyében az a hír járja, hogy a kommunista párt plakátokat adott ki ezzel a jelszóval: „A föld most a tiétek, de a kenyér a mienk.” A kommunistákat megfenyegették, hogy agyonlövők, felakasztják és más módon megbüntetik őket, ha nem távoznak időben a Vörös Hadsereggel együtt.

A pápai járás falvaiban röpcédulákat terjesztettek ezzel a szöveggel: „Aki azt akarja, hogy a Vörös Hadsereg még sokáig Magyarországon legyen, szavazzon a kommunistákra.”

Október 12-ről 13-ra virradó éjszaka a kaposvári (Somogy megye) házak falán ilyen feliratok jelentek meg: „Ki a kommunistákkal és a zsidó Rákosival Magyarországról!”

Nem csoda, hogy a reakció Somogy megyében arcátlanul és büntetlenül tevékenykedik, hiszen itt maga Vidovics főispán a reakció vezére. Vidovics baráti körben kijelentette:

„Nekünk az a dolgunk, hogy mezőgazdasági termékeket termeljünk, az iparcikket meg szállítja majd egy baráti hatalom” – amivel félreérthetetlenül Angliára célzott.

Vidovics Kadarkút községben egy választási gyűlésen többek közt ezt mondta: „Nyugatról a civilizáció jön hozzánk, de onnan, ahol a nap felkel, csak a rablás mesterei jönnek hozzánk.”

A nagykanizsai járási politikai rendőrség információi szerint reakciós elemek járnak a falvakat, és propagandát fejtenek ki a kommunisták ellen. Nemrég Kaposvárott a hídepítő mellett megállt egy személyautó. Kiszállt belőle egy ember, bemutatkozott, hogy ő Drozdel Győző, budapesti képviselő, és rövid beszédet tartott. Azt mondta:

„Ne szavazzanak a kommunistákra. Azt, aki a kommunistákra szavaz, üldözni fogjuk. A választásokon így is, úgy is a független kiskapát fog győzni, akkor minden kommunista felakasztunk, az itt tartózkodó orosz katonákat kiirtjuk, azután pedig jönnek az angolok.”

A Vörös Hadsereg és a kommunista párt kompromittálását célzó provokatív akciók szervezésére a reakciók több helyütt külön embereket toboroztak, főleg a független kiskapát tagjai közül.

Balatonbogláron a „Savoy” étteremben filmet vetítettek a katonatiszteknek, miközben két magyar az étterem pincéjéből ellopott 50 kg zsírt. A helyőrségi parancsnokság katonáinak sikerült elfogni a tetteseket, és ily módon leleplezni a provokációt. Ugyanitt provokációs céllal kifosztották a templomot. De a helyőrségi parancsnokság ezt a provokációt is leleplezte. Több olyan esetről érkezett hír, amikor a magyarok szándékosan leitatnak vöröskatonákat, elküldik őket rabolni a szegények házaiba, utána meg elszedik tőlük a rablott holmikat vodka és élelem fejében.

Néhány tény a reakciónak a választások alatt kifejtett tevékenységéről

A választások napjának reggelén Veszprém megyében a papok a templomokba hívták a lakosságot, és a vasárnapi mise után nyíltan felhívták a hívőket, hogy szavazzanak a független kiskapára, hangsúlyozva, hogy a kommunisták és a szociáldemokraták támogatják a Vörös Hadsereget, amely tönkreteszi Magyarországot.

A szavazás folyamán előfordultak olyan esetek, amikor a gazdák béreseikkel együtt mentek a szavazóhelyiségekbe, és kényszerítették őket, hogy szavazzanak a független kiskapára, amelynek ők maguk is tagjai.

A választás napján a reakciók Veszprém megye sok járásában azt az ostoba hírt terjesztették, hogy Pápára már bevonultak az angol csapatok, a Vörös Hadsereg pedig elment, ezért nem kell a kommunistákra szavazni.

Ugod községben (pápai járás) a független kiskapát tagjai a választás előtt három egymás utáni éjszaka leszaggatták a kommunista párt agitációs plakátjait. Ugyanebben a községben az egyik ház falára koporsót rajzoltak, és ráfestették: „Magyar Kommunista Párt” (MKP), a koporsótól a föld felé nyíl mutatott.

Gecse községben (ugyanaz a járás) a független kiskapát tagjai a választások előtt azzal fenyegették a kommunistákat, hogy miután győztek a közelgő választásokon (ők, a független kiskapát tagjai), az összes kommunista felakasztják. A kommunista párt helyi szervezetének 50 tagjából a választások napjára 15-en maradtak, a többi 35 kilépett a pártból.

Gecse, Gyarmat és Nagytevel községekben a kommunisták komolyan tartanak attól, hogy a független kiskapát tagjai beváltják fenyegetéseiket.

Hiteles:

1945. december 13.

V. Tugarjev őrnagy [saját kezű aláírás]

A kísérőlevél tetején bélyegző a következő szöveggel: „SZK(b)P SZI TECHN. TITK.”; utólag bejegyezve az iratszámok: 84609 d; 56/29; 1945. [?]15.; „Visszaküldendő az irattári-ellenőrzési osztályra”. A levél végén kézírással: 237168. „Irattárba”; egyéb olvashatatlan utasítás: Korotkevics, 1946. I. 14. B. Szapozsnyikov; és más olvashatatlan aláírások. Alatta bélyegző a következő szöveggel: „Állományba véve”: 1951. IV. 12.

A jelentés legelső oldalán a *Másolat* gépiratos megjelölés utólag kézzel áthúzva. A lap alján bélyegző az alábbi szöveggel: „SZK(b)P SZI TECHN. TITK.; Melléklet a 84289 sz. anyaghoz.”

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 38.

JEGYZETEK

¹ *Panyuskin, A. Sz.* (1905–1974) – diplomata, rendkívüli és meghatalmazott nagykövet. 1939 és 1944 között a Szovjetuniót képviseli a Csang Kaj Sek-féle kínai kormányánál. 1944 szeptemberétől a párt KB Nemzetközi Információs Osztály vezetőjének első helyettese. 1947 és 1952 között a Szovjetunió nagykövete az USA-ban.

² 1945. november 4-én „lezajlott nemzetgyűlési választásokról” van szó.

³ Az MKP választási agitációs munkatervében több millió röplap és plakát kiadása szerepelt. Ebből mintegy kétmillió általános jellegű felhívás volt az ország lakosságához és külön Budapest népéhez, a parasztsághoz intézett felhívás 100 000 példányban készült, kb. ugyanennyi a vasmunkások, kisiparosok és a sportolók részére is. Az újságok részére 600 000, a parasztszorongók megnyerésére 500 000 röplapot, ezen kívül az MKP listavezetőiről 100 000 – választókerületenként – röplap, valamint országosan 300 000 db cigarettazacskó-karikatúra, 500 000 db papír pártjelvény és 200 000 db vörös és nemzetiszínű papírzacskó készült. (Vö.: Balogh Sándor: *Választások Magyarországon 1945*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1984. 89. o.)

⁴ Az 1945. október 7-én megtartott budapesti törvényhatósági választásokon az érvényesen leadott szavazatok alapján az FKGP szerezte meg az abszolút többséget: 50,54%. A Dolgozók Egységfrontja (MKP+SZDP) a szavazatok 42,75%-át kapta. A többi párt – NPP, PDP, Magyar Radikális Párt (MRP) – nem ért el számottevő eredményt.

⁵ *Hitler Adolf, eredeti neve Schicklgruber* (1889–1945) – a német fasiszták vezére: a „Führer”. 1933-tól birodalmi kancellár, 1941-től egyben a hadsereg főparancsnoka.

⁶ *Szálasi Ferenc* (1897–1946) – nyilas politikus, hivatásos katonatiszt. 1925-től a vezérkarnál százados, 1935-től őrnagy, majd nyugdíjazták. 1935-ben a Nemzet Akarat Pártja, majd 1940-től a Nyilaskeresztes Párt vezetője. 1938 és 1940 között börtönben van. 1944. október 16. és 1945. március 28. között miniszterelnök. A népbíróság, mint háborús bűnöst halálra ítéli, melyet végre is hajtanak.

⁷ *Mindszenty József, eredeti neve Pehm* (1892–1975) – 1915-ben szentelik pappá, 1919-ben nyeri el a zalaegerszegi plébánosi tiszteletet, s ebben a funkcióban működik 1944-ig. 1921-ben kerületi esperes, 1924-ben címzetes pónói apát, 1937-ben pedig megkapja a pápai prelátusi rangot. XII. Pius pápa 1944. március 4-én nevezi ki veszprémi püspökké, majd – Serédi Jusztinián hercegprímás elhunytá után – 1945. augusztus 16-án esztergomi érsekké. 1946 tavaszán kreálják bíborossá. 1948. december 26-án az ÁVH letartóztatja, majd koncepciók perben életfogytiglani börtönre ítélik. 1956.

október 30-án szabadul, november 4-én hajnalban az USA budapesti nagykövetségére menekül. 15 év után, 1971. szeptember 28-án Rómába távozik, majd 1971 októberében Bécsbe érkezik, s a Pázmáneumot választja lakhelyéül. Újrateremtésére 1992-ben kerül sor.

⁸ Az ún. választási pásztorlevél 1945. október 18-án jelenik meg. Ebben a kereszténydemokráciát, a keresztény erkölcsi alapelveken és törvényeken alapuló társadalmat hirdeti meg, mint egyetlen lehetséges alternatívát a magyar nép számára. Emlékirataiban írja, hogy ennek a körlevélnek a megszövegezésénél „mindenelőtt arra törekedtünk, hogy híveink a szavazás előtt világos útmutatást és bátorítást kapjanak, s így megszűnjék náluk a tájékozatlanság és az ingadozás, amit a több hónapos fordulatok... választási agitáció eredményezett”. Egyúttal azt is elismerte, hogy „jobb hiányában” a választási pásztorlevéllel az FKGP támogatása mellett foglaltak állást. Lásd: Mindszenty József: *Emlékirataim*. Torontó, 1974. 62–98. o.

⁹ Ezzel kapcsolatban a körlevél azt hangsúlyozza, hogy maga a földreformrendelet olyan törekvéseket árul el „mintha bizonyos társadalmi osztályok egyszerű gazdasági tönkretételét célozta volna”, majd határozottan leszögezi azt is: „Nem a földbirtokreformot tesszük itt bírálat tárgyává, hanem a benne megnyilvánuló bosszúálló szellemet, mely ígéri ugyan a vagyonukból kifogatott tulajdonosoknak a jóvátételt, de az ígéretből aligha lehet valami. Magára a reformra is kénytelenek vagyunk megjegyezni, hogy végrehajtásában is nélkülözte a megfontoltságot és méltányosságot, s ennek az elsietett, szenvedélytől fűtött munkának gazdasági következményeit sínyle, és ki tudja, mily hosszú ideig sújtani fogja az egész lakosságot.” (Mindszenty József: i. m. 99. o.)

¹⁰ *Vidovics Ferenc* (1900–1976) – Sopronban végez tanítóképzőt, 1939-ben lép be az FKGP-be, majd a párt egyik országos szervezője, a háború után rövid ideig a párt főtitkárhelyettese. 1945 áprilisától Somogy vármegye főispánja, 1946 nyarán az MKP követelésére leváltják. 1947-ben a kiscgazdapárt felfüggeszti párttagságát, majd a népbíróság első fokon 5 esztendőre ítéli, amit később – 1948-ban – egy statáriális bíróság – börtönből való szökése, majd elfogása miatt – 15 évi fegyházra változtat. 1956-ban szabadul, november 3-án az FKGP újból főtitkárhelyettesévé választja. A forradalom leverése után Bécsbe, majd az USA-ba távozik.

¹¹ Helyesen: *Drózdý Győző* (1885–1970) – 1918-ban kapcsolódik be a politikai életbe, a Függetlenségi és 48-as (Bizony) Párt titkára, majd 1919 januárjától a Nagyatádi-féle Országos Kiscgazda és Földmunkás Párt főtitkára. 1935 és 1938 között a kormánypárt – Nemzeti Egység Pártja – programjával képviselő. 1939-től az FKGP tagja, 1945-től a párt nemzetgyűlési képviselője. 1946 márciusában – a munkáspártok követelésére – az FKGP-ből kizárják, s egyik alapítója lesz a Sulyok Dezső vezette Magyar Szabadság Pártnak. 1947 nyarán visszavonul a politikai élettől.

¹² *Tugarjev, V.* – őrnagy, később alezredes. Ő szerkesztette és állította össze a kötetünkben közöltekhez hasonló, alig egy tucat példányban kinyomtatott szigorúan bizalmas jelentéseket Magyarország belső helyzetéről.

A TILDY-KORMÁNY TAGJAINAK JELLEMZÉSE

1945. DECEMBER 14.

Titkos

Panyuskin elvtársnak
SZK(b)P KB Nemzetközi Tájékoztatási Osztálya

Mellékelten továbbítom Önhez az új magyar minisztertanács tagjainak jellemzését. Az anyag a Középső Hadseregcsoport Politikai Csoportfőnökségétől érkezett.

Melléklet: 7 lapon

M. Burcev [saját kezű aláírás]
a Munkás–Paraszt Vörös Hadsereg Politikai Főcsoportfőnökségének
1945. december 24. 7 Csoportfőnökségének vezetője

Az új magyar kormány tagjainak jellemzése

F. év november 15-én Budapesten megalakult és munkához látott az új kormány, élén Tildy Zoltán miniszterelnökkel. Az új kabinetben a független kisgazdapárt 9 tagja, a szociáldemokrata párt 4, a kommunista 4, a Nemzeti Parasztpárt 1 tagja kapott helyet.

Miniszterelnök – Tildy Zoltán, a független kisgazdapárt vezetője, 1889-ben született, Angliában tanult. Végzettsége szerint református pap. Jó szónok és újságíró, agrárszakértő.

1930-ban a kisgazdapárt egyik alapítója volt. 1935 óta parlamenti képviselő.¹ Részt vett a németellenes mozgalomban, majd 1944 októberétől az „ellenállási mozgalomban”, jelenleg a kisgazdapárt balszárnyának vezetője. A Szovjetunióval való együttműködés híve.

Tárca nélküli miniszter – Rákosi Mátyás, a Magyar Kommunista Párt Központi Vezetőségének főtitkára. Magyarország kommunista pártjának egyik alapítója. 1911-től vett részt a szocialista mozgalomban. Az 1914–1918-as háború alatt fogságba esett Oroszországban, itt belépett a kommunista pártba. 1919-ben a Magyar Tanácsköztársaság egyik népbiztosának helyettese és a magyar Vörös Hadsereg egyik megszervezője volt. 1924–1925 folyamán Magyarország területén tartózkodott, itt az illegális mozgalmat irányította, majd letartóztatták, bíróság elé állították, és 8,5 év börtönbüntetésre ítélték, aminek letöltése után másodszor is bíróság elé állították, és életfogytiglani börtönre ítélték. 1940-ben kiszabadult. Rákosi a Komintern egyik vezetője volt. 1945 februárjában visszatért Magyarországra. Tagja a Nemzeti Főtanácsnak.²

Tárca nélküli miniszter – Szakasits Árpád, a szociáldemokrata párt vezetője. Jelenleg a párt „Népszava” című központi lapjának főszerkesztője. A balszárnyhoz tartozik. A párt egyik legnépszerűbb és legbefolyásosabb vezetője. Jó szónok és újságíró.

Ellenezte Magyarországnak a Szovjetunió elleni háborúban való részvételét. A Szálasi-puccs után³ Szakasits Árpád részt vett az „ellenállási mozgalomban”, de nagy aktivitást nem fejtett ki. Híve a kommunistákkal való együttműködésnek. Szimpatizál a Szovjetunióval. Tapasztalt és ügyes politikus, hajlamos a manőverezésre, a demagógiára és „baloldali frázisokra”.

Tárca nélküli miniszter – *Dobi István*,⁴ a független kisgazdapárt vezetőségének tagja, 1889-ben Szőnyben született. Eredeti foglalkozása: mezőgazdasági munkás. A kisgazdapártnak megalapítása óta tagja. A párt balszárnyához tartozik. A pártban nincs nagy tekintélye.

Külügyminiszter – *Gyöngyösi János*, Miklós Béla kabinetjében ugyanez a tárca volt az övé. 1893-ban született. Doktori címmel rendelkezik. Sokáig újságíróként dolgozott. 1943-ban részt vett annak a Horthyhoz eljuttatott memorandumnak⁵ a megfogalmazásában, amelyben a kisgazdapárt követelte, hogy Magyarország lépjen ki a háborúból.

A párt balszárnyához tartozik. Híve a Szovjetunióval való szoros együttműködésnek. A pártban nincs nagy befolyása. Gyakran érik támadások a párt jobbszárnyának vezetői – különösen Varga Béla – részéről, akik szovjetbarát orientációval vádolják.

Belügyminiszter – *Nagy Imre*, Magyarország kommunista pártja KV-nek tagja. 1896-ban született Kaposvárott [Az orosz szövegben: Kaposvárog], parasztszaládban. 1918 óta tagja Magyarország kommunista pártjának. A Szovjetunióban emigrációban volt. 1944 decemberében tért vissza Magyarországra. Mezőgazdasági szakértő. Miklós Béla kabinetjében földművelésügyi miniszter volt. Ebben a tisztében nem mutatkozott energikus embernek.

Földművelésügyi miniszter – *Kovács Béla*, a kisgazdapárt tagja, 1908-ban született Mecsekfalja községben. 30 hold földje van. 1941-ben egyik megalapítója és főtikára volt a „Parasztszövetségnek”. 1944-ben részt vett az „ellenállási mozgalomban”. Nagy Ferenc csoportjához tartozik; ez a csoport a kisgazdapártban a jómódú parasztság és a kulákság érdekeit képviseli. A kommunisták ádáz ellensége. Az angolbarát orientáció híve.

Pénzügyminiszter – *Gordon Ferenc*⁶ (alias Neuhaus, alias Nádas), a független kisgazdapárt tagja, 1893-ban Budapesten született, zsidó nemzetiségű. Többször változtatta nevét. A Corvin Áruház igazgatója volt. A legutóbbi időig a Hazai Bank vezérigazgatójaként dolgozott. Nagystílusú spekuláns. Szoros kapcsolatban van az angol pénzügyi körökkel. Ismert angolbarát.

Iparügyi miniszter – *Bán Antal*, a szociáldemokrata párt politikai bizottságának tagja, 1903-ban született Baranyabán községben, apja gyári munkás volt. 1919-ben a forradalmi ifjúság egyik vezetője volt. A forradalom leverése után sokáig Jugoszláviában élt. Miután visszakérült Magyarországra (1941-ben), letartóztatták, és 6 hónapra internálták. 1944-ben tevékenyen részt vett az „ellenállási mozgalomban”. Miklós Béla kabinetjében iparügyi miniszter volt.

A párt balszárnyához tartozik. A kommunistákkal való együttműködés híve. A Szovjetunió irányában rokonszenvet táplál. Kiváló szónok és újságíró.

Kereskedelmi és szövetkezeti miniszter – *Rónai Sándor*, a szociáldemokrata párt politikai bizottságának tagja. 1892-ben született szegényparaszti családban. 1919 óta aktív résztvevője a szociáldemokrata mozgalomnak.

A németek és nyilasok üldözték, letartóztatták.

Népszerűségnek és tekintélynek örvend a munkások körében Miskolcon, ahol a Nemzeti Bizottság elnöke volt. Miklós Béla kabinetjében közellátásügyi miniszter volt, ebben a tisztségben nem bizonyult eléggé energikus és hozzáértő tisztviselőnek. A párt balszárnyához tartozik. A kommunistákkal való együttműködés híve.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter – *Keresztury Dezső*,⁷ a Nemzeti Parasztpárt tagja. 1904-ben született Zalaegerszegen. Az irodalomtörténet tanáraként dolgozott az Eötvös-kollégiumban. Sokat utazott nyugati országokban. Illyés Gyula íróval együtt szerkesztette a „Magyar csillag” című baloldali folyóiratot, amelyet a Sztójay-kormány betiltott. Politikai tekintetben a Nemzeti Parasztpárt vezetőségének fő vonalát követi. Az utóbbi időszakban az Eötvös-kollégium igazgatója volt.

Igazságügy-miniszter – *Ries István*, a szociáldemokrata párt politikai bizottságának tagja. 1885-ben született Veszprém megyében. Végzettsége szerint jogász. Részt vett az 1918–1919-es forradalomban. A forradalom leverése után egy ideig emigrációban volt Ausztriában, majd visszatért Magyarországra. 1924 óta újból aktívan tevékenykedik a szociáldemokrata pártban. Több könyvet írt jogtudományi és szociológiai kérdésekről.

A párt balszárnyához tartozik. A kommunistákkal való együttműködés híve. 1945 augusztusa óta igazságügyminiszter.

Honvédelmi miniszter – *Tombor Jenő* vezérőrnagy,⁸ a független kisgazdapárt tagja. 1880-ban született Nyitrán. Elvégezte a Ludovika Akadémiát. 1919-ben alezredesi rendfokozattal a Magyar Vörös Hadsereg vezérkari főnöke volt. Amikor a forradalmi kormány helyzete bonyolulttá vált, Tombor a Vörös Hadsereg hadművelleti terveit kiszolgáltatta a románoknak. Erre való tekintettel a forradalom leverése után a Horthy-bírótság felmentette, de a magyar hadseregben nem szolgálhatott tovább.

A Szovjetunió elleni háború idején a „Magyar Nemzet” című újság haditudósítója volt. Cikkei németellenes, angolbarát jellegűek voltak, ugyanakkor a Vörös Hadsereg és a Szovjetunió ellen irányultak.

Népjóléti miniszter – *Molnár Erik*, a kommunista párt tagja. 1894-ben született Újvidéken. A középiskolát Fiumében végezte. Tanulmányait a budapesti, a római és a bécsi egyetem jogi karán folytatta. Doktori címmel rendelkezik. 1924 óta jogászként dolgozik.

1929 óta dolgozik a kommunista párt Budapesten megjelenő folyóiratainak. Sok filozófiai, közgazdasági, politikai és tudományos tárgyú cikket írt. Ugyanezekről a témákról több könyvet írt. Megalakulása óta népjóléti miniszter Magyarország Ideiglenes Nemzeti Kormányában.

Közellátásügyi miniszter – *Bárányos Károly*,⁹ a független kisgazdapárt tagja. 1893-ban született. Sokáig dolgozott a földművelésügyi minisztériumban osztályvezetői beosztásban. A nyilas uralom idején ebből a beosztásából elbocsátották. Budapest felszabadulása után újból osztályvezető lett az Ideiglenes Nemzeti Kormány földművelésügyi minisztériumában. Agrárszakértő. Politikai tekintetben ez időig nem fejtett ki aktivitást.

Újjáépítési miniszter – *Antall József*,¹⁰ a független kisgazdapárt tagja. 1896-ban született Veszprém megyében. Sokáig – a Szálasi-rezsim alatt is – a belügyminisztériumban dolgozott közjogi referensként. Segítséget nyújtott a Németországból menekült lengyel és francia tiszteknek. Miklós Béla kabinetjében az újjáépítési minisztérium államtitkára volt. Politikai tekintetben eddig nem fejtett ki nagy aktivitást.

Közlekedési és postaügyi miniszter – *Gerő Ernő*, a magyarországi Kommunista Párt Központi Vezetőségének tagja. A KIMSZ és a Magyar Kommunista Párt egyik megszervezője. 1918 óta tagja a kommunista pártnak. Dolgozott a Kominternben, a „Komintern” című folyóirat szerkesztője volt. 1944 novembere óta Magyarországon dolgozik. Kiváló szervező és tehetséges újságíró. A pártban nagy tekintélye és befolyása van. Miklós Béla kabinetjében kereskedelmi és postaügyi miniszter volt.

Tájékoztatásügyi miniszter – *Balla Antal*,¹¹ a kisgazdapárt tagja. 1886-ban Kiskunhalason született. Képzettsége szerint gimnáziumi tanár, de már régóta újságíróként dolgozik. Több könyvet írt a legújabb kori történelemről, néhányban szovjetellenes kijelentéseket tett. Jelenleg a kisgazdapárt „Kis újság” című lapjába és a „Demokrácia” című hetilapba ír.

Hiteles:

1945. december 14.

V. Tugarjev őrnagy [saját kezű aláírás]

A kísérőlevél tetején bélyegző a következő szöveggel: „SZK(b)P SZI TECHN. TITK.”; 84609 d; 56/29; 1945. [?]15.; „Visszaküldendő az irattári-ellenőrzési osztályra”. A levél végén kézírással: 237173 „Irattárba”; „Felhasználva”: Korotkevics, 1945. „Irattárba”; „Megőrzendő”; 1946. I. 20.; olvashatatlan aláírások. Bélyegző a következő szöveggel: Állományba véve: 1951. IV. 9.

A jelentés szövegében Dobi István, Gordon Ferenc, Bán Antal, Rónai, Keresztúry, Ries, Tombor, Molnár Erik, Bárányos, Antall József, Gerő, Balla Antal jellemzése a lapszálon húzott függőleges vonallal, utólag kiemelve.

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 38.

JEGYZETEK

¹ Tildy Zoltán 1936-tól volt parlamenti képviselő

² A Nemzeti Főtanács 1945. január 26-án alakult. Elnök: Zsedényi Béla, tagjai: Miklós Béla és Gerő Ernő lettek. Feladata az államfői jogok egy részének a gyakorlása lett. Gerő utóda – miniszterré történt kinevezése után – 1945. május 11-én Révai József lett, majd Révai helyére Rákosi Mátyás került 1945. szeptember 27-én.

³ 1944. október 15.

⁴ *Dobi István* (1898–1968) – 1930-tól az MSZDP, majd 1936-tól az FKGP tagja. 1945-ben a kommunisták kérésére marad továbbra is a kisgazdapártban. 1959-től „hivatalosan” is az MSZMP tagja lett. 1945-ben és 1946-ban államminiszter, majd földművelésügyi miniszter. 1948 decemberétől 1952 augusztusáig miniszterelnök, majd 1967 áprilisáig az Elnöki Tanács elnöke, melynek egészen haláláig tagja.

⁵ A memorandum elkészítésében Bajcsy-Zsilinszky Endrének és körének volt fontos szerepe. Magát a dokumentumot 1943. július 31-én juttatták el Kállay Miklós miniszterelnöknek. Ez a memorandum sürgette Magyarország háborúból való kilépését, követelte a németbarát elemek eltávolítását a kormányból, a hadseregből és a közéletből. A zsidótörvényeket alkotmányellenesnek minősítette, és eltérőléük mellett foglalt állást. Tiltakozott a zsidó munkaszolgálatosok meghurcolása miatt, követelte a baloldali és a polgári liberális pártok nagyobb politikai szabadságát, a sajtócenzúra enyhítését, továbbá a nemzetiségi kérdés rendezését. A környező államokkal megbékélést hirdetett, végül amellyel foglalt állást, hogy a semlegességet és önállóságot visszanyert Magyarországnak szembe kell fordulnia egy esetleges német megszállással, és az angolszász csapatokkal szembeni harcot is el kell kerülni. (Vö.: Vida István: *A Kisgazdapárt politikája 1944–1947*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976. 19. o. skk.)

⁶ *Gordon Ferenc* (1883–1971) – 1934-től tagja az FKGP-nek. 1943-ban fontos szerepe van az FKGP és SZDP szövetségének megkötésében. 1945-ben a Pesti Hazai Első Takarékpénztár ügyvezető igazgatója, majd 1945 novemberétől 1946 augusztusáig pénzügyminiszter. Ekkor berni követé nevezik ki, Nagy Ferenc távozása (1947 júniusa) után lemond állásáról, és nem tér vissza Magyarországra. Később Argentínában telepszik le.

⁷ *Keresztury Dezső* (1904–) – irodalomtörténész. 1929 és 1936 között a berlini Humboldt Egyetem magyar lektora, ezután az Eötvös-kollégium tanára, majd 1945 és 1948 között igazgatója. 1948-tól a Széchenyi Könyvtár főosztályvezetője. 1949-től az MTA levelező, 1982-től rendes tagja.

⁸ *Tombor Jenő* (1880–1946) – Ludovika Akadémiát végzett, 1918 novemberétől már alezredes. 1945-ben altábornagy, és mint miniszter, vezérezredes. A húszas években megszerzi a gyógyszerési diplomát is, 1932-től az FKGP tagja. 1945. november 15-től haláláig honvédelmi miniszter.

⁹ *Bárányos Károly* (1892–1956) – jogi tanulmányainak elvégzése után 1911-től a Földművelésügyi Minisztériumban dolgozik, 1941 áprilisától a minisztérium államtitkára. A német megszállás után nyugdíjazzák, 1945 novemberétől 1946 novemberéig közellátásügyi, majd 1947 szeptemberéig földművelésügyi miniszter. Minisztersége idején lép be az FKGP-be. 1947–1948-ban a Magyar Országos Szövetkezeti Központ (MOSZK) elnöke.

¹⁰ *Antall József* (1896–1974) – 1931-től tagja az FKGP-nek. 1939-től a Belügyminisztériumban dolgozik miniszteri tanácsosként, majd menekültügyi kormánybiztosként: munkatársaival együtt mintegy 60 ezer lengyelről, több ezer szövetségi katonáról (francia, angol, szovjet), erdélyi és bukovinai menekültről gondoskodik. A német megszállás után a Gestapo letartóztatja, 1944 szeptemberében helyezik szabadlábra. 1945 szeptemberétől 1946 júliusáig újjáépítési miniszter.

1946 és 1948 között az FKGP pártigazgatója, később a Magyar Vöröskereszt kormány megbízottja. 1949-ben lemond mandátumáról, visszavonul a politikai élettől. 1956 októberében – távollétében – újra megválasztják a kisgazdapárt pártigazgatójává.

¹¹ *Balla Antal* (1886–1953) – 1922-től a *Pesti Hírlap* szerkesztőségének tagja, majd külpolitikai rovatvezetője. 1931-től tagja az FKGP-nek, 1945 novemberétől 1946 novemberéig tájékoztatásügyi miniszter. 1947 nyarán átlép a Balogh István vezette FMDP-be, de nem választják meg képviselőnek. 1946 és 1948 között a Közgazdaságtudományi Egyetem Gazdaságtörténeti tanszékének tanára. Széles körű publicisztikai munkássága mellett jelentős történetírói és fordítói tevékenysége is.

1946

1000

RÁKOSI SZTÁLINHOZ TOVÁBBÍTOTT LEVELE 1946. JÚLIUS 2.

M. A. Szuszlov elvtársnak¹
SZK(b)P KB

Mellékelten továbbítom Önhöz Rákosi elvtárs 1946. VI. 30-án nekem küldött levelének kivonatát.¹

R. A. Szántó² [saját kezű aláírás, cirill betűkkel]

J. V. Sztálin elvtársnak

Mellékelten továbbítom Önhöz Rákosi Mátyás elvtárs egy munkatársunkhoz intézett levelének kivonatát. A levélben közölt értékelés a magyar kormányküldöttség észak-amerikai és angliai útjának eredményeiről érdeklődésre tarthat számot.

1946. július 5.

M. Szuszlov

Az amerikai utunk³ gazdaságilag annyiban jelent eredményt, hogy megígérték, hogy visszakapjuk az elhurcolt aranyat, meggyorsítják a múlt év január 20-a után elhurcolt javak visszaadását, átengedik a tulajdonjog tisztázása nélkül a magyar folyami hajókat, végül megfontolás tárgyává teszik az 1944. október 15-e után elhurcolt javak visszaadásának kérdését is. Amennyiben az aranyra és hajókra vonatkozó ígéretüket megtartják, úgy ez komoly segítség volna. Azért vagyok ilyen óvatos, mert a január 20-a óta elhurcolt javakat három hónappal ezelőtt visszaigérték, de még semmit belőlük vissza nem kaptunk.

Politikailag az utazás a békecélok és a magyarság problémáinak ismertetésén kívül semmi néven nevezendő eredményt nem adott. Az amerikaiak lényegében kitérő választ adtak, s rendkívül óvatosan célozhattak arra, hogy ebben a kérdésben az oroszoké a döntő szó. Szovjet vonatkozásban diszkrétek voltak, és a hivatalos közegek nem próbálkoztak Magyarországot a Szovjetunió ellen fordítani. Ezzel szemben Angliában a Munkáspárt politikusai azonkívül, hogy kifejezetten csehbarátok voltak, és pl. hallani sem akartak a szlovákiai magyar kisebbség védelmének a békeszerződésbe való iktatásáról – elegen-

dőnek tartják a nemzetek szövetségének elvi deklarációját – igyekeztek szovjetellenes beállítottságuknak kifejezést adni.

Amerika háború által nem sújtott gazdasága meglehetősen benyomást keltett a kiszáradkra és szociáldemokratákra. Az angol benyomások feltétlenül csökkentették a delegáció kiszárad tagjaiban az anglofiliát. Anglia háborús elszegényedettsége lépten-nyomon kiütöközött, s a hang velünk szemben lényegében az volt: tőlünk se politikailag, se gazdaságilag segítséget ne várjanak.

Párizsban találkoztunk Molotov elvtársral is, akinek a beszélgetés folyamán Nagy Ferenc azt mondta, hogy az utazás nem változtatott Magyarországnak a Szovjetunióhoz való viszonyán. Véleményem szerint ez nem egészen helytálló, mert ismétlem: az Egyesült Államok gazdasági ereje, melyet természetesen aláhúzza mutogattak, nem maradt Nagy Ferencékre benyomás nélkül.

Itthon minden erőnket a stabilizáció jó előkészítésére szeretnők fordítani. Erősen akadályoz bennünket ebben az, hogy az infláció olyan méreteket öltött, melyek már-már azzal fenyegetnek, hogy a hátralévő egy hónapot sem tudjuk áthidalni. Mindenki megérti, hogy a gazdasági szanálás politikai rendünk szanálását jelenti, és ezért nagy vele szemben az ellenállás. E hét folyamán a Kiszagdapárt újabb pártközi értekezletet hív össze, amelyen a politikai kérdéseket akarja megvitatni. Kétségkívül van ebben a javaslatban egy jó adag szabotálása a szanálásnak. Különösen ha igaz az az információ, hogy a tárgyalások folyamán követelni fogják, hogy adjuk át nekik a belügyminisztériumot.

Két nappal ezelőtt a kormány a reakciós előretöréssel és a szovjet katonák ellen elszaporodó merényletekkel kapcsolatban jegyzéket kapott a Szövetséges Ellenőrző Bizottságtól. Ez a jegyzék egy sor politikai követelményt (szervezetek, egyesületek feloszlátását, a reakció elleni harc konkrét követeléseit stb.) tartalmaz. Hatása már mutatkozott abban, hogy Nagy Ferenc tegnap szegedi beszédében mérsékelt hangon beszélt, aláhúzta a koalíció fenntartásának szükségességét és hasonlókat. Mindenesetre a legközelebbi napokban és hetekben megint mindkét kezünk tele lesz.

Mint érdekességet említem meg, hogy amerikai utunk folyamán voltunk a Tennessee-Valley villanyműveinél. Ezen a területen vannak a legnagyobb atombombagyárak. Az ottani erőműtelepek igazgatója, Lilienthal, aki egyik vezetője az atombomba munkálatainak, elmondotta, hogy az anyja, aki most is vele él, nyitrai születésű. Ő maga elitlőden nyilatkozott arról a nagy reklámról s pénzpecskolásról, ami a Bikini-szigeteken előkészített atombomba-robbantási kísérletekkel kapcsolatban folyik. Politikához nem értő, rendes demokratának mutatkozott. Sajnos folyton többek társaságában voltam vele, és emiatt a beszélgetések csak a felszínen mozogtak.

A Szuszlovnak címzett kísérőlevél tetején bélyegző a következő szöveggel: "SZK(b)P KB NIO TITK."; „Visszaküldendő”. Kézírással beírva az ügyirat száma és dátuma: 42164. sz. 7/a; 46. VII. 3. A levél szélén kézírással: „Korotkevics elvtársnak, M. Szuszlov, VII. 3.”

A levél alatt kézírással: "Irattárba. M. A. Szuszlov elvtárs utasítására a levélkivonatot megszerkesztetten és megküldték a következő elvtársaknak: J. V. Sztálin, V. M. Molotov,⁴ A. A. Zsdanov,⁵ L. P. Berija,⁶ G. M. Malenkov,⁷ A. I. Mikojan.⁸ Kiküldve 46. VII. 4. Aláírás: Korotkevic; 46. VII. 5.

Alatta bélyegzőn: „Állományba véve”; olvashatatlan aláírás.

A Sztálinhoz intézett kísérőlevél alatt iratszám: 24-C-2113.

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 915.

JEGYZETEK

¹ Rákosi Mátyás 1946. június 30-án kelt levelét Varga Jenővel küldte Szántó Rezsőnek Moszkvába. Varga Jenő az MKP felkérésére jött haza, és részt vett a stabilizáció előkészítését szolgáló kommunista elképzelések és terv kidolgozásában. A levél másolata megtalálható PIL a 274-10/43. Most kerül először teljes terjedelmében publikálásra.

² *Szántó Rezső* (1892–1970) – a KMP alapító tagja. 1918-ban, a magyarországi Tanácsköztársaság bukása után 15 évi börtönrre ítélik. 1922-ben fogolycsere útján kerül a Szovjetunióba. Ott különböző pártmegbízatásokat lát el, majd részt vesz a spanyolországi polgárháborúban (1936–1939) is. Ezután ismét a Szovjetunióba kerül, csak 1947-ben tér haza Magyarországra. Ezután – nyugalomba vonulásáig – különböző állami és társadalmi funkciókat tölt be: Magyar–Szovjet Társaság főtítkára, SZOT-iskola igazgatója, s egy ideig volt a *Tartós békéért, népi demokráciáért* című lap magyar szerkesztője is.

³ A magyar kormányküldöttség (Nagy Ferenc miniszterelnök, Rákosi Mátyás miniszterelnökhelyettes, Ries István igazságügy-miniszter és Gyöngyösi János külügyminiszter) 1946. június 8. és 25. között tett látogatást az USA-ban és Angliában. Angliából hazatérőben felkeresték Párizst, a béketárgyalások színhelyét is.

⁴ *Molotov (Szkryabin), V. M.* (1890–1986) – 1906 óta a bolsevik párt tagja. 1921 és 1930 között a párt Központi Bizottságának titkára. 1930 és 1941 között a Szovjetunió Népbiztosok Tanácsának elnöke. 1939 és 1949, valamint 1953 és 1956 között külügyi népbiztos, illetve külügyminiszter. 1924-től 1957-ig a Politikai Bizottság tagja, majd 1960-ig a Szovjetunió mongóliai nagykövete. 1962-ben kizárják a pártból és nyugdíjazzák.

⁵ *Zsdanov, A. A.* (1896–1948) – 1915 óta a bolsevik párt tagja, 1925 és 1948 között a Központi Bizottság póttagja, illetve 1939-től 1948-ig a Politikai Bizottságnak is tagja. 1934-től 1946-ig egyben a leningrádi pártbizottság első titkára.

⁶ *Berija, L. P.* (1899–1953) – 1917-ben vagy 1918-ban lép be a bolsevik pártba. Az 1920-as években a bakui, később a tifliszi (tbiliszi) politikai rendőrség munkatársa, végül irányítója. 1931-től 1937-ig a grúz kommunista párt első titkára. 1946 és 1953 között a Politikai Bizottság tagja. 1939-től 1946-ig, majd 1953-ban a szovjet belügyi hatóságok irányítója, a közbeeső időszakban a szovjet kormány elnökhelyettese. 1953 júniusában letartóztatják, majd decemberben kivégzik.

⁷ *Mikojan, A. I.* (1895–1978) – 1915-ben lép be a bolsevik pártba. 1926 és 1946 között kereskedelmi népbiztos, majd miniszter, 1937 után a szovjet kormány elnökhelyettese. 1935 és 1966 között a Politikai Bizottság tagja, közben 1964–1965-ben a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa elnökségének elnöke.

⁸ Malenkov, G. M. (1902–1988) – 1919-től szolgált a Vörös Hadseregben, a pártba 1920-ban lépett be. Műszaki főiskolai tanulmányai után, 1925-től dolgozik a pártapparátusban, 1939 és 1946 között az SZKP Káderpolitikai Főosztály vezetője. 1946–1957-ben a KB Politikai Bizottságának tagja, 1939-ben, 1946-ban, ill. 1948–1953-ban a KB titkára is. 1946–1953, ill. 1955–1957 között a Szovjetunió Minisztertanácsának elnökhelyettese, a közbeszóló időszakban elnöke. 1957-ben kizárják a KB-ból és a PB-ből, 1961-ben a pártból is.

SZOVJET KATONÁK MEGGYILKOLÁSA BUDAPEST KÖZPONTJÁBAN 1946. JÚLIUS 4.

64/24. sz. Információs jelentés

Magyarországon széles körben ismertté vált a szovjet katonák ellen június 17-én Budapest központjában elkövetett terrorcselekmény. A meggyilkolt szovjet emberek temetése százezer fős tüntetéssé változott. A magyar újságok napokon át részletesen megírták és tárgyalták ezt az eseményt.

Június 17-én 16 órakor, amikor Budapest központi utcáin a legélénkebb a forgalom, a Teréz körút 20. sz. háznál a szemközti házból leadott lövésekkel megölték Garnyizov szovjet hadnagyot, egy másik tisztet pedig súlyosan megsebesítettek. A közelben tartózkodó szovjet tisztek és katonák segítségükre siettek, és ekkor további három tiszt megsebesült, Csaban vöröskatona pedig halálos sebet kapott.

A helyőrség-parancsnokság járőrei és magyar rendőrök körülzárták az egész háztömböt. Az összes gyanús házat átkutatták, de a kutatás nem járt eredménnyel. A lövöldözés viszont még fél órán át folytatódott. Miután a lövöldözés abbamaradt, észrevették, hogy füst szivárog a Teréz körút 15. sz. ház padlásáról. A padlást rögtön átkutatták, és megtalálták egy körülbelül 17–18 éves férfi tetemét. A félmeztelen tetem erősen megperzselődött, mellette feküdt egy kisebb puská, néhány száz töltény, két kézigranát, egy benzines tartály, égett ruha maradványai.

A magyar újságok szerint a terrorcselekményben többen részt vettek, nekik sikerült elrejtőzniük, de előbb megölték azt, aki lőtt, mert attól féltek, hogy elfogják, és akkor elárulja őket. Más feltevés szerint az a férfi, akinek a tetemét megtalálták, úgy halt meg, hogy beleesett a ház tetején levő lyukba, és cinkosai próbálták meg elégetni, hogy ne ismerjék fel.

Hivatalosan jelentették, hogy a padláson holtan és félig égetten megtalált bűnös személyazonosságát sikerült megállapítani: a budapesti műegyetem hallgatója.¹ A műegyetem a hallgatók összetételét és érzelmeit tekintve a budapesti felsőfokú tanintézetek között a legreakciósabbnak számít.

A terrorcselekmény következtében meghalt egy szovjet tiszt és egy szovjet katona, megsebesült 4 szovjet tiszt, ketten közülük súlyosan, megsebesült két civil – egy férfi és egy nő; a nő később belehalt sérülésébe. A rendőrség folytatja a nyomozást, sok letartóztatást fogatosított.

Kedden, június 19-én a minisztertanács rendkívüli ülésén *Szakasits Árpád* miniszterelnök-helyettes számolt be a történekről. A kormány megvitatta, hogy milyen intézkedéseket kell tenni a bűnösök kézre kerítéséért és megbüntetéséért, a hasonló esetek megakadályozásáért.

Dulin Jenő² (FKGP) belügyminisztériumi államtitkár a „Világ” című újság munkatársának adott nyilatkozatában azt mondta, hogy e súlyos bűntett következményeit jelenleg még nem lehet világosan látni. Pártállásra való tekintet nélkül az egész ország elítéli a merényletet – mondta –, amely különösen azért súlyos, mert a miniszterelnök jelenleg Amerikában tartózkodik, fontos tárgyalásokat folytat, és alig néhány hónap múlva várható a békeszerződés megkötése. Nem elég felkutatni és megbüntetni a gáztett elkövetőit, hanem bíróság elé kell állítani felbujtóikat is.

A magyar újságok – egyesek részletesebben, mások (főleg a jobboldaliak) szűkszavúan – adták hírül, illetve értékelték és kommentálták az eseményeket.

A „Világosság”, a szociáldemokrata párt lapja azt írja: „egyáltalán nem kétséges, hogy előre megtervezett terrorcselekményről van szó, hogy a terroristák mögött azok állnak, akik meg akarják nehezíteni Magyarország helyzetét a békeszerződés megkötése előtt”.

A „Szabad Nép”, a kommunista párt lapja azt írja, hogy a szovjet tisztok és magyar állampolgárok ellen elkövetett terrorcselekmény azoknak a keze műve, akik „a békeszerződés megkötése és a jó pénz megteremtése előtt igyekeznek minden lehetőséget kihasználni, hogy lehetetlenné tegyék a magyar nép életét. Gyöngyös, Kunmadaras, Kamaraerdő után a Teréz körúti merénylettel feltették a koronát galád tevékenységükre. Az ügy, amellyel *Kis Szaléz, Tóth Zsigmond, Takács Gergely, Opafson Placid* foglalkozott – akiknek ügyében a nyomozás nagyon elhúzódott –, meghozza gyümölcsseit. A reakciós urak egyre gyorsuló ütemben folytatják merényleteiket. Az ország tekintélyt teljes megsemmisülés fenyegeti.”³

A „Népszava”, a szociáldemokrata párt lapja vezércikkben mutat rá arra, hogy a merényletnek nagyon súlyos politikai következményei lesznek. „A merénylet mögött az a tisztességtelen, szisztematikus propaganda áll, amely hosszú heteken át folyt a magyar belső béke megbontásáért. Ebben a merényletben megmutatkozott a régi leventeszellem,⁴ az átkozott fasiszta nevelés. Ebben a merényletben megmutatkozott a régi leventeszellem, az átkozott fasiszta nevelés, írja az újság, újból katasztrófába akarják sodorni az országot. A reakciós körök, írja az újság, újból katasztrófába akarják sodorni az országot. A „Népszava” felhívja a munkásokat, hogy szálljanak harcba azokkal, akik a „klasszikus demokrácia” lobogója mögé rejtőzve úzik áruló tevékenységüket.

A „Szabad Nép” és a „Népszava” támadja a „Kis Újság”-ot, a kisgazdapárt lapját, amely június 18-i számában egyetlen szóval sem említi a merényletet, miközben valamennyi többi budapesti esti lap részletes tudósításokat közölt.

A „Szabad Nép”⁵ arra utalva, hogy nem csupán az egyszerű emberi érzelmek kifejezéséről van szó, hanem Magyarország nemzeti érdekeiről, csodálkozásának ad hangot amiatt, hogy a „Kis Újság”, a legnagyobb koalíciós párt lapja, annak a koalíciónak a szócsöve, amely hivatalos politikájának tekinti a szovjet–magyar barátság erősítését, teljes hallgatásba burkolózik, amikor fasiszta terroristák golyói szovjet tiszteteket gyilkolnak, hogy halálos sebet ejtsenek a szovjet–magyar barátság ügyén. „A »Kis Újság« talán nem talált szavakat – teszi fel a kérdést a »Szabad nép« –, hogy kifejezze felháborodását a történetek miatt, hogy biztosítsa a megsértett Vörös Hadsereget, felszabadítókat afelől: a magyar demokráciának, a magyar népnek semmi köze sincs ezekhez a fasiszta gyilkosokhoz és banditákhoz.”

A „Kis Újság” június 19-én nem különösebben részletes tudósítást közölt a merényletről. Kommentárja két-három frázisra korlátozódott. „A magyar közvélemény mélyen elítéli ezt a fasiszta tettet. Azok, akik előkészítették, és azok, akik részt vettek ebben a szörnyű bűntettben, az ország árulói és aljas gyilkosok”. Ezt követi a vastag betűkkel szedett válasz a „Szabad Nép”-nek és a „Népszavának”. A „Kis Újság” válasza mindössze annyi, hogy e nagy politikai jelentőségű eseményről nem akart írni mindaddig, amíg meg nem kapja a rendőrhatalóság hivatalos jelentését, ez a jelentés pedig csak este 10-kor érkezett meg a szerkesztőségbe, amikor a lap száma már nyomásra készen állt.

A „Magyar Nemzet”,⁶ a kormány félhivatalos lapja, gyakorlatilag a kisgazdapárt szócsöve, a „Kis Újság”-hoz hasonlóan rövid hírt közöl az eseményről, kommentárjában pedig arról ír, hogy a merénylet „lelke mélyéig felháborít minden tisztességes magyar embert”, és azok, akik a merényletet elkövették, hazájuk ellenségei.

A „Szabad Szó”,⁷ a Nemzeti Parasztpárt lapja így ír: „Csak undorral és felháborodással tudunk írni a merényletről, amelyet hétfőn követtek el orosz katonák ellen. Csak undorral és felháborodással tudunk írni azokról, akik a gyűlölettől elvakítva elkövették ezt a gáztettet annak a népnek a fiai ellen, amelyik a szörnyű háború alatt hozott óriási áldozataival lehetővé tette számunkra, hogy Magyarországon megteremtsük a dolgozók országát, megteremtsük az új magyar kultúrát, elkezdjük az új magyar demokrácia építését. A magyar népnek semmi köze a gyilkosokhoz, a magyar népet mélyen megrendítette a merénylet, s népünk osztozik a szovjet elvtársak gyászában.”

A kommunista párt befolyása alatt álló „Szabadság”⁸ című újság vezércikkben szólít harcra a reakció ellen. „Az egész országot elborító felháborodásnak – írja a lap – rohammá kell nőnie, hogy végezzen az ország és a demokrácia ellenségeivel, és kicsavarja a fegyvert a kezükből. A közvélemény megtorlást, szigorú megtorlást, elretentő példát követel. A fasiszta, áruló banditizmus olyan nyílt formában folytatja üzelmeit az egész országban, hogy a további türelem értelmetlen vakmerőség lenne. Elég a puha kéz politikájából! Rögtönítélő bíróság elé a fasiszta terroristákat az ország árulóival együtt! ...Nincs kegyelem azoknak, akik merényletet követnek el a felszabadító Vörös Hadsereg katonái ellen.”

A „Szabadság”-ban közölt tudósítások szerint több budapesti üzemben a dolgozók gyűléseken követelték, hogy az összes fasiszta összeesküvőt állítsák rögtönítélő bíróság elé.

A „Haladás”,⁹ a radikális párt lapja az első oldalán közölt terjedelmes cikket: „Budapest utcáin újból emberekre vadásznak géppisztolyos suhancok. 1944-ben a járőkelők gyilkolása megszokott és megengedett sportág volt. Gazemberek és munkakerülő csavargók, akiket a fasiszták tanítottak gyilkolásra, abban a meggyőződésben, hogy a politikai gyilkosság istennek tetsző cselekedet, feledékeny papok uszítására hallgatva, orosz katonákat gyilkolnak Budapest utcáin, olyan katonákat, akik mindenkinél nagyobb hálát érdemelnek azért, hogy ebben a halálra ítélt városban újból van élet, munka, házasságok kötődnek, gyermekek születnek, és vétkei ellenére van reménye a jobb jövőre.

Soha még győztesek nem voltak olyan nemes lelkek, mint az orosz katonák, akik az emberi természettel és joggal összhangban bosszút követelhettek volna nemcsak azért, mert a magyar fasiszta kormány és a magyar hadsereg nagy része az utolsó pillanatig szívvel-lélekkel harcolt Hitler oldalán, hanem azokért a példátlan bestiális tettekért is, amelyeket magyar tisztek és katonák követtek el Magyarország határától 2000 kilométerre.

Amikor a szövetségesek győzelme már közel volt, a magyar fasiszta közvélemény rettegve várta a megtorlást. Ehelyett segítőkészséggel, jóakarattal, megértéssel és türelemmel találkozott, ami az erős, magabiztos és demokratikus emberek sajátja. A győztes oroszok mindenkinek megadták a lehetőséget, hogy szakítson bűnös múltjával, és jó útra térjen. Miközben a nyugati hatalmak Németországban még nem állították helyre a társadalom szabadságát és az állam autonómiáját, a magyar társadalom csaknem csorbítatlanul megkapta politikai önállóságát, az egyesülési, gyülekezési és véleménysszabadságot. És ha még 20 korlátozás van is e szabadságjogok tekintetében, e jogok mégsem olyan szűkek, mint voltak a reakció idején, bár akkor egyetlen győztes idegen katona sem tartózkodott magyar földön.

Ma a templomban is mindenki hite és ízlése szerint dicsérheti istent, de ez sem elég a harcos klerikalizmusnak, nyilván azért nem, mert nem lehet többé az ország legnagyobb földesura, mint ezer éven át. Gyűlöletének másik forrása az, hogy most igazi vallásszabadság uralkodik, és minden vallás szabad. Ez a klerikalizmus most áldását adja a polgárháborúra, ahogyan áldását adta a háború fegyvereire is.

A polgárháború fegyvere a fiatal orosz katonákra tüzelt. ez véres figyelmeztetés, hogy a fasizmust még nem győztük le, hogy az ellenség közöttünk van.”

A lap ezután felhívja az összes demokratikus erőt, hogy egyesült erővel harcoljanak a fasiszták ellen, klerikális felbujtók ellen. A meggyilkolt szovjet embereket hősöknek nevezi, akik a demokrácia győzelméért áldozták életüket.

A „Világ”, a polgári demokrata párt lapja a részletes beszámolón kívül június 20-án vezércikket közölt, amelyben többek közt ez áll: azok, akik a merényletet elkövették, örültek, mert csak abnormális emberek feltételezhetik, hogy egy nagyhatalom eltűri az ilyen eseteket, vagy hogy ilyen eszközökkel lehet propagandát folytatni a régi politikai rendszer mellett stb. A cikk folyamán többször is örülteknek nevezik a merénylőket, de egyszer sem minősítik fasisztának és reakciónak.

Az „Igazság”,¹⁰ a kisgazdapárt lapja, amelynek Parragi György¹¹ a főszerkesztője (ő a főszerkesztője a „Magyar Nemzet”-nek is), mindössze néhány mondatból álló rövid hírt közölt a merényletről a 3. oldalán.

Az „Új Szó”, a Politikai Csoportfőnökség lapja június 18-án részletes tudósítást közölt a merényletről, valamint éles hangú vezércikket. Június 20-án a lap a szerkesztőségbe érkezett számos olvasói levél közül Ropgári Ágotának, a szociáldemokrata párt tagjának levelét tette közzé. Ha ez a németek alatt történt volna, írja a levélíró, azok már hatalmas megtorló akciókkal reagáltak volna. A németek gyilkolhatták, elhurcolhatták és kirabolhatták az embereket, senki sem tilakozott, egyeseknek ez talán még tetszett is. Miért lehet büntetlenül gyalázni az oroszokat – teszi fel a kérdést –, és miért szabad vicceket mesélni róluk, azokról az emberekről, akiknek végső soron Magyarország a szabadságát köszönheti. A levél e sorokkal fejeződik be: „Amikor az utcán orosz katonát látok, mindig leírhatatlan érzés fog el: ez felfoghatatlan, ez csoda, hogy most nincs itt egyetlen német sem, hogy ez most a mi világunk, és én oroszokat látok. Mindegyiküknek meg tudnám csókolni a kezét, mivel ők hozták el nekünk azt, ami több, mint az élet – a szabadságot!”

Június 21-én a Ludovika téren eltemették a június 17-én megölt Garnyizov hadnagyot és CSABAN vöröskatonát. A temetésen jelen voltak Szviridov altábornagy,¹² a SZEB elnökhelyettese, Puskin, a Szovjetunió budapesti nagykövete, Tildy Zoltán, a Magyar Köztársaság elnöke, a kormány több tagja, az amerikai, az angol, a csehszlovák és a jugoszláv misszió képviselői, a politikai pártok, a szakszervezetek és a társadalmi szervezetek vezetői. A gyászgyűlésen beszédet mondott a miniszterelnököt helyettesítő Szakasits Árpád, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, Budapest polgármesterének helyettese, a kommunista, a szociáldemokrata párt, a Nemzeti Parasztpárt és a kisgazdapárt képviselője.

Szviridov altábornagy a köztársasági elnökhöz, a kormányhoz és a politikai pártok vezetőihez szólva kijelentette: a Vörös Hadsereg katonái elleni terrorcselekmények annak következményei, hogy a kormány nem folytat kemény harcot a fasiszta és a reakciós elemek ellen. Szviridov altábornagy követelte a kormánytól és a politikai pártok vezetőitől, hogy foganatosítsák a legszigorúbb rendszabályokat a fasiszták és a reakciók ellen, akik ártanak Magyarországnak nemzeti érdekeinek, a szovjet és a magyar népnek.¹³ Szviridov tábornok beszéde nagy hatást gyakorolt a jelenlevőkre.

A nagygyűlésen és a Budapest utcáin végigvonuló temetési menetben több mint százezren vettek részt. A Vörös Hadsereg meggyilkolt katonáinak temetése a dolgozók hatalmas reakcióellenes tüntetésévé változott.

V. Mudrikov alezredes¹⁴ [saját kezű aláírás]
a Középső Hadseregcsoporthoz Politikai Csoportfőnöksége
7. Osztályának felelős vezetője

A dokumentum végén, margón gépfírással a következő szöveg áll: „Készült 10 pld.-ban; csatolva a 10. sz. irathoz; Ügyműködés: Pavlov; 119. sz.; 1946. VII. 4.

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 125.

¹ Az illetőt Péntes Istvánnak hívták. A merénylet ürügyül szolgált a nem baloldali egyesületek tevékenységét korlátozó, illetve felszámoló kormányintézkedések kiadásához és végrehajtásához.

² *Dulin Jenő* (1889–1959) – jogi diplomájának megszerzése után (1912) ügyvédként dolgozik. 1931-ben lép be az FKGP-be, 1935 és 1939 között a párt képviselője. 1945 tavaszától a Tolna vármegyei Nemzeti Bizottság elnöke, majd ősszel újból parlamenti képviselővé választják. 1945 novemberétől a Kereskedelem és Szövetkezetügyi Minisztérium, majd az Igazságügyi Minisztérium államtitkára. 1950-ben leváltják pozíciójából, majd ismét ügyvédi praxist folytatja.

³ A *Szabad Nép* 1946. május 3-án közölte, hogy a rendőrség „ártalmatlanná tette a fasiszta merényletek sorozatát elkövető páter Kis Szaléz 70 tagú bandáját”, akik Gyöngyösön és környékén tevékenykedtek. Kunmadarason 1946. május 21-én volt pogrom, amelynek során 2 embert megöltek, s közel 20-an pedig megsebesültek. Ezt követően, július 25-én a Népbíróság Tóth Zsigmondot, Takács Gergelyt és Nagy Jánost halálra ítélte, négy személy pedig életfogytig tartó börtönbüntetést kapott. Összesen 262 év büntetést róttak ki. A fellebbviteli tárgyaláson azonban korrigálták a felettlébb súlyos és megalapozatlan ítéleteket. Nagy Jánost felmentették, Takács Gergely büntetését 2 év és 2 hónapra mérsékeltek, Tóth Zsigmondot pedig életfogytiglani börtönre ítélték. (Vö.: Standeisky Éva: Antiszemita megmozdulások Magyarországon a koalíciós időszakban. *Századok*, 1992. 2. sz. 284–302. o.).

⁴ A leventeszervezet 1921-ben alakult meg, és a 13–21 év közötti fiatalok katonai kiképzésével és hazafias nevelésével foglalkozott. Rákosiék ezt később az „ifjúság fasiszta-militarista nevelésére szolgáló ellenforradalmi szervezet”-nek minősítették. A második világháború idején a felső korhátart leszállították 18 évre, a nyilas hadvezetőség a leventéket bevonulásra kötelezte.

⁵ *Szabad Nép*, 1946. június 19.

⁶ *Magyar Nemzet*, 1946. június 19.

⁷ *Szabad Szó*, 1946. június 19.

⁸ *Szabadság*, 1946. június 20.

⁹ *Haladás*, 1946. június 20. A párt neve: Magyar Radikális Párt.

¹⁰ *Igazság*, 1946. június 20.

¹¹ *Parragi György* (1902–1963) – 1938-tól a *Magyar Nemzet* munkatársa, 1942-ben részt vesz a Magyar Történelmi Emlékbizottság létrehozásában. 1944-ben lép be az FKGP-be, majd 1947 februárjában önként kilép. 1946-tól az *Igazság* főszerkesztője. 1947 nyarán csatlakozik a Balogh-féle Független Magyar Demokrata Párthoz, s egyúttal alelnöke lesz. 1949-től tagja a Magyar Függetlenségi Népfront, majd a Hazafias Népfront Országos Tanácsának. 1958 és 1963 között tagja az Elnöki Tanácsnak is.

¹² *Szviridov, G. V.* (1897–1963) – hivatásos katonatiszt, a szovjet-oroszországi polgárháború résztvevője. 1926-tól párttag. A második világháborúban altábornagy rangban az 55., 67., majd a 42. hadsereg parancsnoka. A magyarországi SZEB elnökhelyettese, majd elnöke. 1949-től a szovjet hadsereg Középső (később Déli) Hadseregcsoportjának parancsnoka.

¹³ Szviridov altábornagy 1946. július 7-én magához kérte Nagy Ferenc miniszterelnököt, és jegyzékben követelte, hogy lépjenek fel azok ellen, akik a Vörös Hadsereg tagjainak biztonságát veszélyeztetik.

¹⁴ *Mudrikov*; v. alezredes a Középső (a későbbi Déli) Hadseregcsoport Politikai Csoportfőnöksége 7. osztályának helyettes vezetője 1945 augusztusáig; később az osztály vezetője.

MINDSZENTY TILTAKOZÁSA A KATOLIKUS SZERVEZETEK FELOSZLATÁSA ELLEN 1946. AUGUSZTUS 13–14.

Titkos

*M. A. Szuszlov elvtársnak
SZK(b)P KB*

Tájékoztatásul továbbítom Önhöz a Központi Hadseregcsoporthoz Politikai Főcsoportfőnökségnek jelentését Mindszenty hercegprímásnak a magyarországi reakciós katolikus szervezetek feloszlata elleni tiltakozásáról.

Melléklet: 3 lapon kizárólag a címzett saját kezéhez.

1946. augusztus 14.

M. Burcev [saját kezű aláírás]

Titkos

Másolat a 01475 sz., 1946. VIII. 12-i anyagról

Július 16., 17. és 18. folyamán Magyarország belügyminisztere, Rajk László (kommunista) utasítást adott 231 reakciós szervezet feloszlataására. Utóbbiak közé tartozik a „Kalot” katolikus ifjúsági szervezet, számos perifériális katolikus szervezet, vadász- és lövészársaság, valamint néhány kvázi-munkás szervezet.

Július 20-án Mindszenty bíboros, aki már több alkalommal tanújelét adta elszántan reakciós mivoltának, és annak, hogy a reakció védelmezője, rendkívüli gyűlésre hívta össze a magyar püspököket, és ezt követően az alábbi levéllel² fordult Magyarországi miniszterelnökéhez, Nagy Ferenchez:

„Miniszterelnök Úr!

A hazai törvényekben és a különféle legújabb nemzetközi megállapodásokban is biztosított, de a demokratikus uralmi elvből is folyó vallásszabadságnak újabb súlyos sérelme miatt kénytelen a püspöki kar szót emelni, nevezetesen a vallásos alapon álló egyesületeket ért fenyegető eljárás miatt. A magyar kormány 7330/1946 M. E. sz. rendeletével az egyesületeket a belügyminiszter főfelügyeleti hatáskörébe utalta át. Ezzel az egyesületi szabadsággal elkövetett visszaélések megtorlásáról szóló 1938. évi XVII. t.c. végrehajtójául az illetékes többi más miniszter kizárásával egyedül a belügyminisztert tette. A nevezett miniszter úr ez alapon már eljár, és eszközli is az egyesületek feloszlataását,

köztük katolikus egyesületekét is. Az idézett új rendelet csak a végrehajtó minisztert illetően tartalmaz módosítást. A többiekben tehát érvényes a hivatkozott törvény. A szabályszerű alapszabályokkal működő egyesületek közül az tilos és így felosztatás alá is vonható, amely *titkosan az alapszabályoktól eltérő működést folytat* (2.§.2.bek.).

A legemlékebb követelmény, hogy az alapszabályoktól eltérő titkos működés kérdése minden esetben alaposan kivizsgálassék, és erre kétségtelen bizonyítékok álljanak rendelkezésre, ha az államhatalom valamely egyesülettel szemben ilyen úton és alapon lép fel, esetleg a szükséghez képest felosztatja, azt mindenki megnyugvással köteles elfogadni.

A mostani felosztatások eseteiben nem tudni, hogy vajon ez az előzetes alapos vizsgálat megtörtént-e, és vezetett-e ez a felosztatás súlyos büntetését arányosan maga után vonó bizonyítékokhoz. Felette nyugtalanító az, hogy az intézkedés alapja és háttereként a közvéleményben egészen más körülmények szerepelnek.

Az a körülmény, hogy bizonyos oldalakról előbb katolikus tanintézményeinket és nevelőintézményeinket vonták gyanú alá a nagy nyilvánosság előtt, és a különféle vizsgálatok a célzatosan kiélezett vádak nem vagy alig figyelmet érdemlő részben igazolták, nagyon aggodódóvá és nyugtalanná kell hogy tegye és teszi is az egész hazai katolikus közvéleményt, amelynek mi, püspökök kötelességszerűen sietünk kifejezést adni, a katolikus egyesületekkel szemben most napirendre tűzött hajsza miatt.

Ennek a nyugtalanságnak – fejleményeierát a felelősséget eleve elhárítjuk magunkról – csak úgy lehet elejét venni, ha az intézkedés előtt az esetleg gyanú alá kerülő egyesületnek működését alapos és tárgyilagos vizsgálattal tisztázzák, és a nagy nyilvánosságot is kellőképpen tájékoztatják. Enélkül az eljárás önkényes, és a szabadság eszméjét sértő. Általános címeken és irányított gyanú alapján, bizonyított konkrét tények nélkül, erőszakosan cselekedni a parancsuralmi rendszernek mindenképpen és mindenkor kárhoztatott és kárhoztatandó eljárása. Ilyennel szemben a katolikus oldalról mindig szót emeltek, és most mi is kénytelenek vagyunk ünnepélyesen tiltakozni, hogy egyesületeinkre, vagy csak éppen azok egyik vagy másik tagjára ráfogott, de eddig be nem bizonyult gyanú alapján ilyen messzemenő intézkedések tétessenek. Nem hallgathatunk e ponton a nagy nyilvánosság előtt sem.

Mindenekelőtt azonban Miniszterelnök Úr előtt tárjuk fel álláspontunkat, és kérjük, hogy e kérdésben az ügyek menetének törvényes és igazságos irányt szabni szíveskedjék. Fogadja Miniszterelnök Úr mély tiszteletem nyilvánítását.

A Magyar Püspöki Kar nevében:

Mindszenty József s. k.

bíboros hercegprímás, esztergomi érsek.”

Mudrikov alezredes

a Középső Hadseregcsoporthoz Politikai Csoportfőnöksége

1946. augusztus 13.

7. Osztályának vezetőhelyettese

Hiteles:

V. Tugarjev őrnagy [saját kezű aláírás]

A Szuszlovhoz küldött kísérfelével tetején kézírással: „Korotkevics elvtársnak, VIII. 16., M. Szuszlov” [saját kezű aláírás]; bélyegző a következő szöveggel: „SZK(b)P KB SZI TECHN. TITK., Visszaküldendő az irattári-ellenőrzési osztályra”; a bélyegzőbe bejegyezve iratszám és dátum: 60943 d 29., 1946. aug. 15.

A levél margóján kézírással: „Irattárba”, 1946. XII. 4., két olvashatatlan aláírás; bélyegzőn: „Állományba véve”.

A levél aláírása alatt gépirással: „Készült: 2 pld.-ban; 1 pld. M. A. Szuszlov elvtársnak; 1 pld. dossziéba; ügyintéző: Tugarjev; 1946. VIII. 13. 964 zg. Kézírással: „Irattárba”, 443079, 1946. XII. 4.

A Tugarjev által ellenjegyzett levél alatt gépirással: „Készült: 1 pld.-ban, 1946. VIII. 13., 965, zg.; bélyegzőn: „SZK(b)P KB SZI TECHN. TITK., melléklet a 60943. sz. irathoz.

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 915.

JEGYZETEK

¹ KALOT, azaz Katolikus Legényegyletek Országos Testülete – 1936-ban alakult Szeged székhellyel. Főtitkára: Kerkai Jenő jezsuita atya, ügyvezető titkára Farkas György és Ugrin József. 1938-ban hirdették meg a *Magyar Célt, az Erkölcsi forradalom programját*, amely független, erős és szociális államot kívánt. 1940 októberében nyílt meg Érden a szervezet első állandó jellegű bentlakásos népfőiskolája, amit még további 19 követett. A szervezetnek a második világháború végére több százezer tagja volt, 1945 után bekapcsolódtak az ország demokratizálódási folyamatába. 1946 márciusában csatlakoztak a Magyar Ifjúság Országos Tanácsához (MIOT), amit Mindszenty hercegprímás igen nehezményezett. A szervezet betiltása (1946 júliusa) után, jogutódja a Katolikus Parasztifjúsági Szövetség (KAPSZ) lett 1946 augusztusában.

² Mindszenty József levelét magyar nyelven l. Mindszenty József: *Emlékirataim*, Budapest, 1989. 135–6. o.

BURCEV TÁJÉKOZTATÓJA SZUSZLOVNAK

1946. AUGUSZTUS 17.

Titkos

*SZK(b)P KB
M.A. Szuszlov elvtársnak*

Tájékoztatásul továbbítom Önhez a Középső Hadseregcsoporthoz Politikai Főcsoportfőnökségének jelentését a magyarországi Miskolc városában a pénzreform előkészítése és végrehajtása idején végbement eseményekről.

Melléklet: 7 lap kizárólag a címzett saját kezéhez.

1946. augusztus 17.

M. Burcev [saját kezű aláírás]

Titkos

*Burcev vezérőrnagy elvtársnak,
A Fegyveres Erők Minisztériuma Politikai Főcsoportfőnöksége
7. Főosztálya Vezetőjének*

Különleges jelentés a miskolci (Magyarország) eseményekről

Az infláció megfékezését és a gazdasági helyzet stabilizálását célzó pénzreform előkészítésének és megvalósításának időszakában Magyarországon tovább éleződtek az osztályellentétek, és elkeseredett politikai harc robbant ki a reakció és a demokrácia erői, a jobboldali és a baloldali pártok között.

Míg a Baloldali Blokk (az MKP, az SZDP, a Nemzeti Parasztpárt és a Szakszervezeti Tanács) a lakosság dolgozó rétegeire támaszkodva szigorú intézkedéseket követel mindazok ellen, akik feketéznek, szabotálják a gabonabeszolgáltatást, szétzilálják a közellátást, a reakciós elemek minden erejükkel azon vannak, hogy rontsák az új pénz hitelét, és akadályozzák a gazdaság rendbetételét szolgáló intézkedéseket. Az elkeseredett munkások Magyarországon több városában (pl. Hatvanban, Újpesten) akasztófákat állítottak, hogy így ijesszenek rá a feketézőkre.

A reakció fő támadása a kommunista párt, mint a vezető munkáspárt, valamint a kommunisták ellenőrzése alatt álló belügyminisztérium és a politikai rendőrség ellen irányul.

A reakció minden eszközzel igyekszik lejáratni a kommunista pártot, céljának eléréséhez gyakran kihasználja a munkásság elégedetlenségét és elkeseredését súlyos gazdasági helyzete miatt. Ékesen bizonyítják ezt a legutóbbi miskolci események.

A rendőrség július 29-én Miskolcon letartóztatta a „Flórián” malom tulajdonosait, Jugrei Erni-t (Jungreis Ernő) és Rejtő Sándort (mindkettő zsidó nemzetiségű). Az volt a vád ellenük, hogy engedély nélkül, feketepiaci áron értékesítettek 20 mázsa lisztet.

A következő napon Gyesgyer (Diósgyőr Miskolc elővárosa) gyáraiban kommunisták által készített rölapok jelentek meg, amelyek tüntetésre és a feketézőkkel való leszámolásra hívtak fel. A munkások beszüntették a munkát, kivonultak az utcára, és a város központja felé indultak. Hivatalosan senki sem irányította a tüntetést, az mint spontán munkástüntetés zajlott. A városban a tüntetők összetalálkoztak a két feketézővel, Jungreis-szel és Rejtő-vel, akiket egy (szociáldemokrata), Magyarred (?Magyaródi) János nevű rendőr kísért az internálótáborba. A tüntetők elragadták őket a rendőröktől (sic!), és magukkal vitték őket végig a városon. Az előljáróság épülete előtt a menet megállt. Itt a kommunista párt Borsod megyei titkára, Szkladán igyekezett rábeszélni a tüntetőket, hogy térjenek vissza a gyárba, mert a feketézők ellen más, törvényes eszközökkel kell harcolni, de igyekezetét nem koronázta siker. Felháborodottan kiáltozva és a feketézőkkel való azonnali leszámolást követelve, a tüntetők a piactérre vonultak. Itt Jungreis Ernő-t felakasztották egy lámpavasra, Rejtő Sándor-t pedig az eszméletlenségig összeverték (utóbb belehalt sérüléseibe). Ezután a tüntetők a félholt Rejtő-t és a halott Jungreis-t szekérre rakták, és tovább vonultak a városban. Voltak, akik üzleteket akartak szétverni és zsidókat bántalmazni. A helyi hatalmi szervek vezetői és a rendőrség fejvesztettségükben semmit sem tettek a rendezavarás megfékezéséért. Csak a Vörös Hadsereg városparancsnokságának beavatkozása vetett véget a tüntetésnek és a már-már kirobbanó pogromnak.

A tüntetés után a központi szervek Budapestről érkezett utasítására vizsgálat indult, s a tüntetés és a néptélet kezdeményezőit, 16 munkást letartóztattak. Közülük öten a kommunista párt tagjai, hatan szociáldemokraták, a többi pártonkívüli.

A letartóztatás híre felháborodást keltett a munkások körében, ezért július 31-re újabb megmozdulást terveztek, amelynek során meg akarták támadni a rendőrséget, és kiszabadítani a letartóztatottakat. Megfelelő intézkedésekkel azonban július 31-én sikerült visszatartani a munkásokat az akciótól.

Augusztus 1-én reggel 7 órakor viszont – nem tudni, kiknek a kezdeményezésére – megszólaltak a gyári szirénák, sztrájkra és tüntetésre szólítva a dolgozókat. Erre a jelre a munkások sorakozni kezdtek – a rendőrség épületéhez akartak vonulni, hogy kiszabadítsák a letartóztatottakat, és leszámoljanak a letartóztatás elrendelőivel.

Tekintettel a kialakult helyzetre, a Vörös Hadsereg városparancsnoksága és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság képviselője azt javasolták, engedjék szabadon a letartóztatottakat, vigyék őket haladéktalanul a gyárba, hogy elejét vegyék az újabb megmozdulásnak. A rendőrség azonban megengedhetetlenül lassúnak és határozatlannak bizonyult a letartóztatottak szabadon bocsátásában. Csak a Szövetséges Ellenőrző Bizottság meghatalmazottjának ismételt, nyomatékos felszólítására helyezte szabadlábra a foglyokat, de ekkor már késő volt. A tüntetők menetoszlopai – mintegy 12-15 ezer ember – addigra elérték a városközpontot.

A tüntetők zárt sorokban vonultak, nagy többségük csákánnyal, vasrúddal, franciakulessal, doronggal volt felszerelve. Forradalmi dalokat énekeltek, s amikor a Vörös Hadsereg városparancsnokságának épülete előtt haladtak el, ilyen jelszavakat kiabáltak: „Éljen Sztálin!”, „Éljen a Vörös Hadsereg!”. Elszórtan olyan kiáltások is hallatszottak, hogy „Le Rákosit!”, „Pénzt!”, „Kenyeret!” stb.

A menet már a főutca közepe táján járt, amikor a rendőrség gépkocsin odahozta a szabadon engedett foglyokat. A tüntetők nagy örömmel fogadták őket, s már-már lecsillapodtak. Amikor felszólították őket, fejezzék be a tüntetést, és folytassák munkájukat, a tüntetők egy része szervezeten, zárt oszlopban visszaindult a gyárakba. Másik részük azonban, amelyet provokátorok álhírekkel hecceltek fel („nem minden letartóztatottat engedtek szabadon”, „a rendőrségen bántalmazták őket”), a rendőrség épületéhez vonult, és követelte, adják ki a politikai rendőrség főnökét, a kommunista párttag, zsidó Frenkel századost, hogy a tömeg leszámolhasson vele.

Annak ellenére, hogy a városparancsnok, Torisnij alezredes és a helyi vezetők (akiket a tüntetők kifütyültek, és meg sem akartak hallgatni) két alkalommal is próbálták lecsillapítani a tömeget, a megmozdulás folytatódott. A felbőszült tömeg áttört a rendőrkordonon, behatolt a rendőrség épületébe, hogy megtalálja Frenkelt. Feltörték a zárkaajtókat, és kiszabadították mindazokat a foglyokat is, akiknek az adott eseményekhez nem volt közüik.

Miután megtalálták Frenkel századost, ütlegetni kezdték, majd kivonszolták a piacra, hogy ott felakasszák. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság meghatalmazottja, Szemjonov alezredes gépkocsijával áttört a tömegen, eljutott Frenkel századosig, és felszólította a tüntetőket, hogy hagyják abba az önbíráskodást. A tömeg – amely főként fiatalokból állt – minden oldalról megrohanta a gépkocsit, Frenkelt csákánnyal többször fejbe verték. Szemjonov elvtársat kövekkel dobálták meg; utóbbi csak nagy nehézségek árán tudta kimenekíteni a már eszméletlen Frenkelt. A századost a 2589. sz. katonai kórházba szállították, ahol két óra múlva belehalt sérüléseibe.

A városparancsnok határozott felszólítására a munkások legnagyobb része az ágyúgyár, a kohászati művek, a papírgyár dolgozói visszatértek munkahelyükre. Az ottmaradtak – mintegy 2,5-3 ezer ember – pogromot és zsidóverést akartak rendezni. Kísérletüket a városparancsnokság megerősített járőrei hiúsították meg.

Ezenkívül több mint ezer ember elindult, hogy szétrombolja a börtönt és az internálótábor, s kiszabadítsa a fogva tartottakat. Az internálótábor parancsnoka, Ekel Gilza (Ekel Géz[a]?) százados, a néptől való félelmében kiengedte a foglyokat, ő maga pedig elmenekült.

A pogromok és az önbíráskodás megakadályozásának érdekében a szovjet helyőrség egységeit harcászultságba helyezték, és az utcára vezényelték. Ez kijózanította azokat, akik rendzavarásra uszítottak. Katonáink részéről fegyverhasználatra nem került sor.

A reakciós, fasiszta elemek, látván, hogy itt nem sikerült pogromot és tömeges leszámolást kiprovokálniuk, más városok munkásait próbálták megmozdulásokra bírni. Azt terjesztették, hogy a letartóztatottakat nem bocsátották szabadon, hogy az oroszok

szétlőtték a miskolci munkástüntetést stb., s felhívták a többi város dolgozóit, siessenek Miskolc segítségére.

A provokáció hatására több mint 1000 sajozsepepéteri bányász három önkényesen elfoglalt vasúti szerelvénnel Miskolcra érkezett a „sztrájkolók” megsegítésére. Ugyanezért 6 tehergépkocsival kohászok is jöttek Miskolcra.

A munkásokat a magyar demokratikus pártok és a városparancsnokság képviselői fogadták, felvilágosították őket az események valódi tartalmáról, s ezt követően a munkások hazamentek.

Az események során bebizonyosodott, hogy a helyi hatalmi szervek, a rendőrség és a politikai pártok vezetői teljesen tehetetlenek, s nem képesek hatni a tömegekre. Mi több, van olyan feltevés, hogy sok esetben maguk a rendőrök terjesztették a lázító rémhíreket.

A magyar hadsereg egységeinek tisztjei nem voltak hajlandók részt venni a rend helyreállításában és fenntartásában, mondván, hogy ez nem az ő dolguk.

Az önbíráskodással, pogromkísérletekkel kísért spontán tüntetések okai a következők:

1. A legalapvetőbb ok a diósgyőri munkások nyomora. Az infláció és a rendkívül rossz élelmiszer-ellátás elkésérítette és a végsőkéig felbőszítette őket. Ezért vezethetett egy jelentéktelen ok is tömeges munkásmegmozdulásokhoz.

2. A reakciós és nyilas elemek, miközben szabotálták a kormánynak a közellátás javítására és a feketézők megfékezésére tett intézkedéseit, megmozdulásokra uszították a munkásokat, igyekezve kihasználni azokat saját provokációs céljaikra, és megpróbálva antiszemita jellegű kölcsönözni nekik.

3. A tüntetés és a zavargások kiöböntését megkönnyítette az is, hogy a város kommunistái nem voltak egységesek. Míg a kommunista párt városi bizottsága a tüntetés ellen lépett fel, a diósgyőri gyári pártbizottság a tüntetés megrendezésének követelését támogatta. Az augusztus 1-én tartott miskolci pártaktíván Rajk László, az MKP KV Politikai Bizottságának tagja, belügyminiszter és sok más kommunista helyeselte a munkástüntetőket viselkedését, ezen belül a feketézőkkel való leszámolást.

4. A többi párt vezetői a miskolci események idején a legteljesebb mértékben kivonták magukat a munkások irányításából.

A reakciós elemek maximálisan kihasználják a miskolci eseményeket a kommunista párt elleni támadásaikhoz. A kommunistákat azzal vádolják, hogy zűrzavart teremtenek az országban. A jobboldali sajtó, egyebek között a „Kis Újság”, a „Magyar Nemzet”, olyan vádakot hangoztat, hogy a kommunista párt vezetői azzal, hogy pártját fogták a „népítéleteknek”, maguk felelősek a miskolci eseményekért. A „Kis Újság” augusztus 4-i számában részleteket közölt Rákosi Mátyás július 25-i miskolci beszédéből, amelyben kötélt általi halált követelt a feketézőkre, és kijelentette, hogy amikor a forint védelméről van szó, nincs helye a humanizmusnak. Ehhez hasonló cikkeket jelentetett meg a „Magyar Nemzet” is. A kommunista párt központi lapja, a „Szabad Nép” élesen szembeszállt ezekkel a sajtóorgánumokkal.

A „Szabad Nép” augusztus 3-i száma „Felelősségre vonás” címen keményen válaszolt a „Kis Újság”-nak. A cikk szerint: a „Kis Újság” a miskolci eseményeken saját politikai pecsenyéjét sütögeti, és minket igyekszik felelőssé tenni a történekekért. De cinkelt lapokkal játszik. Mi azonban azt mondjuk a hamiskártyásoknak, hogy tegnap is voltak, ma is vannak, holnap is lesznek tömegakciók, ha azt kívánják a magyar demokrácia érdekei... Senki sem fogja tudni kihasználni a zavaros miskolci eseményeket arra, hogy lefegyverezze a dolgozókat, és elaltassa a demokrácia éberségét. A „Kis Újság” arról szóló közlése, hogy „Miskolcon a tudatosan rossz útra terelt dolgozók gyilkoltak és erőszakot alkalmaztak”, hazugság és rágalom.

Augusztus 8-án a miskolci események még mindig a budapesti sajtó és a politikai pártok figyelmének középpontjában álltak.

A belügyminisztérium utasítására a miskolci rendőrség beosztotti és tisztai állományának nagyobbik részét a zavargások idején tanúsított alkalmatlansága miatt elbocsátották. A zavargások tíz szervezőjét – köztük öt kommunisztát, három szociáldemokratát és két kigazdapártit – letartóztatták. Válaszul a letartóztatásokra a miskolci vasutasok sztrájkot próbáltak hirdetni, de a politikai pártok és a politikai rendőrség beavatkozása megakadályozta a sztrájkot. A jobboldali pártok sajtója a miskolci eseményeket kihasználva, kampányt indított a kommunisták, s mindenekelőtt a politikai rendőrség ellen. A „Kis Újság” vezércikke követeli a rendőrség gyökeres megtisztítását és újjászervezését, s számos kommunista eltávolítását a politikai rendőrség vezetéséből. A miskolci események megítélése kapcsán tovább folytatódik az éles vita a baloldali blokk és a jobboldali pártok sajtója között. Viharos vitákra került sor e kérdésben a Parlamentben is.

KÖVETKEZTETÉSEK

1. A miskolci események spontán módon kezdődtek, de a reakciós elemek arra használták ki őket, hogy antidemokratikus jelleget kölcsönözzenek nekik (az internálótábor feloszlata, antiszemita jelszavak, a rendőrség elleni támadás, a politikai rendőrség vezetőjének meggyilkolása stb.).

2. Az MKP városi pártbizottsága és a szociáldemokrata pártszervezet az eseményekkel szemben tehetetlennek és passzívnak bizonyult.

3. A miskolci események újra megmutatták, hogy az MKP durva hibát követ el azzal, hogy zsidó nemzetiségű személyeket helyez a politikai rendőrség vezető tisztségeibe, amit a reakciók a saját céljaikra használnak ki.

4. A reakciós, jobboldali elemek (köztük a jobboldali újságok) a miskolci eseményeket a kommunista párt lejáratására, hitelének rontására használják ki.

Mudrikov alezredes [saját kezű aláírás]

a Középső Hadseregcsoport Politikai Főcsoportfőnöksége

1946. augusztus 10.

7. Osztályának vezetőhelyettese

A Szuszlovnak szóló kísérlőlevél tetején bélyegző a következő szöveggel: "SZK(b)P KB TECHN. TITK., Visszaküldendő az irattári-ellenőrzési osztályra"; a bélyegzőbe bejegyezve ügyiratszám és dátum: 61972, 1946. aug. 17. Kézírással: Panyuskin és Korotkevics elvtársaknak, M. Szuszlov [saját kezű aláírás], VIII. 20. A levél aláírása alatt gépirással: "Készült: 2 pld.-ban, 1 pld. M. A. Szuszlov elvtársnak, 1 pld. dossziéba, ügyintéző: Tugarjev. Mellette kézírással: 443089. Bélyegzőn: "Állományba véve", olvashatatlan aláírás.

A levél alján saját kezű aláírások: Panyuskin, 46. VIII. 20., Korotkevics, 46. VIII. 20.; kézírással: "Irattárba"; "Megőrzendő", VIII. 22., olvashatatlan aláírás.

A *Különleges jelentés* c. gépelt irat nyomtatott fejléce: „A Szovjetunió Honvédelmi Népbiztossága, Középső Hadseregcsoport Politikai Csoportfőnökség”. Alatta gépirással: „7 osztály, 1946 augusztus 10.” Kézzel írott iratszám: 0182. Alatta bélyegzőn: „Az osztályra beérk.: 01493 sz. 1946. VIII. 15., Pol. Főcsoport. Főnökség”. Az irat végén gépirással: „Készült: 4 pld.-ban, 147 sz., ügyintéző: Pavlov, 46. VIII. 9.

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 124.

JEGYZETEK

¹ Helyesen: Jungreis Ernő és Rejtő Sándor. Az események részletes leírására és szak szerű elemzésére vonatkozóan lásd: Varga János: A miskolci népitélet, 1946. *Medvetánc*, 1986. 2–3. sz. 293–314. o.

² *Szkladán Ágoston* (1899–1963) – 1917-től vesz részt a munkásmozgalomban, az illegálitás idején különböző funkciókat lát el, de folytatja munkáját is (foglalkozása: kőműves). 1945 és 1948 között az MKP Miskolci Területi Bizottságának, majd Borsod Megyei Bizottságának titkára, s végül Nógrád vármegye főispánja. 1949 és 1956 között Magyarország nagykövete Prágában, Moszkvában és Pekingben. 1956 után nyugdíjba vonul.

³ Varga János szerint az illető Fogarassi főhadnagy volt, aki az Erzsébet Kórházba szállítása után halt bele sérüléseibe (i. m. 300–302. o.).

⁴ A *Kis Újság* 1946. augusztus 6-i, augusztus 10-i és augusztus 14-i számai.

A LEGFONTOSABB POLITIKAI ESEMÉNYEK MAGYARORSZÁGON 1946 JÚLIUSA FOLYAMÁN

A magyarországi politikai események alakulására júliusban nagy hatást gyakorolt a szovjet kormány memoranduma,¹ amelyet azzal kapcsolatban nyújtottak át Magyarországnak, hogy f. év június 17-én Budapesten szovjet katonákat gyilkoltak meg. Mint ismeretes, a szovjet főparancsnokság ebben a memorandumban azt követelte a magyar kormánytól, hogy oszlassa fel azokat az ifjúsági szervezeteket („KALOT”, „Cserkész” stb.), amelyeknek a tagjai részt vettek az utóbbi hónap folyamán leleplezett fasiszta összeesküvő szervezetekben, foganatosítson intézkedéseket a katolikus egyház szovjetellenes propagandája ellen, és tisztítsa meg az államapparátust bizonyos reakciós tisztviselőktől (főispánoktól és államtitkároktól).

Noha a magyar sajtó nem közölte a szovjet kormány memorandumát, tartalma ismeretessé vált a magyar társadalom széles köreiben. A memorandum nagy hatást keltett, mivel demonstrálta: katonai parancsnokságunknak eltökélt szándéka, hogy véget vessen a reakciós elemek által irányított és egyre erősödő szovjetellenes propagandának Magyarországon, vagy legalábbis erélyes rendszabályokat foganatosíttasson ellene.

A magyar kormány elfogadta a szovjet memorandum fő követeléseit. A belügyminisztérium rendeletileg megszüntette a „KALOT”-ot (a katolikus ifjúsági szövetséget), a „Cserkész-szövetséget” (antidemokratikus harci szervezet) és számos más szövetséget és egyesületet.² A kormány rendeletileg megtiltotta, hogy a katolikus papok a templomokban politikai beszédeket tartsanak, és szovjetellenes propagandát folytassanak.

A szovjet kormány memoranduma elősegítette, hogy megszilárduljanak a baloldali pártok pozíciói a reakció elleni harcban. A reakciós elemek azonban rögtön külső támogatást kaptak. Július 16-án az angol kormány jegyzékben tiltakozott a szovjet kormánynál a magyarországi szovjet katonai parancsnokság intézkedései ellen. Az angolok ebben a jegyzékben kijelentették, hogy nem értenek egyet a szovjet memorandum tartalmával, megítélésük szerint ez a memorandum megengedhetetlen beavatkozás Magyarország belügyeibe, melytől – mint velük nem egyeztetett, és ezért a szovjet kormány egyoldalú akciójának minősülő dokumentumtól – elhatárolják magukat.

Az angol jegyzéket az összes reakciós nagy örömmel fogadta, különösen a reakciós (katolikus) papság. Július 20-án *Mindszenty József* bíboros összehívta a magyar püspöki kar értekezletét, amely nyílt levelet intézett a miniszterelnökhöz.³ Mindszenty bíboros ebben a levélben az összes magyar püspök nevében tiltakozott a katolikus szervezetek betiltása és a magyarországi vallásszabadság állítólagos megsértése ellen. Az angol jegyzék és a Mindszenty-levél jeladás volt a reakció számára, hogy még erőteljesebben folytassa elkeseredett kampányát mind az országon belül, mind pedig – különösen –

külföldön azzal az ürüggyel, hogy „Magyarországon tűrhetetlen, szörnyű üldözés folyik a katolikus papság és a katolikus egyház ellen”.

Július 21-én például Nyíregyházán *Kazár Mihály* katolikus pap ezt mondta prédikációjában: „Ma volt fegyencek számolnak le a katolikusokkal. Teljesen ártatlan papokat tartóztatnak le, és ezt a helyzetet vallásszabadságnak merészelik nevezni. Magát az Istent is bélistázták”.

A Budapesten megjelenő „Új Ember” című katolikus lap, valamint számos külföldi sajtóorgánium nagy zajt csapva adta közre, hogy Magyarországon állítólag üldözik a katolikus egyházat. Különösen élen járt a hazudozásban a „Neue Zürcher Nachrichten” című svájci újság, amely egyebek közt így írt:

„A Szovjet Magyarország vezetői elvesztették józan ítélőképességüket, és zsákcúba jutottak. Nem tudják, mit tegyenek, és egyedüli kivezető útként a katolikusok durva üldözését választották. A katolikusok és a katolikus papok ellen foganatosított intézkedések messze túltesznek mindazokon a gáztetteken, amelyeket a nácik és a nyilasok követtek el a zsidók ellen. A népbíróságok futószalagon szállítják a halálra ítélteteket a hóhérokhoz”.

A magyarországi szovjetellenes elemek nyílt támogatást kaptak az Amerikai Egyesült Államoktól is. Július 22-én az amerikai kormány jegyzéket intézett a szovjet kormányhoz, melyben rámutatott: a szovjet kormány által Magyarországon folytatott jóvátételi politika megfosztja Magyarországot a sikeres újjáépítés minden gazdasági lehetőségétől. Az amerikaiak azt javasolták, hogy a három nagyhatalom képviselőiből alakítsanak bizottságot Magyarország gazdasági problémáinak közös vizsgálatára és megoldása végett.

Az amerikaiak jegyzékét, akárcsak az angolokét, az összes reakciós nagy megelégedéssel fogadta. Az angolszász hatalmak diplomáciai lépéseit úgy értelmezték, hogy e hatalmak ezután is készek támogatni a magyarországi szovjetellenes és antidemokratikus erőket.

Július közepén több pártközi értekezlet eredményeképpen megoldódott a Baloldali Blokk pártjai és a kisgazdapárt viszonyának május vége óta húzóódó válsága. A Baloldali Blokk és a kisgazdapárt vezetői egyetértettek abban, hogy a koalíciót fenn kell tartani, és pillanatnyilag a legfontosabb feladat az, hogy a stabilizáció idejére és az azt követő időszakra megőrizték a politikai békét és nyugalmat. A július 16-i értekezleten nyilatkozatot fogadtak el, amelyet a négy kormánypárt vezetői írtak alá, és a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front nevében tettek közzé. A nyilatkozatban a pártok kijelentették, hogy kíméletlen harcot fognak folytatni a reakció – többek közt a reakciós „Magyar Szabadságpárt” (Sulyok Dezső pártja)⁶ – ellen, bármilyen formában jelentkezzen is. Szükségesnek tekintették, hogy a közeljövőben megtörténjen a helyi államapparátus reformja, és megválasszák a helyi önkormányzati szerveket. Az aláírt egyezmény gyakorlati végrehajtása érdekében megalakították a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front négytagú állandó bizottságát. A megkötött egyezményt a magyar demokrácia baloldali elemeinek bizonyos fokú győzelmeként kell értékelni, az pedig, hogy a kisgazdapárt vezetői hajlandók voltak számos engedményt tenni a Baloldali Blokk pártjainak, jórészt azzal a

hatással és befolyással magyarázható, amelyet a szovjet memorandum gyakorolt Magyarországon vezető politikusaira.

Magyarországon a politikai pártok és a széles néprétegek figyelmének középpontjában három fő kérdés állt (és áll): az államapparátus megtisztítása, a szövetségesek és Magyarország közti békeszerződés megkötése és az augusztus 1-jére tervezett pénzreform.

A felülvizsgáló bizottságok júliusban a szovjet memorandum hatására és a Baloldali Blokkhoz tartozó pártok nyomására jelentősen aktivizálták munkájukat. A belügyminisztérium adatai szerint az országban 291 B-lista-bizottság alakult,⁴ ezek közül 80 már a munka végéhez közeledik. A bizottságok az egész reakció elkeseredett ellenállása dacára már elvégezték a munka nagyobb részét annak érdekében, hogy az államapparátust megtisztítsák a fasiszta és antidemokratikus elemektől. E munka során azonban – főleg a kommunisták hibájából – több súlyos, „balos” túlkapást követtek el. Például Szabolcs, Pest és más megyék sok járásában a bizottságok béli listázták a tisztviselők 80–90 százalékát, de senkit sem állítottak helyükre, és ezzel teljesen dezorganizálták az államapparátus és több hivatal (köztük a begyűjtési hivatalok) munkáját. A városokban a tanintézetek, a színházak és más hasonló intézmények tisztogatása során követtek el hibákat. Budapesten például a műegyetemen 15 professzor közül 12-t, az Operaházban a dolgozóknak mintegy negyedrészt (főleg az énekkar és a zenekar tagjait) béli listázták stb.

Ezek a hibák feszült légkört teremtettek az alkalmazottak és az értelmiség jelentős rétegében, és lehetőséget adtak a kiszagdapárt jobboldali köreinek, hogy éles bírálattal illessék a belügyminisztérium és személyesen a belügyminiszter, a (kommunista) *Rajk László* munkáját. A jobboldaliak követelték *Rajk László* leváltását és a B-lista-bizottságok tevékenységének felülvizsgálását. A kommunista párt – hogy kiküszöbölje a hibákat, és attól tartva, hogy újabb válság robban ki a pártok közti viszonyban – beleegyezett a B-lista-bizottságok munkájának felülvizsgálásába. Ebből a célból valamennyi párt képviselőiből újabb bizottságokat alakítottak, amelyek jogot kaptak a B-lista-bizottságok határozatainak hatálytalanítására.⁷

A magyar sajtó és a magyar társadalom júliusban nagy figyelmet fordított a békeszerződés megkötésével kapcsolatos kérdésekre. Az újságok többsége a trianoni határok revíziója és Erdély egy részének visszacsatolása mellett foglalt állást. Ezért a Magyarország és a szövetségesek közti békeszerződés tervezetének és különösen a Szovjetunió és Csehszlovákia közti tárgyalásokról kiadott közleménynek a publikálása után sok magyar újságíró és politikus (köztük több baloldali is) csalódásának és elégedetlenségének adott hangot.

A jobboldali lapok nyíltan hangsúlyozzák, hogy az első világháború óta eltelt évekből minden jel szerint vajmi keveset tanultak a szövetségesek, és a párizsi konferencia a területi kérdéseket illetően megismételni készül a versailles-i konferencia hibáit – sőt talán még nagyobb mértékben követ el hibákat (többek közt Magyarország tekintetében). A baloldali lapok (köztük kommunista újságok) vagy tartózkodnak a békeszerződés

tervezetének értékelésétől, vagy amellelt foglalnak állást, hogy a békeszerződésbe vegyenek be olyan pontot, amelyik biztosítja a csehszlovákiai és romániai magyar nemzeti kisebbség jogainak védelmét.

A magyar lakosság széles köreit elsősorban a küszöbönálló pénzreform foglalkoztatta és foglalkoztatja. A kormány hivatalosan bejelentette, hogy augusztus 1-jén bevezeti az új pénzegységet, a forintot. Megállapították az új, forintban kifejezett árakat, valamint a munkások és az alkalmazottak új fizetését. Egy átlagos szakmunkás órábére kb. 1 forint, havi fizetése 220 forint lesz. A magánalkalmazottak havi fizetése 70–350 forint lesz. Egy kilogramm cukor ára 8–10 forint, egy kg kenyér 96 fillér, egy mázsa búza 42 forint, egy kg szappan 7,5 forint lesz és így tovább.

Közzétették a forint védelméről szóló törvényt. A törvény értelmében az árdrágítás, valamint a közellátást veszélyeztető kereskedelmi ügyletek 5–10 évi börtönnel büntethetők. Halálbüntetéssel sújthatók azok, akik cselekményeikkel nagy kárt okoznak az ország ellátásának. Szigorú büntetés vár azokra, akik külföldi valutával spekulálnak, illetve a forint vásárlóerejét aláásó rémhíreket terjesztenek.

A szovjet kormány a stabilizációs politika sikere érdekében számos könnyítést tett Magyarországnak a jóvátételi fizetések vonatkozásában. A szovjet kormány elfogadta a magyar kormánynak azt a javaslatát, hogy fokozatosan növekvő mértékben teljesítthesse a jóvátételi szállításokat.⁸ Ennek értelmében a Magyarország által a Szovjetuniónak szállított áruk értéke 1946-ban 21,8 millió dollár, 1947-ben 23 millió dollár, 1948-ban 25 millió dollár, 1949-től 1953-ig évi 30 millió dollár lesz. A szovjet kormány lemondott arról a 6 millió dollárról, amelyet Magyarországnak bírsággként kellene fizetnie a jóvátételi fizetések késedelmes teljesítéséért.

Az új pénz bevezetéséről kiadott közleményt a lakosság széles rétegei óriási megelégedéssel fogadták, a dolgozók ugyanis az inflációs pénzkibocsátás megszüntetésétől anyagi helyzetük lényeges javulását várják. A pénzreform sikeres végrehajtásában azonban nem minden lakossági réteg érdekelt. A spekulánsok, a földbirtokosok és a kapitalisták egy része, akiknek az érdekeit a „Magyar Szabadságpárt” fejezi ki, valamint a kisgazdapárt jobboldali elemei igyekeznek meghiúsítani a pénzreformot és a gazdaság szanálására irányuló kormányintézkedéseket. Július 31-én Vásáry István, a közismert reakciós, a „Magyar Szabadságpárt” egyik vezetője kormányellenes beszédet tartott a parlamentben, ahol kijelentette, hogy a kormány „hiú reményeket kelt, és becsapja a világot a stabilizációval”. *Vásáry* kijelentésére a parlamenti képviselők többsége felháborodva reagált.

A pénzreform és az egész stabilizációs politika sikerének fő alapja az állami kézben levő kenyérgabona. A reakciós elemek tisztában vannak ezzel, és ezért minden úton-módon igyekeznek akadályozni a parasztok gabonabeadási kötelezettségének teljesítését. el kell ismerni, hogy júliusban ez jórészt sikerült nekik, mivel a júliusi gabonabeszolgáltatási terv mindössze 20–30 százalékban teljesült.

Július végén a négy kormánypárt vezetői felhívást intéztek a parasztokhoz, hogy teljesítsék kötelességüket: szolgáltatassák be a gabonát az államnak. A felhívás hangsú-

lyozza, hogy aki bármilyen ürüggyel akadályozza, szabotálja vagy fékezi a gabonabeszolgáltatást, az a nép ellensége, a haza ellensége, és eszerint is kell elbánni vele.

A kormány a kommunisták és a Nemzeti Parasztpárt javaslatára a kisparasztk rokonszenvének megnyerése érdekében törvényt fogadott el, melynek értelmében azok a parasztk, akiknek 5 holdnál kevesebb földjük van, mentesülnek a gabonabeszolgáltatás alól.

Noha a Baloldali Blokk pártjai és a kiscgazdapárt július 16-án egyezményt kötöttek, és ezzel ideiglenesen elhárult a koalíció felbomlásának veszélye, a kiscgazdapárt jobboldali elemei, akik elégedetlenek voltak ezzel az egyezménnyel, július második felében a júniusinál is nagyobb energiával folytatták a kommunistaellenes kampányt az egész országban. A jobboldaliak továbbra is követelik az internálótáborok felszámolását, a kommunisták eltávolítását a rendőrség állományából, a rendőrségi, belügyminisztériumi és az összes közigazgatási tisztségek legalább 50 százalékának átadását követelik a kiscgazdapárt részére, a béli tázás megszüntetését, az iskolai vallásoktatás megtartását, tiltakoznak az egyház és az állam különválasztása ellen. A jobboldaliak a kommunistaellenes, gyakorta antiszemita és pogromra uszító propagandával egyidejűleg nagy energiával folytatták a szovjetellenes propagandát is, szovjetellenes rémhíreket, röplapokat és jelszavakat terjesztettek. Júliusban Parragi György, Futó Dezső,⁹ Pfeiffer Zoltán,¹⁰ Pártay Tivadar,¹¹ Andrássy Dániel¹² képviselők és társaik voltak e téren a legaktívabbak. Járták az országot, és antikommunista beszédeket tartottak.

A jobboldal reakciói, antikommunista agitációjának példájaként lehet említeni azt a beszédet, amelyet Szabó László¹³ képviselő mondott július 18-án Bodrogheresztúron (Zemplén megye) a kiscgazdapárt taggyűlésén.

Szabó László beszéde elején kijelentette, hogy Magyarországon nincs demokrácia, mert egy csoport ingyenélő nyomja el a többséget. „A B-lista azt jelenti – mondta –, hogy a marxisták kidobják a régi szakembereket, és suszterokat meg esztergályosokat ültetnek helyükre az állami hivatalokba. Ez a belügyminiszter politikája.” ... „Miféle demokráciáról lehet szó, amikor a választásokon a kiscgazdapárt szerezte a többséget, ennek ellenére az államot zsarnoki gyűlevész népség kormányozza.” ... „A kiscgazdapárt – folytatta – már 17 éve harcol a földreform végrehajtásáért. A marxistáknak akkor még nyomuk sem volt, most meg azt állítják, hogy ők is a földreformért, a nemzet és a család boldogságáért harcolnak. Azt hiszik, mindenki elfelejtette, hogy még nemrég az ateizmust és a szabadszerelmet hirdették.” ... „Nem lesz nyugalom és létbiztonság az országban mindaddig, amíg a rendőrségen a helyeknek legalább 50 százaléka nem lesz a kiscgazdapárt kezében.” ... „Sohasem engedjük meg a marxistáknak, hogy kiűzzék a vallást az iskolából.”

Szabó befejezésül felszólította hallgatóit, hogy kergessék el az újonnan kinevezett tisztségviselőket, és helyezték vissza korábbi tisztségeikbe a régi hivatalnokokat.

A szociáldemokraták debreceni és a kommunisták miskolci grandiózus nagygyűlése, valamint a Nemzeti Parasztpárt taglétszámának további növekedése azt mutatja, hogy a baloldali pártok befolyása a reakció energikus tevékenysége ellenére is tovább erősödik

az országban. A reakciós elemek elsősorban azért igyekeznek megghiúsítani a pénzreformot, mert attól félnek, hogy a gazdasági helyzet javulása eredményeképpen tovább erősödik a baloldali pártok, különösen a kommunista párt befolyása.

V. Mudrikov alezredes [saját kezű aláírás]
a Középső Hadseregcsoport Politikai Csoportfőnöksége
7. Osztályának felelős vezetője

A gépiratos jelentésben utólag kézzel aláhúzások. Az irat végén, az aláírás alatt gépiratos megjegyzés: „Készült 12 pld.-ban; a 12. sz. irathoz; ügyintéző: Pavlov; 145. sz.; 1946. VIII. 08.”

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 125.

JEGYZETEK

¹ G. V. Szviridov, a SZEB helyettes elnöke 1946. július 7-i memorandumáról van szó. Lásd e kötet 12. sz. dokumentumát.

² Rajk László belügyminiszter 1946. július első két hetében az említetteken túl mintegy 1500 társadalmi egyesületet és egyházi ifjúsági szervezetet oszlatott fel. A KALOT sorsáról a koalíciós pártok július 8-i értekezlete döntött, ez a szervezet is a fől számolandók listájára került. Július 18 és 27. között a KALOT 611 helyi szervezetét oszlatták fel. Jogutódja, a Katolikus Parasztifjúsági Szövetség (KAPSZ) lett, amely 1946. augusztus 11-én tartotta alakuló közgyűlését. (Vö.: Balogh Margit: Katolikus egyleti élet. *História*, 1993. 2. sz.) A július 8-án megindult pártközi tanácskozáson megegyezés született (július 16-án) a tekintetben is, hogy a belügyminiszter a kisgazdapárt soraiból 100 rendőrtisztet nevez ki, s a béli stázás következtében megüresedő alispáni és polgármesteri állások egy részét is az FKGP kapja.

³ Lásd e kötet 13. sz. dokumentumát.

⁴ A béli stázás ügyében 1946. május elején jött létre pártközi megállapodás. Ennek lényege az volt, hogy az állami és közigazgatási tisztviselők létszámát az 1937 és 1938-as állapothoz képest 10%-kal kell csökkenteni. A vonatkozó 5000/1946. M. E. rendelet május 19-én jelent meg. A végrehajtás során azonban számos visszaélésre került sor, az eltávolításban ugyanis nem a tényleges helyzet, a vizsgált személyek korabeli tevékenysége, hanem döntően pártszempontok játszottak szerepet.

⁵ *Szabad Nép*, 1946. július 17.

⁶ Az FKGP a Baloldali Blokk követelésére 1946. március 12-én 20 nemzetgyűlési képviselőjét kizárta a pártból. Néhány nappal később a kizárt képviselők közül 15-en Sulyok Dezső elnökletével megalakították a Magyar Szabadság Pártot. A SZEB 1946 júliusában tudomásul vette a párt megalakulását, de működéséhez hivatalos engedélyt csak 1946 őszén adott. Sulyokék így addig csak a nemzetgyűlésben fejthettek ki tevékenységet. (Vö.: Izsák Lajos: *Polgári ellenzéki pártok Magyarországon 1944–1949*. Kossuth Kiadó, Budapest, 1983. 117–122. o.)

⁷ Rajk László belügyminiszter a nemzetgyűlés 1946. június 24-i ülésén jelentette be a B-lista korrekcióját, a végrehajtás során történt túlzások, hibák megszüntetését. A Szakszervezeti Tanács

korabeli felmérése szerint egyébként mintegy 60000 személyt, zömmel közigazgatási tisztviselőt távolítottak el munkahelyéről.

^{7a} 8800 (1946. sz. M. E. rendelet a gazdasági rend büntetőjogi védelméről. *Magyar Közlöny*, 1946. július 28.).

⁸ G. V. Szviridov altábornagy, a SZEB alelnöke 1946. július 27-én értesítette a kormányt erről, valamint arról is, hogy a jóvátételi szállítások határidejét a Szovjetunió két évvel – 6-ról 8-ra – meghosszabbítja, és felére mérsékeli az 1946-ban esedékes jóvátételi szállítások mennyiségét.

⁹ *Futó Dezső* (1916–) – 1937-ben belép a Márciusi Frontba, majd az FKGP-be. 1939-től már a párt Arad–Csanád vármegyei titkára. 1943-ban részt vesz a szárszói konferencián, 1944 végétől tagja a Nemzetgyűlésnek. 1947 márciusában kilép az FKGP-ből, majd júliusban a Pfeiffer Zoltán vezette Magyar Függetlenségi Párt egyik vezetője, s lapjának, az *Ellenzéknek* a szerkesztője. 1947. október végén lemond Pfeiffer-párti mandátumáról, saját vegyeskereskedés-üzletét vezeti. 1952-ben koncepció perben 10 évre ítélik, 1956-ban szabadul. 1956. október 28.–november 4. között az FKGP sajtóorgánumát, a *Kis Újságot* szerkeszti. 1956. november 4-e után segédmunkásként és üzletvezetőként dolgozik, 1976. december végétől nyugdíjas.

¹⁰ *Pfeiffer Zoltán* (1900–1981) – jogi diplomájának megszerzése (1923) után egységes bírói és ügyvédi vizsgát tesz. 1931-ben lép be az FKGP-be, 1936-tól a párt ügyésze, majd főügyésze. 1944-ben közreműködik a Magyar Front létrehozásában, részt vesz a Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottságának a munkájában. 1945 áprilisától tagja a Nemzetgyűlésnek, 1945 novemberétől 1946 decemberéig igazságügyi államtitkár. 1947 márciusában kilép az FKGP-ből, 1947 júliusában megalakítja a Magyar Függetlenségi Pártot. 1947. november 4-én – családjával együtt – elhagyja az országot. Az USA-ban telepszik le.

¹¹ *Pártay Tivadar* (1908–) – 1931-től tagja az FKGP-nek, 1933-tól a párt felső-magyarországi szervezetének főtitkára, majd pártigazgatója. 1945 novemberétől nemzetgyűlési képviselő, 1946 februárjától a *Reggel* című pártlap szerkesztője. 1947 márciusában kilép az FKGP-ből, majd júniusban visszatér, és újból képviselővé választják. 1948 nyarán lemond mandátumáról. 1949-ben internálják, majd Recskre kerül, ahonnan 1953 nyarán szabadul. 1956-ban újra tagja az FKGP Intézőbizottságának. 1957-ben és 1958-ban letartóztatásban van, majd újra segédmunkás, később osztályvezető, 1973 óta nyugdíjas. 1988-ban ő kezdeményezi az FKGP újjászervezését.

¹² *Andrássy Dániel* (1893–1965) – jogi egyetemet végzett, 1925-ben szerzett ügyvédi oklevelet, majd hosszú ideig Nyíregyházán árvaszéki ülnök. Sógora, Erőss János révén a harmincas évek elején Bajcsy-Zsilinszky Endre politikai környezetéhez kapcsolódik. A második világháború idején Budapesten ügyvéd. Az FKGP-be 1945-ben lép be, majd novemberből parlamenti képviselő, 1946 augusztusáig Szabolcs vármegye főispánja. Az 1947-es országgyűlési választásokon pótképviselőként választják meg.

¹³ Valószínűleg téves információról lehet szó. Az FKGP-nek Szabó László nevű képviselője 1947. július 21-től július 25-ig volt, akit Vértessy Károly helyére hívtak be. Vértessy ugyanis 1946. november 30-án elhagyta az országot, majd megfosztották képviselői mandátumától is. Szabó az 1947-es választásokon már nem is indult. (Vö.: Vida István–Vörös Vince: *A Független Kisgazdapárt képviselői 1944–1949*. Budapest, 1991. 186 és 224–225. o.).

TÁVIRAT A KÖZÉPSŐ HADSEREGCSOPORTTÓL 1946. AUGUSZTUS 21.

M. A. Szuszlov elvtársnak
SZK(b)P KB

Tájékoztatásul továbbítom Önhez a Középső Hadseregcsoport Politikai Főcsoportfőnökségének jelentését a külföldön maradt magyar diplomaták szovjet- és magyarelleses tevékenységéről.

Melléklet: egy lap, kizárólag a címzett saját kezéhez.

1946. augusztus 21.

M. Burcev [saját kezű aláírás]

Távirat a Középső Hadseregcsoporttól

Jelentem, hogy augusztus 9-én Schiffer Pál szociáldemokrata képviselő fontos interpellációt nyújtott be a Nemzetgyűlés ülésén a külföldön maradt magyar diplomaták szovjet- és magyarelleses tevékenysége ügyében. E személyek tevékenységének fő központjai Angliában, az USA-ban és Svájcban találhatók.

Az említett országok sajtójában olyan hazug hírek jelennek meg, amelyek szerint Magyarországon üldözik a papokat, a kisgazdapárt tagjait; illetve a Szabadság híd helyreállítása helyett a királyi várat építik újjá, hogy abban szovjet tiszteket szállásoljanak el, s sok más efféle.

Az ilyen híreket tálaló cikkek közlésére a Horthy-rendszer diplomatáinak segédletével kerül sor. Utóbbiak a maguk propaganda céljaira több millió svájci frankot költenek a magyar állam pénzéből.

Schiffer kiemelte, hogy ez a propaganda sokat árt Magyarországnak a párizsi konferencia idején, ezért kérte a magyar külügyminisztériumot, vonja vissza ezeknek a személyeknek a diplomata-útlevelét, foglalja le a náluk lévő állami pénzeket, s fossa meg őket magyar állampolgárságuktól. Javaslatát a magyar parlament tagjai általános helyesléssel fogadták.

1946. augusztus 21.

Mudrikov

Hiteles:

V. Tugarjev őrnagy [saját kezű aláírás]

A Szuszlovnak szóló kísérőlevél tetején bélyegző a következő szöveggel: „SZK(b)P KB TECHN. TITK., Visszaküldendő az irattári-ellenőrzési osztályra”; a bélyegzőbe bejegyzett iratszám: 62934. d/29, 1946. aug. 23.

A levél alatt gépírással: „Készült 2 pld.-ban, ügyintéző: Tugarjev, 1946. VIII. 20., zg.” Kézírással: „Irattárba”, Korotkevic [saját kezű aláírás], 1946. VIII. 24. 66909, két olvashatatlan aláírás.

A távirat fölött gépiratos megjegyzés: „Másolat az 1946. VIII. 19-én beérkezett, 1743. sz. iratról”.

A 62934. sz. irathoz mellékelve még az alábbi feljegyzés „Irattárba” címmel: „A külföldön maradt magyar diplomaták demokráciaellenes tevékenységéről már vannak részletesebb információink (TASZSZ és az országból származó anyagok).” 1946. augusztus 24. G. Korotkevic [saját kezű aláírás].

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 124.

JEGYZET

¹ Schiffer Pál interpellációja nem augusztus 9-én, hanem 1946. augusztus 7-én hangzott el a Nemzetgyűlésen. Az interpellációt az alábbiakban teljes terjedelemben közöljük a *Nemzetgyűlési Napló* alapján:

Vörös Vince jegyző (olvassa): „Van-e tudomása a kormánynak arról, hogy a külföldön maradt régi diplomaták külföldi kapcsolataik felhasználásával és bizonyos fel nem derített anyagi alap segítségével a demokratikus Magyarországra káros propagandát fejtenek ki?

Mit szándékozik tenni a kormány ennek a káros tevékenységnek megakadályozására?”

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Schiffer Pál (szd [SZDP – Szociáldemokrata Párt]): T. Nemzetgyűlés! Ez az iratsomó, amely kezemben van, szomorú bizonyíték arra, hogy vannak még emberek, akik Magyarország mai gazdasági és politikai helyzetét nem tartják elég tragikusnak, akik minden tevékenységüket, képességüket és rosszakaratukat még ma is összpontosítják, hogy országunk tragédiáját tovább fokozzák. A szomorú ebben az, hogy ezek az emberek magyarnak hiszik és vallják magukat.

A fegyverszüneti egyezmény megkötése után minden becsületes magyar ember arra törekedett, hogy a veszített háború minden következményét iparkodjék enyhíteni, arra törekedett, hogy a békeszerződéssel tisztességes életfeltételeket biztosítson Magyarország számára. Nem jelentett melegséget és felelőtlenséget senki számára – hiszem, hogy a koalícióban levő egyetlen párt számára sem – az a körülmény, hogy a veszített háborúért és jelenlegi helyzetünkért az eddigi huszonhat esztendő politikája felelős. Ezt is figyelmen kívül hagyva, a felelősséget ilyenformán nem áthárítva dolgoztunk és kell dolgoznunk azért, hogy a békeszerződések tárgyalása alkalmával jó, a lehető legjobb megítélésben részesüljünk. Lehetett ellentét a pártok között, lehetett ellentét személyek között e kérdés megfogalmazásában, a jövőendő munka keresztülvitelében, rosszindulatot és rossz szándékot azonban – hiszem és tudom – egyikünk sem teteleztet fel a másikkal.

Ezt a munkát, ezt a küzdelmet, amelyet a lehető legnehezebb feltételek mellett kellett végeznünk, rendkívüli felelősséggel és sokoldalú kritikai szempontok érvényesítésével végeztük, mert tudjuk, nem lényegtelen és nem érdektelen számunkra az, hogy Párizsban a béketárgyalások asztalánál az ott ítélező vagy az ott tárgyaló felek milyen véleményrel vannak a mai Magyarországról.

Őnök tudják azt is, hogy a kormány mindent megtett és a pártok is megtettek jóhiszeműen mindent, hogy a Magyarországgal kapcsolatban kialakítandó jó vélemény tekintetében a lehető

legtöbb eredményt ériék el. Hangsúlyozom, kritika férhet hozzá, mint ahogy alkalmazunk is kritikát a kormány tevékenységével kapcsolatban, kritika férhet egyes pártok magatartásához is, a jóhiszeműséget és a feladat átérzését azonban soha egyetlenegy féllel kapcsolatban sem szabad kétségbevonni.

Ezeket kellett előrebocsátanom, hogy megértsük azt az akciót, amely külföldön folyik Magyarországgal szemben. Napról napra olyan közlemények látnak napvilágot egyes külföldi sajtótermékekben, és olyan véleményt alakít ki ez a sajtóhang Magyarországról, amilyenhez hasonlót sem a nyilasokkal, sem a Duna-parti kísérőkkel, sem a szellemi vagy fizikai terror kifejtőivel, sem a fasiszta brigáttal szemben nem alkalmazott a külföldi sajtó sohasem. És ennek a hangnak kezdeményezője, elindítója sorozatosan és a legtöbb esetben magyar kézre, magyar személyre vezethető vissza.

Mi hosszú hónapok óta figyelemmel kísérjük ezt az akciót, és meg kellett állapítanunk, hogy számos külföldi újsággal szemben, amelyek tárgyilagosan – nem akarom azt mondani, hogy jóindulattal, de tárgyilagosan – figyelik a mi hősi erőfeszítéseinket, amelyeket itt Magyarországon kifejtünk, vannak olyan lapok, amelyek tendenciózusan, a valóságot soha figyelembe nem véve folytatnak sajtóhadjáratot Magyarország ellen.

További megfigyeléseink eredményeképpen azt a tragikus megállapítást tettük, hogy ezeket a híreket nem külső ellenségek, nem velünk érdekellentétben lévő országok képviselői, hanem magukat magyaroknak nevezők helyezik el összeköttetések vagy éppen magyar pénz segítségével. Tárgyilagos áttekintést kívánok nyújtani, és megállapítom ezzel kapcsolatban, hogy Magyarországról még legjobban az angol közvélemény van informálva. Hogy ebben milyen szerepük van a szociáldemokrata párti kiküldötteknek és annak az angol munkáspárti, majd pedig parlamenti küldöttségnek, amely Magyarországon tartózkodott, ez talán mindegy. Ennek ellenére jelennek meg Angliában cikkek, amelyek a következőket tartalmazzák: (olvassa): „A legnagyobb kórházakat teljes személyzetükkel és berendezésükkel Oroszországba helyezték át. A templomok förtelmes orgiák színhelyei, ahová 8–70 év közötti nőket tömegekben hajtanak fel, és az apáknak, valamint a férjeknek is jelen kell lenniök a jeleneteknél.” (Mozgás. – Orbán László (kp [MKP – Magyar Kommunista Párt]): Kiktől kapták az információkat? – Egy hang a kisgazdapárt oldalán: fel kell akasztani, aki ezt mondja! – Marosán György (szd): Dús fantáziájú hazaárulók! – Tovább olvassa): „Aki vonakodik vagy ellenáll, lelövik. A papság leírhatatlan nyomorban él; a nők 70 százaléka nemibeteg.” Ezt írták ez év áprilisában, de ugyanez a forrás azt a megállapítást is teszi, hogy (olvassa): „a kisgazdapárt legbátrabb és legnyíltabban beszélő vezetőit erőszakos fenyegetéssel kiűzték. Különösen figyelemreméltó, hogy a 25 küldözött „reakciós” soraiban” – idézőjelben – „független és liberális érzelmű, kimondottan baloldaliak is vannak.” Valószínűleg Némethy úrra értették. (Derűtség a szociáldemokrata és a kommunista párt oldalán.)

Angliában és az Egyesült Államokban az angolszász közvélemény megfertőzése mellett még egy másik irányzattal is találkozunk. Ez az irányzat ismét – ezt itt szomorúan állapítom meg – magyarok részéről jelentkezik, és azt célozza, hogy a magyarországi nyomor hatására megmozduló jótékonytságot leszereljük. Agitáció folyik Amerikában, elsősorban Eckhardt révén, és agitáció folyik Angliában megint csak magyar pénzen tartott tisztviselőkkel Zách Magdolna szociális gondozónő segítségével olyan irányban, hogy ne gyűjtsenek a magyarországi nyomor enyhítésére, s ne küldjenek ide pénzeket, mert, ami ideérkezik, azt mind elveszik. (Mozgás. – Kovács László (msz [MSZP – Magyar Szabadság Párt]): Milyen lapban van ez?) De az angliai és az amerikai hang mind enyhé ahhoz képest, amit az intézményesen irányított svájci sajtó ebben a vonatkozásban elkövet. (Egy hang a kisgazdapártban) Ez a legfelháborítóbb! – Kovács László (msz): Ez a

legszörnyűbb! A „Baseler Nachrichten”!) A lapok a felelősséget eleve elhárítják magukról, mert a cikkek elején rendszeresen hangsúlyozzák, hogy az információt magyar kézből kapják, nem vállalnak tehát felelősséget azért, amit írnak, ez nem svájci kezdeményezés, nem az itt lévő svájci állampolgár tudósító információja, hanem előrebecsátják, hogy amit írnak, ezt a magyarok adták a kezükbe, hogy leírják.

A „Baseler Nachrichten” budapesti tudósítója, aki magyar embernek vallja magát, és itt él Budapesten, jelenti a következőket (olvassa): „Károlyi Mihály annyira elégedetlen a magyar demokráciával, hogy végleg hátat fordított az országnak.” A Neuer Zürchen Nachrichten május 17-i száma ezzel szemben ugyancsak magyar tudósítóra hivatkozva megállapítja, hogy (olvassa): „a fenyegető jövő elől Magyarországon már megkezdődött a menekülés. Károlyi Mihály azért jött haza, hogy átvegye a hatalmat, de ha ő nem érezne elég erőt magában ehhez, akkor majd akad más, aki ezt megtegye.” És a svájci lapok sorozatosan utalnak is központi irányításra, mert számos vidéki lap különböző címmel, de ugyanazon szöveggel közli a következőket (olvassa): „A nyomorban a nép bizalma a népvézerek felé fordult, akik közt az első helyen”... és most megneveznek egy személyt, akit azonban engedjék meg nekem, hogy ne nevezek meg, mert nem használ neki, hogy az ő nevét használják zászlóul olyan célra, amely az ország elpusztítását, az ország nyomorba, szerencsétlenségbe való taszítását jelenti: mert az ő szerepe, hivatása nem az, hogy népvézér legyen.

Majdnem azt mondhatnám, végtelen sorozatát idézhetném azoknak a denunciálásoknak, amelyeket vezető magyar személyiségek ellen helyeznek el.

Az egésznek az a beállítása, hogy Magyarország morális hitelét, politikai hitelét is sárba rántsák. Hálószoza-pletykáktól kezdve egészen addig az állításig, hogy Budapesten rendszeres sport az, hogy a háztetőkről orosz tiszteket lövöldöznek le, mindez jelentkezik a svájci sajtóban. Azután azt állítják a többi közt, hogy a királyi palotát újjáépítik azért, hogy az orosz megszálló seregek első tisztje ott helyezkedjék el, és ennek érdekében leállították a Szabadság-híd, a Ferenc József-híd építését, de ugyanakkor 32 bár építésére és megnyitására adtak engedélyt. Értelmetlen és kegyetlen butaság ez. (Egy hang a szociáldemokrata pártban: Hazaárulók!) Abban a tudatban hazudnak és abban a tudatban rágalmaznak odakünt minden értelem és alap nélkül, mert tudják, hogy a külföld a tényekről távollétében nem tud meggyőződni; viszont azt hiszik, hogy a tömeg nyomorának fokozásával, a Magyarországra zúduló további megpróbáltatások fokozásával itt politikai anarchiát, gazdasági nyomort idéznek elő, és ebben a zűrzavarban, ebben a nyomorban ők talán majd arathatnak.

Mindezek rosszindulatú pletykák, mindezek aljasságok, merényletek. Mindezeket felülmúlja azonban a már előbb említett Neue Zürcher Nachrichten című lap május 15-i száma, amely „Finis Hungariae” címmel közöl terjedelmes, hosszú cikket, és érdekes, hogy ezt a cikket itt Magyarországon, magyar nyelvre lefordítva, meglehetősen nagy példányszámban terjesztették is. Ez a cikk megállapítja, hogy az igazi hazaárulók és háborús bűnösök a magyar miniszterelnök és a magyar kormány tagjai. (Felkiáltások a szociáldemokrata párt oldalán: Elképesztő gazság! – Justus Pál (szd): Ebből az újságból idézett Vásáry képviselő úr! – Kováts László (msz): Meg kell vonni a postai szállítási jogot az ilyen lapról! – Zaj. – Egy hang a kisgazdapártban: Le kell csukni, aki ezeket terjeszti! – Justus Pál (szd): Azt is, aki informálja innen!)

Mi elbírnjuk ezeket a pletykákat és ezeket a hazugságokat itt Budapesten, de nem bírja el a párizsi konferencia, amely ezek alapján alkot véleményt Magyarországról, és mond ítéletet a békeszerződés alkalmával. (Mozgás.) (Justus Pál (szd): Itt a parlamentben mondták a miniszterelnöknek, hogy hazaáruló! Hát mit mondanak azok?) A lap azt írja, hogy a magyar miniszterelnök és a kormány hazaáruló, akik bűnösebbek, mint a háborús bűnösök – teszi idézőjelbe –, akiknek semmi egyéb bűnük nem volt, mint hogy magyarok voltak. Szálasi és a többiek! Igaz, hogy a politikai tévedésük

folytán hagyták magukat a háborúba belesodorni, mert hazájuk érdekét még egy háború árán is készek voltak megvédeni – írja a cikk. A magyar kormány magatartását úgy ítélik meg, mint az 1939-es és 41-es hadüzenő kormány magatartását (Egy hang a szociáldemokrata pártban: Elég szomorú!), és azt állítják a többi közt, hogy a jóvátételi kedvezményt, a 6 vagy 8 évre való halasztást is csak azért fogadta el a magyar kormány, hogy további 8 évre biztosítsa az orosz megszálló sereg támogatását.

Egy további állítás, amely politikailag talán nem ilyen súlyos, de jellemző, az, hogy a munkások nem dolgoznak, hanem légvédelmi pincékben kutatnak elrejtett kincsek után (Derűltsg. – Egy hang a kisgazdapártban: Bár találnának!) Végül befejeződik a cikk azzal a drámai megállapítással, hogy ez a mai rendszer nem az arisztokraták, a reakciókók számára hord veszélyt, hanem a proletariátus, a tisztviselők és a polgárok számára. Ezt a hangot ismerjük. (Egy hang a szociáldemokrata párt oldalán: A kéz Ézsaué, de a hang Jákobé!) Ezekkel a frázisokkal, ezekkel az állításokkal találkozunk mi akkor, amikor megalakult Magyarországon a nemzeti munkaközpont és egyéb fasiszta jellegű, de magát a munkásérdekeltségnek feltüntető csoportosulás. Ezek magukat hazafiasnak jelezték, szociálisnak jelezték, de tudjuk, hogy mi van mögöttük: ama magyar klikk érdekeinek képviselete, országvesztő szempontjai, amely klikk 26 évig valóban korlátlanul gyakorolta a hatalmat. Itt előre kell még valamit bocsátanom. Nem lehet józan és tárgyilagossá képviselőtársam itt a Házban, aki más megállapítást tehetne, mint hogy a szociáldemokrata párt az elmúlt időkben is minden nemzetközi kapcsolatát arra használta fel, hogy a Magyarországgal szembeni megítélést kedvezőbbé, a valóságnak megfelelőbbé tegye. (Kováts László (msz): Ez igaz!) Ezt nem tekintem érdemnek, ez kötelesség, és nem tudok elfogadni olyan indokot, amely bárki számára megindokolhatná és elfogadhatóvá tenné azt, hogy más magatartást tanúsítson külföldön. Éppen ezért lep meg végtelenül, hogy a már idézett „Baseler Nachrichten” hírt ad arról, hogy a salamancai Pax Romana értekezleten a magyar küldöttek Franco képviselőit mint díszvendégeket üdvözölték, és kijelentették, hogy nem teszik le a fegyvert, hanem felhasználják a rövid fegyverszünetet arra, hogy újra felvegyék a kapcsolatokat a Nyugattal, és átcsoportosítsák erőiket a bolsevizmus elleni további küzdelem sikeres folytatására. Svájci lap – véletlenül szociáldemokrata svájci lap – kénytelen rámutatni arra, hogy az ilyen megnyilvánulások nem használnak Magyarországnak, és kénytelen megállapítani, hogy a klerikális, fasiszta összeesküvők most az ellen a Szovjetunió ellen szervezkednek, amely kiharcolta Európa szabadságát. A demokratikus, a független Svájc hangja szólal meg ebben a megállapításban.

Ha végignézzük azokat a lapokat, amelyeknek szemelvényei részben eredetiben, részben fordításban rendelkezésemre állnak, meg kell állapítanom, hogy Magyarországon növekedett az orosz befolyás, és ennek konzekvenciáit le kell vonni, a másik irányzat pedig ellenkező megállapításokat tesz: Magyarországon csökkent az orosz befolyás. Vannak lapok, elsősorban a felekezeti jellegűek, amelyek a magyarországi állapotokat és a Magyarországról szóló híreket antiszemita jelleggel ismertetik, a másik irányzat pedig ezzel ellenkezőleg azt kolportálja, hogy Magyarországon a sokat üldözött zsidók újabb üldöztetésben részesülnek. Mindegy, hogy mi a megnyilvánulási forma, mindegyiknek célja az, hogy denunció, hogy Magyarországot rossz megítélésben tárja fel mindenki előtt. Egy kéz és egy szempont irányít: Magyarország hitelének megrontása.

Mondtam már, hogy a fenti és a fentiekhez hasonló hírek magyar forrásból erednek. Azokkal szemben, akik ezeket a híreket innen Magyarországról terjesztik, szükséges a legszigorúbb és legkönyörtelenebb eljárás, és ezt kérem a belügyi kormányzattól. (Úgy van! Úgy van! a kisgazdapártban.) Ezeknek a híreknek jelentős része azonban odakinn kovácsolódik, vagy pedig a magyar hírek bizonyos átalakításával szolgálja azt a célt, amelyet a külföldön élő úgynevezett politikusok

ezzel el akarnak érni. Állítom és bizonyítani tudom, hogy kinn külföldön, elsősorban Svájcban, de Párizsban, Rómában, Londonban és az Egyesült Államokban is azok segítik publicitáshoz ezeket a kútmérgezéseket, akik a Horthy-rendszerben kifejtett diplomáciai tevékenységükért ma itthon a felelősségre vonást nem merik vállalni. (Úgy van! Úgy van!) – Kováts László (msz): Ullein-Reviczky és társai! Bakách-Bessenyei, Ullein-Reviczky, (Kováts László (msz): Nagyon helyes!) Bothmer Egon, Radvánszky Antal, Apor Gábor, Szabó László volt követek, Hány és Igmándy tábornokok (Egy hang a szociáldemokrata pártban: Hány János!), azután Kállay Miklós, ifj. Horthy Miklós, Milotay, Luttor tanácsos, Honti Ferenc, akinek a nevére külön felhívom a figyelmet. (Marosán György (szd): Valami Revíziós Liga is készül majd!) Ezek működnek Európában. Amerikában pedig Eckhardt, Bátor Viktor és Bogdánfy végzik, illetve végeztetik Hollósy-Holländerrel, báró Doblhof Lillyvel, Balkányival és Kövérrel ezt a tollnokmunkát. Pénzük bőven van és – ez a szomorú megint csak az egész dologban – ez a pénz magyar származású, magyar veritékből került ki oda külföldre. Még ma is Vladár és Bakách-Bessenyei kezelik a Horthy-alapot és Kállay emigrációs alapját, több millió svájci frankot, illetve azt, ami abból még megmaradt. Eckhardt állítólag nyolcmilliónyi dollárt vitt ki azért, hogy kifejtthesse Amerikában azt a politikát, amelynek következményeit ma érezzük. Honti kezeli a Revíziós Liga alapját. Hogy a Revíziós Liga anyagilag kellő súllyal rendelkezik, azt mutatja az a sajnálatos befolyás, amelyet Hontinak Párizsból való odaérkezése után sikerült elérnie. Marosán György (szd): Mit tesz a külügyminiszter, a betyárját neki? – Kováts László (msz): Elmegy Párizsba! – Andrassy Dániel (kg [FKGP – Független Kiszgazda-, Földmunkás- és Polgári Párt]): És a csehszlovák propaganda nem húzódhatik meg emögött? – Marosán György (szd): Ne tessék azt mondani, hogy csak az. Ezek magyar emberek! De szolgálja magyar kéz is a csehszlovák propaganda érdekeit. Andrassy Dániel (kg): Nem azt mondom, hogy csak az, hanem az is! – Marosán György (szd): A románokat 1919-ben ki hozta be Budapestre? És huszonöt évig mindig a munkások nyakába varrták! Az öreg tutajos hozta be ide! – (Derűtlenség.) Ebből a pénzből fizetik ezeket a cikkeket a külföldön lévő magyar disszidensek és ebből a pénzből élnek nagyon jól ők maguk. Lénárt Iván (kg): Vönlre János és Bartalis 100 kg arannyal most utazik Dél-Amerikába!

Nem tudom, a magyar kormány megtette-e azokat az intézkedéseket, amelyeknek segítségével ezeket az alapokat eredeti rendeltetésüknek megfelelő célra lehet fordítani, felszólította-e már ezeket a disszidenseket elszámolásra – és itt kell felvetni a felelősség kérdését – és arra, hogy bocsássák a magyar állam pénzét a magyar állam tényleges képviselőinek rendelkezésére? Intézkedett-e, hogy nevezettek és számosak, akiket fel sem soroltam, a szabad közlekedést biztosító magyar királyi diplomáciai útlevelüktől megfosztassanak? (Lénárt Iván (kg): És 1944. október 15-től kezdve az illetmények folyósításától!) Amikor Magyarország ellenségeinek milliónyi frank és dollár értékű magyar eredetű pénz áll rendelkezésükre, akkor példának okáért ma a londoni magyar követség egyetlen fillérnyi sajtóalap nélkül áll. (Lénárt Iván (kg): Azok meg százezer dolláros alapjaikból dőzsölnek!)

Ezekből a csak hiányosan felsorolt adatokból is kirajzolódik a Nemzetgyűlés előtt annak a kedvezőtlen légkörnek magyarázata, amely a magyar béke delegációt a béketárgyaláson fogadja. Tudom, hogy a tömeglélektan törvényei szerint a felelősséget ezért nem tudjuk magunkról elhárítani, de bűn lenne és felelőtlenység lenne részünkről, ha a közvéleményt minderről nem világosítanók fel. (Helyeslés.) És nem tennők meg a szükséges lépéseket annak a felelősségnek érvényesítésére, amely a párizsi – majdnem azt mondtam, hogy trianoni – légkör miatt ezeket a hazaárulókat terheli. (Ternay István (msz): Történjenek is meg ezek a lépések!) Mi a felelősségre vonást nyugodtan vállaljuk, de a közvélemény elé kell terjesztenünk a huszonhat esztendő óta fűlt kegyetlenségén túl

ezeket az akciókat is, mert ezek azt célozzák, hogy tragikus körülmények között végrehajtott erőfeszítéseink is meddővé váljanak.

Azok felelősségét, akik itt bent az országban és a határokon kívül denunciólják mindazt, amit ez az ország éppen azért tett, hogy a múlt bűneit a világ előtt jóvátegye, nem szabad hagyni teljesen feledésbe menni, és nem szabad leértékelni sem.

Elnök: Lejárt a képviselő úr beszédideje.

Schiffer Pál (szd): Befejezem. Éppen ezért nem tudok eléggé súlyos szavakat találni azok elítélésére, akik az élni akaró nemzet erőfeszítéseit tördöfésekkel akarják megsemmisíteni, és aknamunkájukkal előidézték azt, hogy Párizsban ugyanolyan légkör fogadja a béketárgyalások nehéz feladatára kiutazott delegációt, mint amilyen negyedszázaddal előbb Trianonban fogadta.

Arra kérem a kormányt, kövessen el mindent, hogy a magyar származású értékeket illetéktelen kezekből juttassa a magyar diplomácia rendelkezésére, és tegye megfontolás tárgyává, hogy ezek az emberek a nemzettel szemben tanúsított ilyen magatartás után jogot tarthatnak-e még a magyar népközösségbe való tartozásra, a magyar állampolgárságra. (Élénk helyeslés és taps a Ház minden oldalán. – Lénárt Iván (kg): Nyárády László magyar Gestapo-tiszt, Bartalis helyettese, az isztambuli főkonzulátuson még most is kint van családjával, Pósvayékkal együtt, abból a pénzből! – Marosán György (szd): Ez hosszabb közbeszólás volt, mint az enyém! – Derűtség. – Felkiáltások a kiszgadzapárt oldalán: De igaz! – Az elnök csenget.)

Elnök: Az interpellációt a Nemzetgyűlés kiadja a kormánynak.

(Az 1945. november 29-ére összehívott Nemzetgyűlés Naplója. Budapest, Athenaeum, 1946. 853–859. o.)

MAGYARORSZÁG GAZDASÁGI ÉS POLITIKAI ÉLETÉNEK FONTOSABB ESEMÉNYEI 1946 AUGUSZTUSÁBAN

Információs jelentés

A kormány rendeletére 1946. augusztus 1-én Magyarországon végrehajtották a pénzreformot, és a teljesen elértéktelenedett pengő helyett bevezették az új pénzgységet, a forintot.

A szilárd pénzgység bevezetésétől azt várták, hogy jótékony hatást gyakoroljon (és valóban gyakorolt is) Magyarország egész gazdaságára. Nagymértékben nőtt a mezőgazdasági termékek felhozatala a városokba. Augusztus folyamán Magyarország sok helységében olyan vásárokat tartottak, amilyenekre az idősebbek emlékezete szerint az utóbbi 15-20 év folyamán nem került sor.

A mezőgazdasági termékek többségének ára az óriási kínálat miatt olyannyira lecsökkent, hogy jelenleg nem éri el a kormányszervek által hivatalosan megállapított árakat.

A forint iránt rendkívül nagy a kereslet, különösen a falusi lakosság körében, de mivel a forgalomba bocsátott mennyiség egyelőre nem elegendő, fordított infláció, úgyneve-

zett defláció van kialakulóban. A Magyar Nemzeti Bank adatai szerint augusztus 23-ig 294 757 440 forintot bocsátottak ki, ebből 11 556 576 forint annak következtében került forgalomba, hogy aranyat és külföldi valutát vásároltak a lakosságtól.

A dollár hivatalos árfolyamához viszonyítva (1 dollár = 11,7 forint) augusztus végén legfeljebb 35 millió dollár értékű pénzmennyiség, vagyis a háború előtti pénzmennyiség körülbelül 1/3-a kerülhetett forgalomba, miközben az ipari termelés augusztus végére elérte a háború előtti színvonal 63-65 százalékát, a mezőgazdasági termelés pedig legalább 85 százalékát.

A lakosság széles körei megelégedéssel fogadták a reformot. A dolgozó rétegek, köztük a parasztok, bíznak a forintban mint „jó pénzben” iránt. Noha a munkások és az alkalmazottak pénzügyi nehézségek miatt nem kapták meg teljes egészében a megállapított fizetést (a hónap végéig legfeljebb csak 40-60 százalékát), a kézhez kapott összeg valójában sokkal többet jelent számukra, mint az infláció idején kiosztott papírpengő billiói és trilliói.¹ Augusztusban a bérfizetési zavarok miatt az ország sok járásában voltak sztrájkok, de ezek általában gyorsan véget értek, miután megmagyarázták a dolgozóknak, hogy a pénzügyi nehézségek ideiglenesek.

Nagy az elégedetlenség a parasztok körében. Noha a parasztok örömmel fogadták a „jó pénz” bevezetését, most elégedetlenek amiatt, hogy a kormány alacsony szinten rögzítette a mezőgazdasági termékek árát, miközben az iparcikkárak igen magasak. Egy példa: a parasztok a beszolgáltatott búza mázsájáért 40 forintot kapnak (szabott ár), az üzletben a cipő 200-250, a női harisnya 10-20 forintba kerül stb. Az iparcikkárak a mezőgazdasági termékek árához képest aránytalanul magasak, a háború előtti iparcikkárak többszörösét teszik ki.

Az iparcikkárak csökkentésének kérdése körül heves vita és harc folyik; egyik oldalon a nagytőkés elemeknek a kormányban és a kisgazdapártban tevékenykedő képviselői állnak, másik oldalon pedig a munkáspártok (elsősorban a kommunisták) képviselői. A gyárosok igyekeznek megakadályozni az iparcikkárak csökkentését, azt bizonygatják, hogy ha ez bekövetkezik, az iparvállalatok veszteségesessé válnak, és be kell zárni őket.

A magyar nagyburzsoázia jelentékeny csoportjai attól tartanak, hogy a gazdasági stabilizáció eredményeképpen megszilárdul a baloldali pártok tekintélye, és ezért igyekeznek destabilizálni a forintot, szeretnék újabb inflációt előidézni. Ebből a célból különböző módszereket alkalmaznak:

1. A vállalatok számára nagyobb hitellehetőségeket követelnek a Nemzeti Banktól, azt állítják, hogy a számukra megállapított limitek mellett nem tudják biztosítani a termelés folyamatosságát.

2. Az üzemekben ellenzik az akkordbér² bevezetését, s ezzel fékezik a munka termelékenységének növekedését és a termelés bővítését.

3. Demagóg módon követelik a munkások bérének növelését. Augusztus közepén például a Gyáriparosok Országos Szövetsége azt javasolta a Gazdasági Főtanácsnak és a Szakszervezetek Országos Tanácsának, hogy 20-40 százalékkal növeljék a szakszervezetek által kidolgozott és javasolt bértarifákat.

A munkások és az alkalmazottak forintbérének megállapításában az állami szervek és a szakszervezetek – a reakciós elemek közreműködésével – igen súlyos hibákat követtek el, amelyek miatt éleződnek az ellentétek a dolgozó lakosság különböző rétegei között. Az állami alkalmazottak fizetése például 30–80 százalékkal alacsonyabb a magánalkalmazottak fizetésénél (egy professzor fizetése például 400–500 forint, egy miniszteré 1100 forint, egy vezető beosztású magántisztviselőé 1300–1600 forint stb.), a munkások egyes kategóriái körülbelül egyforma munkáért különböző üzemekben 200 és 700 forint között ingadozó fizetést kapnak stb.

A pénzreform végrehajtása következtében augusztus folyamán egyértelműen kialakult a munkanélküliség, amely az infláció idején nem volt különösebben észrevehető. Mind a falvakban, mind a városokban sok a munkanélküli annak következtében, hogy csökkentették az államapparátus létszámát, a tőkésék sok munkást elbocsátottak, csökkent az építőipari tevékenység, lassú a termelés növekedése számos iparágban stb. Például az építőiparban már több mint 15 000-en vannak munka nélkül, Pécsen mintegy 3000, Debrecenben mintegy 4000 munkanélkülit tartanak nyilván stb. A munkanélküliség növekszik, és Magyarország súlyos társadalmi problémájává válik.

Magyarországon a sajtó és jelentős néprétegek figyelmének középpontjában állt a párizsi konferencia.³ A magyar – különösen a budapesti – értelmiségre negatív hatást gyakorolt az a körülmény, hogy a szovjet küldöttek tiltakoztak a magyar képviselőknek a román bizottságban, a magyar–román határ kérdésével kapcsolatos meghallgatása ellen. A budapesti értelmiség jelentékeny köreiből fokozódott a szovjetellenes hangulat. A reakciós elemek minden úton-módon szítják a szovjetellenes hangulatot, azt bizonygatják, hogy Magyarország csak úgy védheti meg jogait Csehszlovákiával szemben és érheti el a magyar–román határnak a saját javára történő felülvizsgálatát, ha szakít a „hintapolitikával”, vagyis a Kelet és a Nyugat közti ingadozás politikájával, külpolitikájában végérvényesen a nyugati orientációt érvényesíti és az angolszászok segítségére támaszkodik.

Főleg jobboldali pártok kezdeményezésére sok városban és községben gyűléseken és tüntetéseken tiltakoztak a békeszerződés tervezete ellen, amelyet a Külügyminiszterek Tanácsa dolgozott ki,⁴ s amelynek megvitatása a párizsi konferencián folyik.

Augusztusban, különösen a hónap második felében, újból kiéleződött a viszony a pártok között. A kisgazdapárt jobboldali elemei – az ország összes reakciós erőinek és csoportjainak támogatásával és rokonszenvétől kísérve – szemmel láthatóan a koalíció szétszakítására, illetve arra törekuszenek, hogy a békeszerződés aláírása után egypárti kormányt vagy legalábbis kommunisták nélküli kormányt alakítsanak. A jobboldal ez irányú politikája azonban egyrészt a baloldali pártok elutasító magatartásába, másrészt a kisgazdapárt több vezető személyiségének ellenállásába ütközik. Nagy Ferenc, jelenlegi miniszterelnök például egyik beszédében kijelentette, hogy véleménye szerint a koalíciót mostani összetételében kell fenntartani a békekötés után is.

Augusztus folyamán a belpolitikai harc legvitatottabb kérdései a következők voltak:

1. A rendőrség átszervezése. Ezt a kérdést különösen élesen vetették fel a kisgazdapárt jobboldali elemei a miskolci eseményekkel és néhány más városban történt túlkapaszkodásokkal kapcsolatban. A jobboldali elemek a miskolci eseményeket megpróbálták felhasználni a kommunista párt lejáratására. Azt állították, hogy a kommunista pártot terheli a morális és a politikai felelősség ezekért az eseményekért, és azt bizonygatta, hogy a jelenlegi rendőrség nem képes biztosítani a rendet az országban.⁵

2. Az összes politikai foglyok, köztük a háborús bűnösök széles körű közkegyelemben részesítéséről szóló törvény, továbbá az internálótáborok és a népbíróságok megszüntetése. A népbíróságok és az internálótáborok feloszlataásáért, valamint az amnesztiáért nem csupán a kisgazdapárt jobboldali elemei folytatnak erőszakos kampányt, hanem a katolikus papság is élén Mindszentyvel. Mindszenty bíboros a katolikus püspökök nevében és megbízásából levelet intézett a miniszterelnökhöz, és ebben szükségesnek nyilvánította az amnesztiatörvény mielőbbi elfogadását.

A kommunista párt és a szociáldemokraták a népbíróságok feloszlataása ellen foglaltak állást, mivel a régi magyar bírói szervek mind a mai napig főleg a reakciók kezében vannak, de egyetértettek azzal, hogy át kell szervezni a rendőrséget, és törvényt kell hozni az amnesztiáról. Augusztus 28-án Rajk László belügyminiszter kijelentette, hogy a rendőrséget a következő hónapban átszervezik, létszámát 25 százalékkal csökkentik, az amnesztia után legfeljebb 2-3-ra csökkentik az internálótáborok számát, az internálás jogát pedig csak néhány szerv tartja meg, nem pedig minden rendőrös, mint eddig.

3. Az ipar államosítása. A nagyipar államosításának politikája az ország összes jobboldali és reakciós elemeinek elkeseredett ellenállásába ütközik. Augusztusban a magyar parlament törvényt alkotott a villamos erőművek államosításáról.⁶ A kulákok és a gyárosok, valamint a kisgazdapártban működő ügynökeik hevesen ellenzik a kommunisták azon javaslatát, hogy adják át a malmokat a helyhatóságoknak, és hogy államosítsanak több nagyvállalatot (a Weiss Manfréd kombinátot, a Ganz gyárat stb.).

4. Az iparcikkárak kérdése. Augusztus végén az Árhivatal a baloldali pártok, különösen a kommunisták nyomására határozatot hozott néhány iparcikk árának csökkentéséről, de az árak továbbra is nagyon magasak, és az iparcikkek nehezen elérhetőek a dolgozó lakosság széles rétegei számára.

Augusztus végén különösen Rákosi kecskeméti beszéde után – Rákosi itt kijelentette a parasztok előtt, hogy az iparcikkek magas áráért a kisgazdapárt a felelős, amely megtűri soraiban a reakciós tőkeket – annyira kiéleződött a viszony a pártok között, hogy a sajtóban újból találgatások kezdődtek a koalíció válságáról. Rákosi beszédére a „Kis Újság”-ban éles cikkel válaszolt Kovács Béla, a kisgazdapárt főtitkára. Ebben a többi között ezt írta: „Rákosi beszéde méltatlan ahhoz a Rákosihoz, akit mindeddig tiszteltünk mint a koalíció egyik fő oszlopát. Nem féltjük a kisgazdapárt jó hírét, mert a magyar paraszt jól ismeri. De véleményünk szerint az ilyen beszédek afelé mutatnak, hogy a koalíció nem lesz munkaképes. Megkérdem Rákosit: mit jelent a beszéde? Hadüzenetet? Ha igen, mi készen állunk. Rákosi beszéde rágalom, hiszen jól tudhatja, hogy nem a kisgazdapárt a felelős a búza alacsony áráért és az iparcikkek magas áráért.”⁷

Kovács Béla és a jobboldali elemek ilyen értelmű megnyilatkozására Révai József, a Magyar Kommunista Párt Politikai Bizottságának tagja válaszolt a szegedi gyűlésen. Mindenki érzi, mondta, hogy a koalícióban valami nincs rendben. „A koalícióban nincs igazi egység és őszinteség. Nekünk egységes, demokratikus kormányra van szükségünk. A kisgazdapárt egyes elemei úgy akarják megoldani a kormány egységét, hogy kizárják a munkáspártokat vagy legalábbis a kommunistákat. Meglehetősen magas vezető tisztségekben olyan személyek ülnek, akik azon törik a fejüket, miként lehet éket verni a két párt közé. Meg kell mondanom ezeknek az embereknek – folytatta Révai –, hogy igyekezetüket nem koronázza siker, mert a két munkáspárt együttműködése a munkásosztály termelési egységén alapul. Politikai cselszövésekkel nem lehet megoldani a kormány egységének kérdését; véget kell vetni a kétszínűségnek, olyan egységes, demokratikus kormányra van szükség, amely ha már fordulatot jelent, jelentsen balra át-ot.”⁸

Augusztus folyamán valamennyi párt, különösen a kisgazdapárt folytatta a felkészülést az ősszel esedékes önkormányzati választásokra. A kisgazdapárt nagy jelentőséget tulajdonít a választásoknak, és már most intenzíven készül rájuk.

Augusztus második felében a kisgazdapárt energikus munkát végzett annak érdekében is, hogy előkészítse a szeptember 7–9-re Budapestre összehívott parlamenti kongresszust, amely szervezőinek terve szerint arra hivatott, hogy valamennyi párt számára demonstrálja a kisgazdapárt erejét és a magyar parasztság körében élvezett befolyását.

Parasztnapok Budapesten

A Független Kisgazdapárt befolyása alatt álló Parasztszövetség szeptember 7–9-én Budapesten úgynevezett parasztnapokat rendezett. A parasztnapok megrendezését különösen a párt jobboldali elemei szorgalmazták, akik ezzel akarták demonstrálni erejüket és falusi befolyásukat, hogy ennek révén egyúttal megfelelő nyomást gyakorolhassanak a munkáspártok vezetőségére.⁹

A parasztnapokat intenzív szervezőmunka előzte meg, amelyet a kisgazdapárt központi bizottsága irányított.¹⁰ Számos kisgazda parlamenti képviselő járta sok megye falvait, s tömeggyűléseken hívta fel a parasztokat, hogy vegyenek részt a budapesti parasztnapokon. A fővárosban több ezer lakásban biztosítottak szállást a vidékről érkező parasztok részére. A parasztnapokra utazók 50 százalékos vasúti kedvezményt kaptak. A központi újságok, különösen a jobboldali irányzatúak, arról cikkeztek, hogy a budapesti parasztnapokra legalább 400 000 paraszt érkezik.

A Parasztszövetség jó előre kidolgozta a parasztnapok részletes programját.

Szeptember 7-én, szombaton ünnepélyesen megnyitották „Az ipar a mezőgazdaságért” elnevezésű kiállítást. A kiállítást Tildy Zoltán köztársasági elnök nyitotta meg. Ugyancsak szeptember 7-én tartották „a parasztmozgalom konferenciáját”, a szövetkezeti konferenciát, a mezőgazdasági munkákkal foglalkozó bizottság, valamint az állattenyésztési, kertészeti bizottság értekezletét stb. Szeptember 7-én este a Zeneakadémián

és a Városi Színházban tartották meg a parasztok számára a magyar dal és tánc estjét. A bizottságok munkájában tekintélyes kisgazdapárti államférfiak vettek részt. Nagy Ferenc miniszterelnök, Jócsik Lajos államtitkár,¹¹ Szabó István államtitkár,¹² Gál Ferenc,¹³ Relyső Gyula,¹⁴ Virág József¹⁵ parlamenti képviselő és mások.

A parasztnapok sikere szempontjából meghatározónak szánták a vasárnapot, szeptember 8-át. Mint kiderült, Budapestre korántsem annyi paraszt jött el, mint tervezték. A politikai rendőrség adatai szerint vidékről összesen 96 000 paraszt érkezett Budapestre, a végleges szám körülbelül 100 000-110 000 volt. Vasárnap a parasztok menetben vonultak a Hősök terére, ahol gyűlést tartottak. A felvonuláson és a gyűlésen mindössze kb. 80 000 ember vett részt, a felvonulók között sok kisgazdapárti városi lakos is volt. A Budapestre érkezett parasztok nagy része nem vett részt sem a felvonuláson, sem a gyűlésen. Sok paraszt arra használta fel a vasúti utazási kedvezményt, hogy meglátogassa budapesti rokonait, bevásároljon, különféle üzleteket kössön. A gyűlés alatt sok paraszt az Angolparkban szórakozott, moziba ment, az utcákon sétált. Mint kuriózum említést érdemel az a tény, hogy a felvonulás ideje közben sok paraszt töltötte az időt a nyilvánosházak tájékán.

A Hősök terén délelőtt 11 órakor kezdődött a parasztgyűlés. A gyűlésen jelen volt Tildy Zoltán köztársasági elnök, Nagy Ferenc miniszterelnök, a kormány tagjai, Szviridov altábornagy, a SZEB vezető állománya, az angol és az amerikai misszió képviselői, a Nemzeti Parasztpárt képviselői (Veres Péter,¹⁶ Kovács Imre és mások), a kommunista és a szociáldemokrata párt képviselői (Rákosi Mátyás, Bán Antal), a Magyar Szabadságpárt képviselői (Sulyok Dezső¹⁷), valamint más szervezetek képviselői.

A gyűlés megnyitásakor üdvözlöttek a külföldi államok és a magyar pártok jelen levő képviselőit. Meg kell jegyeznünk, hogy amikor Szviridov altábornagyot üdvözlöttek, csak gyér taps hallatszott, viszont amikor Shoenfeldet, az USA képviselőjét üdvözlöttek, a gyűlés részvevői őt harsányan megéljeneztek. A magyar politikai pártok képviselőinek üdvözlésekor a jelenlevők különösen hangosan megtapsolták a Magyar Szabadságpárt képviselőjét. A szociáldemokrata párt képviselőjének csak szórványos taps jutott, amikor pedig Rákosi Mátyást üdvözlöttek, még fütty is hallatszott. Az amerikai képviselőt és a Magyar Szabadságpárt képviselőjét különösen lelkesen tapsolták meg a Független Ifjúság szervezet tagjai, akiket feltehetően külön ebből a célból a tribün körül helyeztek el.

A gyűlés első szónoka Kis Sándor,¹⁸ a Parasztszövetség főtitkára, a kisgazdapárt parlamenti képviselője volt. A parasztok a magyar állam legfőbb támaszai, mondta a szónok, őket illeti meg a döntő szó. Utána Kővágó József,¹⁹ Budapest polgármestere beszélt. A reakciós szellemű beszédben számos szovjetellenes és antikommunista kijelentés hangzott el félig-meddig célzás formájában. Kővágó kijelentette, hogy Magyarországnak nincsenek barátai és pártfogói. A magyar nép csak önmagában bízhat. Nem számíthat senkinek a segítségére sem. Rendkívül örül annak, mondta beszéde végén Kővágó, hogy „városunkat az utóbbi időben ezúttal először díszítik csak a mi zászlaink, nem pedig idegen zászlók”. (Budapesten a parasztnapok idején a központi útvonalakon

csak a nemzeti zászlókat tűzték ki. A baloldali pártok által rendezett ünnepségek idején kitűzik a vörös zászlókat is.)

Kóvágó után a parasztok megyei képviselői és az ifjúság képviselői beszéltek.

Utánuk emelkedett szólásra Nagy Ferenc miniszterelnök, akinek a beszéde szellemiségében különbözött az előző szónokok reakciós beszédeitől. Nagy Ferenc elmondta, hogy ő is parasztszaládból származik, és hogy senki sem feledkezhet meg arról, hogy Magyarországot most a nép kormányozza, nem pedig az urak, akik a munkásokat és a parasztokat egyaránt megvetették. Szembe kell szállni azokkal, akik vizsályt próbálnak szítani a munkások és a parasztok között. A parasztok ne higgyenek a reakciós elemeknek. Miközben Nagy Ferenc beszélt, kiáltások hallatszottak: „Igazságos békét akarunk!” Nagy Ferenc erre így válaszolt: „Én megértem a maguk kívánságait. Voltam Párizsban, és beszéltem a szövetséges államok sok képviselőjével, akik azt mondták nekem: »Mi nem gyűlöljük magukat. De miért érdemelnének jutalmat tőlünk? Ezt nem tudjuk.«”

Nagy Ferenc után Tildy Zoltán beszélt, aki köztársasági elnökké választása óta először szólalt fel nagy tömeg előtt. Tildy egyebek közt arról beszélt, hogy az országban meg kell őrizni a munkások és a parasztok szövetségét.

A gyűlés résztvevői felhívást intéztek a munkásokhoz és az értelmiséghez. A gyűlésen elfogadott határozatban követelték, hogy csökkentsék az iparcikkek árát, véglegesen ismerjék el az úgazdák tulajdonjogát a földreform során nekik juttatott földre, ismerjék el a Parasztszövetséget a parasztok hivatalos képviselőjének ugyanúgy, ahogy a Szakszervezetek Országos Tanácsa a munkások hivatalos képviselője stb.

A gyűlés után a közös parasztüntetés elmaradt.

Vasárnap, szeptember 8-án és hétfőn, szeptember 9-én az előzetes program szerint folytatódott a parasztnapok rendezvényei (ülésezett a jogvédelmi, a közoktatásügyi és népfőiskolai, a mezőgazdaság-gépesítési, a kisállattenyésztési, a kertészeti, az agrárpolitikai bizottság stb.). Meg kell említeni, hogy ezeket a rendezvényeket a Parasztszövetség várakozása ellenére rendkívül gyéren látogatták a parasztok. Néhány bizottság ülésén legfeljebb 15-20 paraszt vett részt.

Hétfőn, szeptember 9-én a parasztok zöme már elutazott Budapestről. A fővárosban maradt parasztok főleg „Az ipar a mezőgazdaságért” elnevezésű kiállítást tekintették meg. A kiállítás területén nagyvásárt is rendeztek. Sok paraszt bevásárolt a budapesti üzletekben, annál is inkább, mert 121 vállalat 52 termékfajta árát csökkentette a parasztnapok idejére.

A Budapesten tartózkodó vidéki parasztoknak a lakossági propagandaosztály igyekezett bemutatni a Szovjetunió életét.

Az osztály munkatársai a MAFIRT szovjet filmkölcsonzó szolgálat és a Szojuzekszportfilm munkatársai segítségével ingyenes mozielőadásokat szerveztek Budapest öt filmszínházában („Gazdag menyasszony”, „Fényes út”, „Traktorosok”, „Vidám fiúk”, „Cirkusz”). A parasztok örömmel meglekintették ezeket a filmeket. Az osztály a Parasztszövetséggel kötött megállapodás értelmében a kiállítás területén folyamatosan vetítette „Az új világ egy napja” c. filmet, melyet sok ezer kiállításlátogató paraszt

tekintett meg. A parasztnapok ideje alatt az osztály több mint 6000 példány különféle propagandaanyagot, illetve naponta 20 000 példány „Új Szó”-t osztott szét a parasztok között.

A Városi Színházban, Budapest legnagyobb színházában az osztály két előadást szervezett a parasztok számára: szeptember 8-án Illés Béla alezredes²⁰ tartott előadást „Család és vallás a Szovjetunióban” címmel, szeptember 9-én pedig Kassai Géza,²¹ az „Új Szó” főszerkesztő-helyettese tartott előadást „A dolgozók élete a Szovjetunióban” címmel. Az előadások után a „Kondáslány és a birkapásztor” és a „Volga-Volga” c. filmeket vetítették. Tildy Zoltán köztársasági elnök személyes kérésére és Szviridov altábornagy javaslatára a parasztoknak bemutatták a „Május elsejei díszszemle Moszkvában 1946. május 1-jén” c. dokumentumfilmet. Az előadásoknak és a filmbemutatóknak nagy sikerük volt. Mindkét alkalommal négy-négyezren voltak jelen, a közönségnek kb. egyharmada paraszt volt. Az előadásokról előzetes hirdetés jelent meg valamennyi központi lapban, ezenkívül külön röplapot adtunk ki 10 000 példányban.

Következtetések: A budapesti parasztnapok nem váltották be a független kisgazdapárt vezetőségének, különösen a párt jobbszárnyának reményeit, mivel, egyrészt viszonylag kevés paraszt utazott fel Budapestre, másrészt a fővárosba érkező parasztok rendkívül alacsony fokú politikai aktivitást fejtettek ki, harmadrészt pedig a kisgazdapárt jobboldali elemei nem tudták nyíltan reakciós jellegűvé tenni a parasztnapokat.

1946. szeptember. 12.

Mudrikov alezredes

JEGYZETEK

¹ 1946 júliusára az infláció hihetetlen méreteket öltött. Míg 1945 októberében kereken 4 pengő, 1946 februárjában 800 pengő, április 1-én 20 000 pengő, május elején már félmillió pengő ért annyit, mint 1945 júliusában egy pengő. Sőt 1946. július elején már 50 milliárd pengőnek volt annyi értéke, mint egy évvel korábban egy pengőnek. A forintérték megállapításakor 1 forint négyszázezer quadrillió pengő értékével volt egyenlő.

² Megegyezés szerinti darabbér.

³ A második világháború 21 győztes államának békekonferenciája 1946. július 29-én nyílt meg Párizsban. Többek között a hitleri Németország volt szövetségeseinek (Olaszország, Románia, Bulgária, Magyarország, Finnország) sorsáról s a velük kötendő békeszerződésekről kellett döntenie.

⁴ A Külügyminiszterek Tanácsát a három győztes nagyhatalom (Amerikai Egyesült Államok, Anglia és Szovjetunió) potsdami értekezletén (1945. július 17.–augusztus 2.) hozták létre. E testületnek kellett a legyőzött államokkal kötendő békeszerződések tervezeteit előkészítenie, illetve megszövegeznie. (Vö.: Fülöp Mihály: *A Külügyminiszterek Tanácsa és a magyar békeszerződés*. Budapest, 1992.)

⁵ A miskolci eseményekkel kapcsolatban lásd a kötet 14. sz. dokumentumát.

⁶ 1946. XX. tc.: Egyes villamosművek energiatelepeinek és távvezetékeinek állami tulajdonba vételéről és a villamosenergia-gazdálkodással kapcsolatos egyéb rendelkezésekről. (Vö.: *Két év hatályos jogszabályai 1945–1946*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadó-vállalata. 1947. 87–92. o.)

⁷ Rákosi Mátyás beszéde augusztus 20-án hangzott el. Kovács Béla „válaszát” l. *Kis Újság*, 1946. augusztus 23.

⁸ *Szabad Nép*, 1946. augusztus 26.

⁹ A budapesti parasztnapok – vagy ahogy a kisgazdapárt vezetői nevezték: Országos Magyar Parasztnapok – megszervezését az FKGP minden vezetője szorgalmazta. Sőt, a parasztegység jegyében nemcsak a párt tagjait hívták a rendezvényre, hanem pártállásra való tekintet nélkül „minden becsületes vidéki magyar embert”.

¹⁰ Az FKGP-nek nem volt központi bizottsága. Az előkészítő munkálatokban döntően a Magyar Parasztszövetség vezetői – Vörös Vince, Kiss Sándor, Kiss László, Horváth János stb. – vettek részt, a parasztnapok hivatalos főrendezője pedig B. Szabó István államtitkár volt.

¹¹ Jócsik Lajos nem vett részt a szervezésben, ő nem az FKGP, hanem a Nemzeti Parasztpárt egyik vezetője: a párt Intéző Bizottságának, majd Politikai Bizottságának is tagja.

¹² Helyesen: B. Szabó István államtitkár.

¹³ Helyesen: *Gal Il* (1914–1989) – 1935-től az FKGP tagja, a második világháború előtt és alatt az arany- és ezüstkalászos gazdák tanfolyamait irányította. 1945-től nemzetgyűlési képviselő, tagja a Magyar Parasztszövetség Elnöki Tanácsának, 1949-ben a DÉFOSZ egyik vezetőjévé választják. 1952-től méntelep-vezető, járási népfőnök, minisztériumi főelőadó, majd 1971–1974 között térszelnök. 1974-től nyugdíjas.

¹⁴ Helyesen: *Belső Gyula* (1918–1991) – fiatalon bekapcsolódik a katolikus ifjúsági mozgalomba, 1939-től a KALOT tagja, 1942-ben csatlakozik a Magyar Parasztszövetséghez, 1945-ben lép be az FKGP-be. 1945 novemberétől nemzetgyűlési képviselő. 1947 februárjában az FKGP kizárja, 1947 augusztusában csatlakozik a Demokrata Néppárthoz. 1949 márciusában elmenekül Magyarországról, egy ideig Svájcban él, majd az USA-ban telepszik le.

¹⁵ Helyesen: *Virág József* (1895–1972) – 1941-ben lép az FKGP-be és csatlakozik a Magyar Parasztszövetséghez is. 1945 novemberétől 1947 nyaráig nemzetgyűlési képviselő. Ezután birtokán gazdálkodik, de hamarosan kulákként kerül. A Szerencsi Cukorgyárban helyezkedik el, onnan megy nyugdíjba 1969-ben.

¹⁶ *Veres Péter* (1897–1970) – a Nemzeti Parasztpárt egyik alapítója, 1945-től elnöke. Parlamenti képviselő 1945–1970 között, 1947–1948-ban építési és közmunkaügyi, majd honvédelmi miniszter. 1954–1956 között a Magyar Írók Szövetségének elnöke.

¹⁷ *Sulyok Dezső* (1897–1965) a jogi egyetem elvégzése után ügyvédi vizsgát tesz, majd 1924-ben Pápan ügyvédi irodát nyit. 1935-ben a kormánypárt, a Nemzeti Egység Pártja listáján képviselővé választják, 1937-ben csatlakozik az FKGP-hez. 1943-tól a párt polgári tagozatának elnöke, 1945 nyaratól nemzetgyűlési képviselő. 1945–1947 között a Pénzügyi Központ elnöke. 1946 márciusában kizárják az FKGP-ből, majd megalakítja a Magyar Szabadság Pártot. A párt önfeloszlata (1947. július 21.) után családjával együtt elhagyja az országot. Az Egyesült Államokban telepszik le, jelentős szerepet játszik a magyar politikai emigrációban.

¹⁸ Helyesen: *Kiss Sándor* (1918–1982) – Sárospatakon végzi el a tanítóképzőt 1937-ben, már ott bekapcsolódik az ifjúsági mozgalomba: ő vezeti a Soli Deo Glória diákszövetség helyi szervezetét. 1943–1944-ben Budapesten a Teleki Pál Tudományos Intézet munkatársa, részt vesz az ellenállási mozgalomban. 1945-ben lép be az FKGP-be, augusztustól már a Magyar Parasztszövetség igazgatója és egyben nemzetgyűlési képviselő. 1947-ben az ún. Magyar Közösség-ügyben koholt vádak alapján letartóztatják, 1949-ben szabadul, segéd munkás lesz. 1956 októberében részt vesz az FKGP újjászervezésében. Novemberben elhagyja az országot és az Egyesült Államokban telepszik le. Igen aktív szerepet vállal az emigrációban.

¹⁹ Kővágó József (1913–) – a Ludovika Akadémia elvégzése – 1935 – után gépészmérnöki oklevelet szerez. 1944-ben részt vesz az ellenállási mozgalomban, majd a frontra kerül. 1945 májusától Budapest kisgazdapárti alpolgármestere, decembertől polgármestere. 1945 őszétől nemzetgyűlési képviselő. 1947 nyarán – Nagy Ferenc miniszterelnök távozása után – lemond polgármesteri állásáról és visszavonul a politikai élettől. 1950 májusában koholt vádak alapján életfogytiglani börtönrre ítélik, 1956 szeptemberében szabadul. A forradalom idején részt vesz az FKGP újjászervezésében és ismét a főváros polgármesterévé választják. 1956. november végén elhagyja az országot, és az USA-ban telepszik le. Jelentős szerepe van az 1956-os emigrációban.

²⁰ Illés Béla (1895–1974) – 1916-ban szerez jogi diplomát, az 1918–1919-es forradalom és tanácsköztársaság után emigrál és 1923-ban a Szovjetunióban telepszik le. Önkéntesként részt vesz a második világháborúban. A szovjet hadsereggel érkezik haza. 1949-ben szerel le alezredesti rangban, az Írószövetség elnöke lesz. 1950–1956 között az *Irodalmi Újság* főszerkesztője. Irodalmi munkásságáért kétszer tüntetik ki Kossuth-díjjal.

²¹ Kassai Géza (1894–1961) – 1932-ben emigrál a Szovjetunióba, s attól kezdve a Komintern felelős politikai munkatársa. 1944 végén a szovjet hadsereggel tér haza, a *Magyar Újságot* és az *Új Szót* szerkeszti. 1949-ben az MDP KV osztályvezetője, 1953–1956 között a Lenin Intézet igazgatója. 1957-től haláláig az MSZMP KB Pártfőiskolájának igazgatója.

TITKOS JELENTÉS AZ 1946. SZEPTEMBERI MAGYARORSZÁGI ESEMÉNYEKRŐL

Titkos
85/34. sz.

*Információs jelentés
a magyarországi helyzetről
és a lakosság körében végzett politikai munkáról*

Szeptemberben a magyar ipar valamivel jobb eredményt ért el, mint augusztusban. Nőtt a főleg szovjet nyersanyagból dolgozó textilipar, az olaj-, a szén-, a vegyipar, az elektrotechnikai ipar és néhány más iparág termelése.

Az ipar további fejlődésének útjában továbbra is jelentős akadályt képez a nyers- és a segédanyagok hiánya. A hivatalos magyar adatok szerint a nehézipar kapacitása jelenleg 60–66 százalékban van kihasználva. A nehézipar kapacitásának kihasználására hátrányosan hatott az, hogy csökkentek az állami megrendelések, mivel augusztus 1-jétől csökkentek a Szovjetunióba irányuló jóvátételi szállítások.

A magyar kormány megpróbálja élénkíteni és javítani az ipar munkáját. Ebből a célból intézkedéseket foganatosít a külkereskedelmi kapcsolatok bővítése érdekében, rövid lejáratú hiteleket nyújt, egyebek közt ahhoz is, hogy a gyárakat és üzemeket átszervezzék a háború utáni körülményekhez igazítva. Szeptemberben a gyárosok csupán rekonstruk-

cióra 40 millió forint hitelt kaptak. De augusztus–szeptember folyamán a magyar kormány nem ért el számottevő sikereket a nehézipar terén, mégpedig főleg a vállalkozók szabotázsja miatt, akik – gyakorta politikai megfontolásokból – nem kívánják a gazdaság gyors újráépítését.

A városokban és az iparvidékeken javult az élelmiszeri helyzet. Az élelmiszerek, különösen a gyorsan romló élelmiszerek ára csökkent, mivel nagy a felhozatal faluról. Csökkentek az iparcikkárak is, noha egészében véve a mezőgazdasági termékek árához képest még nagyon magas szinten állnak. Az általános árcsökkenés hatására szeptemberben csökkent a létfenntartási költségek indexe.

A legkedvezőtlenebb jelenségek a magyar pénzügyek területén mutatkoznak. Szeptember 30-i adatok szerint a bankjegyforgalom elérte a 606 578 860 forintot (augusztus 31-én 365,6 millió forint volt). Ebből csak 142 millió forint került annak következtében forgalomba, hogy az állam aranyat, devizát és külföldi valutát vásárolt a lakosságtól.

A papírpénz zömét az állami költségvetés deficitjének fedezésére bocsátották forgalomba. Szeptember 23-i adat szerint az állami költségvetés hiánya nem egészen két hónap alatt (augusztus és szeptember) 317 millió forinttra nőtt, 17 millió forinttal több annál az összegnél, amelyet a pénzreform alapján a Nemzeti Bank az államnak nyújtandó hitelként előirányzott. Különösen szeptemberben nőttek meg a kiadások: augusztusban 145,9 millió forintot tettek ki, szeptemberben pedig 23-ig 249,2 millió forintot, és 17,2 millió forinttal lépték túl a szeptemberi előirányzatot. Szeptemberben tehát nagy túlköltekezés várható a tervvel és a bevételekkel szemben (szeptemberben 23 nap alatt a bevételek összege 83,7 millió forint volt). A magyar kormány óriási összegeket költ (terven felül) a közigazgatási apparátus fenntartására, az állami vállalatok (köztük a veszteségesen dolgozó szénbányák), a megyék és a városok dotálására, valamint más célokra.

Ha a magyar kormány a következő egy-másfél hónap folyamán nem csökkenti nagymértékben a kiadásokat, mégpedig elsősorban a közigazgatási apparátus fenntartására fordított összegeket, és nem teremti meg a költségvetés egyensúlyát, Magyarországon az újabb infláció elkerülhetetlen lesz.

A reakciós elemek már most is igyekeznek úgy feltüntetni az újabb inflációt, mint annak elkerülhetetlen következményét, hogy Magyarország teljesíti nemzetközi kötelezettségeit (fedezi a SZEB fenntartásának költségeit, fizeti a jóvátételt, a megszálló hadsereg eltartásának költségeit stb.).¹ A magyar költségvetés elemzése azt mutatja, hogy Magyarország nem az állítólag magas jóvátételi fizetések következtében tart újabb infláció felé. A magyar költségvetésben a nemzetközi kötelezettségekkel kapcsolatos kiadásokat az egész kiadási rész 30 százalékára tervezték. Szeptember 15-i adatok szerint Magyarországnak a nemzetközi kötelezettségekkel kapcsolatos kiadásai másfél hónap alatt 108,3 millió forintot tettek ki: ebből ipari jóvátétel 76 485 000 forint, a SZEB fenntartása 7 678 000 forint, a Vörös Hadsereg élelmezése 6 938 000 forint, készpénzben adtak át a Vörös Hadsereg pénzügyi szerveinek 9 millió forintot (a személyi állomány javadalmazására és különféle kiadásokra).

Magyarország tehát nem azért tart újabb infláció felé, mert teljesíti az állítólag erejét meghaladó nemzetközi fizetési kötelezettségeit, hanem azért, mert a magyar pénzügyminisztérium és a magyar kormány semmilyen hathatós intézkedést nem foganatosít az állami költségvetés rendbetétele érdekében. Magyarország csak abban az esetben kerülheti el az újabb inflációt, ha nagymértékben csökkenti az összes kiadást, és ha a bányák meg más állami vállalatok, amelyek a háború előtt jövedelmezők voltak, újból veszteség nélkül kezdenek dolgozni. Azt a kérdést, hogy lesz-e infláció Magyarországon, vagy nem, a legközelebbi hónapok elkeseredett harca fogja eldönteni, mivel Magyarországon vannak olyan jelentékeny kapitalista körök, amelyeknek közvetlen érdekük fűződik ahhoz, hogy Magyarországon infláció legyen. E körök ügynökei nemcsak a kisgazdapártban és a közigazgatási apparátusban, hanem a kormányban is ott vannak.

A közellátási helyzet javulásának és az árak csökkenésének köszönhetően szeptemberben kétségtelenül javult a munkások hangulata. A Magyar Közgazdaságtudományi Intézet adatai szerint augusztus végén a fémfeldolgozó ipari munkások heti bére a következő volt:

1. Magas képzettségű szakmunkás, 75,84 forint
2. Közepes képzettségű szakmunkás, 64,00 forint
3. Segédmunkás, 55,20 forint

Az ugyanilyen kategóriájú munkások 1939 augusztusi béréhez viszonyítva e hetibér reálértéke százalékban kifejezve a következő volt:

1. Magas képzettségű szakmunkás, 52%
2. Közepes képzettségű szakmunkás, 54,2%
3. Segédmunkás, 67,5%

Az is kétségtelen, hogy a munkások szeptemberi fizetése reálérték szerint jóval meghaladja azt a fizetést, amelyet a munkások az infláció időszakában kaptak.

A parasztság körében továbbra is nagy az elégedetlenség amiatt, hogy magasak az iparcikkárak, és alacsony a mezőgazdasági termékek, különösen a baromfi és a zöldségfélék ára; melyek nagy mennyiségben kerülnek piacra.

Szeptemberben erősödött a baloldali pártok befolyása a széles néprétegek, különösen a munkásosztály körében. Fokozódott a dolgozó lakosság érdeklődése és rokonszenve a Szovjetunió iránt. Óriási hatást tett valamennyi néprétegre, különösen a munkásokra az az interjú, amelyet Sztálin elvtárs adott a „Sunday Times” tudósítójának. Sztálin elvtárs válaszai megnyugtatóan hatottak a lakosságra, és megnehezítették hogy a reakciós elemek tovább folytassák azt a propagandát, mely szerint a közeljövőben állítólag elkerülhetetlen lesz a háború a Szovjetunió és az angolszász hatalmak között.

A magyar újságok figyelmének középpontjában a párizsi konferencia állt. A magyar értelmiségre rendkívül nyomasztóan hatott Visinszkij² elvtárs felszólalása, amelyben támogatta Csehszlovákia követeléseit.³ Nyilvános felszólalásában újságokban, magánbeszélgetésekben gyakran hallatszottak olyan megjegyzések, hogy „nekünk, magyaroknak, nincsenek barátaink”, „egyedül vagyunk” stb., ugyanakkor az értelmiség, különösen a budapesti értelmiség körében erősödött a propaganda amellett, hogy az országnak

a Nyugat felé, az angolszász hatalmak felé kell orientálódnia, mert csak ők tudják megakadályozni a szlovákiai magyarok kérdésének Magyarországra nézve kedvezőtlen megoldását, és csak tőlük kaphat Magyarország gazdasági támogatást.

Az értelmiség körében az efféle hangulat erősödését elősegítette az az újabb jegyzék, amelyet az amerikai kormány szeptember 21-én intézett a szovjet kormányhoz Magyarországi gazdasági helyzetéről, s amelyet valamennyi központi magyar lap közölt.⁴

Az ország életében igen fontos politikai esemény volt a Magyar Kommunista Párt szeptember 28. és október 14. között tartott III. kongresszusa. A kongresszus munkájában részt vett a szociáldemokrata párt küldöttsége. A kongresszus annak jegyében végezte munkáját, hogy a két párt egységben harcol a kisgazdapárt jobboldali elemei ellen, az ország további demokratizálásáért.

A kongresszus a magyar néphez intézett felhívásában hangsúlyozta, hogy a Magyar Kommunista Párt a dolgozó lakosság összes demokratikus elemeivel együtt harcol a magyarországi népi demokrácia megvalósításáért.

A kommunista párt kongresszusának fő határozatait a szociáldemokrata párt és a Nemzeti Parasztpárt baloldali része helyesléssel fogadta. A kisgazdapárt vezetőségének politikai bizottsága kijelentette, hogy a kommunista párt néphez intézett felhívásának fő pontjaival a kisgazdapárt központi vezetősége is egyetért, és ezért a felhívás tartalmát alapul lehet venni a közös, koalíciós kormányprogram kidolgozásakor.⁵

V. Mudrikov alezredes [saját kezű aláírás]

a Középső Hadseregcsoport Politikai

Csoportfőnöksége 7. Osztályának főnöke

1946. október 10.

Az irat előre nyomtatott fedőlapján a fejléc szövege: „Középső Hadseregcsoport Politikai Csoportfőnöksége. 7. osztály.” A fejlécen kézírással: „Irattárba!, 0215, 1946. X. 10”; két olvashatatlan aláírás; mellette bélyegző a következő szöveggel: „SZK(b)P SZI KB TECHN. TITK., Visszaküldendő az irattári-ellenőrzési osztályra”; a bélyegzőbe bejegyzett iratszám: 77642/29, rajta felülbélyegzés: „Állományból törölve”.

Az irat végén gépírással megjegyzés: „Készült 10 pld.-ban; ügyintéző: Pavlov; 175 sz.”

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 125.

JEGYZETEK

¹ Az említett „nemzetközi kötelezettségek” az 1945. január 20-án aláírt fegyverszüneti egyezmény megfelelő előírásaiból, illetve rendelkezéseiből következtek.

² Visinszkij, A. Ja. (1883–1954) – jogász, egyetemi tanár, akadémikus. 1903 és 1920 között a szociáldemokrata mozgalom mensevik, majd bolsevik irányzatához tartozik. Az 1920-as évek

második felében az oktatásban és tudományszervezésben működik. Rövid ideig a moszkvai egyetem rektora. Főügyészi minőségében a sztálini koncepciók perék egyik kulcsszereplője. 1940-től külügyi népbiztoshelyettes, a háború után a Szovjetunió ENSZ képviselője, 1949-ben külügyminiszter lesz. Sztálin halálát követően „visszaminősül” külügyminiszterhelyettesé.

³ A párizsi békekonferencián Csehszlovákia bejelentette, hogy igényt tart öt magyar községre Pozsonnyal szemben, a Duna jobb partján: Bezenye, Rajka, Dunacsúny, Oroszvár és Horvátjáfalu, valamint az 1946. február 27-én aláírt csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezményben megállapított kontingensen felül egyoldalúan telepít ki Csehszlovákiából 200 000 magyart. Visinszkij szovjet külügyminiszter-helyettes 1946. augusztus 15-i felszólalásában „alapos tanulmányozásra és támogatásra méltónak” ítélte ezeket a követeléseket, majd szeptember 20-i, újabb felszólalásában teljes mértékben igazságosnak minősítette Csehszlovákia álláspontját és csodálkozását fejezte ki, hogy a magyar kormány miért nem akarja befogadni a „nemzet szerves részét képező 200000 fős magyar nemzetiségű lakosságot”. (Vö.: Balogh Sándor: *Magyarország külpolitikája 1945–1950*. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1988. 221–239. o.)

⁴ *Szabad Nép*, 1946. szeptember 23.

⁵ Nagy Ferenc pártelnök és miniszterelnök a következőket mondotta: „Ez a kongresszus olyan építő szellemben, konstruktív formában folyt le, hogy az utána kiadott deklarációt néhány szó megváltoztatásával a Független Kisgazdapárt is egyetértéssel fogadhatja.” (*Kis Újság*, 1946. október 5.).

TITKOS JELENTÉS AZ 1946. OKTÓBERI MAGYARORSZÁGI ESEMÉNYEKRŐL

Titkos
92/37. sz.

*Információs jelentés
a magyarországi helyzetről
és a lakosság körében végzett politikai munkáról*

Októberben a magyar ipar munkájában lényeges javulás nem volt észlelhető.

Valamelyest növekedett a szénkitermelés. Október 2-án a szénbányák 2100 vagon szenet adtak az országnak, október közepére pedig a napi szénkitermelés elérte a 2400 vagon. A többi iparág termelése előzetes adatok szerint a szeptemberi szinten maradt, illetve egyes esetekben valamelyest még csökkent is.

A Magyar Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint a magyar gyáripár jelenleg 443 000 munkást tudna foglalkoztatni, ténylegesen viszont csak 265 100 munkás dolgozik, vagyis, más szóval, a magyar gyáripár termelési lehetőségeinek kihasználása mindössze 59,8 százalékos.

A kapacitás kihasználása az elektrotechnikai iparban a legjobb (100 százalékos). A második helyen a vegyipar áll (94,2 százalék), a harmadik helyen a textilipar (68,6

ст. 20.
10.11.46

Гусов

СЕКРЕТНО

16

Экз. № 2

29

ПОЛИТИЧЕСКОЕ УПРАВЛЕНИЕ
Центральной Группы Войск.

85151 *258*

7-й отдел

ИНФОРМАЦИОННАЯ СВОДКА

№ 02/37

о положении в

Венгрии

и политической работе среди населения

5 ноября 1946 года

Морозов
02.11.46

В. Кошман
12.11.46

В. Кошман
02.11.46
Морозов
02.11.46
20.11.46

A Budapestről küldött információs jelentések előre nyomtatott fedőlapja

százalék). A nehéziparban (fémfeldolgozó iparban, gépiparban stb.) a kapacitás kihasználása mindössze 59,4 százalék, annak ellenére, hogy késztermékeinek több mint felét a Szovjetunió veszi át jóvátétel fejében.

Az ipari termelőkapacitás kihasználatlanságát, illetve jelenlegi részleges lekötöttségét az okozza, hogy továbbra sincs elegendő nyersanyag és segédanyag.

Magyarország külkereskedelmi volumene augusztus-október folyamán növekedett. Magyarország kokszt, vasércet, magnezitet, rönkfát, kőszót, cukrot, bányászati segédanyagokat és más árukat importált, illetve benzint, különféle olajokat, bort, friss gyümölcsöt, szentet és más árukat exportált. Importja a Szovjetunióból, Csehszlovákiából, Lengyelországból, Romániából, Svédországból, Ausztriából és Svájból származik, exportja pedig a Szovjetunióba, Csehszlovákiába, Lengyelországba, Svájcba, Ausztriába, Jugoszláviába, Svédországba, Dániába, Nagy-Britanniába irányult. A külkereskedelem azonban még nem ért el olyan mértéket, hogy érdemben ki tudná elégíteni a magyar ipar nyersanyagszükségletét.

Az ipar lanyha fejlődési üteme miatt az utóbbi hónapokban nőtt a munkanélküliség, különösen a városokban. A Szakszervezetek Központi Tanácsának adatai szerint Magyarországon ma 200–250 ezer munkanélküli van. A munkanélküliség növekvő tendenciájú, mivel sok vállalkozó forgóeszköz- és megrendeléshiány ürügyével igyekszik csökkenteni a munkáslétszámot. A Szakszervezetek Országos Tanácsa kategorikusan állást foglalt a munkások elbocsátása ellen, és azt ajánlotta, hogy végszükség esetén térjenek át a 40 órás munkahétre. A kormány kötelezte a Nemzeti Bankot, hogy bizonyos magyar nagyvállalatokat (MÁVAG, Ganz stb.) a termelés korábbi szintjének fenntartásához és folytatásához szükséges mértékben lássa el hitellel az elbocsátások elkerülése érdekében.

Az őszi vetés sikeresen halad az országban. A közellátási minisztérium adatai szerint 1945/46-ban gabonafélékkel (búzával, rozssal, árpával és zabbal) 4 106 000 holdat vetettek be, az 1946/47-es évben pedig a terv szerint 5 100 000 holdat kell bevetni. A kukorica vetésterülete a terv szerint 2 100 000 hold, a burgonyáé 550 000 hold, a cukorrépáé 120 000 hold, a napraforgóé 700 000 hold.

Összegezték a szüret eredményeit. A földművelésügyi minisztérium adatai szerint az idei bortermés legalább 4 millió hektoliter lesz. Mivel a borexportálását nem szervezték meg, azzal számolnak, hogy az országban belül nagymértékben esik a bor ára, és alacsony szinten marad.

Országszerte jelentősen nőtt a baromfi- és a sertésállomány, több megyében elérte a háború előtti szintet. E tekintetben jellemző a Szolnok megyei vezetőségnek a kormányhoz eljuttatott azon kérése, hogy engedélyezzék a megyében a sertésvágást, mivel a sertésállomány már meghaladja a háború előtti szintet.

A Magyar Nemzeti Bank adatai szerint a forgalomban levő bankjegyek mennyisége október 1-jétől 15-ig 113 millió forinttal nőtt. A Gazdasági Főtanács határozata értelmében október végéig 901,6 millió forintra növelhető a bankjegyforgalom. Ebből az összegből körülbelül 400 milliót fordítanak az állami költségvetés hiányának fedezésére, mintegy 150 millió forintot arany és külföldi valuta vásárlására, a többit az iparnak és a mezőgazdaságnak nyújtandó hitelekre.

Kétségtelen, hogy ilyen nagy mennyiségű papírpénz ilyen rövid idő (három hónap) alatt történt kibocsátása szükségképpen hátrányosan hat az árakra és az áruforgalomra. A legkompetensebb szakemberek egyetértének abban, hogyha az ipari termelés mostani szintje mellett egymilliárd forintnál többet bocsátanak forgalomba, Magyarországon elkezdődik a forint gyors értéktelenedése, vagyis elkezdődik az infláció annak minden következményével.

Magyarország nagyon gyorsan halad újabb infláció felé, és az inflációt nem lehet elkerülni, ha novemberben, végső esetben decemberben nem teremtik meg a költségvetés egyensúlyát, és nem hagynak fel azzal a gyakorlattal, hogy a bankóprés működtetésével biztosítják az iparnak nyújtott rendkívüli hiteleket. Ismeretes, hogy a magyar ipar lassú fejlődésének egyik legfőbb oka a kapitalisták jelentékeny rétegeinek szabotázsja. A vállalkozók nem hajlandók saját tőkéjüket fektetni vállalataikba, hanem az államtól követelnek hiteleket a gyárak újjáépítéséhez és a munka megszervezéséhez. A sajtóban egyre-másra azt híresztelik, hogy jelentős állami hitelek nélkül lehetetlen az iparvállalatok további munkája. További papírpénz-kibocsátást szorgalmaznak, hogy a gazdaság bőségesen el legyen látva hitelekkel.

Ebben a tekintetben érdeklődésre tarthat számot Fodor Oszkár „Bankjegykibocsátás és hitelpolitika” című cikke, amely október 7-én jelent meg a „Magyar Nemzet”-ben, a nagytőkéseknek és a kisgazdapárt reakciós, jobboldali köreinek lapjában. A szerző azt bizonygatja, hogy Magyarország népgazdaságára nézve egyáltalán nem jelent veszélyt a mintegy 1600 millió forint kibocsátása, és hogy az így előteremtett pénzt az ipar hitelezésére lehet fordítani. Fodor Oszkár azoknak a reakciós nagytőkéseknek az álláspontját fejezi ki és védelmezi, akik – főleg politikai megfontolásokból – újabb inflációt akarnak előidézni Magyarországon.

Rácz Jenő, a kisgazdapárt tagja,¹ a magyar kormány mostani pénzügyminisztere különösen buzgón igyekszik közvetíteni a nagytőke politikáját, amely infláció felé viszi Magyarországot. A nyilvánosság előtt kijelentette (l. „Képes Figyelő” október 17-i sz.), hogy az infláció idején a vállalatok (azaz a kapitalisták) állítólag elvesztették minden tőkéjüket, és nagy hitelek – elsősorban a Nemzeti Bank által nyújtott hitelek – nélkül nem tudnak működni. Rácz Jenő gyakorlati tevékenységében kitartóan igyekszik teljesíteni a nagytőkések azon követelését, hogy az állam bőségesen adjon hitelt az iparnak. Ugyancsak ő az egyik híve annak az álláspontnak, hogy egymilliárd forintnál jóval többet is forgalomba lehet bocsátani.

Októberben Magyarország politikai életére a kormánykoalíció pártjai közti viszony éleződése volt jellemző. Ez az éleződés már szeptember második felében jól láthatóan megmutatkozott. A kommunista párt szeptember végén és október elején tartott III. kongresszusa nem csillapította a fellángolt harcot, hanem épp ellenkezőleg, még jobban kiélezte.

Október 18-án a Baloldali Blokk pártjainak képviselői memorandumot nyújtottak át Nagy Ferenc miniszterelnöknek, a kisgazdapárt vezetőjének, amelyben kifejtették a Baloldali Blokknak a kisgazdapárt vezetőségével szemben támasztott követeléseit. A

memorandum szerint a koalíció válságának megszüntetése és a kormány normális munkakörülményeinek megteremtése céljából a Baloldali Blokk egyebek között a következő intézkedéseket tartja szükségesnek: az iparcikkárak 25 százalékos csökkentését, az üzemi bizottságok jogkörének bővítését, a vegyipari vállalatok és a nagy mezőgazdasági gépgyárak államosítását, a nagy malmok államosítását és a kisebb malmok önkormányzati ellenőrzés alá helyezését, a bankok állami ellenőrzés alá helyezését, a választójogi törvény módosítását, a reakciók és a fasiszták választójogának ideiglenes szüneteltetését. A memorandum továbbá leszögezi, hogy a kisgazdapárt köteles a Baloldali Blokkal együtt harcolni a reakció, a reakciós jobbszárny ellen, és hogy csak „a reakciós jobbszárny elleni közös harc révén lehet megoldani a koalíció válságát, egyesíteni a demokrácia összes egészséges erőit, és megteremteni a kormányzás állandó demokratikus alapját”.²

Október 22-én a kisgazdapárt vezetősége válaszolt a Baloldali Blokk október 18-i memorandumára.³ A válaszban kijelentette, hogy hajlandó elfogadni a memorandumban megfogalmazott több (másodrendű) követelést, de nem fogad el olyan követeléseket, mint a választójogi törvény módosítása, a malmok, a vegyipar államosítása stb. A kisgazdapárt vezetősége ugyanakkor követelte, hogy a Baloldali Blokk pártjai egyezzenek bele a Parasztszövetség szakszervezetté alakításába és a munkásszakszervezetekkel egyenlő jogokkal való felruházásba, a népbíróságok felszámolásába, az egyház és a földreform által megkárosított személyek anyagi támogatásába stb. A kisgazdapárt válasza nyilvánvalóan nem volt kielégítő, és reakciós jellegű volt. Még tovább fokozta a politikai helyzet feszültségét. A válasz átvétele után a kisgazdapárt vezetősége és a Baloldali Blokk vezetősége között tárgyalások kezdődtek, amelyek még most is tartanak.⁴

Kétségtelen, hogy a harc éleződése elősegíti a magyar demokrácia és a reakció erőinek további polarizálódását.

A demokrácia erői a kommunista pártot, a szociáldemokrata pártot és a Nemzeti Parasztpártot magába foglaló Baloldali Blokk körül tömörülnek. A Baloldali Blokk nyíltan kijelentette, hogy célja a népi demokrácia megvalósítása Magyarországon.

A reakció erői a kisgazdapárt jobboldali elemei és a velük szoros kapcsolatban álló Magyar Szabadságpárt körül tömörülnek. A kisgazdapárt jobboldali elemeihez vonzódnak a szociáldemokrata párt jobboldali elemei (Peyer csoportja) és a Nemzeti Parasztpárt jobboldali elemei (Kovács Imre csoportja). Ezek a csoportok arról tárgyalnak egymással, hogy egységes blokkot alakítanak, amely harcol majd a kommunisták ellen, és felbomlasztja a Baloldali Blokkot.

Október 20-án Békés városban a kisgazdapárt megalakulásának 16. évfordulója alkalmával nagygyűlést tartottak, amelyen megjelentek a kisgazdapárt tekintélyes képviselői. A gyűlésen nagy beszédet mondott Nagy Ferenc. Beszédében ismertette a kisgazdapárt új programját, amelynek kidolgozása folyamatban van, és amelyet a közeli jövőben hoznak nyilvánosságra. Nagy Ferenc kijelentette, hogy ő és pártja szilárdan a magántulajdon alapján áll, és senkinek sem fogja megengedni, hogy ezt az elvi alapot megingassa. A kisgazdapárt szavatolja a vállalatok és a tőkebefektetések bizton-

ságát. „További államosítások csak abban az esetben lehetségesek – mondta –, ha az egész magyar nép érdekeit szolgálják.” Nagy Ferenc beszéde⁵ (a kisgazdapárt válasza a Baloldali Blokk memorandumára) arról tanúskodik, hogy a kisgazdapártban egyre inkább a jobboldali elemek jutnak vezető szerephez, és hogy Nagy Ferenc az utóbbi két hónap alatt jelentősen közeledett ezekhez az elemekhez.

Nagy Ferenc békési beszéde egyúttal a burzsoá elemek válasza volt a kommunista párt III. kongresszusának programpontjaira, amelyek arra szólítják fel a tömegeket, hogy harcoljanak a népi demokráciáért a szocializmus felé való továbbhaladás érdekében.

1946. november 5.

Mudrikov [saját kezű aláírás]
a Középső Hadseregcsoporthoz Politikai
Csoportfőnökség 7. Osztályának főnöke

Az irat nyomtatott fedőlapján a fejléc szövege: „Középső Hadseregcsoporthoz Politikai Csoportfőnökség 7. Osztály”. A fejlécen kézírással: „Iráttárba!”, 1946. XI. 10.; Szuszlov et.-nak”; mellette bélyegző a következő szöveggel: „SZK(b)P KB SZI TECHN. TITK., Visszaküldendő az irattári-ellenőrzési osztályra”; a bélyegzőbe bejegyzett iratszám és dátum: 85 151, d. 56; 1946. XI. 15.

A fedőlap alján ugyancsak kézírással: Korotkevics, 1946. XI. 22.; D. Kraminov 1946. XI. 22. „Iráttárba. Az anyag felhasználva”, Korotkevics [saját kezű aláírás], más olvashatatlan aláírások; 1947. IV. 26. A szövegben utólagos kiemelések, kézzel aláhúzva. Az irat végén gépirásos megjegyzés: „Készült 10 pld.-ban; ügyintéző: Fridljand; 1946. XI. [?]. A jelentéshez csatolva: „A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 29. évfordulójának megünneplése Magyarországon” – lásd alább, a 6. jegyzetben.

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 125.

JEGYZETEK

¹ *Rácz Jenő* (1907–1981) – 1934-től a Külkereskedelmi Hivatal tisztviselője, majd 1939-től miniszteri titkár a kereskedelem- és szövetkezetügyi minisztériumban, 1944-ben mint miniszteri tanácsos a földművelésügyi minisztériumban dolgozik. Az FKGP-be 1939-ben lép be. A Nagy Ferenc-kormány pénzügyminisztere 1946 augusztusától 1947 márciusáig, közben 1947 márciusában és áprilisában ideiglenesen építés- és közmunkügyi miniszter is.

² *Szabad Nép*, 1946. október 19.

³ *Kis Újság*, 1946. október 29. A hivatalos választ október 23-án fogalmazták meg, nem október 22-én: a párt sajtója ezt közölte.

⁴ A pártközi tanácskozások 1945. november 15-én fejeződtek be. A partnerek megállapodtak az ipari árak leszállításáról, a földadó rendezéséről, a nagymalmok kényszerértékesítéséről, a kereskedői haszonkulcs csökkentéséről és a bankok állami ellenőrzéséről. Nem sikerült viszont előrelépni a további államosítások kérdésében.

⁵ Kis Újság, 1946. október 22.

⁶ A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 29. évfordulójának megünneplése Magyarországon.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 29. évfordulójáról a magyar lakosság széles körben megemlékezett mind Magyarország fővárosában, mind a vidéki városokban. A Magyar–Szovjet Művelődési Társaság helyi csoportjai országszerte gyűléseket, ünnepi üléseket, előadásokat, fáklyás felvonulásokat stb. szerveztek az októberi forradalom évfordulója tiszteletére. A katonai helyőrség-parancsnokok, akik megfelelő instrukciókat kaptak, a Művelődési Társaság helyi csoportjainak segítséget nyújtottak az ünnep rendezvények lebonyolításához. A kommunista párt és a szociáldemokrata párt központi vezető szervei felhívták az alapszervezeteket, hogy közösen emlékezzenek meg az októberi ünnepről. Számos városban a nemzeti bizottságok is tevékenyen részt vettek az októberi forradalom évfordulójának megünneplésében.

November 6-án este a budapesti Operaházban ünnepi ülést tartottak az évforduló alkalmával. Az ülést a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság és a magyar kormány szervezte. Az ülésen jelen voltak Tildy Zoltán, a Magyar Köztársaság elnöke, Nagy Ferenc miniszterelnök, Szviridov altábornagy, a magyarországi SZEB elnökének helyettese és a SZEB néhány más vezető munkatársa, az angol, az amerikai és a jugoszláv misszió tagjai, Puskin, a Szovjetunió budapesti követe, a magyar kormány tagjai, a politikai pártok vezetői, írók, újságírók és a magyar közélet más képviselői. Az ülést Szent-Györgyi Albert professzor, a nagy tekintélyű magyar tudós nyitotta meg. Az októberi forradalomról Nagy Ferenc miniszterelnök tartott előadást. A zárószót Ruzsnyák professzor, a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság elnöke tartotta. A megjelentek nagy lelkesedéssel fogadták el a Sztálin, Svernyik, Molotov és Vorosilov elvtársnak küldött üdvözlő táviratokat. Az ünnepi részt nagy műsor követte, amelynek keretében orosz klasszikus és szovjet zeneművek hangzottak el.

November 7-én Szviridov altábornagy és Puskin nagykövet ünnepi fogadást adott a Britannia Szállóban. A fogadáson megjelentek Tildy Zoltán köztársasági elnök, Nagy Ferenc miniszterelnök, a kormány tagjai, a politikai pártok vezetői, tekintélyes közéleti személyiségek, a külföldi missziók tagjai.

Budapestnek csaknem valamennyi kerületében és elővárosában ünnepi együttes üléseket tartottak a kommunista és a szociáldemokrata párt szervezésében. A legtöbb érdeklődő azon az ünnepi ülésen jelent meg, amelyet a VI. kerület pártszervezetei rendeztek a Zeneakadémián.

A csepeli munkások az évforduló előtt kivonultak a Vörös Hadsereg elesett katonáinak temetőjébe. A felvonuláson több mint 3000-en vettek részt. Este a csepeli munkásklubban népes hallgatóság részvételével ünnepi ülést tartottak, amelyen Zamercev vezérőrnagy, Budapest katonai helyőrség-parancsnoka, majd a szociáldemokrata párt és a kommunista párt képviselői méltatták az októberi forradalom évfordulójának jelentőségét. A beszédek elhangzása után a közönség megtekintette a műkedvelő munkások műsorát.

Szegeden november 6-án a városháza tanácstermében ünnepi ülést tartottak az évforduló alkalmával. Az ülésen megjelentek a politikai pártok helyi szervezeteinek vezetői, valamint a helyi hatalmi szervek és a katonai helyőrség-parancsnokság képviselői. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom eseményeiről és jelentőségéről terjedelmes előadást olvasott fel dr. Antalffy György, a polgármester helyettese.

Debrecenben az ünnepség azzal kezdődött, hogy megkoszorúzták a városért vívott harcokban elesett szovjet közkatonák és tisztek emlékműveit. Az ünnepi felvonuláson több mint 3000 ember vett részt. November 6-án este a helyi színházban ünnepi ülést tartottak, amelyen több mint 2000-en vettek részt. Az egybegyűlte a szovjet állam vezetőinek küldött üdvözlő táviratokat fogadtak el.

Nyíregyházán november 6-án nagygyűlést tartottak, amelyen sok helybeli lakos, s köztük sok középiskolai tanuló vett részt.

A gyűlésen Fazekas polgármester és a katonai helyőrség-parancsnok mondott beszédet. Este a város közeleli személyiségeinek részvételével ünnepi ülést tartottak, amelyen felszólaltak valamennyi politikai párt képviselői, köztük a kisgazdapárt helyi szervezetének képviselője is.

Szombathelyen a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság nevében szervezték a gyűlést és az ünnepi ülést. Az ülésen Vas Safrankó, a megye főispánja és Tokarjov alezredes, a katonai helyőrség-parancsnok helyettese tartott előadást az októberi forradalom évfordulójáról. Este a szociáldemokrata párt klubjában a városi közeleli személyiségek tartottak ünnepi ülést.

November 7-én és 8-án a szombathelyi filmszínházban bemutatták a „Lenin Októberben” című filmet magyar feliratozással. A két nap alatt 2500-an nézték meg a filmet.

Hasonló gyűléseket és ünnepi üléseket tartottak Székesfehérváron, Karcagon, Győrben, Kecskeméten, Miskolcon, Pécsen stb. Karcagon november 7-ét munkaszüneti napnak nyilvánították. Este nagy fátylás felvonulást rendeztek a városban. Budapesten és a vidék filmszínházai az ünnep napjaiban sok szovjet filmet játszottak. Például Kecskeméten az ünnep előtt és alatt 7 szovjet filmet mutattak be.

A budapesti rádió számos adását szentelte a Nagy Októberi Szocialista Forradalom évfordulójának. November 5-én a rádióban előadás hangzott el az októberi forradalom történetéről. November 6-án a rádió közvetítette az operaházi ünnepi ülést és műsort. November 7-én három rádióműsor foglalkozott az októberi forradalom évfordulójával, a többi közt szovjet zeneművekből összeállított hangverseny.

A Pcsf. 7. osztályának a magyar lakosság körében tevékenykedő alosztálya az októberi ünnepre és az ünnep alatt kiadta, és nagyrészt a magyar lakosság körében terjesztette a következő anyagokat: „A szovjet ifjúság” című brosúrát 40 000 példányban, „A szovjet demokrácia – a legmagasabb típusú demokrácia” című brosúrát 20 000 példányban, „A Szovjetunió és a nemzetközi együttműködés” című brosúrát (Molotov et. beszédével) 30 000 példányban, a „Sztálin két interjúja aktuális kérdésekről” című brosúrát 50 000 példányban, a „Zsdanov előadása a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 29. évfordulójáról” című brosúrát 30 000 példányban.

Az alosztály lektorai számos előadást tartottak az októberi forradalomról Budapest munkásai számára, főleg a szovjet üzemekben. November 4–10-e folyamán előadásokat tartottak 7 nagyüzemben, ebből öt szovjet üzemben („Magyar optika”, Gumigyár, Soroksári úti Textilgyár, Kábelgyár, „Pamut” Textilgyár). Az előadásokat több mint 3000-en hallgatták meg. A munkások számára levetítették a „Lenin 1918-ban”, „Az új világ egy napja”, „Cirkusz”, „Cskalov” című filmeket. A „Magyar optika” gyárban és a textilgyárakban az előadás és a filmvetítés után a működő munkások adtak műsort.

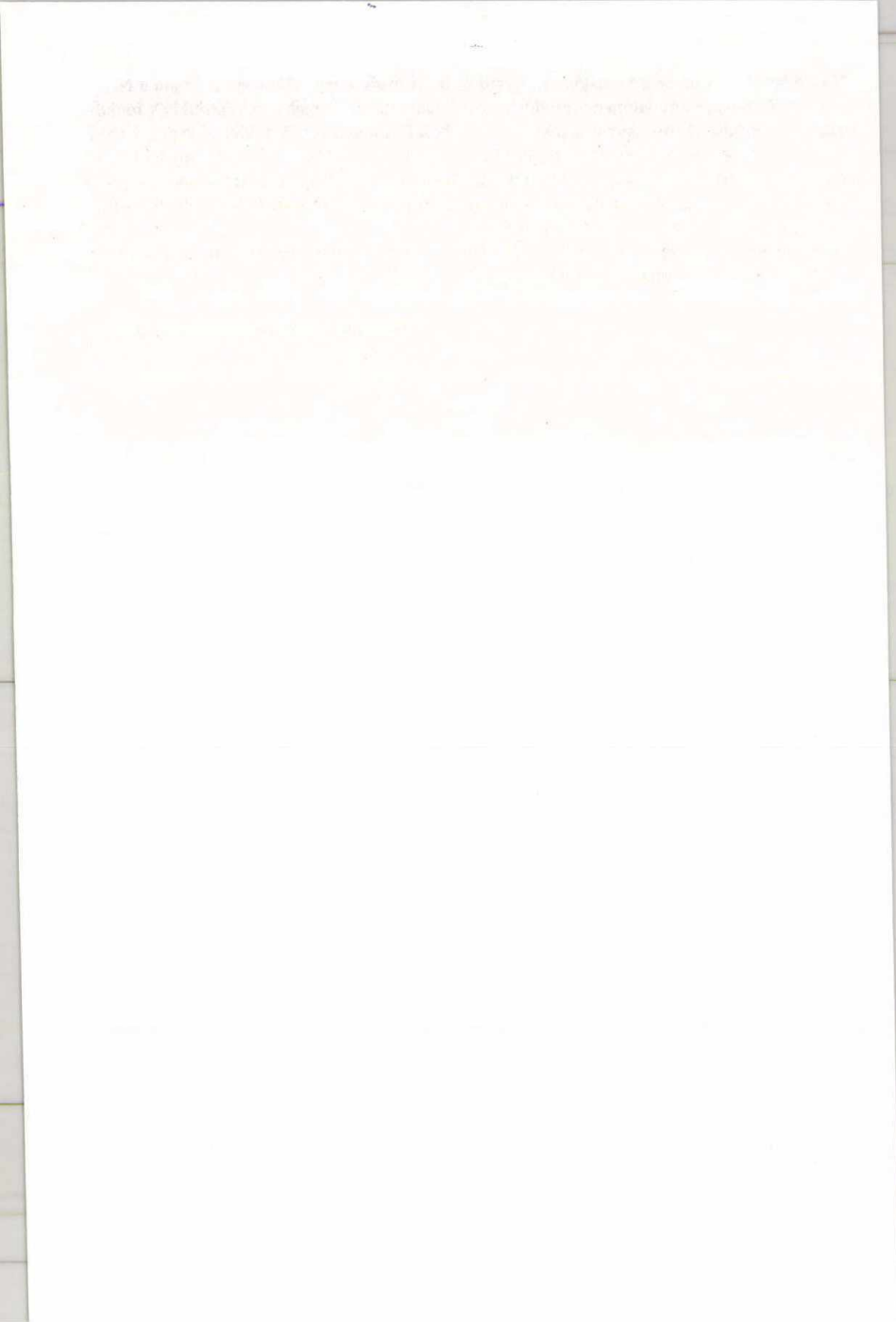
Az „Új Szó” október 24-től kezdődően közölt a Nagy Októberi Szocialista Forradalom évfordulójával foglalkozó anyagokat. Október 29-én az előadók számára közölt anyagokat. Több helyőrség-parancsnokság jelentése szerint ezeket az anyagokat felhasználták az előadók az ünnepi üléseken.

November 7-én az „Új Szó” szerkesztősége különszámot adott ki, amely közölte Zsdanov elvtárs előadását a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 29. évfordulójáról és a Szovjetunió fegyveres erői miniszterének 55. sz. parancsát. A különszám 100 000 példányban jelent meg. Az „Új Szó” különszámát erre a célra igénybe vett 6 repülőgép november 7-én és 8-án Magyarország városaiiban és más helyeiben terjesztette. Budapesten a különszámot 20 000 példányban terjesztették el. Ezenkívül a repülőgépek mindegyike 10 000 példányt terjesztett el az „Új Szó” ünnepi számából és képes mellékletéből.

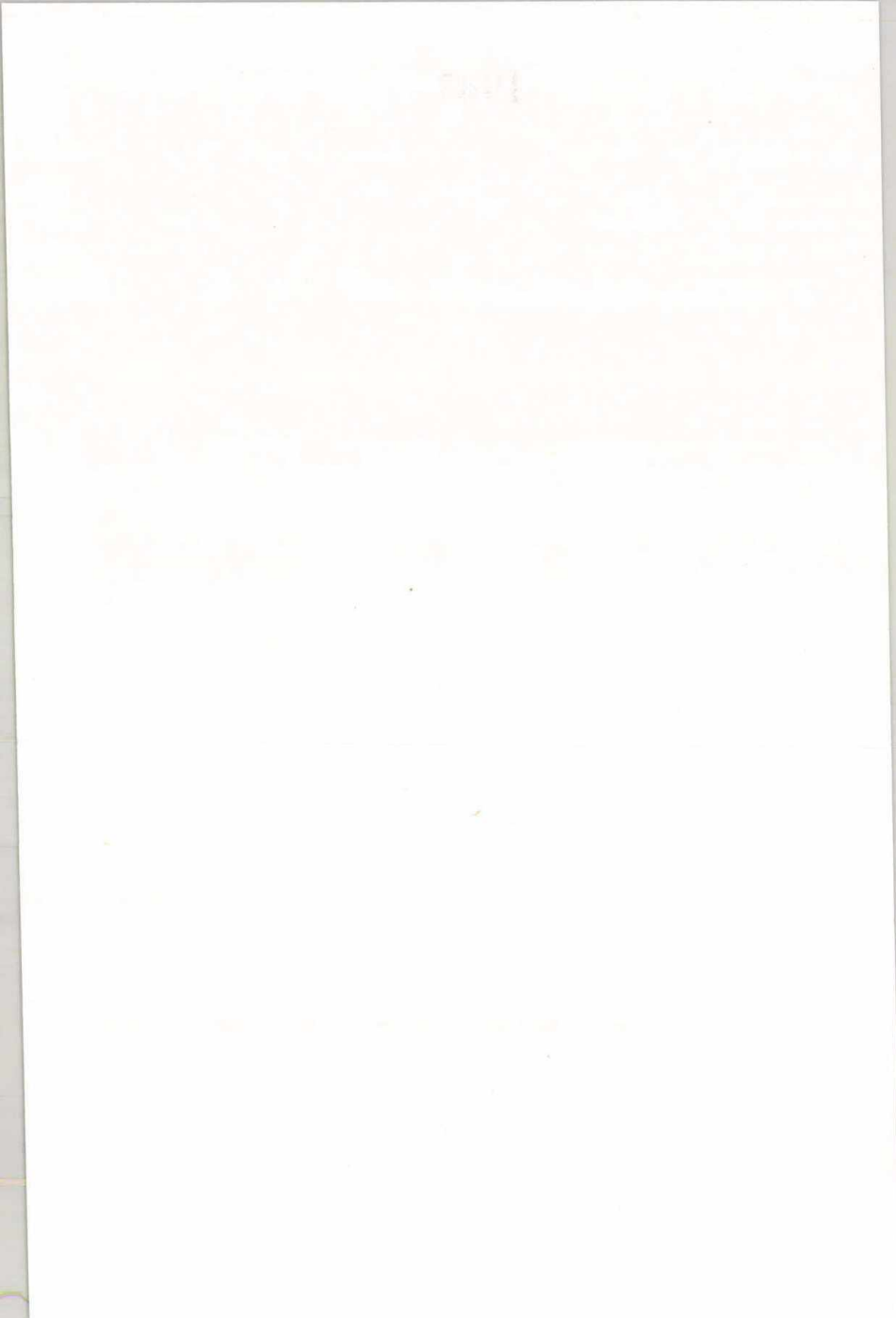
November 7-én valamennyi magyar központi és helyi újság nagy cikkekben méltatta a Nagy Októberi Szocialista Forradalom évfordulóját. A baloldali pártok lapjaiban a vezércikkek foglalkoztak az évfordulóval. A vidéki újságokban az októberi forradalom évfordulójával kapcsolatban sok cikk jelent meg a Szovjetunió életéről, főleg azokból a cikkekből válogatva, amelyeket az alosztály küldött erre a célra a szerkesztőségeknek a katonai helyőrség-parancsnokságokon keresztül. Valamennyi vidéki lap részletesen beszámolt azokról az ünnepi ülésekről is, amelyeket az évforduló alkalmával tartottak az adott városban.

Meg kell jegyezni, hogy Magyarország lakossága az idén sokkal szélesebb körben emlékezett meg a Nagy Októberi Szocialista Forradalom évfordulójáról, mint tavaly.

Mudrikov alezredes [saját kezű aláírás]

1947

JELENTÉS A MAGYARORSZÁGON FOLYTATOTT ANGOL–AMERIKAI PROPAGANDATEVÉKENYSÉGRŐL 1947. JANUÁR 27.

Titkos

A. A. Kuznyecov¹ elvtársnak, az SZK(b)P KB titkárának

Magyarországon az utóbbi időben jelentősen fokozódott az angol–amerikai propagandatevékenység, amelynek célja, hogy dicsőítse a nyugati demokráciát, annak állítólagos szabadságjogait és előnyeit, és hogy támogassa a kormányzó kiszagzapárt reakciós politikáját.

A legaktívabb Magyarországon az amerikai propaganda. Az amerikaiak Budapesten, a város központjában kultúrintézetet tartanak fenn, amely a szerény „Könyvtár” néven működik. Több tízezer kötetes angol és magyar nyelvű könyvtár van itt, és megnyitottak benne egy nagy, jól felszerelt olvasótermet. Az intézet nagytermében rendszeresen tartanak amerikai zenét bemutató ingyenes koncerteket és amerikai filmvetítéseket. Az itt működő filmtár híradó- és tudományos ismeretterjesztő keskenyfilmeket bocsát vállalatok, intézmények, tanintézetek rendelkezésére. Az intézetnek gazdag hanglemeztára van, amerikai zenei felvételekkel, amelyekkel ellátják a budapesti rádiót és különböző művelődési intézményeket.

Az amerikai követség sajtópropaganda terén is aktív tevékenységet folytat. A követség sajtóattaséja naponta rádióbulletint ad ki. A nagy magyar jobboldali lapok nemzetközi hírei főként ezeknek a rádióbulletineknek az alapján fogalmazódnak meg.

Az amerikai követség sajtóattaséja a magyar lapokat cikkekkel és fotóanyagokkal is ellátja. A cikkek és fényképek az amerikai tudomány és technika eredményeit propagálják, az USA lakosságának magas életszínvonalát illusztrálják, népszerűsítik az amerikai művészetet, az amerikai életet és hétköznapiakat. A magyar lapokban szereplő cikkek és képanyagok több mint felét általában amerikai propagandaanyagok teszik ki.

A sajtóattasé apparátusa nagy mennyiségben terjeszt amerikai könyveket, angol és magyar nyelven. Az amerikaiak ezerszámra ajándékoznak könyveket társadalmi, szakszervezeti, iskolai és kórházi könyvtáraknak. 1946 novemberében például a következő könyveket juttatták: „Truman életrajza és beszédei”, „Az Egyesült Államok történetének zsebkönyve”, „Az amerikai katona”, Walter Lippman: „Az Egyesült Államok külpolitikája és céljai”, „Hogyan él Amerika”, „Amerikai tudósok” stb. Ezenkívül rendszeresen küldenek könyvtáraknak és magánszemélyeknek ragyogó kiállítású illusztrált folyóiratokat.

Különös figyelmet szentelnek az amerikaiak annak, hogy személyes kontaktust teremtsenek a magyar értelmiség kiemelkedő személyiségeivel. Gyakran rendeznek fogadásokat fróknak, képzőművészeknek, színészeknek, valamint fontos politikai személyiségeknek, elsősorban jobboldaliaknak. Gyakorlatukhoz tartozik a magyar tudomány és művészet jeles képviselőinek hosszabb vagy rövidebb időre történő meghívása Amerikába. Így például nemrég az USA-ba utazott magyar tudósok, frók és művészek egy csoportja, köztük a Nobel-díjas magyar professzor, Szent-Györgyi.

A magyarországi filmszínházakban sok amerikai filmet játszanak. Nagy propaganda-hatásuk van a minden nagyfilm előtt vetített híradóknak és tudományos-ismeretterjesztő rövidfilmeknek. Ezekben Amerika gazdagságát, hadseregének és flottájának erejét, valamint a tudomány és a technika terén elért eredményeket propagálják. Az amerikai filmeknek nagy sikerük van a magyar nézők körében.

Az angol propagandaszervek munkája sokban hasonlít az amerikai propagandaszervekére. Az angolok azonban, szemben az amerikaiakkal, nemcsak a jobboldali pártok intézményeivel és képviselőivel igyekeznek szoros kapcsolatot teremteni, hanem különösen nagy figyelmet szentelnek a magyar szociáldemokratáknak, sőt még a kommunistákkal is személyes kontaktusra törekszenek.

Az angol propaganda nem olyan lendületes és széles körű, mint az amerikai. Az angolok kevesebb anyagi eszközt fordítanak a magyarországi propagandatevékenységre. Vannak azonban olyan értesüléseink, amelyek szerint az angolok is kultúrintézet megnyitására készülnek Budapesten.

A magyarországi angol propaganda fő szervezete a „British Council”. Ez a szervezet nagy mennyiségű angol irodalmat hoz be Magyarországra. Csak 1946 utóbbi 9 hónapjában több mint 4 tonna könyvet szállítottak Angliából Magyarországra. Magyar könyvtárak igazgatóiból és a különböző minisztériumok képviselőiből egy különbizottságot hoztak létre, amely az oktatási intézményeknek, könyvtáraknak és más intézményeknek juttatandó angol könyvek elosztásával foglalkozik. A „British Council”-nak nagy könyv- és folyóíratára van. Könyvkiállításokat rendeznek, amelyeket szívesen látogat a magyar értelmiség. A könyvkiállítások befejeztével a könyveket a névleges értékükhöz képest igen nagy árengedménnyel magyar könyvtáraknak adják el. Angol illusztrált folyóiratokat szinte minden újságárudában lehet kapni.

Az angoloknak, ahogyan az amerikaiaknak is, nagy filmtáruk van propaganda célú híradó és tudományos-ismeretterjesztő keskenyfilmekből, amelyeket ingyenesen vetítenek gyárakban, intézményekben és iskolákban. Október–december között a következő rövidfilmek álltak rendelkezésükre: „Felsőoktatási intézmények Angliában”, „Skócia természeti szépségei”, „Az angol tengerészek élete”, „Az angol építészet”, „Óvodák Angliában”, „A londoni tűzoltók a háborúban” stb.

Az angol követség sajtóattaséja naponta angol és magyar nyelvű információs bulletint ad ki. Az is tevékenységi körébe tartozik, hogy ellássa a helyi sajtót cikkekkal és képanyaggal. A helyi sajtóban közölt angol anyagok mennyisége azonban nem éri el az amerikaiakét.

Az angolok nagy érdeklődést tanúsítanak a magyar és a megfelelő angol tudományos és kulturális intézmények közötti közvetlen kapcsolatok megteremtése iránt. A két ország intézményei között megszervezik a tapasztalatcserét, a publikációk cseréjét és a levelezést. E kapcsolatok révén sok magyar tudós és művész kap meghívást Angliába. Az angolok pedig különböző szakterületek művelőit küldik Magyarországra, akik a magyar értelmiség körében egyes tudományos, irodalmi, társadalmi és politikai témákról tartanak előadásokat.

Tevékenységük során a szövetségesek a jobboldali magyar sajtóra, a jobboldali magyar politikusokra, elsősorban a kisgazdapárt híveire támaszkodnak. Anglia és Amerika népszerűsítése érdekében jelentős propagandamunkát végeznek a magyar–angol, illetve magyar–amerikai művelődési társaságok.

A Szovjet Hadsereg magyarországi tartózkodásának ideje alatt a Központi Hadseregcsoport politikai szervei szóbeli és írásbeli propagandát fejtenek ki a magyar lakosság körében. Budapesten megjelentetjük az „Új Szó” című, magyar nyelvű napilapot 50000 példányban, s ennek képes heti mellékletét 25000 példányban. A szovjet propaganda méretei azonban Magyarországon még nem kielégítőek; különösen rosszul állunk a szovjet tömegtájékoztatási anyagok kiadásával és terjesztésével.

A szovjet propaganda fokozása érdekében szükségesnek tartanám, hogy a szovjet csapatok magyarországi tartózkodásának fennmaradó idejét egy Szovjet Kultúra Háza létesítésére használjuk fel Budapesten.

A Szovjet Kultúra Házát a szovjet csapatok Magyarországról történő kivonulása után átadhatnánk az Össz-szövetségi Külföldi Kultúrkapcsolatok Társaságának vagy más szovjet polgári szervezetek magyarországi képviselőinek.

A Magyarország lakossága számára jelenleg a Középső Hadseregcsoport Politikai Főcsoportfőnöksége által kiadott magyar nyelvű újság a későbbiek folyamán a Szovjet Kultúra Háza sajtóorgánumaként jelenhetne meg.

Kérem döntését a fentiekről.

1947. január 27.

I. Sikin [saját kezű aláírás]

Az irat első oldalán fölül pecsételt iratszám: „07400” a lap alján kézírással: „M. Szuszlovnak, 1947. I. 28.; olvashatatlan aláírás”. Az irat végén kézírással: „Kimenő iratszám: 122 658”.

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 124.

JEGYZET

¹ Kuznyecov, A. A. (1901–1950) – altábornagy 1925 óta a párt tagja. 1938–1945 között a leningrádi pártszervezet másod-, majd 1945–1946-ban első titkára, utána 1949-ig a Központi Bizottság titkára. 1950-ben koholt vádak alapján kivégezik.

VÁLTOZÁSOK A MAGYAR KORMÁNY ÖSSZETÉTELÉBEN 1947 MÁRCIUS

Titkos

068. sz. Különleges jelentés

*Szuszlov elvtársnak
Moszkva, SZK(b)P KB*

A Baloldali Blokk pártjai és a kisgazdapárt között f. év március 11-én létrejött megállapodás értelmében a magyar kormányban a következő változásokra került sor: KERESZTÚRY DEZSŐ megbízott miniszter (Nemzeti Parasztpárt) helyett közoktatásügyi miniszterre ORTUTAY GYULÁT (kisgazdapárt), tájékoztatásügyi miniszterre BOGNÁR JÓZSEF (kisgazdapárt) helyett¹ MIHÁLYFI ERNŐT (kisgazdapárt), pénzügyminiszterre RÁCZ JENŐ (kisgazdapárt) helyett NYÁRÁDI MIKLÓST (kisgazdapárt), honvédelmi miniszterre BART(H)A ALBERT (kisgazdapárt) helyett² GYENES LAJOST (kisgazdapárt), újjáépítési miniszterre az összeesküvésben való részvétele³ miatt letartóztatott MISTÉT ENDRE (kisgazdapárt) helyett⁴ a Nemzeti Parasztpárt vezetőjét, VERES PÉTERT nevezték ki.

ORTUTAY GYULA közoktatásügyi miniszter, 1910-ben született Szabadkán. A szegedi egyetem elvégzése és a bölcsészdoktori cím megszerzése után Ortutay a Magyar Néprajzi Intézet professzora lett. A kisgazdapárt egyik vezetőjének, Bajcsy-Zsilinszkynek szűk baráti köréhez tartozott. 1943-ban belépett a kisgazdapártba. A párt központi vezetőségében egy, az oktatással és művelődéssel foglalkozó bizottság elnöke volt. Magyarország német megszállása (1944. március 19.) után együttműködött a földalatti németellenes mozgalommal, illegalitásban élt. 1945. január 20-án, miután a Szovjet Hadsereg felszabadította Pestet, Ortutay az MTI vezetője lett, később pedig a Magyar Rádió igazgatója (sic!). Tagja a fővárosi községtanácsnak és a Parlamentnek mint kisgazdapárti képviselő. A Pázmány Péter Tudományegyetem Néprajzi Intézetének professzora. Az etnográfia tárgykörében 14 tudományos munkája jelent meg.

A kisgazdapárt balszárnyának egyik vezetője. 1947. március 14-től a kisgazdapárt politikai bizottságának tagja. A belpolitikában a Baloldali Blokkal való együttműködés híve.

MIHÁLYFI ERNŐ tájékoztatásügyi miniszter, 1898-ban született a Nógrád megyei Béren. Apja evangélikus pap. A budapesti bölcsészkaron végzett. Sokat utazott, bejárta egész Európát, és két évig az USA-ban élt. 1936 és 1939 között a kisgazdapárt lapjának, a „Független Magyarország”-nak főszerkesztője. A „Független Magyarország” c. ellenzéki lap kiadását Bajcsy-Zsilinszkyvel együtt szervezte meg. Magyarország német megszállása után illegalitásba vonult, és részt vett az „ellenállási mozgalomban”. A felszabadulás után az újra megjelenő és a baloldali kisgazda körök nézeteit tükröző újság,

ПОЛИТИЧЕСКОЕ УПРАВЛЕНИЕ
ЦЕНТРАЛЬНОЙ ГРУППЫ ВОЙСК

№ 068

„3“ апреля 1947 г.

МОСКВА, Ц. К. ВКП(б)

ТОВАРИЩ С У С Л О В У.

СПЕЦДОНЕСЕНИЕ

ТЕХ. ПАС. ОБНОВЛ. 191
1108 956
15 APR 1947 29
ПОДЛЕЖАТ ВОЗВРАТУ В КОНТРОЛЬНО-АРХИВНУЮ

ОБ ИЗМЕНЕНИЯХ В СОСТАВЕ КАБИНЕТА МИНИСТРОВ ВЕНГРИИ.

В результате достигнутого 11 марта с.г. соглашения между партиями левого блока и партией мелких хозяйев в кабинете министров Венгрии произошли следующие изменения: министром просвещения вместо временно исполнявшего обязанности министра КЕРЕСТУРИ ДЕЖЕ (национально-крестьянская партия) назначен ОРТУТАЙ ДЫЛА (партия мелких хозяйев), министром информации вместо ВУГНАР ИЛЛАРА (партия мелких хозяйев) назначен МИХАЙИ ЭРНЕ (партия мелких хозяйев), министром финансов вместо РАЦИ ЕНЕС (партия мелких хозяйев) назначен НЬЯРАДИ МИКЛОШ (партия мелких хозяйев), военным министром вместо БАРТА АЛЬБЕРТА (партия мелких хозяйев) назначен ДЬНЬЕШ ЛАЙОШ (партия мелких хозяйев), министром восстановления вместо арестованного в связи с участием в заговоре МИШЕТ ЭНДРЕ (партия мелких хозяйев) назначен лидер национально-крестьянской партии БЕРЕШ ПИТЕР.

Министр просвещения ОРТУТАЙ ДЫЛА родился в 1910 году в селе Сабадка. Окончив университет в Сегеде и получив степень доктора философских наук, Ортутай стал профессором венгерского этнографического института. Ортутай принадлежал к числу близких друзей одного из руководителей партии мелких хозяйев БАЙЧИ ЛИЛАНСКИГО. В 1943 году он вступил в партию мелких хозяйев. При центральном руководстве партии являлся председателем одной из комиссий по образованию и культуре. После оккупации Венгрии немцами (19 марта 1944 года) сотрудничал в подпольном антинемецком движении, находился на нелегальном положении. 20 января 1945 года, когда Пешт был освобожден частями Советской Армии, Ортутай стал руководителем МТИ (венгерского телеграфного агентства), а позже - директором венгерского радио. Член муниципал-

a „Független Magyarország” főszerkesztését folytatta. Aktívan részt vett a kisgazdapárt szervezeteinek újjáalakításában. 1946-ban Mihályfi a Magyar Újságíró Szövetség alelnöke, majd 1947-ben elnöke lett.

A kisgazdapártban közel áll a balszárny vezetőihez, s számos bel- és külpolitikai kérdésben osztja nézeteiket.

NYÁRÁDI MIKLÓS (Scheidl Miklós) pénzügyminiszter, 1905-ben született Budapesten. A budapesti egyetem jogi karán végzett. Jól tud angolul, franciául, olaszul és németül. Pénzügyi tanulmányait Magyarországon és külföldön végezte. Több alkalommal járt az Egyesült Államokban. 1928-tól az Első Magyar Takarékpénztárban különböző vezető posztokon működött. Magyarországnak a Szovjet Hadsereg által történt felszabadítása előtt a politikai életben nem vett részt. A kisgazdapártba csak 1945-ben lépett be. A kisgazdapárt ajánlására a Nyugatra elhurcolt magyar javak kormánybiztosává nevezték ki. Az ő közreműködésével került vissza Magyarországra az államkincstár aranykészlete, több gyár felszerelése s a Szépművészeti Múzeum számos műtárgya.

Nyárádi szoros kapcsolatban áll angol és amerikai pénzügyi és diplomáciai körökkel. Pénzügyminiszteri kinevezésének idején az USA-ban tartózkodott. A kisgazdapártban Balogh István csoportjához áll közel (jobbszárny).

DINNYÉS LAJOS honvédelmi miniszter, 1901-ben született Alsódabason egy nagygazda-kulák családjában, aki 600 hold jó termőföldet birtokolt. Miután elvégezte Keszthelyen a mezőgazdasági főiskolát, és 150 hold földet örökölt, mintagazdaságot létesített, amely nagy jövedelmet hozott. A kisgazdapártba 1931-ben lépett be. 1935-ben kizárták a pártból, mert nem értett egyet annak a Gömbös-kormánnyal kapcsolatos politikájával, de még ugyanebben az évben, miután a párt vezetése megtagadta a Gömbössel való együttműködést, visszatért a párt soraiba. A Szovjetunió elleni háború idején Dinnyés a szovjet–német fronton volt mint egy hadtápszázlóalj őrmestere. 1943-ban megszökött a hadseregből, s a Szovjet Hadsereg Magyarországra érkezéséig bujkált. Budapest felszabadulása után a párt központi vezető szerveiben dolgozott, de a jobboldali vezetőkkel való nézeteltérései miatt (e vezetők: a ma már leleplezett és elítélt Arany Bálint,⁵ Jackó Pál⁶ és mások) kivált a párt felső vezetéséből, és a legutóbbi időig párttitkárként működött Pest megye déli részén.

A párt balszárnyához tartozik. 1946 novembere óta a kisgazdapárt politikai bizottságának tagja.

VERES PÉTER újjáépítési miniszter, Balmazújvároson született 1897-ben. A falusi elemi iskola 4 osztályát végezte el. Előbb pásztor volt, majd mezőgazdasági cseléd. Nagyon sok energiát fordított önképzésre. Az első világháború kitörése előtt vasútépítésen dolgozott mint munkás. A háború idején behívták a hadseregbe, s közlegényként különböző frontokon harcolt. 1918-ban szülőfalujában az agrárszövetség vezetője volt. A magyar Tanácsköztársaság idején megalapította a mezőgazdasági cselédek szakszervezetét és a földosztó bizottságot vezette. A Tanácsköztársaság bukása után a Horthy-csendőrség letartóztatta, s egy évet töltött börtönben. Kiszabadulása után megválasztották a mezőgazdasági cselédek szakszervezete elnökének, de a hatóság követelésére el

kellett hagynia ezt a posztot, s alá kellett írnia, hogy nem vesz részt a politikai életben. Ebben az időben számos, a parasztság életét ábrázoló műve jelent meg, amelyek ismertté tették. 1939-ben és 1940-ben munkaszolgálatra hívták be a hadseregbe. A Szovjetunió elleni háború kezdetén megszökött, s egész idő alatt Budapesten bujkált. 1945 február 1-én Debrecenbe utazott, ahol a Nemzeti Parasztpárt elnöke lett. E tisztséget tölti be jelenleg is.

A kommunistákkal való együttműködés híve. Külpolitikailag a Szovjetunióra orientálódik.

A magyar kormány tagjai tehát jelenleg a következők:

NAGY FERENC miniszterelnök (kiszgazdapárt)
SZAKASITS ÁRPÁD miniszterelnök-helyettes (szociáldemokrata párt)
RÁKOSI MÁTYÁS miniszterelnök-helyettes (Magyar Kommunista Párt)
GYÖNGYÖSI JÁNOS külügyminiszter (kiszgazdapárt)
RAJK LÁSZLÓ belügyminiszter (Magyar Kommunista Párt)
BÁRÁNYOS KÁROLY földművelésügyi miniszter (kiszgazdapárt)
NYÁRÁDI MIKLÓS pénzügyminiszter (kiszgazdapárt)
BÁN ANTAL iparügyi miniszter (szociáldemokrata párt)
RÓNAI SÁNDOR ipari és szövetkezetügyi miniszter (szociáldemokrata párt)
RIES ISTVÁN igazságügy-miniszter (szociáldemokrata párt)
ORTUTAY GYULA vallás- és közoktatásügyi miniszter (kiszgazdapárt)
DINNYÉS LAJOS honvédelmi miniszter (kiszgazdapárt)
GERŐ ERNŐ közlekedés- és postaügyi miniszter (kommunista párt)
ERŐS JÁNOS közellátási miniszter (kiszgazdapárt)
VERES PÉTER újjáépítési miniszter (Nemzeti Parasztpárt)
MOLNÁR ERIK népjóléti miniszter (kommunista párt)
MIHÁLYFI ERNŐ tájékoztatásügyi miniszter (kiszgazdapárt)
DOBI ISTVÁN államminiszter (kiszgazdapárt)

A magyar kormány 18 tagja közül 9 a kiszgazdapárt, 4 a kommunista párt, 4 a szociáldemokrata párt és 1 a Nemzeti Parasztpárt tagja.

Az új kinevezések eredményeképpen a kormány összetételében némi balratolódás ment végbe.

Mudrikov alezredes [saját kezű aláírás]

a Középső Hadseregcsoport Politikai
Csoportfőnöksége 7. Osztályának vezetője

1947. április 3.

A dokumentum előre nyomtatott fejléce: „A Szovjetunió Fegyveres Erőinek Miniszteriuma, Középső Hadseregcsoport Politikai Csoportfőnöksége”. Bejöveti iktatószám:

0108. A fejléc alatt bélyegző a következő szöveggel: „SZK(b)P KB SZI TECHN. TITK., Visszaküldendő az irattári-ellenőrzési osztályra”; a bélyegzőbe bejegyzett iratszám és dátum: „31158/29, 1947. ápr. 15.”

A lapszálon olvashatatlan aláírások és kézirásos jegyzetek. Az irat végén gépiratos megjegyzés: „Készült: 4 pld.-ban, 4. sz. ügyintéző: Gurkin”.

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 214.

JEGYZETEK

¹ *Bognár József* (1917–) – 1938-ban részt vesz a Márciusi Front megmozdulásain, 1945-től az FKGP tagja. 1945-ben választják nemzetgyűlési képviselőnek, 1990-ig megszakítás nélkül parlamenti képviselő. 1947-től a párt főtitkára, majd ügyvezető alelnöke. 1947–1949 között Budapest polgármestere. 1949-től 1956-ig belkereskedelmi, külkereskedelmi miniszter, majd a minisztertanács elnökhelyettese. 1963 és 1987 között az MTA Világgazdasági Kutató Intézetének igazgatója.

² *Bartha Albert* (1877–1960) – a Ludovika Akadémia és a bécsi Hadi Iskola elvégzése után (1906) vezérkari tisztként dolgozik a Honvédelmi Minisztériumban. A Függetlenségi és 48-as Párt, majd az Országos Kossuth Párt tagja és egyik vezetője. 1943-ban megalakítja a Független Magyar Polgári Pártot. 1945 tavaszán hűveivel együtt belép az FKGP-be. 1945 áprilisától tagja a Nemzetgyűlésnek, 1946. augusztus és 1947. március között honvédelmi miniszter. 1948 végén hagyja el az országot, 1951-ben az Egyesült Államokban telepszik le.

³ Az ún. „Magyar Közösség” összeesküvéséről van szó. Résztevőit koncepciók perben elítélték, Kovács Béla pártfőtitkárt a szovjet hatóságok letartóztatták, számos kisgazda vezetőt eltávolítottak posztjáról. Mindez végül a párt széthullásához vezetett.

⁴ *Helyesen: Mistéih Endre* (1912–) – építészmérnök, az FKGP tagja, nemzetgyűlési képviselő nem volt. 1945–1946-ban az Iparügyi Minisztérium politikai államtitkára, majd rövid ideig újjáépítési miniszter. 1946 októberétől letartóztatásáig (1947. január) építés- és közmunkügyi miniszter. A „Magyar Közösség” perében koholt vádak alapján elítélik, 1955-ben szabadul. Később a VIZITERV főmérnöke és főstatistikusa, majd 1983-tól egyetemi tanár.

⁵ *Arany Bálint* (1900–1987) – gépészmérnök. A harmincas évektől tagja a „Magyar Közösség”-nek, majd belép az FKGP-be, 1945-ben a párt szervezési osztályát vezeti. 1946 decemberében tartóztatják le, 10 évet tölt börtönben. Szabadulása után haláláig szakmájában dolgozik.

⁶ *Jackó Pál* (1916–) – jogász. 1944 nyarán bekapcsolódik az ellenállási mozgalomba. 1945-ben belép a kisgazdapártba, egy ideig Vas vármegye főispánja. 1945 novemberétől nemzetgyűlési képviselő. 1947 januárjában letartóztatják, koholt vádak alapján elítélik. 1956 tavaszán szabadul, segéd munkásként dolgozik. 1956 novemberében elhagyja az országot, Svájcban telepszik le.

RÁKOSI MÁTYÁS LEVELE

1947. ÁPRILIS 5.

A. A. Kuznyecov elvtársnak

Mellékelten továbbítom Önhöz Rákosi elvtárs, a Magyar Kommunista Párt főtitkára levelének fordítását, melyben az ország politikai helyzetét ismerteti.

*A. Panyuskin, [saját kezű aláírás],
az SZK(b)P KB osztályvezető-helyettese*

1947. április 12.

Kapják a következő elvtársak: J. V. Sztálin, V. M. Molotov, A. A. Zsdanov, L. P. Berija, G. M. Malenkov, A. I. Mikojan, Ny. A. Voznyeszenszkij¹

Kedves Elvtársak!

Április 4-én ülésezett Központi Bizottságunk plénuma, amelyen K. elvtársnak² is volt alkalma részt venni, úgyhogy ő megadhatja pártunkról a szükséges információkat. Magával viszi a helyzetről és a feladatokról hozott terjedelmes határozatot is. A határozatot nem a nyilvánosságnak szántuk.

Továbbra is központi kérdésünk a fasiszta összeesküvés felgöngyöltése. Minthogy három héttel ezelőtt megállapodás – mondhatni, fegyverszünet – jött létre a kisgazdapárttal,³ megpróbáljuk a kampányt tovább folytatni, hogy a kisgazdákat és a velük szövetséges reakciót terhelje a felelősség a szakításért és az ellenségeskedések újrakezdéséért. Itt azonban elővigyázatosaknak kell lennünk, nehogy bennünket tekintsenek rendzavaróknak, a politikai béke megszegőinek, akik mindenáron a konfrontációt keresik.

Most bebizonyosodott, hogy Nagy Ferenc miniszterelnök mindenképpen részt vett az összeesküvésben, sőt feltételezhető, hogy a legutóbbi időszakban ő adott politikai tanácsokat az összeesküvőknek.⁴ A kérdés most az, hogyan lépünk fel ellene. Ugyanis épp ő az összeesküvőkkel szövetséges kisgazdapolitikusok vezetőinek utolsó bástyája, és emiatt nem kétséges, hogy sokkal elkeseredettebb harc lesz miatta, mint Kovács Béla miatt. Nyolc héttel ezelőtt elfogadott megállapodásunk egyik pontja előírja a fakultatív vallásoktatás bevezetését.⁵

Ez a pont is szerepel abban konkordátumban, amelyet a kisgazdapárt az egyházakkal kötött, nagy anyagi előnyöket biztosítva nekik, s amellyel kapcsolatban a reakciós klérus most nagy kampányt indított, komoly hatást gyakorolva ezzel a vallásos lakosságra, főleg az asszonyokra. Azt állítják rólunk, kommunistákról, hogy ezt az ügyet mi kényszerítettük rá a kisgazdákra, hogy kultúrharcot idézhessünk elő. Pedig a fakultatív vallásoktatás kérdésén a kisgazdapárt tüzte napirendre. A klérus támadása valószínűleg az amerikai jegyzékek hatására következett be. Lehetetlenség arra is gondolni, hogy ha e ponton támadnak bennünket, gyengítik pártunk tömegbefolyását.

A fakultatív vallásoktatást mi Nagy Ferencsel és pártjával akarjuk bevezettetni, ezért kénytelenek vagyunk felfüggeszteni az ellene irányuló közvetlen támadásokat mindaddig, amíg ebben a kérdésben következetes marad. Ha kiderülne, hogy e téren is kettős játékot játszik, akkor könnyörtelenül leleplezzük: ő kezdeményezte a fakultatív vallásoktatás napirendre tűzését, s ezzel rá hárítjuk a felelősséget ezért az előkészítetlen lépésért. Ugyanakkor követelni fogjuk, hogy vegyék le a napirendről ezt az egyelőre még el nem dönthető, s az újjáépítést zavaró kérdést. Ezután vetjük fel a kérdést: mennyiben felelős Nagy Ferenc az összeesküvésért.

A kisgazdapárt tömegbázisának szűkülését látva azzal is számolnunk kell, hogy az elégedetlen tömegek többsége jobbra tolódik, Sulyok fasiszta Szabadság Pártja⁶ felé. Számos esemény utalt rá, hogy a kisgazdapárton belüli összeesküvőket támogató elemek máris rohannak Sulyok táborába. A jelek szerint legális fasiszta párt van kialakulóban, amelynek szociális demagógiája a súlyos gazdasági helyzet miatt még a dolgozó tömegek körében is visszhangra talál. Erről a pátról még csak néhány hete vannak tapasztalataink. Nem tudjuk, tartósak lesznek-e kezdeti sikerei, vagy ezek nagy részét hatástalanítani tudjuk ellenintézkedéseinkkel. Annyi azonban bizonyos, hogy e párt megalakulásával új elem s a demokrácia új ellensége jelent meg a politika színterén.

Nehezíti helyzetünket a szociáldemokrata párt magatartása. A reakció az összeesküvés felgöngyölítése miatt elszenvedett súlyos csapást azzal akarja kivédeni, hogy minden kommunistaellenes erőt mozgósít. Természetesen a szociáldemokrata párt erősít is. Itt nemcsak olyan félfasiszta elemekről van szó, mint Peyer, hanem a régi, tapasztalt szakszervezeti vezetők egész csoportjáról, akik át akarják venni a szakszervezetek vezetését a kommunistáktól. Pártsovinizmust szítnának, rámutatnak olyan helyzetnek az előnyeire, amelyben a kommunisták újra csak a másodhegedűs szerepét játszanák a szakszervezetekben. A stabilizáció érdekeit figyelmen kívül hagyva, ugyancsak szociális demagógiát űznek, gyakran teljesíthetetlen bérköveteléseket javasolnak, s ezzel megkísérlik, hogy a kommunista szakszervezeti funkcionáriusok rovására olcsó népszerűséghez jussanak. Bizonyos körökben visszaélnék azzal a szovjetellenességgel is, ami a súlyos jóvátételi terhek miatt néhány rétegben megvan. A szociáldemokraták nagy többsége Amerikára és Angliára les, amerikai kölcsön nélkül el sem tudja képzelni az újjáépítést, és ezzel a szemlélettel a kommunistaellenes machinációkhoz teremt talajt.

A szakszervezetekben dolgozó elvtársaink gyakran nem rendelkeznek a szükséges tapasztalatokkal. Még tömegeink sem fogják fel helyesen a fáradhatatlan aprómunka szerepét, s ez bizonyos fölényt nyújt a szociáldemokratáknak, ami már most érezhető. Erőfeszítéseket teszünk, hogy úrrá legyünk az emiatt fenyegető veszélyeken.

A nemzetközi kérdésekben csehszlovák elvtársaink nehezítik meg dolgunkat. Ha az amerikai imperialisták megbízásából cselekednének, akkor sem tudnának több kárt okozni nekünk, mint most. Olyannyira üldözik a magyar kisebbséget, hogy az Magyarországon még kommunista körökben is felháborodást kelt. Szlovákiában a helyi köz-

igazgatás még többnyire a Demokrata Párt nevével álcázott Hlinka-gárdisták kezében van, ezért a magyarok üldözése a magyarul beszélő kommunisták üldözésévé fajul. Mi úgy akartunk segíteni rajtuk, hogy közülük 500-at fel akartunk venni az önkéntes lakosságcsere listájára. Ezt a szándékot nem tudtuk megvalósítani, mert e feladattal megbízott elvtársaink – köztük KB-nk káderosztályának vezetője⁷ – nem kaptak beutazási engedélyt, még azután sem, hogy közvetlenül Gottwald elvtárhoz fordultunk.

A kommunistaellenes elemek itt is, ott is akcióba lépnek. A szlovákiai Demokrata Párt úgy tesz, mintha nem értene egyet a magyarok üldözésével, és ügyesen értésére adja a magyaroknak, hogy épp a szlovák kommunisták üldözik őket. Magyarországról viszont azt próbálják elhitetni a szlovákiai magyarokkal, hogy a magyar KP eladta őket a csehszlovákoknak. Az utóbbi hetekben az az érzésünk, hogy a kisgazdapárt és külügyminisztere, Gyöngyösi, valószínűleg amerikai javaslatra, szabotálja az önkéntes lakosságcsere békés lebonyolítását, hogy a kérdést a nagyhatalmak tanácsa elé vihessék. Szlovák elvtársaink azzal támogatják ezt az amerikai szándékot, hogy a lakosságcserénél súlyos gazdasági feltételeket szabnak, amelyeket mi nem vállalhatunk, és amelyek meghiúsíthatják a lakosságcserét.

A cseh elvtársak bojkottálnak bennünket. Pártkongresszusukra nem hívtak meg minket. Mi nem vettünk erről tudomást, és múlt év őszén tartott kongresszusunkra meghívtuk őket. Nem jöttek el, üdvözlő levelet sem küldtek. A szociáldemokraták kihasználják ezt a helyzetet. Úton-útfélen hangoztatják a testvériséget. Cseh szociáldemokrata delegációk jönnek Budapestre, magyarok utaznak Prágába. Két héttel ezelőtt, a cseh–magyar tárgyalások alatt Fierlinger meghívta Prágába⁸ Szakasitsot, a mi szociáldemokrata vezetőnket, akit Beneš is fogadott stb. Romániában – a helyes nemzetiségi politika következtében – a magyar kisebbség a demokrácia egyik legfőbb támasza lett. Ezt Szlovákiában is elérhettük volna az ottani magyarokkal. Ehelyett olyan gócpont keletkezett, amely akár az egész Duna-medence légkörét megmérgezheti. A jugoszláv elvtársak, akik helyesen mérték fel az amerikai beavatkozás jelentőségét, megpróbálnak beleavatkozni a kérdésbe. Nagyon hálásak vagyunk nekik, de intervencióik eddig nem sikerültek a szlovákiai sovinizmus miatt. Az ott elkövetett hibák egyre nehezebbé teszik számunkra, hogy ebben a kérdésben is betartsuk a következetes demokratikus irányvonalat.

Nagy reményekkel várjuk az új termést. Közepes termés azonnal enyhítené a feszültséget, amely egyelőre a tavalyi szárazság okozta súlyos gazdasági helyzetből kifolyólag uralkodik. Gazdasági téren augusztus 1-én meg akarjuk kezdeni hároméves tervünk megvalósítását. A terv iránt, melynek lényeges elemeit a szociáldemokraták is elfogadták, nagy az érdeklődés. Természetesen nagyon kérdéses, hogy a politikai helyzet megengedi-e, hogy a tervet fölvázolt formájában valósítsuk meg.

Budapest, 1947. április 5.

A Kuznyecovnak címzett kísérőlevél tetején olvashatatlan aláírás, mellette bélyegző a következő szöveggel: „SZK(b)P KB SZI TECHN. TITK., Visszaküldendő az irattári-ellenőrzési osztályra”; a bélyegzőbe bejegyzett iratszám és dátum: 30998/7, 1947. ápr. 14. A levél alatt gépiratos iktatószám: 25-ZS-932.

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 214.

A Rákosi-levél német nyelvű másolata: *PIL. 274–10/39.*

JEGYZETEK

¹ Voznyeszenszkij, Ny. A. – (1903–1950) – közgazdász, akadémikus (1943), 1919 óta tagja a pártnak, 1939 és 1949 között a Népbiztosok Tanácsa, majd a minisztertanács elnökhelyettese. 1941-től a Politikai Bizottság pótagja, 1947-től tagja. Koholt vádak alapján letartóztatják és kivégzik.

² K. elvtárs – az e kötetben többször is szereplő Korotkevics.

³ Az 1947. március 11–13-án kötött pártközi egyezményről van szó, amely az ún. köztársaságellenes összeesküvéssel összefüggő kérdéseket volt hivatva lezárni és a koalíciós együttműködést helyreállítani.

⁴ Miután a kiscsapatpárt főtitkárát, Kovács Bélát nem sikerült belekeverni az összeesküvésbe, először lemondatták főtitkári posztjáról, majd felmentették a *Kis Újság* főszerkesztői tisztségéről, végül 1945. február 25-én a megszálló orosz katonai hatóságokkal letartóztatták. A következő áldozatként Nagy Ferencet szemelték ki, aki nemcsak hogy nem vett részt az összeesküvésben, de nem is tudott róla. (Vö.: Vida István: *A Független Kiscsapatpárt politikája 1944–1947.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976. 241–278. o.)

⁵ A fakultatív vallásoktatás bevezetése ellen 1947 tavaszán gyorsan akcióba lépett Mindszenty József hercegprímás vezetésével a katolikus egyház hazai „gépezete”, majd a tiltakozó hullám és mozgalom elérte a többi egyházat, sőt sikerült megnyerni a koalíciós pártok számos vidéki szervezetét is. Kiscsapat, szabadságpárti, pártonkívüli nemzetgyűlési képviselők is felléptek ellene. Így a fakultatív vallásoktatás ügye május végén – még mielőtt döntés született volna vele kapcsolatban – lekerült a politikai küzdelmek napirendjéről.

⁶ A Magyar Szabadság Párt 1947 tavaszán nagyobb szervezési, tagtoborzási akcióba kezdett, amelynek látható jele volt a taglétszám gyors szaporodása. Megjelent lapjuk, a *Holnap* is. A szabadságpárti gyűlések többezres látogatottsága mellett megelénkült a párt parlamenti képviselőinek a tevékenysége is ebben az időben. (Vö.: Izsák Lajos: *Polgári ellenzéki pártok Magyarországon 1944–1949.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1983. 125–137. o.)

⁷ Az MKP KV Káder Osztályát ekkor Kovács István vezette.

⁸ Fierlinger, Zdenek – 1945-ben a Nemzeti Front első kormányának elnöke, 1946-tól a kormány elnökhelyettese. Bene, Eduárd 1935 és 1938 között államelnök, 1945 júniusától köztársasági elnök, 1948-ban mondott le.

MEGBESZÉLÉSEK KOSSA ISTVÁNNAL, NAGY IMRÉVEL, KISS KÁROLYAL ÉS PÉTER GÁBORRAL 1947. ÁPRILIS 5.

*Feljegyzés a Kossa István elvtárrsal, a szabad magyar szakszervezetek
országos tanácsa főtitkárával folytatott megbeszélésről*

Kossa elvtárs közölte, hogy a magyar szakszervezeteknek mintegy 1 500 000 tagjuk van. 1945-ben 1 000 000 tagot számláltak. Egy év alatt tehát félmillió volt a növekedés. Hozzá kell azonban tennünk, hogy csak 1 200 000 szakszervezeti tag fizet tagdíjat.

A Szabad Szakszervezetek Országos Tanácsa 49 ágazati szakszervezetet foglal magába. A legnagyobb magyar szakszervezetnek a földmunkások és kisbirtokosok szakszervezete tekinthető, amelynek több mint 350 000 tagja van. Ezt követi a vasszakszervezet 150 000 taggal (a háború előtt ez a szám nem volt több 8000-nél).

A legfontosabb kérdés, amely ma figyelmünk homlokterében áll, az üzemi bizottságok munkájának kérdése. Az üzemi bizottságok rögtön Magyarország felszabadulása után megalakultak. Munkatapasztalatuk egyáltalán nem volt. Korábban csak egy ideiglenes rendelet szabályozta az üzemi bizottságok tevékenységét. Ma már végleges rendelet határozza meg jogait és tevékenységi körüket. Több jogot kaptak, mint korábban. Véleményünk szerint a munkásnak sokkal nagyobb szerepet kell játszania a termelésben, mint ezelőtt. Az üzemi bizottságok ezért arra töreksenek, hogy szűkítsék a kapitalisták jogkörét. Az üzemi bizottságok dolga a termelés ellenőrzése. El akarjuk érni, hogy még az igazgatóval szemben is legyenek bizonyos jogaik. Jelenleg joguk van a nyersanyag-felhasználás ellenőrzésére. A cipőipari üzemi bizottságok például most annak a határozatnak a teljesítését vizsgálják, amely előírja, hogy a rendelkezésre álló bőr 70 százalékát egyszerű, tehát munkásoknak szánt szabványcipők gyártására kell fordítani. A vállalkozó a nyersanyagnak csak 30 százalékát használhatja elegáns, egyedi modell szerint készülő darabok előállítására. az üzemi bizottságok azért harcolnak, hogy a határozat hiánytalanul teljesüljön.

Most készítjük elő azt a törvényt, amely meghatározott jogokkal ruházza fel az üzemi bizottságokat az igazgatósággal szemben. E törvénytervezet szerint az üzemi bizottságoknak még az igazgatói fizetés megállapítására is felhatalmazása lesz. Az igazgatóság csak az üzemi bizottság jóváhagyásával hajthat végre bizonyos intézkedéseket. Ha véleménykülönbség alakul ki, a kérdésben a felsőbb szervnek kell döntenie. A vállalatokon belül az üzemi bizottságok a szakszervezetnek vannak alárendelve. Ha az üzemi bizottság rosszul dolgozik, a szakszervezet vezetősége leválthatja.

1946-ban üzemi bizottsági választások voltak, amelyek nyomán e szervezetek élére új vezetőség került. az ország 10 legnagyobb vállalata közül nyolcban egy fővel több szociáldemokrata van az üzemi bizottságok vezetőségében, mint kommunista, kettőben

a kommunisták vannak többségben. Az ország 1200 nagyvállalata közül az üzemi bizottságok vezetősége 1000-ban kommunista, 200-ban szociáldemokrata többségű.

Kérdésemre, hogy mennyire sikeresen végezték el az üzemi bizottságok megtisztítását az idegen, a vállalkozók érdekeit védő elemektől, Kossa azt felelte, hogy a tisztogatást lényegében befejezték. Az 1946-os választások eredményeként ilyen elemek nem kerültek be az új összetételű üzemi bizottságokba.

Arra a kérdésemre pedig, hogy milyen a kommunisták együttműködése a szociáldemokratákkal a szakszervezetekben, Kossa azt felelte, hogy az együttműködés az utóbbi 6 hónap alatt romlott. Látni, hogy a szakszervezetek többségében kommunisták vannak a vezetőségben, a szociáldemokraták kommunistaellenes kampányba kezdtek. A reakciós szociáldemokrata felső vezetés támadásba lendült a kommunisták ellen. Különösen a Peyer-féle régi opportunisták serénykedtek e téren. De jegyezzük meg, hogy a szociáldemokrata szakszervezeti vezetők között jószerével nincsenek baloldaliak. A kommunisták többnyire új emberek a szakszervezeti mozgalomban, a szociáldemokratáknak viszont régi, tapasztalt szakszervezeti funkcionáriusai vannak.

A szociáldemokraták, hogy gyengítsék a kommunista befolyást az üzemi bizottságokban, ez év januárjában új üzemi bizottsági választásokat követeltek. Mi nem akartuk ezeket a választásokat, de utóbb beleegyeztünk. A választások megkezdődtek, s 7 nap leforgása alatt néhány vállalatnál az üzemi bizottságokba 360 kommunistát és csak 42 szociáldemokratát választottak be. Ezeknek az eredményeknek a láttán a szociáldemokraták visszavonulót fújtak.¹ A kommunisták hozzájárultak ahhoz, hogy maradjon érvényben az üzemi bizottságok régi összetétele. Ezt csak azért vállaltuk, mert nem akartuk elvonni a tömegek figyelmét egy olyan fontos ügyről, mint a köztársaságellenes összeküvés leleplezése.

Kossa elmondta még, hogy a Szakszervezeti Tanácsban jelenleg 18 kommunista és 17 szociáldemokrata van, jöllehet az 1945. évi választásokon a kommunisták a szavazatok 75 százalékát szerezték meg. Ennek ellenére hajlandóak voltak paritásos alapon megosztani a szociáldemokratákkal a vezető posztokat.

Sok szakszervezeti vezetőségben a kommunisták vannak többségben, s az ő befolyásuk a legerősebb.

A szociáldemokraták csak a nyomdászok, könyvkötők, vésnökök és szénészek szakszervezeteiben rendelkeznek meghatározó befolyással.

A szakszervezetek kiharcolták, hogy minden vállalati munkás, illetve munkásnő kollektív szerződést kössön. A szerződést egyébként a vállalkozónak is alá kell írnia. Ezekben a kollektív szerződésekben az az új, hogy a munkás a teljesítménye szerint kap bérezést. Korábban harcoltunk ez ellen az elv ellen. Most viszont a teljesítménybérezés mellett vagyunk. A teljesítményelv ugyanis segíti a munka termelékenységének emelését. Az eredmények máris látszanak. 1946 augusztusa óta, azaz amióta megkötöttük a kollektív szerződéseket, a munka termelékenysége átlagosan 40 százalékkal nőtt. Ily módon megteremtettük a munkások anyagi érdekelttségét a munka termelékenységének emelésében.

A munkások életszínvonalára 10–11 százalékkal nőtt. Most a háború előttinek átlagosan több mint 60 százalékát teszi ki. A bányászok és a textilipari dolgozók már elérték a háború előtti szintet.

A szakszervezetek kiharcolták, hogy 18 év alatti fiatalokkal éjszakai munka nem végeztethető. Kiharcolták a nőknek járó fizetett szülési szabadságot is. A 18 év alatti munkásoknak évi 28 nap szabadság jár. A többiek 12–25 napos szabadságot kapnak. A szabadság időtartama az adott vállalatnál szerzett szolgálati időtől függ. Ez csökkenti a munkaerő-fluktuációt. A szakszervezetek kiharcolták a kedvezményes üzemi étkeztetést is. A 18 év alatti fiatalok ingyen kapják az ebédet.

Jelentősen nőtt a szakszervezetek szerepe az ország politikai életében és az államhatalmi szférában. 32 szakszervezeti vezető lett parlamenti képviselő. A Szakszervezeti Tanács főtitkára, Kossa a Parlament elnökhelyettese. Minden állami bizottságnak feltétlenül van egy, a szakszervezet által delegált tagja. A Nemzeti Bank igazgatótanácsában is van egy szakszervezeti képviselő.

A kádereképzés érdekében a Szakszervezeti Tanács ügyviteli tanfolyamokat szervezett. A végzés után a hallgatók szakszervezeti munkaterületre kapnak kinevezést. Másfél év leforgása alatt 10 ezren végeztek el ilyen tanfolyamokat. Az oktatási idő 3 hónap.

A vállalati szakszervezetek dolgozókat iskoláznak be felsőfokú tanintézetekbe – tanárképző és műszaki egyetemekre és főiskolákra. A beiskolázottak a vállalat költségén tanulnak tovább. Ily módon el fogjuk érni egy új, munkásértelmiség kialakulását.

A Szakszervezeti Tanács mellett szakszervezeti főiskola működik, amely középszintű szakszervezeti vezetőket képez. A tanulmányi idő 3 hónap. A főiskolának 210 hallgatója van. Budapesten és más városokban ezen kívül több mint 30 olyan iskola van, amely alsóbb szintű szakszervezeti vezetőket képez. A tanulmányi idő itt 1 hónap. A felvételi keretszámokat úgy alakítják, hogy a hallgatók 50 százaléka kommunista, 50 százaléka szociáldemokrata legyen. Az iskola elvégzése után gyakran megesik, hogy a szociáldemokraták kijelentik: át kívánnak lépni a kommunista pártba, mi azonban lebeszéljük őket erről, nehogy kieleződjék viszonyunk a szociáldemokratákkal.

A szakszervezetek kiterjedt kultúrmunkát végeznek a munkások körében. Működik például az öntevékeny munkás-kultúrcsoportok szövetsége, a „Munkás kultusz szövetség” [az elnevezést zárójelben magyar nyelven is megadják, cirill betűkkel, tévesen átírva], amelynek saját lapja is van, a „Kultúrhradó”.

A szakszervezetek központi orgánuma a kéthetente megjelenő „Szakszervezetek” [Az orosz szövegben cirill betűkkel magyar nyelven, az alábbi módon átírva szerepel: „Szakaszervezete”]. 50 ezer példányban adják ki. Ez a folyóirat szakszervezeti vezető funkcionáriusoknak szól. Most készülünk egy szakszervezeti napilap, a „Munka” megjelentetésére. Ezeken kívül a 39 ágazati szakszervezetnek van saját nyomtatott kiadványa. A vasasszakszervezet újságja, a „Szabad Vasas” például 100 ezer példányban lát napvilágot. Van egy havi statisztikai közlöny is.

Kérdésemre, hogy melyek a szakszervezeti munka legfőbb hiányosságai, Kossa azt felelte, hogy a szakszervezetek munkája nem eléggé centralizált. A legnagyobb hiányos-

ságnak viszont azt tekinthetjük, hogy a szakszervezetek többsége még a régi elv szerint épül fel. A munkások az új, termelési elv bevezetését követelik, a régi szociáldemokrata szakszervezeti funkcionáriusok azonban ellenzik ezt. E kérdés körül nagy vitáink vannak.

A szakszervezetek fő feladata most a 3 éves népgazdasági terv teljesítésében való aktív részvétel. Létrehoztunk egy bizottságot, amely kidolgozza, milyen módozatokban vegyenek részt a szakszervezetek e terv teljesítésében.

A szakszervezetek aktívan részt vesznek a magyar reakció elleni harcban. A „Holnap” [cirill betűkkel átírva: „Holnop”] című reakciós Sulyok-féle lap kinyomtatását megtagadó nyomdászok sztrájkja jól mutatja a munkásosztály aktivizálódását. A sztrájkban a szakszervezetek is részt vettek.²

Kossa et. végezetül kérte, adjam át üdvözetét Kuznyecov³ elvtársnak, a VCSZPSZ elnökének, valamint Taraszov⁴ elvtársnak és a szovjet szakszervezetek más vezetőinek.

Feljegyzés a Nagy Imrével,⁵ az MKP KV vidékipropaganda-osztályának vezetőjével folytatott megbeszélésről

Nagy Imre elvtárs közölte, hogy jelenleg a vidékipropaganda-osztályt vezeti. Az osztályt most szervezik újjá. A vidéki propaganda olyan terület, amelyet nem lehet egy kézben összpontosítani. Az osztálynak ezért kiegészítő funkciói is vannak. Ez az osztály irányítja a Földművelésügyi Minisztériumban dolgozó kommunisták munkáját. Előkészíti a párt mezőgazdasággal kapcsolatos javaslatait, és kialakítja a párt álláspontját minden, a mezőgazdaságot érintő kérdésben.

Ami a földreformot illeti, az befejezettnek tekinthető. A földet kiosztottuk, de ki kell még adni a parasztoknak a földtulajdont igazoló birtoklapokat. Most földmérők dolgoznak falun, pontosítják a birtokhatárokat, és kiállítják a kataszterkönyveket. Ez biztonságérzetet ad a parasztoknak arra vonatkozólag, hogy a föld valóban az övék, hiszen az átadása dokumentálva van. Úgy tervezzük, hogy ezt a munkát ez év október 1-re befejezzük. A reakciós elemek erős kommunistaelenes agitációs kampányt folytatnak. Azt híresztelik, hogy a kommunisták, állítólag kolhozokat készülnék szervezni. A földkataszterek összeállítása lehetőséget ad arra, hogy e rágalmat tényekkel cáfoljuk meg.

A kommunisták vidéki munkája nagy eredményének kell tekintenünk azt – jegyezte meg Nagy elvtárs –, hogy sikerült megnyernünk a középparaszti tömegeket. Falun most két fő feladatot állítunk magunk elé:

1. az agrárreform eredményeinek technikai és jogi megszilárdítását,
 2. a földreform során földhöz juttatott újjazdák támogatásának fokozását. A 3 éves népgazdasági fejlesztési tervben több, az újjazdákat segítő intézkedést irányoztunk elő.
- Egy évvel ezelőtt megalakítottuk az UFOSZ-t¹ („Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége”). Az ország 3280 falva közül több mint 2100-ban vannak szervezetei. A szociáldemokraták eleinte ellenezték e szövetség létét. Nagy erőfeszítéseinkbe került, hogy meggyőzzük a többi párt vezetőit az UFOSZ támogatásának szükségességé-

géről. Javaslatainkat elutasítás fogadta. Amikor azonban nyilvánvalóvá vált, hogy az UFOSZ fejlődik, s befolyása erősödik, a többi párt vezetői is bekapcsolódtak az UFOSZ munkájába, s a szervezet vezető posztjainak paritásos megosztását kezdték követelni. A múlt év szeptemberében lezajlott UFOSZ-kongresszuson a szervezet elnökévé Gém Ferencet, a Nemzeti Parasztpárt képviselőjét választották, a főtitkár a mi elvtársunk, Dögei.⁶

Az UFOSZ komoly vetélytársa a kisgazdák irányítása alatt álló Parasztszövetség.

Befolyásunk falun növekedőben van. Előfordul azonban, hogy a megyei pártszervezetekben nincsenek parasztok, jóllehet sok megyében ők teszik ki a lakosság 90 százalékát. Nem ritka eset, hogy a pártszervezet vezetője Budapestről leküldött ember. Intézkedtünk, hogy az ilyeneket leváltásák, s helybéliekkel cseréljék fel.

Figyelmünk középpontjában most a fakultatív hitoktatás kérdése áll. Az egyház az erre vonatkozó törvénytervezet kapcsán erős kampányba kezdett ellenünk, jóllehet formailag a tervezetet nem is mi nyújtottuk be, hanem a kisgazdapárt.

Még nem használtuk ki mindazokat a lehetőségeket, amelyeket az összeesküvés leleplezése nyitott számunkra: nem tudtuk megmutatni a tömegeknek, milyen érdemei vannak a kommunista pártnak az összeesküvés leleplezésében, s máris egy új kérdéssel, a fakultatív hitoktatással álltunk elő.

Nagy elvtárs kijelentette, hogy véleménye szerint a kisgazdapárt előre megfontoltan vetette fel e kérdést, mivel az volt a célja, hogy elvonja a figyelmet az összeesküvők elleni pertől. A kommunisták azt akarták, hogy e törvénytervezet benyújtása nyomán az ezt ellenzők tüzének fő ereje a kisgazdapártot érje, most viszont úgy alakul a dolog, hogy maguk a kommunisták kerültek tűz alá. Ennek ellenére, hogy a fakultatív hitoktatás kérdését a kisgazdapárt vetette fel, a reakciók mindenért a kommunistákat vádolják. Ez irányú propagandájuk egyre erősebb. Kapunk olyan jelzéseket, hogy néhány fiatal kommunista emiatt kilép a pártból. Vannak olyan tények is, hogy a kisgazdapárt képviselői, akik a Parlamentben hivatalosan támogatják a fakultatív hitoktatás bevezetéséről szóló törvénytervezetet, falun egészen másképp nyilatkoznak. Tudjuk például, hogy a kisgazdapárt parlamenti képviselője, Z. Nagy Ferenc⁷ (a Budapest közelében fekvő) Ercsi parasztjai előtt tartott beszédében kijelentette, hogy a kommunisták erőszakkal vették rá a kisgazdapártot az említett törvénytervezet beterjesztésére.

Az egyház természetesen szívósan védelmezi a vallásoktatásban meglévő monopóliumát. Ha összehasonlítjuk: kinek a befolyása erősebb falun, a kommunistáké-e vagy az egyházé, meg kell állapítanunk, hogy az egyházé. Fennáll annak veszélye, hogy a fakultatív hitoktatással kapcsolatos kommunista agitáció esetleg nem a kommunisták, hanem a reakció köré tömöríti a falusi tömegeket – az egyházi érdekek védelmének jelszavával. Ugyanakkor mindez elvonja a tömegek figyelmét az összeesküvők bírósági tárgyalásáról.

Egyelőre még nem tudtuk kiragadni a gyermekeket a papok befolyása alól. Megvan a veszélye annak, hogy a fakultatív hitoktatást bevezető törvény hatása nem olyan lesz, mint amilyet vártunk. Megvan annak a veszélye is, hogy két pólus alakul ki – az egyik

az egyház, a másik a kommunisták. Ez kiélezheti a helyzetet. Nem vagyunk biztosak abban, hogy a kisczardák e tekintetben végig következetesek lesznek. Az a lehetőség sincs kizárva, hogy e párt titkos megállapodást kötött az egyházzal a kommunisták ellen.

Nagy elvtárs panaszkodott, milyen rossz a viszonyuk a csehszlovák kommunistákkal. Úgy adódott, hogy jelen volt az Interparlamentáris Unió ülésén (Svájcban). Itt találkozott Hodos csehszlovák delegátussal, aki a Csehszlovák KP tagja, de nem tudott vele közös nyelvet találni. A csehszlovák–magyar viszony rendkívül feszült. Sajnálatos, hogy két szomszédos ország kommunistái nem képesek egyetértésre jutni egymással.

Nagy elvtárs a továbbiakban elmondta, hogy egyes pártvezetők helytelenül értelmezik a párt politikai irányvonalát. Esetenként olyan vélemények kapnak hangot, miszerint a kommunisták, úgymond, proletárforradalmat készítenek elő. Farkas elvtárs⁸ már rámutatott arra, hogy a balos veszély még nem múlt el.

Az eszmei-politikai nevelés kérdéseit érintve Nagy elvtárs utalt arra, hogy a pártban gyenge az ideológiai nevelőmunka. A jugoszláv elvtársaknál sokkal jobban van megszervezve ez a tevékenység.

Lukács elvtárs,⁹ aki Moszkvából érkezett haza, több esetben téves tételeket hangoztat. Közte és Rudas között állandó vita van filozófiai kérdésekben, Rudas ráadásul azzal vádolja Lukácsot és Fogarast,¹⁰ hogy eltérnek a marxizmustól, ők viszont alkalmasint Rudast vádolják. Meg kell jegyeznünk azt is, hogy Lukács itt olyan, még a Szovjetunióban írt műveit publikálja, amelyeket Moszkvában nem engedtek kiadni, mivel komoly hibák vannak bennük. Sajnos meg kell állapítanunk, hogy a napi politika és a gazdaság kérdései teljesen elborítják a pártmunkát, s elfedik az ideológiai problémákat.

A pártból tulajdonképpen hiányzik az önkritika. Nem bíráljuk a korábbi, hibás taktikát. Nem látható önkritika a Politikai Bizottság ülésein sem. Elvtársaink inkább agyonhallgatják a hibákat és hiányosságokat, ahelyett, hogy nyilvánosan bírálnák ezeket. Mi, az SZK(b)P volt tagjai sokat töprengünk azon, miként lehetne meggyökereztetni a pártban az önkritikát, de óvakodunk attól, nehogy befolyásolja a pártegységet.

Nagy elvtárs végezetül megjegyezte, hogy franciaországi, svájci és dániai utazása, amelyet mint a gazdasági küldöttség tagja tett, komolyabb eredménnyel nem járt, mivel ezeknek az országoknak a gazdasági fejlettségi szintje egészen más, mint Magyarorszáé, s így nemigen volt tőlük mit átvenni. A legközelebbi jövőben ezért célszerűbb, ha a magyar gazdasági küldöttség számára jugoszláviai és bulgáriai utazást szervezünk.

*Feljegyzés a Kiss Károly elvtárrsal,
az MDP KV Központi Ellenőrző Bizottságának elnökével folytatott megbeszélésről*

Az MDP KV Ellenőrző Bizottságának tevékenysége egyelőre még meglehetősen korlátozott jellegű. Az államapparátus és a központi pártapparátus tagjai felett gyakorlunk ellenőrzést. De intézkedéseket tettünk tevékenységünk bővítése érdekében. A Politikai Bizottság már határozatot hozott arról, hogy ki kell alakítani a megyei KEB megbízottak hálózatát. A közeljövőben 4-5 megyébe küldjük ki megbízottainkat.

Még egy évvel ezelőtt is sok gondot okoztak nekünk az úgynevezett „kis diktátorok”. Ezek többnyire olyan emberek voltak, akik 1919-ben részt vettek a magyarországi tanács hatalom megeremtésében. Hosszú időre megrekedtek régi fejlettségi szintjükön, s egyáltalán nem értették meg az új körülményeket. A Vörös Hadsereg bevonulása után aztán kibontakoztatták tevékenységüket vidéken. Lényegében diktatúrát akartak létrehozni, megismételve valamennyi 1919-es szektás hibájukat. Ott folytatták, ahol 1919-ben abbahagyták. Komoly harcot kellett vívni velük. Ezeket az embereket leváltottuk. „Tevékenységük” eredményei azonban mindmáig hatnak. Ott, ahol ők ügyködtek, alaposan megrendültek kapcsolataink a szociáldemokratákkal és a többi párttal.

1944-ben tisztogatást végeztünk a pártban. Ezt az tette szükségessé, hogy a pártszervezetekben elburjánzott a korrupció. Voltak olyanok, akik értéktárgyak begyűjtésén szedték meg magukat, s lettek dúsgazdagok. Ezekről az emberekről meg kellett szabadulnunk. Mára mindenestre jórészt megszűnt nálunk a korrupció. Ez abból is látszik, hogy a múlt év októbere és ez év márciusa között 100 vitás ügyet vizsgáltunk meg, s közülük mindössze 10 volt korrupcióval kapcsolatos. Egy évvel ezelőtt viszont az ilyen ügyek 50 százalékának volt köze korrupcióhoz.

Kiss elvtárs beszélt a kommunista párton belül létező frakciókról is. Annak idején kemény harcot kellett vívni a Demény-frakcióval,¹¹ amelyik 20 éven keresztül létezett. A frakció fő fészke Csepel volt. Vezetője, Demény Pál 15 éven át állt kapcsolatban a politikai rendőrséggel. Köztudott, hogy provokátor volt. Demény azt hirdette, hogy: „Előbb tanulnunk kell, majd aztán fogunk dolgozni. Marx »Tőkéjét« nem lehet rövid idő alatt áttanulmányozni, ezért hosszú ideig kell tanulnunk.” Az efféle agitációnak volt bizonyos sikere. Akadtak olyanok, akik 15 évig tanulmányozták a „Tőkét” meg Marx és Engels más műveit, gondolván, hogy az az idő, amikor majd dolgozni kell, még igen messze van. Demény Pál most népellenes tevékenységeért börtönben ül. Érdekes egyébként, hogy Demény a Horthy-rendszerben is ült három évet börtönben. Azok a becsületes emberek, akik korábban a Demény-frakcióhoz tartoztak, visszatértek a kommunista pártba, más volt frakciótagok a szociáldemokratákhoz csatlakoztak. Ma már elmondhatjuk, hogy a Demény-frakció többé nem létezik.

Volt egy másik frakció, a Weissshaufé,¹² amely szintén azt hirdette, hogy „előbb tanulni kell, aztán dolgozni”. Akadtak olyanok, akik ennek az agitációnak a hatására évekig csak tanultak, de a gyakorlati munkában semmit sem tettek. E frakciók működésének veszélye abban állt, hogy a tömegeket a Horthy-rendszer viszonyai között elvonták a fasizmus elleni illegális harctól. Weissshaufé, a frakció vezetőjét, mint tudjuk, 1926-ban zárták ki a kommunista pártból. Vissza akart térni a kommunista pártba, de nem vették vissza. Tudjuk azt is, hogy Weissshauf kapcsolatban állt a köztársaság-ellenes összeesküvés szervezőivel. Jelenleg letartóztatásban van, börtönbüntetését tölti. Frakciója maradványainak semmilyen komolyabb hatása nincs.

Ma azt mondhatjuk, hogy a pártban már semmilyen nyoma sem maradt a frakciózásnak.

A párton belüli leggyengébb láncszemnek jelenleg a középszintű vezetők, a járási pártbizottságok titkárai tekinthetők. A 200 járási pártvezetőnek legalább a fele lecserélésre vár. Intézkedéseket teszünk kádereink továbbképzéséhez, funkcionáriusainkat két hónapos pártiskolákra küldjük, ami valamivel gyarapítja tudásukat, de csodák nincsenek. Egyelőre súlyos a káderhelyzet. Különösen nagy nehézségekkel jár a gazdasági káderek hiánya. Magyarországon a gazdasági vezetők – mérnökök, gyárigazgatók – között régóta szinte egyáltalán nincsenek demokratikus beállítottságú emberek. Így tehát le kell ugyan váltanunk sok reakcióst, de nincs kit a helyükre állítanunk, mivel nincsenek szakembereink. Ez a legfőbb nehézségünk.

Feljegyzés a Péter Gábor elvtárrsal, a Magyar Rendőrség vezetőjével (sic!) folytatott megbeszélésről

Magyarország politikai rendőrségének 80 százaléka komunistákból áll. Így tehát lényegében a mi kezünkben van. Igaz, az országos rendőrpáncsnok két helyettese más pártok tagjai – egyikük szociáldemokrata, a másik kisgazdapárti. De ők csak másodrendű kérdésekkel foglalkoznak, s mi mindent megteszünk azért, hogy ne tudjanak arról, amiről nem kell tudniuk.

A rendőrség állományának többségét új emberek teszik ki. Tapasztalatuk nincs, ezért meglehetősen nehéz velük dolgozni. Sokat tanultunk a szovjet elvtársaktól. Nagy segítséget nyújtott számunkra Belkin tábornok.

A vizsgálatok lefolytatása során az a legfőbb feladatunk, hogy mindent fizikai kényszer alkalmazása nélkül érjünk el. Nem állíthatjuk, hogy e téren nálunk minden rendben van, de ahhoz képest, ami itt korábban volt, kétségtelenül tapasztalható fejlődés.

Alapfeladatunknak azt tartjuk, hogy mindent előre megtudjunk, s tájékoztassuk erről vezetőinket. E célból meglehetősen kiterjedt informátorhálózatot hoztunk létre. Valamennyi politikai pártban vannak embereink. Sikerül beszerveznünk más pártok funkcionáriusait. A beszerzésre többnyire annak köszönhetően kerül sor, hogy kompromitáló anyagok vannak a kezükben. Az emberek, a leleplezéstől való félelmükben, hajlandóak együttműködni velünk. Falun azonban az informátorhálózatunk gyengébb. Minden minisztériumban, sőt az egyházi személyek között is megvannak az embereink. Így az információ, amelyhez hozzájutunk, meglehetősen teljes.

A rendőrség apparátusában szigorú rendet alakítottunk ki, s megteremtettük a szükséges centralizációt, bár ezt még nem tartjuk kielégítőnek.

A politikai rendőrség nagy segítséget nyújt a pártnak. Pártközi tanácskozások előtt általában sikerül megtudnunk, mi a szándéka politikai ellenfeleinknek, s ennek köszönhetően idejében tájékoztatjuk mindenről a kommunista párt vezetőségét. Megszerveztük a telefonlehallgatásokat. Most lehallgatjuk a miniszterelnök és a pártvezetők minden fontosabb telefonbeszélgetését, s a legfontosabbakról jelentést teszünk Rákosi elvtársnak.

A köztársaság-ellenes összeesküvést illető első értesítéseket a politikai rendőrség szerezte. Értesítéseinket eljuttattuk a Honvédelmi Minisztériumban dolgozó elvtársainknak. Így kezdődött meg az összeesküvés felgöngyölítése.

Péter Gábor elvtárs végezetül megjegyezte, hogy a politikai rendőrségnek most elég komoly a tekintélye, amit még maga a miniszterelnök, Nagy Ferenc is elismer.

Lejegyezte:

G. Korotkevics [saját kezű aláírás]

A dokumentum alján gépfírással: „Készült 4 pld.-ban”.

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 315.

JEGYZETEK

¹ A valóságban az volt a helyzet, hogy 1947. január 13-án az MKP és az SZDP vezetői a Szakszervezeti Tanács képviselőivel együtt megállapodást kötöttek a választások elhalasztására és az üzemi bizottságok, valamint egyes szakszervezeti vezetőségek összetételének a „korrigálására”. Az alapvető ok azonban a Belügyminisztérium hatóságai által feltárt ún. köztársaság-ellenes összeesküvés felfedése volt.

² A Magyar Szabadság Párt lapjának, a *Holnap*nak mindössze 10 száma jelent meg. Az első szám 1947. március 15-én 40000 példányban, az utolsó pedig – a nyomdászsztrájk miatt – március 28-án.

³ *Kuznyecov, V. V.* (1901–1990) – közgazdász, diplomata. 1927 óta párttag. 1940–1943 között a terzhivatal elnökhelyettese, majd 1953-ig a szakszervezeti szövetség elnöke, utána, kisebb megszakítással 1977-ig a külügyminiszter első helyettese. Ezt követően tíz évig a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa első elnökhelyettese.

⁴ *Taraszov, M. P.* (1899–1970) – 1924 óta párttag. 1944 és 1950 között a szovjet szakszervezeti szövetség titkára. 1950-től az Oroszországi Föderáció Legfelsőbb Tanács Elnökségének elnöke.

⁵ Nagy Imre ekkor az MKP KV Falusi Bizottságának az elnöke volt, mégpedig 1945 végétől 1948 májusáig.

⁶ *Dögei Imre* (1912–1964) – 1945-től az MKP tagja, korábban gyári munkás. 1946 őszétől az UFOSZ főtitkára, 1948 decemberétől a DÉFOSZ ügyvezető elnöke. 1950 és 1956 között a SZÖVOSZ elnöke. Az MSZMP alapító tagja, 1956 novemberétől 1960-ig földművelésügyi miniszter, majd diplomáciai szolgálatba kerül. 1962-ben szektás nézetei miatt kizárják az MSZMP-ből.

⁷ *Z. Nagy Ferenc* (1899–1977) – 1931-ben lép be az FKGP-be, majd a párt Szolnok vármegyei szervezetének igazgatójává választják. 1945 novemberétől nemzetgyűlési képviselő, 1946 őszétől a kisgazdapárt PB tagja. A parlamentnek 1967-ig tagja megszakítás nélkül. 1956-ban részt vesz a párt újjászervezésében. 1957-től a Hazafias Népfront vezetőségében dolgozik, 1960 és 1968 között a testület alelnöke.

⁸ Farkas Mihályról van szó.

⁹ *Lukács György* (1885–1971) – esztéta, filozófus. Rendkívül szerteágazó tudományos munkássága mellett nagyon jelentős politikai tevékenysége: a KMP alapító tagja 1918-ban, a magyaror-

szági Tanácsköztársaság idején közoktatásügyi népbiztos. A Tanácsköztársaság bukása után Bécsbe emigrál, majd Németországban dolgozik, a harmincas évek közepén kerül a Szovjetunióba. Az emigrációból való hazatérése után 1945 és 1949 között az MKP, illetve az MDP vezető teoretikusa. 1946 és 1958 között a budapesti tudományegyetem professzora. Az MSZMP alapító tagja. 1956 október 27-től november 3-ig a Nagy Imre-kormány tagja mint népművelési miniszter. November 4-én a budapesti jugoszláv követségre menekült, majd Romániába internálják. 1957 tavaszán tér vissza Budapestre, élete végéig tudományos tevékenységet folytat.

¹⁰ *Fogarasi Béla* (1891–1959) – a KMP alapító tagja, a *Vörös Újság* szerkesztője. A magyarországi Tanácsköztársaság bukása után Bécsbe emigrál, majd 1921 és 1930 között Berlinben a Németországi Kommunista Párt központjában dolgozik. Ezután Moszkvában a Komintern munkatársa, 1945-ben tér haza. 1946 és 1948 között a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban dolgozik, majd egyetemi tanárként az ELTE-n tanít. 1953 és 1957 között a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem rektora. Ezután a Filozófiai Intézet igazgatója, 1957 nyarától az MSZMP KB-nak is tagja.

¹¹ *Demény Pál* (1901–1992) – a Tanácsköztársaság idején (1919 február) lép be a KMP-be, később a KIMSZ egyik vezetője. Az általa irányított mozgalom – amit később Demény-frakciónak neveznek – a húszas évek közepére már több ezer főt számlál. A második világháború idején menekülteket, zsidókat, munkaszolgálatosokat látnak el hamis papírokkal, illetve bűjtatnak a megszálló hatóságok és a nyilasok elől. 1945-ben az ÁVO letartóztatja, majd koncepciós perben elítélik. 1956-ban szabadul a börtönből. Ezután visszavonultan él, emlékiratain dolgozik. 1989-ben belép a Magyar Szocialista Pártba (MSZP), amelynek listáján 1990-ben képviselővé választják.

¹² *Weisshaus Aladár* (1887–1963) – 1918-ban kapcsolódik be a szociáldemokrata mozgalomba. 1923-ban már a KMP tagja, majd 1925-ben fontos szerepet játszik a Magyarországi Szocialista Munkáspárt (MSZMP 1925–1928) létrehozásában. A húszas évek végén kizárják a pártból, munkáját „frakciós, egységbontó” tevékenységnek minősítetik. 1946 végén tartóztatják le, koncepciós perben elítélték.

MEGBESZÉLÉSEK A MAGYAR KOMMUNISTA PÁRT VEZETŐIVEL 1947. ÁPRILIS

*Feljegyzés a Rákosi M. elvtárrsal, a Magyar Kommunista Párt
főtitkárával folytatott megbeszélésről*

A megbeszélés során Rákosi elvtárs kitért a párt életének legfontosabb kérdéseire. Rámutatott arra, hogy a kommunisták helyzete a köztársaság-ellenes összeesküvés leleplezése előtt roppant nehéz volt. A reakciós erők két fronton vívták harcukat a demokrácia ellen: létezett erre egy legális frontjuk, a kisgazdapárt, s ezzel egyidejűleg egy illegális is – az összeesküvők fasiszta szervezete.¹ Mi, kommunisták, állandóan a reakciósok

leleplezésére törekedtünk, de ezt nehéz volt megtennünk, mivel nem álltak rendelkezésünkre bizonyítékok. Most viszont rendelkezésünkre állnak. December közepéig így módon a párt védekezésbe szorult, most viszont elmondhatjuk: támadásban vagyunk.

Az utóbbi időben a párt komoly munkát végzett saját sorain belül. Komolyan hozzákezdünk a káderek neveléséhez. Meg kell mondanunk, hogy a háború és a fasiszta rendszer idején sok jó emberünket veszítettük el. A káderhelyzet terén ezért nehézségeink vannak. Mindazonáltal mindent megteszünk azért, hogy fiatal kádereket neveljünk, és fokozzuk a párt befolyását a munkásokra, parasztsztráákra és a kispolgári elemek körében. Most már elmondhatjuk, hogy pozícióink a parasztság körében megszilárdultak. A paraszti tömegek között most már épp olyan erősek vagyunk, mint a munkástömegek körében. A szakszervezeti munka terén az okoz nehézséget, hogy a szakszervezeti vezetők között sok a régi szociáldemokrata, s nekik több a tapasztalatuk, mint nekünk.

Sajnos meg kell állapítanunk, hogy vezető elvtársaink közül többen alábecsülik a szakszervezetekben végzett munkát, alábecsülik a gazdasági tevékenységet, és szektárság jeleit mutatják. Egyelőre, sajnos, még nem gyógyultunk ki teljesen abból a régi betegségből, amelynek következtében elvtársaink sokat töprengenek elvont dolgokról, a világpolitikáról – jól tudják például, mi a helyzet a kínai frontokon, nem tudják viszont, mit kellene tenniük Magyarország gazdasági felemelkedése érdekében, nem érdeklődnek gazdasági kérdések iránt, s nem kedvelik az aprólékos napi munkát. A pécsi városi párttitkár² például az illegalitásban becsületes, elvhű kommunistának bizonyult. A fémmunkások földalatti szervezetének titkára volt. Amikor viszont módja lett legális körülmények között dolgozni, s parlamenti képviselőnek választották, többé nem foglalkozott „aprómunkával”, a fémmunkások szervezetének vezetője pedig egy szociáldemokrata lett. Ez az eset, sajnos, nem egyedi. Elvtársaink még lenézik az alapszervezeti „aprómunkát”. Ezért most az a feladatunk, hogy fordulatot hajtsunk végre e terén, azaz, hogy magyar módra fejezzem ki magam – „át kell politizálni” a kádereinket.

A káderhelyzetről általában elmondhatjuk, hogy kádereink fejlődnek, különösen a középszintűek. A felsőbb vezetésben ezzel szemben (a KV-ben) néhány elvtársunk mégsem igazolta a belé vetett bizalmat, például Gábor³ és Nagy Imre elvtársak. Az utóbbi passzív.

Az utóbbi időben bizonyos sikereket értünk el falun is. Megszerveztük az ún. falujárást [a szó cirill betűkkel átírva, magyarul is meg van adva]. Brigádjaink jelentős segítséget nyújtanak falun az új földtulajdonosoknak, akik az agrárreform nyomán jutottak földhöz. A munkások szívesen vesznek részt a falujárásokon. Ez egyszersmind fegyelmezi elvtársainkat, s szervezett kereteket kölcsönöz a falun végzett munkánkhoz. Sok mezőgazdasági eszközt javítottunk meg falun, iskolákat, kutakat, épületeket hozunk rendbe. Számos templomot is rendbe hoztunk. A szovjet [A gépiratban, ceruzával utólag aláhívva, a *szvetszkij* (világi) szó szerepel. Nem eldönthető, melyik a helyes variáns.] emberek szemében mindez talán furcsának tűnik, de mi ezt azért tesszük, mert az ilyen intézkedéseink növelik tekintélyünket a paraszti tömegek előtt. Több mint 900 faluban rendeztünk sikeres kultúresteket.

Mint Önök is tudják, nemrég alakult az UFOSZ nevű parasztszervezet.⁴ Feladata az agrárreform eredményeinek megszilárdítása. Eleinte egy párt sem segítette az e szervezetben kifejtett munkánkat. De amikor az UFOSZ tekintélye megnőtt, valamennyi párt igényt tartott arra, hogy részt vegyen e szövetség vezetésében.

Elég jól fejlődik a mezőgazdasági munkások szakszervezete. Jelenleg mintegy 150 000 tagja van. E szakszervezeten belül jók a pozícióink. Az utóbbi időben jelentősen nőtt a termelőségvetkezetek száma. Jelenleg Magyarországon 1800 ilyen termelőségvetkezet van. A termelőségvetkezetek közösen használják a mezőgazdasági gépeket – most 3000 traktoruk van. A termelőségvetkezetekben szintén elég jók a pozícióink. Meg kell jegyeznünk, hogy a befolyásunk falun erőteljesebben nő, mint a városokban.

Korábban csekély munkát fejtettünk ki a városi kispolgárok és kisiparosok körében. Most több figyelmet szentelünk e munkának. Ennek eredményeként értünk el bizonyos eredményeket. Budapesten például több ipartestületi [Zárójelben kézírással, latin betűkkel szerepel a magyar megfelelő töredéke: (kis ipartes)] elnök kommunista. Jelentősen nőtt a kommunisták befolyása a kiskereskedők körében.

Nőtt a kommunista párt befolyása a tömegszervezetekben. Lényegében a kommunisták vették kezükbe az ismert régi sportegyesületet, a „Vasast”. Létrehoztunk egy nagy demokratikus gyermekszervezetet is.

Nyomatott kiadványaink jól fogynak. A kommunista párt központi lapjának, a „Szabad Népek” most 90 000 a példányszáma. E mennyiséget 130–150 000-re kívánjuk növelni. „Szabadság” című újságunk 35 000 példányban jelenik meg, a „Lúdas Matyi” satirikus hetilap pedig 150 000 példányban. Utóbbit nagyon kedvelik a parasztok. Vidéken 14 napi- és számos hetilapunk van.

Nagy figyelmet szentelünk a pártiskolának. Úgy hiszem, hogy a mi pártiskoláink jobban működnek, mint a francia és az olasz kommunista elvtársainké.

Nagy segítséget jelentett számunkra a köztársaság-ellenes összeesküvés leleplezése. A reakciók azt remélték, hogy a békeszerződés aláírása⁵ és a szovjet csapatok kivonulása után majd sorra akasztják a kommunistákat. Az összeesküvés leleplezése után a reakció védekezésbe vonult. Az összeesküvés leleplezése eredményeképpen a következőket értük el:

Először: sikerült bebizonyítanunk a parasztoknak, hogy a reakciók el akarták venni tőlük a földet, s visszaadni azt a földbirtokosoknak. Ez elégedetlenséget váltott ki a parasztokból, de még a kulákokból is. A kisgazdapártban zavar támadt.

Másodszor: azok, akik azt hitték, hogy a szovjet csapatok kivonulása után javulni fog az ország helyzete, akik hitelt adtak a reakciók efféle meséinek, most ingerültek. A parasztok és a kispolgárok, a kisgazdapárt tagjai elégedetlenek. Nem kívánnak egy olyan pártban lenni, amelynek főtitkára letartóztatásban van.⁶

Harmadszor: nőtt a falun dolgozó elvtársaink önbizalma. Az összeesküvés leleplezése előtt igen nehéz volt a helyzetünk falun. Most viszont megjavult.

A kisgazdapártban zavar támadt. A párt fellazult. Tagjainak egy része (a fasiszta elemek) a Sulyok-féle Szabadság Pártba lép át.⁷ A becsületes demokraták kilépnek a

kisgazdapártból, egy részük más pártokhoz, köztük a kommunista párthoz csatlakozik. Volt rá eset, hogy a kisgazdák megyei szervezetének titkára lépett át a kommunista pártba.

A kommunista párt jelenleg mintegy 700 000 tagot számlál. Meg kell azonban mondanunk, hogy ezeknek pillanatnyilag csak a fele fizet tagdíjat. Az infláció alatt ugyanis az emberek leszoktak arról, hogy bárminemű tagdíjakat fizessenek. A pénzreform kezdetétől falun hosszú ideig nem volt pénz. Később megpróbáltunk rendet teremteni a tagdíjbeszedés körül, próbáltuk kizárni azokat, akik három hónapig nem fizettek tagdíjat, de ezen intézkedéseinket be kellett szüntetnünk.

A párt igen erőteljesen növekszik. Budapesten például a szociáldemokraták egy hónapos fokozott ütemű tagtoborzási kampányt szerveztek. Mi ilyen kampányt nem folytattunk, mégis, minden toborzás nélkül 13 ezren csatlakoztak hozzánk, a szociáldemokratákhoz pedig, tagtoborzással 15 ezren. Megfigyelhető, hogy szociáldemokraták lépnek át hozzánk. Ezt megkönnyíti a szociáldemokratákkal kialakítandó egységfrontunk. A szociáldemokraták azzal vádolnak bennünket, hogy erőszakkal vonjuk el tőlük az embereket.

Az összeesküvés leleplezése után a reakciók egy része a kisgazdapártból a szociáldemokrata pártba lépett át. Ez az átáramlás tovább folytatódik. Ennek eredményeképpen a szociáldemokrácia munkásrétege csökken, a burzsoá pedig nő.

Az említett kérdésekben most nagyon nehéz megállapodásra jutnunk a szociáldemokratákkal. Az egyeztető bizottság ülései rendszerint igen hosszúra nyúlnak, és meglehetősen viharosak. Ezért is nevezzük őket „viharnak”. Holnap lesz a soron következő „viharunk”.

A magyar szociáldemokrácia vezérét jellemezve Rákosi utalt arra, hogy Szakasits a pártcentrum vezetője, a baloldali centristaként jellemezhető. Szakasits minden igyekezetével szeretné megbékíteni a párton belüli jobbszárnyat és balszárnyat.

Az összeesküvés leleplezése nyomán a kisgazdapártban a baloldali elemek kerültek előtérbe. Az ő tömegbázisuk megnőtt, a reakciókóké azonban kezd elveszni. Mi mindenképpen igyekszünk segíteni a kisgazdapárton belüli baloldali elemeket abban, hogy erős balszárnyat hozzanak létre pártjukban. Nagyon zavarja a gazdaság újjáépítését az, hogy állandó vetélkedés folyik a kommunisták és a szociáldemokraták között. Minden egyes kérdésben vitáink vannak. Egyetlen, most állami ellenőrzés alá vont gyárban sincs például mindmáig vezérigazgató, mert mindmostanáig nem tudtunk megegyezni a szociáldemokratákkal a posztok megosztásában.

Ami az ország gazdasági helyzetét illeti, az a javulás ellenére továbbra is feszült. A mi pártunk az egyetlen olyan párt, amelyik a pénz stabilizálódását védi, és az e téren elért siker megszilárdításáért harcol. A többi párt ellenzéki szerepet játszik. A gazdaság helyreállításáért végzett szívós munkánknek köszönhetően végre elértük, hogy mindenki elismeri: jól dolgozunk. A kommunistákat most becsületes embereknek tartják, olyanoknak, akikre lehet támaszkodni.

Nagy nehézséget jelent számunkra az, hogy az állami bevételek 50 százalékát jóvátételi kifizetésekre kell fordítanunk. Nő a deficit. A kapitalisták mindenképpen újabb inflációt akarnak gerjeszteni.

Vannak azonban gazdasági téren jelentős sikereink is. A széntermelés például eléri a háború előtti szint 90 százalékát.

Ebben az esztendőben jók a terméskilátások. A kenyérgabona-helyzet viszont ma még igen súlyos. Budapesten például mindössze 46 napra való tartalékaink maradtak. Az élelmiszerhelyzet azonban mégis javult.

Jelenleg az ország területének 64 százalékát teszi ki a vetésterület. A kertészet helyzete igen jó. Magyarországon most 36 millió gyümölcsfa van, minden lakosra mintegy 4,5 darab jut. Az országban a rendelkezésünkre álló adatok szerint a tehenek száma 56 ezer, azaz minden 11 lakosra egy jut.

Ha három éven át jó lesz a termés, jó lesz a lakosság élelmiszer-ellátása is.

Politikai téren a legfontosabb feladat az, hogy megbontsuk a kisgazdapárt és az egyház szövetségét. Kovács Béla, a kisgazdapárt vezére kompromittálódott, most Nagy Ferenccen a sor. Ha azonban segítségünkre lesz a fakultatív hitoktatás bevezetésében, nehéz lesz őt eltávolítanunk.

Arra a kérdésemre, hogy milyen gazdasági hadállásai vannak ma a reakciónak, Rákosi azt felelte, hogy a reakció bázisát és erejét a bankok adják. Magánkézben marad a könnyűipar, a gépipar jelentős része, s végül a kereskedelem is. Mindent megteszünk annak érdekében, hogy szűkítsük a reakciók gazdasági bázisát. Nemrég állami ellenőrzés alá került Magyarország három legnagyobb vállalata, a Weiss Manfréd, a Ganz és a Mávag.⁸

A reakcióval vívott harcban van egy erős fegyverünk, a gazdasági tanács. Szükség esetén mi mondhatjuk ki a döntő szót. A kommunista párt kezében van lényegében a Belügyminisztérium és a hadsereg. Más fontos minisztériumokban is megvannak az embereink. A Pénzügyminisztériumban például az adóügyi osztályt kommunista irányítja. Meg kell azonban mondanunk, hogy a vállalkozókat ennek ellenére sem adóztatják meg kellőképpen.

Végezetül Rákosi kifejezte azon óhaját, hogy intézkedésekre kerüljön sor a Szovjetunió és Magyarország kulturális kapcsolatainak bővítése érdekében. Kíváncsian lenne, hogy szovjet futbalcsapat utazzék Magyarországra. Jó lenne siettetni a Magyar–Szovjet Kulturális Kapcsolatok Társasága vezetőinek már rég eltervezett szovjetunióbeli utazását.

A Rákosival folytatott következő megbeszélésre április 3-án került sor. Az MKP KV plénúmának ülése előtt Rákosi magához kéretett, s elmondta, Moszkvába érkezésem után tájékoztassam a vezetést a magyar és a csehszlovák kommunisták közötti rendkívül feszült, rossz viszonyról. – Nem hívtak meg a kongresszusukra – mondta Rákosi. – Mi ennek ellenére meghívtuk őket a miénkre, de ők nem is válaszoltak. Most folyik a lakosságcsere.⁹ Volt egy megállapodásunk a csehszlovák kommunistákkal, amely szerint az MKP képviselőt küld Szlovákiába, hogy az ott megszervezhesse több magyar kommunistának és családjának Magyarországra költöztetését. Gottwald megtagadta a vízum kiadását. Elvtársainkat erőszakkal Csehországba

zállítják, s ott mint napszámosokat dolgoztatják őket. Szlovákiában valósággal üldözik magyar kommunistákat.

Ennek következtében a magyar kommunisták elkeseredett haraggal viseltetnek a csehszlovák kommunisták iránt. A Szlovák Demokrata Párt és az egyházi körök úgy esznek, mintha elleneznék az ilyen politikát, de hallgatnak.

A szlovákiai magyarok azt mondják, hogy a szlovák kommunisták elárulták őket. A gazdaszlovák elvált Szlovákiába a maga embereit (a lakosságcsere-bizottság tagjai-cént), s e bizottság azt terjeszti, hogy mindenről a kommunisták tehetnek.

Szeretném megjegyezni, hogy a prágai és a bratislavai rádióban népszerűsítették a Szviridov tábornoknak küldött amerikai jegyzéket (Szviridov elvtárs, a magyarországi SZEB elnökhelyettese közölte, hogy ez a szám eltűzött. A jóvátételi kifizetésekre énylegesen a bevételeknek nem több, mint 35 százalékát fordítják).

Fierlinger nemrég nagy hírverés közepette meghívta Prágába Szakasitsot, Szakasits teljes két óra hosszat tárgyalt Benesel. Ezzel akarják demonstrálni, hogy lehetséges a Magyarországgal való barátság megszilárdítása, csak nem a kommunistákkal.

A Csehszlovákiához fűződő rossz viszony pártunknak a következő választásokon a szavazatok 50 százalékába kerülhet. A csehszlovák kommunisták az angolok kezére játszanak. Mi arra törekszünk, hogy legalább titkos blokkot létrehozzunk a demokratikus országok (Lengyelország, Bulgária, Jugoszlávia stb.) részvételével, de az angolok persze ezt nem akarják. A csehszlovák kommunisták pedig a magyarokkal szembeni cselekedeteikkel a kezükre játszanak.

Nemrég Prágába indult egy nőküldöttségünk. A vezetője kommunista volt. De csak burzsoá személyiségek álltak vele szóba. A csehszlovák kommunisták úgy kezelték delegációkat, mint valami fertőző gócot. A szociáldemokraták felhasználták ezt, és kinevették bennünket. Mindez hatással van a lakosság kispolgári rétegeire.

A legrosszabb az, hogy a csehszlovák kommunisták tetteik igazolásaképpen Sztálin elvtárs tekintélyére hivatkoznak.

Viszonyunk a csehszlovák kommunistákkal tehát továbbra is nagyon feszült. Hétfőn Belgrádba utazom, és találkozom Tito elvtárral. Azt hiszem, segítségünkre lesz ebben az ügyben. Tito reálpolitikus, és jól látja mindezen nehézségeket.

A beszélgetés végén Rákosi megkérdezett, mi az én véleményem a kérdéssről. Azt feleltem neki, hogy nem mondhatok semmi határozottat, mivel ehhez alaposan meg kellene vizsgálni az adott kérdéseket, s megismerni a csehszlovák elvtársak véleményét is – csak ebben az esetben alkothatunk objektív képet a dologról. Rákosi ezzel egyetértett, de arra kért, közvetísem Moszkvába kérését a Szovjetunió közreműködését illetően a magyar és a csehszlovák kommunista párt jelenlegi rossz viszonyának rendezésében.

Utoljára április 5-én, Belgrádba való elutazása előtt találkoztam Rákosival. Mivel Rákosi a szociáldemokratákkal lezajlott viharos ülés hatása alatt állt, azt mondta, hogy a szociáldemokraták az országban lévő angol ügynökség előőrését alkotják. A szociálde-

mokraták minden erejükkel azon igyekeznek, hogy befurakodjanak a rendőrség és a hadsereg soraiba, bár mi igyekszünk ezt megakadályozni.

Amikor Philips¹⁰ Magyarországon járt, a kommunisták és a szociáldemokraták közötti egység ellen emelt szót. Ezt meg is írta a magyar szociáldemokratáknak címzett levelében. Csakhogy a szociáldemokraták a levélnek épp ezt a részét nem hozták nyilvánosságra. Meg kell jegyezni, hogy Szakasits mindenütt a nyomomban van; ha egy tömeggyűlésen beszélek, kis idő múlva Szakasits is megjelenik ott, s szintén beszédet tart. Érdekes a következő tény: múlt pénteken a salgótarjáni nagygyűlésen, ahol én tartottam beszédet, Szakasits a maga beszédében az amerikaiak Szviridovnak küldött jegyzékét bírálva kijelentette, hogy az angolok természetesen nem fogják megengedni maguknak olyan jegyzékek kibocsátását, amelyek az összeesküvőket védik. Szakasits beszédének pillanatában az angolok már átadták Szviridovnak a jegyzéküket. Így hát Szakasits e beszédével, ahogy mondani szokás, eltalálta szarva közt a tőgyét.

Nagyon nehéz együttműködnünk a szociáldemokratákkal, s napról napra csak nehezebb lesz. Az angolok erős nyomást gyakorolnak rájuk. A kisgazdapárti reakciós elemek közül többen – akik ellenünk harcoltak – most átléptek a szociáldemokratákhoz, hogy a párt cégére mögé bújva szabadabban manőverezhessenek. A szociáldemokrata vezetők többsége (ezen belül a baloldaliak is) kapcsolatban állnak az angolokkal, közülük többen támogatást kapnak Angliából.

Rákosi átadott nekem egy levelet, a mi vezetőinknek címezve, s végezetül még egyszer megkért: közvetítsem a csehszlovákokkal való viszony rendezéséhez nyújtandó segítség iránti kérését.

*Rövid feljegyzés a Farkas Mihály elvtárrsal, a Magyar Kommunista Párt
főtitkárhelyettesével folytatott megbeszélésről*

Az utóbbi időben a párt kádereinek jelentős fejlődéséről számolhatunk be. Az év folyamán tisztogatást hajtottunk végre. 25 brigád járta a megyéket, ellenőrizte a párt-szervezetek munkáját. Ennek eredményeképpen számos vezetőt leváltottak, s helyükre másokat állítottak. Most elmondhatjuk, hogy a párt-szervezetek vezetői teljesen megbízható, bizalmat élvező emberek.

Komoly munkát végzünk tömegbefolyásunk növelése érdekében, s igyekszünk erősíteni befolyásunkat a tömegszervezetekben. A feladatunk az, hogy széles néprétegekre terjesszük ki befolyásunkat, és szűkítsük a reakció hatókörét.

A párt szervezetileg megerősödött. A tagok nagy részét sikerült bevonnunk az aktív pártmunkába. Ezt nagyon elősegítette a falujárás, amelynek során a kiküldött munkás-brigádok komoly segítséget nyújtottak a földreform révén földhöz juttatott újjazdáknak. Az említett tömegmozgalomban mintegy 10 000 kommunista vett részt.

Komoly figyelmet fordítunk agitációs munkánkra. Mostanra egy egész agitátorhálózatot hoztunk létre. Meg kell azonban mondanunk, hogy a reakció sok egyelőre jobban szervezik agitációjukat, mint mi. E területen még sok munka vár ránk.

Jelentősen megerősödött a párt falun. A gyárakban is tapasztalható pártszervezeteink fejlődése, de az nem olyan erőteljes, mint falun.

Haladást értünk el az értelmiséggel kapcsolatos munkánkban is. Az utóbbi időben kezdenek belépni pártunkba értelmiségiek. Lassan oldódik körükben a kommunistáktól való hagyományos félelem. Nagy áttörést még nem értünk el, de erre utaló tendencia már megfigyelhető.

A kommunista párt nemrég anyagi segítséget nyújtott a Tudományos Akadémiának. A tudósok kissé elcsodálkoztak. Azt várták, hogy a kommunisták majd arra agitálják őket, lépjenek be a pártba, ennél tovább azonban nem jut az ügy. Amikor azonban meglátták, hogy a kommunista párt tényleges segítséget nyújtott nekik, és gondoskodik a tudományról, kezdtek másként viszonyulni a kommunistákhoz.

Az utóbbi időben jellemzőnek tekinthető, hogy szociáldemokraták lépnek át a kommunista pártba. Az eltelt két utóbbi hónapban például 2000 szociáldemokrata jött át az MKP-ba. Vannak közöttük olyanok is, akik csaknem 40 évet töltöttek a szociáldemokraták soraiban. Ez arról tanúskodik, hogy a szociáldemokrata munkások elégedetlenek a szocdem párt vezetőinek politikájával.

A leggyengébb láncszem nálunk – a járási pártbizottságok titkárai. Ez különösen vidéken érezhető. Arra törekszünk, hogy falun a legbefolyásosabb és leginkább köztiszteletben álló emberek közül válasszuk ki a pártszervezetek elnökeit.

Komoly kádérihiányban szenvedünk. A kádereink fejlődnek ugyan, de ez kevés ahhoz képest, amire ma a pártnak szüksége van.

Egy ideig dőcögött a szervezőmunkánk. A helyzet magyarázata az, hogy a PB többet foglalkozik általános politikai és állami kérdésekkel, s kevesebbet a párt belső kérdéseivel. Ezért létrehoztuk az SZK(b)P KV példáját követve szervezőbizottságunkat.¹¹ Ez jó eredményekkel járt. A párton belüli szervezeti munka irányítását a KV így konkrétabbá tehetette.

Farkas elvtárs a továbbiakban azt mondta nekem, hogy ő éppúgy, mint a többi olyan elvtárs, aki hosszabb időt töltött a Szovjetunióban, az SZK(b)P neveltjének tartja magát. Nem szeretné ezért elveszíteni kapcsolatát az SZK(b)P-vel, s az lenne a kívánsága, hogy ő és az MDP KV más vezető elvtársai lehetőséget kapjanak arra, hogy rövidebb időre a Szovjetunióba utazhassanak, megismerhessék az SZK(b)P pártmunkájának gyakorlatát és elsajátíthassák tapasztalatait.

Farkas elvtárs végezetül közölte, hogy Horváth elvtárs,¹² a Magyar Nagykövetség tanácsosa, Moszkvában tartózkodik. Horváth régi kommunista, s elszigeteltnek érzi magát, mivel a moszkvai külügyminisztériumban csak hivatalosan tárgyalnak vele, úgy, mint külföldi diplomatával. Szeretne kapcsolatot tartani a szovjet elvtársakkal, annál is inkább, mivel akkor tájékoztatást adhatna nekünk sok érdekes kérdésről. Miután pedig kapcsolatban áll Magyarország szovjetunióbeli nagykövetével, Szekfű Gyulával,¹³ sok érdekes anyag áll rendelkezésére, és sok érdekes dolgot tud. Azt válaszoltam, hogy nekünk, pártmunkásoknak, szintén kényelmetlen egy külföldi misszió képviselőjével találkozni, de kéréséről tájékoztatni fogom vezetőségünket.

*Feljegyzés a Rajk László elvtárssal, az MDP KV Politikai Bizottsága tagjával,
Magyarország belügyminiszterével folytatott megbeszélésről*

Rajk elvtárs elmondta, hogy először a Budapesti Pártbizottság titkára volt, s ezt követően ment át a Belügyminisztériumba dolgozni.¹⁴

A Belügyminisztériumhoz tartozik a rendőrség és a közigazgatási apparátus. Magyarország, mint ismeretes, megyékre oszlik, ezek mindegyikének megvan a maga önkormányzata. A Belügyminisztérium ezeken az önkormányzatokon keresztül látja el valamennyi funkcióját, kivételt a közlekedés- és postaügy, valamint az oktatásügy képez, melyek a megfelelő szakminisztériumok hatáskörébe tartoznak.

A felszabadulás után a rendőrségen belül sikerült a legjobban a régi emberek felváltása újakkal. Van polgári és van politikai rendőrségünk. A múlt év őszén újjászerveztük a rendőrséget. Ennek eredményeképpen a régi káderek egy részét a polgári rendőrséghez helyeztük át, a politikai rendőrség állománya pedig jelentős mértékben megújult. Jelenleg a politikai rendőrség kádereinek 90-91 százaléka új. A rendőrség valamennyi fontos osztálya a kommunisták kezében van. A kommunisták kezében van minden vezető poszt. Ily módon a politikai rendőrség lényegileg a mi kezünkben van. Az országot 6 részre osztottuk fel. Mindegyikben létrehoztuk a magunk központját (tankerületi [tankerület?]). Minden ilyen központ vezetője kommunista. Most szervezünk különleges rendeltetésű zászlóaljkat. Megbízható emberekkel töltjük fel őket. Ezek a zászlóaljak komoly támaszunkká lesznek.

Mindezen sikereket azért tudtuk elérni, mert a kommunista párt volt a pártok közül az első, amely megértette a rendőrség fontosságát, és kiharcolta, hogy a kezébe vegye, s onnan ki ne engedje. A szociáldemokraták és a kisgazdapárt felvetik a rendőrségen belüli hatalommegosztás kérdését. A szociáldemokraták most ismét nagyon forszírozák a kérdést, de nem szabad őket beengedni a rendőrségen belülré: nemcsak azért, mert nem akarjuk gyengíteni a kommunista párt pozícióit a Belügyminisztériumban, hanem azért sem, mert a szociáldemokratákon keresztül be akarnának furakodni oda az angolok is. Mindenki teljesen bizonyos benne, hogy a rendőrség néhány szociáldemokrata tisztje angol ügynök. Az összeesküvés leleplezése különösen megnövelte az angolok érdeklődését a rendőrség iránt.

Meg kell azonban mondanunk, hogy erőnk a rendőrségen belül bizonyos mértékben csak potenciális, mivel a rendőrség gyengén van felfegyverezve. Embereink 10-15-féle típusú puskával és pisztollyal vannak felszerelve. Embereink valamennyien megbízhatóak, de a baj az, hogy nem mindegyiküknek van akár csak pisztolya is. A felfegyverzés kérdését már nemegyszer felvetettük.

Meg kell mondanunk azt is, hogy az elért sikerek ellenére (az összeesküvés leleplezése stb.) komolyak még a hiányosságaink. A legfőbb bajunk a káderhiány. Különösen kevés a káderünk vidéken. Ezt megsínylja a munkánk.

A közigazgatási apparátust illetően jelentéktelen mértékű volt a régi káderek lecserélése. A főispánokat (törvényhatósági vezetőket) leszámlítva a városi és a megyei önkor-

mányzati vezetők többsége maradt a régi. A főispánok közül jelenleg 6 kommunista, 6 szociáldemokrata és 12 kiskazda. Az utóbbiak valamennyien reakciós elemek. A szociáldemokrata főispánok egy része úgyszintén reakciós. Számos polgármestert sikerült lecserélnünk, de a polgármesteri hivatalok kevésbé változtak. Ez még nem lenne nagy baj. A fő baj az, hogy a helyén maradt a meghatározó hivatalnokréteg, amely korábban a reakciós önkormányzati vezetőkkel dolgozott. A tisztogatás során 22 ezer reakciós tisztviselőt tettünk „B”-listára, és mozdítottunk el. Ezek voltak a legnyilvánvalóbb reakciósok, akik kompromittálták magukat. Komoly tisztogatást végeztünk, de ahhoz képest, amit még tennünk kell, ez még messze nem volt elegendő. Az önkormányzati apparátus felfrissítése a legnehezebb feladat. A közigazgatási szervezetekben csak szakemberek dolgozhatnak, ahhoz pedig, hogy újakat képezzünk ki, hosszú időre van szükség.

Nem kevés nehézséggel kell szembenéznünk a többi párttal való kapcsolataink tekintetében. A kiskazdapárttal valahogy elboldogulnánk, de a párt fő ereje a hivatalnokrétegben volt. A régi hivatalnokok, hogy előző pozícióikat megőrizték, most a szociáldemokrata pártba kezdenek átlépni, kihasználva azt, hogy a szociáldemokraták korlátozás nélkül mindenkit a soraikba fogadnak. Így most a szociáldemokratáknak több emberük van a közigazgatási apparátus tisztviselői között, mint a többi három pártnak együttvéve. Olyan helyzet alakult ki, hogy a hivatalnokok szociáldemokrata párttagkönyvük védelmében folytathatják antidemokratikus politikájukat, a tagkönyv jó védőernyő a számukra. Amint akár csak egyetlen reakciót is megpróbálunk elmozdítani közülük, a szociáldemokraták tiltakoznak, s az együttműködés megtorpedözésével vádolnak minket. A szociáldemokrata párt az efféle emberekre támaszkodva akadályozza a demokratizálást. A „B”-listázások során is nagyobb sikereket érhetünk volna el, ha a szociáldemokraták nem akadályozzák a dolgot. Mindezek a szociáldemokratává lett hivatalnokok szovjetellenes propagandát folytatnak, provokatív híreket terjesztenek a Szovjetunió és a kommunisták ellen. A munkások és a parasztok körében folytatott efféle tevékenységükkel dezorganizálják a tömegeket. A köztársaság-ellenes összeesküvés leleplezése után már inkább fölerősödött a régi hivatalnokok átáramlása a szociáldemokraták soraiba. Feltételezhető, hogy míg korábban az angolok csak a kiskazdapárt felé orientálódtak, most a szociáldemokratákra is számítanak.

Az utóbbi időben a szociáldemokraták fokozott kommunistaellenes kampányba kezdtek. Érződik a szociáldemokraták és a legjobboldalibb elemek közötti kapcsolat erősödése; e kapcsolatokban épp az említett régi hivatalnokok a közvetítők. Olyan kapcsolat ez, amely még nem öltött végleges formát, még nem tudatos, de a kontaktus fönnáll. Ily módon sajátos egységfront jön létre a kommunisták ellen. Ezeknek az embereknek a befolyására a szociáldemokraták számos kérdésben blokkot alkotnak a kiskazdákkal. Ez egyelőre még nem a komoly politikai kérdésekben mutatkozik meg, hanem az olyanokban, mint a funkciók megosztása stb., a tünetek azonban nagyon nyugtalanítóak. Másfél héttel ezelőtt olyan tényeket regisztráltunk, hogy ezek a szociáldemokratákká lett hivatalnokok kommunistaellenes agitációt folytatnak falun, azt állítva, hogy a kommunisták a szövetezés látszatát keltve valójában kolhozokat akarnak szervezni.

Feltételezhető, hogy a szociáldemokraták a jövőben még szorosabban együtt fognak működni a kisgazdapárttal. Vannak tünetek, amelyek arra utalnak, hogy a jobboldali szociáldemokraták közvetítésével kialakulóban van egy minden jobboldali elemet – egészen a Sulyok-pártig – egybekovácsoló egységfront. A szociáldemokraták által folytatott új kommunistaellenes kampány komoly és riasztó jel.

A Szociáldemokrata párt jelenlegi vezetése nem folytat komoly harcot a jobboldaliak ellen, rendszerint inkább kompromisszumot köt velük. A párt vezetői következetlenek. Mindez igen bonyolulttá teszi a helyzetet.

A közigazgatási apparátusban végzett munkáról sok jót nem mondhatok. Ott, ahol a kommunisták erősek, a hivatalnokok engedelmeskednek nekik. Ott, ahol kommunista a főispán, és a kommunistáknak komoly pozícióik vannak, mindent a kezükbe vesznek, s a hivatalnokok kénytelenek engedelmeskedni nekik. Ahol viszont a kommunisták politikai befolyása gyenge, hatalmi eszközökhöz kell folyamodni.

A kezdeti időkben nagy jelentősége volt a nemzeti bizottságoknak. Mostanra a városokban elvesztették jelentőségüket, falun azonban még komoly szervnek számítanak. A Belügyminisztérium a nemzeti bizottságokat mint az állami intézményekre gyakorolandó hatás második vonalbeli eszközét alkalmazza. A nemzeti bizottságok az esetek többségében a Baloldali Blokk kezében vannak.¹⁵ Ezért tudunk rajtuk keresztül hatni a hivatalnokokra.

A minisztériumokat illetően három, kommunista irányítás alatt álló minisztérium kivételével többségükben rosszul halad a tisztogatás. Azokban a minisztériumokban, amelyek a kisgazdapárt kezében vannak, elmozdíthatatlanul ott ülnek a régi reakciók. A kisgazdapárt politikája a régi káderek megőrzését célozza. A Külügyminisztériumban mind az apparátus, mind a diplomatakáderek kevés kivétellel változatlanok maradtak (az újonnan kinevezett kommunista követeket leszámítva a diplomaták régi reakciók).

Ha számba vennénk mindezeket a reakciós elemeket – a volt katonatiszteket és rendőrtiszteket, a felosztatott csendőrség tisztjeit, a földjüktől megfosztott földbirtokosokat –, és hozzájuk vennénk a katolikus papokat, igen tekintélyes számot kapnánk, amely megmutatná, milyen komoly gyökerei vannak a reakciónak. A helyzet az, hogy a reakció közvetlen kapcsolatban áll azokkal, akik a minisztériumok apparátusában, illetve az önkormányzatokban dolgoznak. Nem meglepő tehát, hogy a reakciók ilyen szilárdan tartják magukat. Az is a baj számunkra, hogy miután megszereztük a hatalmat, fontos gazdasági pozíciókat – bankokat, az ipar lényeges ágazatait stb. – hagyunk a reakciók kezében. Az iparban sikerült elérnünk, hogy fontos vállalatok és ágazatok állami ellenőrzés alá kerüljenek, de a bankok egyelőre a reakciók kezében vannak. A bankokon keresztül komolyan nehezíthetik munkánkat.

Jelentős eredményeket értünk el a demokrácia kialakításában és a gazdaság helyreállításában, de e sikerek jelentősebbek lehetnének, ha a kommunista párt mellett Magyarországon létezne egy valóban demokratikus politikát folytató szociáldemokrata párt. A baj azonban az, hogy a szociáldemokraták jelenlegi politikáját nem a nép és nem az ország érdekei diktálják. A szociáldemokrata vezetőket szennyezték a reakciós elemek-

kel fennálló kapcsolataik. A szociáldemokraták most igyekeznek minél több posztot megkaparintani. A reakciós erők, kihasználva azt, hogy a nehézipar veszteséges, fokozták az ipar államosítása ellen kifejtett propagandájukat, amelynek államosítása mellett a kommunisták és a szociáldemokraták kardoskodnak. A szociáldemokrácia vezetői emellett igen gyakran lepaktálnak a reakcióssal.

A fontos beosztásban lévő szociáldemokraták többsége a jobboldali vagy a centrista csoporthoz tartozik. Angol politikát érvényesítenek. Ezeknek az embereknek a többsége, tegyük hozzá, egyéni gazdagodásra tör. Gazdasági hatalom birtokában nem csekélyek a politikai lehetőségeik sem.

Súlyos káderpolitikai nehézségeink vannak az Igazságügy-minisztériumban. Ahhoz, hogy valaki ott dolgozzék, képzett jogásznak kell lennie, ilyen kádereket pedig nehéz szerezni.

Kissé szkeptikus vagyok a magyar demokrácia békés fejlődésének lehetőségét illetően. A legnagyobb veszélyt a szociáldemokrácia fejlődésében látom. A kisgazdapárttól mindig sok mindent tudtunk. Tudtuk, hogy reakciós párt. Most azonban határozottan megfigyelhető, hogy a szociáldemokrácia is fokozatosan jobbra tolódik. A baloldali szociáldemokraták csak névleg baloldaliak. A kongresszuson azonban, a döntő pillanatban vállalták a kompromisszumot. A szociáldemokrácia tehát egyre jobboldalibbá válik. Igaz, ez az én személyes véleményem. A kérdésről a Politikai Bizottság még nem tárgyalt. Nagyon valószínű, hogy a magyarországi szociáldemokraták megpróbálják majd utánozni a francia szocialistákat, s igyekeznek olyan helyzetet elérni, hogy a szociáldemokrata párt a jobboldaliak és a baloldaliak közé kerüljön, és megragadhasa a hatalmat. Ez új momentum. Eddig a szociáldemokraták együtt haladtak a kommunistákkal. Ezért a szociáldemokrata vezetés most nyomatékosan hivatkozik a kommunistákra. Objektíve viszont az történik, hogy a szociáldemokrata vezetés a reakciós elemekkel alakít ki akcióegységet. Ezt a veszélyt nem szabad úgy érteni, hogy minden szociáldemokrata ellen harcolnunk kell. De az ilyen talajból igen súlyos veszély fejlődhet ki. A fő veszély Magyarországon a reakció, ahhoz pedig, hogy elháríthassuk, a kommunisták és a szociáldemokraták akcióegységére van szükség. A szociáldemokrata vezetés politikája, amelyről fentebb szóltam, még csak kezd érvényesülni. A szociáldemokrata tömegeket ez a politika még nem érintette meg. A munkástömegekben erős a reakcióval szembeni gyűlölet. Eléggé meggyőző példa erre a sztrájk abban a nyomdában, amelyben Sulyok újságját nyomták. Számos tény tanúsítja, hogy sikerült a tömegek előtt népszerűvé tennünk az egység eszméjét, s ez megnehezíti a szociáldemokrata vezetés politikájának megvalósítását. Az egység felbontását azonban nem szabad alábecsülnünk.

Budapesten és környékén az egység ellen törő szociáldemokrata vezetőknek sikerült jobboldali elemekkel felcserélni a gyári szociáldemokrata szervezetek titkárait. Az ő közvetítésükkel a szociáldemokrácia vezetői megvalósíthatják reakciós politikájukat a nagyvállalatokon belül (nem feledkezhetünk meg arról, hogy számos budapesti nagyüzemben elég gyakran folytattak kommunistaelenes propagandát); ez azonban még csak a kezdet. A feladatunk az, hogy ne engedjük a dolgokat ilyen irányban tovább fejlődni.

A szociáldemokraták e politikájuk érvényesítéséhez segítséget kapnak Nyugatról. Meg kell mondani, hogy a szociáldemokraták többnyire angolbarátok, s az is megesk, hogy Amerika ellen lépnek fel.

Meg kell mondanunk azt is, hogy a parasztság és a kispolgárság legnagyobb része még mindig a 25 éves horthysta propaganda hatása alatt áll, amely fő vonásaiban angolbarát volt. Mi végre áttörtük ezt a frontot. Erről tanúskodnak a kommunista párt falun elért sikerei. Fontos az is, hogy ma már számíthatunk a munkásság jelentős támogatására.

Utalni szeretnék még arra, hogy Magyarországon mindenütt ott szaglásznak Anglia és Amerika ügynökei. Jelen vannak minden minisztériumban. Nagy Ferenc, Balogh¹⁶ és mások gyakran konzultálnak az angol és amerikai ügynökökkel, szoros kapcsolatban vannak velük.

Bár ma Magyarországon erőteljes erőpolarizáció figyelhető meg, a demokratikus fejlődés mégis halad előre. A demokrácia térnyerése jelentős mértékben függ attól, milyen sikeresen dolgozunk, s követünk-e el komolyabb hibákat.

Nem akarok túl pesszimistának látszani, de elsősorban a negatívumokra és a nehézségekre tértem ki, mivel úgy hiszem, hogy a sikerekről és pozitív momentumokról Önök jól vannak értesülve a sajtóból.

Lejegyezte és megszerkesztette:

G. Korotkevics [saját kezű aláírás]

Feljegyzés a Gerő Ernő elvtárrsal, az MDP KV Politikai Bizottság tagjával, Magyarország közlekedés- és postaügyi miniszterével folytatott megbeszélésről

A magyar kommunisták legfontosabb feladata ma a magyar népgazdaságfejlesztés 3 éves tervének teljesítése. Az ennek megvalósításáért folytatott harcunkban le kell küzdenünk a reakciók erős ellenállását.

Falun ugyan még valóban sok a tennivalónk, de azért most már elmondhatjuk, hogy a földreform tartós vívmány, s a reakcióknak nem fog sikerülni bármit is elérni a földreform felülvizsgáztatásával.

Másként áll a helyzet a pénz stabilizálásával. Ha nem fogunk harcolni a stabilizáció eredményeinek megszilárdításáért, a reakciók megtorpedózhatják ezt az ügyet.

Amint a kommunista párt nyilvánosságra hozta 3 éves tervét, az nyomban igen népszerűvé vált a tömegek körében. A kommunisták ily módon határozottan a kezükbe vették a kezdeményezést.¹⁷

Ami az ipart illeti, most vesszük kézbe a nagy malmokat, valamint a műtrágyát gyártó üzemeket. A Nemzeti Bankban is ott van a mi állami megbízottunk, a bank egyik igazgatója elvtársunk, Háy László (a Magyar Kommunista Párt volt moszkvai képviselője). Ő a valuta- és devizaosztály vezetője. Ettől az osztálytól sok minden függ.

Államosítani kellene persze a textilipart is, de ennek a kérdésnek a felvetése még időszzerűtlen lenne.

Kaptunk bizonyos hiteleket az Egyesült Államoktól. Például egy gyapottvásárlásra szóló 8 milliárdos hitelt. Az Egyesült Államokban, mint kiderült, túl sok gyapot halmozódott fel, így az amerikaiak érdekében áll, hogy annak legalább egy részét értékesítsék. Ezzel magyarázható, hogy viszonylag gyorsan nyújtottak nekünk hitelt. Van egy félmillió font sterling nagyságú, gumivásárlásra szóló hitelünk Angliától is. Meg kell mondanunk, hogy mi jobban szeretjük a kisebb összegű hiteleket. Az angolok és az amerikaiak több nagy összegű hitelt ajánlottak fel számunkra, de ajánlatuk elfogadása egyet jelentett volna azzal, hogy megengedjük a politikai ügyeinkbe történő angol és amerikai beavatkozást.

Szép kis segítséget kaptunk az UNRRA-tól. 7 millió dollár értékben ajánlottak fel nekünk árut. A fennálló rendelkezések értelmében azonban Magyarországnak a saját eszközeivel kellett továbbszállítania a Jugoszláviába, Csehszlovákiába és Lengyelországba küldendő UNRRA-szállítmányokat. A magas szállítási költségek folytán Magyarország ténylegesen legfeljebb 1 millió dollár értékű árut kapott. Emellett ezeknek az áruknak a minősége nagyon silány volt. Az ideszállított közszükségleti cikkek esetenként használhatatlannak bizonyultak.

A közeljövőben 500 gőzmozdonyt fogunk kapni. A helyzet az, hogy Amerikában igen nagy a korrupció. Az említett mozdonyok semmilyen vagyonejegyzékben nem szerepelnek. Közvetítő útján kaptuk őket az amerikaiaktól.

A kommunista párt tevékenységéről szólva Gerő elvtárs kiemelte, hogy jelentősen nőtt a párt szervezettsége falun. Ebben nagy szerepe volt [A szövegek nyelvi megformálására jellemző, hogy e helyen az orosz eredetiben ez áll: „nagy jelentőséget játszott” – a ford.] egyrészt a párt által kidolgozott agrárprogramnak, másrészt az ún. falujárásnak, a népnevelők munkájának, végül pedig a párt által szervezett és a földhöz juttatott útgazdáknak nyújtott segítségnek.

A városokban valamivel rosszabbul áll a helyzet. Nem vesztettünk ugyan a városokban sem semmit, de itt a pártszervezetek növekedése kisebb mértékű, mint falun. Vannak azonban olyan megyék és városok is, amelyekben a választásokon kevés szavazatot kaptunk, most viszont ugyanezekben a pártszervezetek fejlődése figyelhető meg. Somogy megyében például mindössze 12 ezer szavazatot kaptunk az előző választásokon, most viszont a pártszervezeteinknek ugyanott 18 ezer tagja van.

Megjegyzés: Gerő elvtárs nagy elfoglaltsága miatt részletesebben nem beszélgethettem el velem.

Nagy-Budapesten jelenleg 190 ezer kommunista van. Nagy-Budapestet szervezetileg 22 alkerületre osztottuk, amelyekben pártbizottságok működnek. A 10 legnagyobb üzemi pártszervezete közvetlenül az MDP Budapesti Bizottságához tartozik. Az MDP Budapesti Bizottságának hatóköre a Budapesttel határos városokra (Kispest, Újpest) is kiterjed.

A munkástömegekre gyakorolt befolyásunkról szólva azt mondhatjuk, hogy az ipari üzemek munkásainak általában 32-34 százaléka kommunista, körülbelül ennyien vannak a szociáldemokraták is. A pártszervezetek felépülésének elve kombinált. Azok a kommunisták, akik vállalatoknál dolgoznak, munkahelyi pártszervezetekhez tartoznak. A vállalatokkal kapcsolatban nem álló személyek pedig lakóhelyi pártszervezetek tagjai.

A legnehezebb problémánk jelenleg a szociáldemokratákhoz való viszony. Arról van szó ugyanis, hogy a pártfelvételeknél gyakran nem lehetünk figyelemmel a pártba belépni szándékozó emberek minőségére, hanem csak a mennyiségre kell szorítkoznunk, mivel bármely kérdésben csak szótöbbséggel érhető el döntés; ezért a párttagok számának igen nagy a jelentősége számunkra.

A munkásokra való befolyás megszerzéséért vívott harc a legnehezebb dolog. A szociáldemokraták az utóbbi időben a vállalatokon belül az ellenzék szerepében tetszelgnek. Amikor mi a munkafegyelem megszüldítéséért, a munka termelékenységének növeléséért agitálunk, ők ellenünk lépnek fel. Ez dezorganizálja munkánkat. A legalapvetőbb kérdésekben azonban a szociáldemokraták mégis együtt cselekszenek velünk.

A szociáldemokraták soha nem mondják ki nyíltan, hogy nem akarnak egyesülni a kommunistákkal, de demagóg jelszavakkal operálnak, s ez akadályozza az egység kialakulását. Általában is meg kell mondani, hogy a szociáldemokraták körében igen erős a pártsovinizmus. Nem győzik hangsúlyozni, hogy az ő pártjuk már 75 éve létezik, s Magyarország legrégebbi pártja.

A kommunistákon és a szociáldemokratákon kívül működik Budapesten a meglehetősen erős kiskgazdapárt is, amelynek hatása elsősorban a kispolgári rétegekre terjed ki. A kiskgazdáknak Budapest minden kerületében vannak szervezetei, alapszervezetei viszont e pártnak Budapesten nincsenek. Ugyanez a helyzet a Nemzeti Parasztpárttal is. Ez a párt Budapesten nem fejt ki komoly tevékenységet. Annál aktívabban működik falun, de lényegében demokratikus politikát folytat. A Nemzeti Parasztpárt falusi és városi szervezetei között általában véve is meglehetősen nagy a különbség. A falusi szervezetekben meghatározóan demokratikus befolyás érvényesül, a városiakban viszont jelentős számban vannak jobboldaliak.

Az utóbbi időben Budapest valamennyi kerületében jelentősen fokozta aktivitását a Sulyok-féle „Szabadság” Párt, amely a kiskgazda és a Nemzeti Parasztpártból vonz magához embereket.

Jelentős politikai tényezőnek tekintendő Budapesten a pártokon kívül a komoly befolyással rendelkező katolikus egyház. A reakciósook minden vonatkozásban felhasználják az egyházat. A papság munkamódszerei a legkülönbözőbbek. Az utóbbi időben például úgynevezett szülői értekezleteket hívnak össze, azt a látszatot keltve, hogy a gyermeknevelés javításával foglalkoznak, valójában pedig igyekeznek ideológiailag megdolgozni az asszonyokat. A fakultatív hitoktatás kérdésének felvetésekor számolni kell azzal, hogy az egyháznak komoly a befolyása.

Februárban a budapesti pártszervezetnek 170 ezer tagja volt, de közülük csak mintegy 90 ezren fizettek tagdíjat. Arról van szó ugyanis, hogy az emberek az infláció idején elszoktak a pénztől, így ha tagdíjfizetés elmulasztása miatt kizárásokra kerülne sor, párttagjainknak legalább 1/4-ét ki kellene zárunk.

Pártmunkánk egyik formája a pártnapok tartása. Ezeket hetente 30-35 ezer kommunista látogatja. Igen népszerű a politikai akadémia is.

Az ifjúságot illetően azt kell mondanunk, hogy Budapest ifjúságának túlnyomó többsége nem tartozik egyik ifjúsági szervezethez sem. A különböző pártok ifjúsági szervezetei az ifjúságnak együttesen is csak 10-15 százalékát foglalják magukba. A nem szervezett ifjúság nem elhanyagolható hányada horthysta elemek hatása alatt áll. A létező ifjúsági szervezetekről szólva: a legaktívabb közülük a MADISZ (Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség). A kisgazdapárt ifjúsági szervezete, a „Független Ifjúság” korábban erős volt Budapesten, de az összeesküvés leleplezése után válságba került. Létezik továbbá a SZIM (Szocialista Ifjúsági Mozgalom),¹⁸ a szociáldemokraták ifjúsági szervezete. A többi politikai pártnak nincs Budapesten ifjúsági szervezete. Megállapodtunk a szociáldemokratákkal, hogy a gyárakban és üzemekben nem alakítunk sem MADISZ, sem SZIM szervezeteket, hanem helyett a SZIT-et („Szakszervezeti Ifjűmunkás és Tanoncmozgalom”) erősítjük.

Korábban meglehetősen erős volt a cserkészmozgalom, de antidemokratikus tevékenysége miatt feloszlatták. Most e szervezetet demokratikus alapokon szervezték újjá, vezetői demokratikus elemek, akikkel együttműködünk.

Van ezenkívül egy demokratikus gyermekszervezet, a „Gyermekbarát”; a gyermekek megsegítésére jött létre, és kommunisták szociáldemokratákkal együttesen irányítják.

A nőszervezetek közül Budapesten az MNDSZ (Magyar Nők Demokratikus Szövetsége) a legerősebb, ennek ellenére eredménytelenek maradtak mindmostanáig arra irányuló kísérleteink, hogy a szociáldemokratákkal együttműködést alakítsunk ki a nőmozgalomban. A szociáldemokratáknak külön nőszervezetük van. Nagy a befolyása a katolikus egyháznak, amely több nőszervezetet tart fenn. Jelentős befolyása van a nők körében a Mária kongregációnak.

*Feljegyzés a Nógrádi elvtársal, az MKP KV Agitációs
és Propaganda Osztályának vezetőjével folytatott megbeszélésről*

Nógrádi elvtárs az MDP KV Agitprop osztályának élén áll. Ennek az osztálynak három alosztálya van: 1. a pártoktatási (vezetője Bfró Zoltán¹⁹ et.); 2. tömeg-agitációs (vezetője Kemde [Kende²⁰] et.); 3. a kulturális alosztály (vezetője Székely et.).

Az MDP KV mellett hat hónapos központi pártiskola működik, amely középszintű pártvezetőket (megyei pártbizottsági titkárok, szakszervezeti funkcionáriusok, kerületi pártbizottsági titkárok stb.) képez.

A pártiskola igazgatója Andics Erzsébet elvtársnő (aki korábban Moszkvában dolgozott). Andics elvtársnő ezzel egyidejűleg a budapesti egyetem professzora, s ott igen nagy tekintélynek örvend. A központi pártiskolán 40-50 hallgató tanul. Van ezen kívül még két pártiskola, Budapesten és Pécsen. Ezek is vezető munkásokat képeznek – városi pártbizottsági, nagyüzemi párttitkárokat stb. Ezeken a pártiskolákon 25-30 hallgató tanul. Van végül 23 megyei pártiskola. Az oktatási idő ezekben 3 hét. Mindegyiknek 25 hallgatója van. Ezek az iskolák alacsonyabb szintű pártvezetőket képeznek (üzemi bizottsági elnököket, propagandistákat, alapszervi párttitkárokat, propagandistákat, aktivistákat).

Van néhány olyan tanfolyamunk is, ahol állami és közigazgatási intézmények dolgozóit képzik. A végzetek a helyi önkormányzatokba tanácsosi, jegyzői stb. posztokra kapnak kinevezést. E tanfolyamokkal az a célunk, hogy felkészítsük elvtársainkat a közigazgatási munkára, s velük helyettesítsük azokat a reakciósoakat, akiket a tisztogatás során az állami, illetve az önkormányzati apparátusból eltávolítottunk.

Számos városban működtetünk úgynevezett politikai akadémiákat. Ezek rendezvényeire hetente eljönnek a pártszervezetek vezetői, valamint az értelmiség képviselői és a pártaktivisták. Az előadást rendszerint kommunista tartja. Opponensként vagy szociáldemokraták, vagy kigazdapártiak szerepelnek. A politikai akadémiák többnyire télen működnek. Nem ritka az olyan eset, amikor rendezvényeiken 600-700 ember is jelen van. Munkánk e formájának igen nagy a sikere. A legkülönbözőbb témájú előadások hangzanak el (1. melléklet).

Mindezekon kívül van munkásegyletem is. A politikai akadémiák típusát követi; létrehoztunk végül egy levelező pártiskolát, amely csak most kezdte meg tevékenységét.

A legfontosabbnak most a tömegagitációt tartjuk. Agitátoraink munkájának irányítását javítandó, kiadunk egy, a Moszkvában megjelenő „Szputnyik agitatora” [Az agitátor útítársa] c. tájékoztatóhoz hasonló bulletint. Ebben a legfontosabb kérdésekről közlünk anyagot. A bulletin lapjai 2-3 naponta jelennek meg, elküldjük őket minden agitátornak. A falusi propagandisták számára „Népnevelő” címmel bocsátunk ki tájékoztatót.

Minden gyárban és vállalatnál vannak agitációs csoportjaink, amelyek tagjai nemcsak munkahelyükön, hanem lakásaikon is elbeszélgetnek a dolgozókkal. Az agitáció legfőbb formája, amelyre most különösen nagy súlyt fektetünk, az egyéni agitáció. Minden agitátor a dolgozók egy bizonyos csoportja mellé van beosztva. Az agitátorok olyan

emberek, akik erősítik pártunk befolyását. Most szervezzük meg az agitátorok kerületi csoportjait. E csoport minden tagja kap egy bizonyos területet (lakónegyed, háztömböt). Minden agitátort külön, az MDP KV osztályvezetője által aláírt igazolvánnyal látunk el. Az ilyen igazolvány kézhezvétele után az agitátorok még nagyobb felelősséget éreznek munkájukért. Meg kell egyébként mondanunk, hogy Magyarországon az emberek szívesen veszik, ha munkájuk és kötelezettségeik írásos formában is dokumentálva vannak.

Ez év februárjában Budapestről 200 agitátort irányítottunk vidékre, akik mintegy 1500 falut jártak végig. Azaz Magyarország falvainak majdnem a felét. Agitátoraink előadásokat tartottak a parasztok gyűlésein, elmagyarázták, mi volt a lényege a leleplezett köztársaság-ellenes összeesküvésnek.

A parasztgyűlésekre más pártok képviselőit is meghívtuk. Volt rá eset, hogy falusi papokkal is megállapodtunk, közösen fogunk szerepelni a gyűléseken. Agitátoraink a gyűlések szervezésével párhuzamosan úgynevezett népnevelői csoportokat hoztak létre falun, a falun dolgozó agitátort népnevelőnek nevezzük. Ennek köszönhetően állandó falusi agitátorhálózatra tettünk szert.

Április 20-tól kezdve 300 agitátort küldünk a falvakba, feladatuk az előző intézkedések eredményeinek megszilárdítása lesz. Ellenőrizniük kell majd a népnevelő csoportok munkáját, szervezetileg megerősíteni a már működőket, és újabbakat létrehozni.

Meggyőződünk arról, hogy a nagy népgyűlések nem járnak kellő eredménnyel. Ezért a fő hangsúlyt az egyéni agitációra helyezzük. Jó eredményeket hozott falusi munkánkban az úgynevezett „szomszédolás”. Ez abból áll, hogy a falu valamelyik tekintélyes lakóját – aki lehetőleg nem kommunista – felkeresi egy elvtársunk. Aztán idegyűlik 10-15 szomszéd. Beszélgetés kezdődik. Ily módon be lehet vonni a véleménycserébe azokat is, akik nem mennek el semmilyen gyűlésre.

A parasztságnak szánt „Szabad Föld” című újságunk példányszáma 60 ezer. Ezt most 100 ezerre kívánjuk növelni, s illusztrált mellékletet is tervezünk a laphoz. A „Szabad Föld”-nek nagy sikere van falun. Az újság kapcsán télen meglehetősen érdekes rendezvényeket szerveztünk: úgynevezett „Szabad Föld” téli esteket [kézírással, latin betűkkel zárójelben magyarul is meg van adva: „Szabad föld” téli esten]. Ezeken az esteken valamilyen (politikai, történelmi vagy mezőgazdasági) témájú előadásra kerül sor, amelyet a falu egy tekintélyes lakója (a jegyző, a pap) tart, pártállástól függetlenül. Előfordult, hogy az általunk felkért, befolyásos emberek nem vállalták az előadást, de ilyenkor elég gyorsan találtunk más előadót. A „téli estek” szervezését elősegítendő, külön füzeteket adunk ki a „Szabad Föld” mellékleteként. Az estek jó eredménnyel zárulnak. E rendezvényeinket tovább is folytatjuk.

A kommunisták falun korábban kissé el voltak szigetelve. Fokozódott a pártok közötti harc. A „téli estek” megrendezése segített oldani ezt az elszigeteltséget. Ezt bizonyítják abból az 1200 faluból származó adataink, ahol ilyen esteket tartottak a télen.

Tavasszal, május 1-étől újabb rendezvényre kerítünk sort, amelyet szintén a „Szabad Föld” szervez „vásárnap délután” címmel [kézírással, latin betűkkel, magyarul is beírva].

Itt a népünnepélyen, sportversenyeken kívül politikai témájú előadásokat is fogunk tartani.

Meggyőződünk arról, hogy pusztán politikai agitációval nem lehet megnyerni a paraszti tömegeket. Ezért rugalmasabb formákat kell alkalmaznunk. El fogjuk érni, hogy a kommunisták vegyék kezükbe a parasztság ideológiai nevelését. Ezért fordítunk nagy figyelmet a falun végzett munkára.

Nagy figyelmet szentelünk a kulturális tevékenységnek is. Kulturális alosztályunk rendszeres kapcsolatot tart fenn írókkal, képzőművészekkel, színészekkel. Nemrég fővárosi színészeket utaztattunk vidéki városokba, s megszerveztük fellépéseiket különböző gyárakban. Számos estet rendeztünk, amelyeken a politikai előadást kultúrműsor követte. Sok városban, különösen ipari centrumokban irodalmi esteket rendeztünk a „Szabad Nép” (a párt központi lapja) szervezésében.

Most öntevékeny művészeti csoportokat hozunk létre, amelyek Magyarországon (mind a városokban, mind falun) igen kedveltek. Demokratikus jellegű műsort dolgoztunk ki számukra. El fogjuk érni, hogy a kommunisták váljanak az öntevékeny művészeti tevékenység mozgatóivá. Ősztől indítjuk a falujárást a falusi művészeti csoportok megszervezésére. Minden faluban kijelölünk egy kommunistát, aki a mi kultúrfelelősünk, körülöttük szerveződik majd az aktíva.

A szociáldemokratákkal együtt irányítjuk a kórusmozgalmat, a magyar kórusok szövetségét. El akarjuk érni, hogy megváltozzék a szociáldemokraták által bevezetett műsorrend, s helyet kapjanak benne a mi dalaink.

Végezetül, propagandatevékenységünknek van még egy formája, a film, a mozi. Ennek ügye a mi irányításunk alatt álló MAFIRT-hoz tartozik. Eddig már számos filmhíradót bocsátottunk ki.

A Magyar-Szovjet (Baráti) Kulturális Társaságot érintő kérdésemre Nógrádi elvtárs azt válaszolta, hogy a Társaság egyelőre még gyengén működik. Az MDP KV Tömegszervezeti osztálya foglalkozik vele. A Társaság a Szovjetunióról szóló előadásokat szervez, de ez nem elég. Gyakrabban kellene szovjet embereknek Magyarországra látogatniuk. Magyarországon nem volt még egyetlen jó kiállítás sem. A VOKSZ által küldött fotókiállítási anyagra komolyabb reagálás a lakosság részéről nem érkezett. Az is lehet, hogy ezeket a kiállításokat nem jól használják fel. Nagyon kíváncsian lenne megszervezni, még hozzá a közeljövőben, a magyar tudomány és kultúra képviselőinek a Szovjetunióba történő kiutaztatását.

Nógrádi elvtárs egyetértett velem abban, hogy a „Jövendő” című folyóirat (a Magyar-Szovjet Kulturális Társaság orgánuma) nem jól népszerűsíti a Szovjetuniót, s gyakran többet foglalkozik Anglia és Amerika propagálásával, mint a Szovjetunióéval. Nógrádi elvtárs ezt azzal magyarázta, hogy a folyóirat volt szerkesztője, Aranyosi, nem járt a Szovjetunióban, s csak csekély elképzelése van róla. Most leváltották szerkesztői tiszteből.

Végezetül Nógrádi elvtárs azt kérte, működjünk közre abban, hogy a tudomány és a kultúra magyar képviselői a Szovjetunióba utazhassanak, s megismerkedhessenek a

szovjet emberek életével. Ez pozitív eredményekkel járna. Az ismert magyar tudós, Szent-Györgyi például, azután, hogy részt vett a Szovjet Tudományos Akadémia jubileumán, igen sok kedvező nyilatkozatot tett a Szovjetunióról.

A feljegyzéseket tartalmazó iratsomag gépiratos fedőlapján bélyegző a következő szöveggel: „SZK(b)P KB SZI TECHN. TITK., Visszaküldendő az irattári-ellenőrzési osztályra”; a bélyegzőbe bejegyzett iratszám és dátum: 33624, 1947. V. 16. 1. pld.

Az iratok végén géprással: „Készült 4 pld.-ban”.

A gépiraton utólagos aláhúzással jelölt kiemelések.

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 315.

JEGYZETEK

¹ A belügyi hatóságok az ún. köztársaság-ellenes illegális szervezkedés tényét még 1946. december közepén feltárták, de a közvélemény természetesen csak 1947. január 5-e után – a Belügyminisztérium hivatalos közleményéből és a korabeli sajtótudósításokból – szerzett tudomást róla. A közlemény azt is tudomására hozta az érdeklődőknek, hogy egy horthysta politikusokból, hivatalnokokból és volt vezérkari tisztekből álló csoport, amely szoros kapcsolatban állt a „Magyar Testvéri Közösség”, vagy „Magyar Közösség” nevű titkos „fajvédő” szervezettel, 1946. második felétől fokozódó aktivitást fejtett ki a köztársaság megdöntésének, a „rendszerváltoztatás”-nak az előkészítésére. A közlemény a köztársaság-ellenes összeesküvés „vezérkara”-ként az ún. Hetes Bizottságot – ezt a nevet a politikai rendőrség illetékesei adták már az Andrássy úton a letartóztatottaknak – jelölt meg, amelyeknek tagjai: Szentiványi Domonkos, Donáth György, Arany Bálint, Héder János, Kiss Károly, Szentmiklóssy István és Saláta Kálmán voltak.

² Dr. Boros István volt Pécs kommunista párttitkára 1944–1945 fordulóján, majd Pécs és Baranya vármegye főispánja lett, és megválasztották nemzetgyűlési képviselőnek is.

³ Gábor József.

⁴ UFOSZ, azaz Újbirtokosok és Földhozzújtatottak Országos Szövetsége.

⁵ A magyar békeszerződés hivatalos aláírására 1947. február 10-én került sor Párizsban.

⁶ Kovács Bélát, az FKGP főtitkárát a megszálló szovjet katonai hatóságok 1947. február 25-én vették őrizetbe.

⁷ A Sulyok Dezső vezette Magyar Szabadság Párt 1946. november 24-én bontott hivatalosan zászlót.

⁸ A kormány 1946. november 28-án tette közzé a 23550/1946. M. E. sz. rendeletét, amelynek értelmében 1946. december 1-től állami kezelésbe veszi a Ganz Villamossági Részvénytársaságot, a Ganz-Mávag Mozdony-, Vagon- és Gépgyárat, a Rimamurányi–Salgótarjáni Vasművet, a Weiss Manfréd Acél- és Féműveket, valamint a Győri Vagon- és Gépgyárat az érdekeltségükbe tartozó vállalatokkal együtt.

⁹ A magyar–csehszlovák lakosságcsere-egyezményt 1946. február 27-én írták alá Budapesten. Az egyezmény törvénybe iktatására május 14-én került sor: 1946: XV. tc. Eszerint a csehszlovák hatóságok annyi magyart telepítenek ki, amennyi szlovák önként távozik Magyarországról. A lakosságcsere végrehajtásáról 1947 márciusában kezdődtek meg a két fél között a tárgyalások,

majd, miután azok megszakadtak, májusban írták alá az egyezményt a lakosságcsere végrehajtásáról (1947. május 24.). Az első menetben, július közepéig 12000 magyarot telepítettek át Magyarországra.

¹⁰ Phillips Morgen angol munkáspárti politikus látogatásáról van szó.

¹¹ Az MKP KV Szervező Bizottságát az 1946. szeptember 29.–október 1. között ülésező III. kongresszus hozta létre. Elnöke Farkas Mihály, tagjai: Apró Antal, Rákosi Máttyás, Kovács István, póttagjai pedig Dögei Imre, Köböl József és Orbán László lettek.

¹² Horváth Imre (1901–1958) – 1918-tól a KMP tagja, majd 1921-ben illegális kommunista tevékenységéért 10 évre ítélik, fogolycsere útján a Szovjetunióba kerül. 1933-ban visszaküldik Magyarországra, de letartóztatják, 10 évet tölt a szegedi Csillag-börtönben. 1946-tól Moszkvában a magyar követség első titkára, majd tanácsos. 1948 és 1956 között berlini, washingtoni, londoni és prágai követ, majd 1956. július 30.–október 31-ig külügyminiszter. Az MSZMP alapító tagja, november 7-től haláláig újból külügyminiszter.

¹³ Szekfű Gyula (1883–1955) – történész, egyetemi tanár, akadémikus. A második világháború idején nyíltan is kifejti antifasiszta nézeteit, részt vesz a Történelmi Emlékbizottság munkájában. 1946 januárjától Magyarország első követe, illetve nagykövete Moszkvában. Élete utolsó évében az Elnöki Tanács tagja.

¹⁴ Rajk László 1946. március 20-tól volt belügyminiszter.

¹⁵ A Baloldali Blokk 1946. március 5-én alakult az MKP, az SZDP, az NPP és a Szakszervezeti Tanács részvételével. A Blokk tagjai az FKGP „reakciós elemeivel” nem voltak hajlandók együttműködni. Ezen túl a földreform eredményeinek védelme; a közigazgatás megtisztítása; az olaj- és bauxitbányák államosítása, a nehézipar „kulcsüzemeinek” állami kezelésbe vétele, valamint a bankok állami felügyelet alá helyezése volt.

¹⁶ Balogh István, akkor miniszterelnökségi államtitkár és az FKGP főtitkára is.

¹⁷ Az MKP a 3 éves terv részleteinek a kidolgozására a KV mellett 1946. október elején Gerő Ernő vezetésével létrehozta a Gazdasági Bizottságot. Gerő az MKP PB december 19-i ülésén számolt be a készülő tervről, melyet egyeztettek a szociáldemokratákkal, majd a négy koalíciós párt pártközi értekezlete tárgyalta 1947 áprilisában.

¹⁸ Helyesen: Szociáldemokrata Ifjúsági Mozgalom (SZIM).

¹⁹ Bíró Zoltán (1898–1988) – közgazdász (Rákosi Máttyás testvére), 1947 elejétől 1952-ig az MKP Propaganda Osztályán oktatási osztályvezető, utána 1956-ig osztályvezető-helyettes és a Pártfőiskola igazgatója. 1956 végén családjával együtt a Szovjetunióba emigrál, majd 1958-ban tér haza. Ezután közgazdászként dolgozott.

²⁰ Kende István (1917–1988) – 1938-tól vesz részt az illegális kommunista mozgalomban, 1940-ben bebörtönözik. 1945 és 1947 között a MADISZ országos titkára, majd az MKP, illetve később az MDP KV Agitációs- és Propaganda Osztályán osztályvezető-helyettes. Később a Népművelési Minisztériumban tölt be vezető funkciókat, majd 1957-től a Népszabadság szerkesztőségében dolgozik, 1963-tól pedig a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem tanára.

RÁKOSI MÁTYÁS LEVELE SZTÁLINNAK ÉS MOLOTOVNAK

1947. ÁPRILIS

A. A. Zsdanov elvtársnak

Mellékelten továbbítom Önökhöz annak a levélnek a másolatát, amelyet Rákosi M. elvtárs, a Magyar Kommunista Párt főtitkára juttatott el Sztálin és Molotov elvtársak nevére a Külpolitikai Osztály közvetítésével.

Rákosi elvtárs április 27-én érkezett repülőgépen Moszkvába.

1947. április 28.

M. Szuszlov

J. V. Sztálin elvtársnak

V. M. Molotov elvtársnak

Mellékelten továbbítom Önökhöz Rákosi M. elvtárs, a Magyar Kommunista Párt főtitkára levelét, aki tegnap érkezett repülőgépen Moszkvába.

1947. április 28.

M. Szuszlov

J. V. Sztálin elvtársnak

V. M. Molotov elvtársnak

A. A. Zsdanov elvtársnak

Kedves Elvtársak!

Azért utaztam ide, hogy tájékoztassam Önöket a magyarországi helyzetről, hogy megtudjam véleményüket néhány kérdésről, és hogy segítségüket kérjem egyes problémák megoldásához.

Az összeesküvés leleplezése jelentős mértékben gyengítette a kisgazdapártot, de szervezeti vonatkozásban komolyabb változáshoz nem vezetett. Ez módot adott a kisgazda vezetőknek, hogy a Baloldali Blokkal kötött márciusi megállapodás után több-kevesebb sikerrel hozzákezdjenek a párt megszilárdításához. A kisgazdapártot elhagyó baloldaliak többsége nem a kommunista párthoz, hanem a szociáldemokratákhoz, illetve a Nemzeti Parasztpárthoz csatlakozott, erősítve ezzel azok jobbszárnyát. A kisgazdapárt városi fasiszta és reakciós hívei közül viszont igen sokan a Sulyok-féle Magyar Szabadság Pártba léptek át. Az átlépések oly számassá váltak, hogy a kisgazdapárt tagságának többsége az ország némely fontos centrumában Sulyokhoz állt át. E jobbratolódás megállítása érdekében az amerikaiak szigorúan utasították a Szabadság Párt vezetőit, csökkentsék a minimumra a kisgazdapárt elleni harcukat, segítve ezzel újjászerveződését. Az utasítást pontosan végrehajtották.

Jelenleg a kisgazdapárt célja az, hogy ne változtasson az összeesküvők vezetése idején követett politikai irányvonalán. A pártban a hivatalos politikai bizottság mellett megalakult egy 5 főből álló titkos vezetőség, tagjai között ott van Nagy Ferenc miniszterelnök és Gyöngyösi külügyminiszter.¹ Az amerikaiak tanácsára kiharcolták, hogy a kormány úgy döntsön: kéri Magyarország felvételét az ENSZ-be. Ugyanezt a tanácsot követik, amikor elhatározták, hogy a legfontosabb kérdésekben minden döntést a békeszerződés ratifikálása és a szovjet csapatok távozásá utánra halasztanak. Ezt követően fel akarják vetni a jóvátétel ügyét, hogy bebizonyíthassák: Magyarország nem képes fizetni az állami költségvetés 50 százalékát kitevő jóvátételt. Ugyanakkor mindent megtesznek azért, hogy aláássák a pénz stabilizálását, majd kölcsönért folyamodjanak az USA-hoz. Már most igyekeznek bebizonyítani, hogy az általunk beterjesztett 3 éves tervet külföldi kölcsön nélkül nem lehet teljesíteni. Ezért azt terjesztik, hogy az USA hajlandó 300 millió dollárt nyújtani Magyarországnak azzal a feltétellel, hogy véget vet a „kommunista diktatúrának”. A tervük megvalósításához vezető első lépésként a kisgazdák ki akarják venni a kommunista párt kezéből a Belügyminisztériumot, és átszervezni az erős kommunista befolyás alatt álló hadsereget. Átmeneti megoldásként hajlandóak a belügyi tárcát a szociáldemokratáknak adni, hogy ezzel is gyengítsék a munkásegységet. Teljesen nyilvánvaló, hogy így elkerülhetetlenül felvetődik a hatalom kérdése.

A kisgazdapárt vezetői, hogy kellemetlen helyzetbe hozzák a kommunista pártot, azt javasolták, legyen Rákosi vagy Gerő annak a kormánydelegációnak a vezetője, amely a berlini konferencia határozata értelmében a német vállalatokért folyósítandó kifizetések mértékéről fog tárgyalni Moszkvában. E javaslat nyilvánvaló célja az, hogy a kommunistákra hárítsák a felelősséget a megállapodás súlyos feltételeiért, illetve a tárgyalások esetleges kudarcáért.

A kisgazdák Amerika-sugallta próbálkozásainak ellensúlyozására, mi elsősorban arra törekszünk, hogy világossá tegyünk a tömegek előtt: a kisgazdapárt szabotálja a 3 éves terv megvalósítását, és így a dolgozók életszínvonalának emelését, ugyanakkor pedig áruba bocsátja Magyarország függetlenségét. Folytatni akarjuk az összeesküvők és közöttük Nagy Ferenc miniszterelnök leleplezését.

Ezért kívánatos lenne, hogy a szovjet szervek által letartóztatott Kovács Béla lehetőséget kapjon tanúvallomás tételére magyar bíróság előtt. Egyidejűleg le akarjuk leplezni a kisgazdapárt kétszínű viselkedését a fakultatív hitoktatás dolgában: ők maguk vetették fel a kérdést, ugyanakkor a tömegek között folytatott agitációjuk során a törvénytervezet ellen foglalnak állást és azt hangoztatják, hogy csak kommunista nyomásra vették elő az ügyet. Le akarjuk leplezni továbbá bizonyos kisgazdapárti személyiségek számos pénzügyi machinációt is. Ugyanakkor a kisgazdapárton belül ellenzék hozunk létre a párt demokratikus elemeiből: az ellenzék vezére Dinnyés Lajos jelenlegi honvédelmi miniszter lesz. Változtatnunk kell a szociáldemokratákkal szembeni taktikánkon, akikkel egyre nehezebb együttműködni, részben a rájuk nehezedő angol-amerikai nyomás miatt. Határozottabban rá kell mutatnunk a munkástömegek

előtt következtelen politizálásukra és szociális demagógiájukra, amellyel a stabilizáció rovására növelni igyekeznek népszerűségüket és befolyásukat.

Igen kíváncsún lenné, ha a kommunisták kezdeményezésére minden hadifogoly vagy azok egy része mielőbb hazatérhetne.

A Szovjetunió segítségét kérjük a szlovákiai magyar kisebbség problémáinak rendezéséhez. A kisczardapárt az amerikaiak tanácsára megállapodás helyett az ENSZ-re akarja bízni a kérdést, csehszlovák elvtársaink pedig minden eszközzel az amerikai terv megvalósulását segítik. A kommunista pártnak óriási sikere volna, ha kezdeményezésünkre megállapodás születne e kérdésben.

Az Önök segítségét szeretnénk kérni a svábok kitelepítéséhez is, mivel az amerikaiak megtagadták a berlini konferencia e kérdésben hozott határozatának teljesítését.²

Fel szeretném vetni a magyar rendőrség és a magyar hadsereg felfegyverzésének ügyét is.

Végül kérjük egy megbízott kinevezését Magyarországra a jóvátétellel és a kereskedelmi egyezményrel kapcsolatos ügyek intézésére, mert a jelenleg egymástól függetlenül működő két megbízott megnehezíti kötelezettségeink tervszerű teljesítését.

Kérem, fogadjanak engem a mai napon e kérdések megvitatása céljából.

1947. április

Kommunista üdvözléssel

[G. Korotkevicz kézjegye, 1947. IV. 28.]

*V. M. Molotov és Rákosi M. elvtársak 1947. április 29-i megbeszélésének
lejegyzett szövege*

Rákosi Mátyás [a továbbiakban *R. M.*]: Magyarország figyelmének középpontjában továbbra is a nemrég leleplezett köztársaság-ellenes összeesküvés áll. Minden kétséget kizáróan tudjuk, hogy Nagy Ferenc miniszterelnök is részese volt az összeesküvésnek. A letartóztatottak tanúvallomásaiból kiderül, hogy Nagy Ferenc az összeesküvők csoportjának egyik vezetője. Nincs kizárva, hogy Tildy Zoltán, a köztársaság elnöke úgyszintén belekeveredett az összeesküvésbe. Jellemző, hogy Tildy felesége jelenleg Amerikában tartózkodik. Azért utazott oda, hogy adományokat gyűjtsön a szükségét szenvedő magyar protestánsok, kálvinisták megsegítésére. Ez persze csak ürügy. Hozzá kell tennünk ehhez azt is, hogy Nagy Ferenc miniszterelnök veje az Egyesült Államokbeli magyar misszió első tanácsosaként dolgozik, s most ő is, éppúgy, mint Tildy felesége, tárgyalásokat folytat az USA-ban. A kisczardák politikáját ismerjük: pártjuk vezetői azt akarják, hogy országunk minden nehézsége még a szerződés ratifikálása előtt kerüljön felszínre, azt akarják, hogy ily módon mindent az Egyesült Nemzetek Szövetsége elé terjeszthessenek döntéshozatalra.

Agitációjukban a következőképpen akarják beállítani a helyzetet: a Szovjetunió csak behajtja Magyarországon a jóvátételt, és semmit sem ad az országnak, Amerika viszont

Magyarország jötevője. A reakciók tervei között szerepel továbbá, hogy elvegyék a kommunistáktól a Belügyminisztériumot. Átmeneti lépésként a szociáldemokraták kezére akarják juttatni.

Ami a Magyarországi Szociáldemokrata Pártot illeti, arra meglehetősen erős nyomást gyakorolnak az angol munkáspártiak. Az utóbbi időben igen gyakran utaznak Magyarországra a majdhogynem minden héten jön tőlük valaki). A jobboldali szociáldemokraták viszont az amerikaiakkal vannak kapcsolatban.

Az életszínvonal most, erőfeszítéseinknek hála, stabilizálódott. A háború előttinek az 50 százalékát teszi ki. Ez természetesen sokkal jobb annál, mint ami az infláció idején volt. Azt azonban, ami korábban volt, sajnos már elfelejtették. Igaz, az 1938. évi (azaz háború előtti) életszínvonal sem volt különösen magas, de a munkások elégedetlenek. A szociáldemokraták kihasználják ezt, és a munkabérek emelésének demagóg követelésével lépnek fel. Rajtunk, kommunistákon kívül most lényegében mindenki az ellenzék szerepét játssza. Erre spekulálnak a fasiszta elemek is. Nemrég például egy párttitkárunk szénbányászati körzet munkásai előtt beszélt. Elvtársunk azt bizonygatta, hogy a munkabéremelés árt a pénz stabilizálásának. Ezt az elvtársunkat megverték. Ez kétségtelenül a fasiszták műve. Meg kell mondanunk, hogy a munkások körében stagnálunk.

V. Molotov [a továbbiakban *V. M.*] És a pénzük tényleg stabilizálódott?

R. M.: Igen, a pénz stabilizálódott.

V. M.: És mi a helyzet a kenyérrel?

R. M.: A kenyérhelyzet egyelőre nem változott. a burgonya ára emelkedett, de tavasszal ez mindig így van. A kenyér tekintetében mindazonáltal kikerülünk a bajból, mert vannak bizonyos állami tartalékaink.

A pénzünk kétségtelenül szilárd, de az emberek mégis elégedetlenek, többet akarnak. A reakció most minden erővel azon van, hogy aláássa a pénz stabilitását, és elérje Amerika beavatkozását. Most olyan híreket terjesztenek, hogy Amerika 300 millió dolláros kölcsönt ajánl fel Magyarországnak azzal a feltétellel, hogy az országban véget vetnek a „kommunista diktatúrának”.

Szeretnénk tudni, mikorra számíthatunk a szerződés ratifikálására. Ez igen fontos számunkra. Azt is tudnunk kell, meddig tartózkodnak még Magyarországon szovjet csapatok.

V. M.: A most kialakult helyzet számunkra kedvezőnek mondható. Az Ausztriával kötött szerződést ebben az évben biztosan nem írják alá, erre legjobb esetben a jövő év elején kerül sor, így tehát, ha csapataink Ausztriában állomásoznak, állomásozni fognak Magyarországon és Romániában is. Még a Magyarországgal kötött szerződés ratifikálása után is Magyarországon marad a szovjet csapatok egy része. A helyzet tehát az egész 1947-es év folyamán körülbelül olyan marad, mint amilyen most.

R. M.: Ez számunkra kétségtelenül kedvező, de ne feledkezzék meg arról, hogy a megszálló csapatok fenntartása nekünk nem kevésbé kerül.

V. M.: A szerződés ratifikálása után a költségeik megszűnnek. A szerződés ratifikálására valószínűleg májusban kerül sor, ezután eltelik a szerződésben megjelölt 90 nap,

amely alatt ki kell vonni a csapatokat, de a ratifikálás napjától kezdve Önök már semmilyen, a megszállással kétségtelenül kapcsolatos költséget viselni nem fognak, úgyhogy anyagi szempontból könnyebb helyzetbe jutnak, mivel azokat a Magyarországon maradó szovjet csapatokat, amelyek közlekedési vonalainkat őrzik, a Szovjetunió költségén fogjuk fenntartani. Az angolokkal megállapodtunk, hogy a szerződést május 15-én ratifikáljuk. Az amerikaiak egyelőre halogatják a kérdést. Amerikában most olyan híreket terjesztenek igen intenzíven, hogy az USA még az Olaszországgal kötendő szerződés ratifikálását is el akarja halasztani. Mégis nagyon valószínű, hogy a Magyarországgal kötendő békeszerződés ratifikálására május 15-én sor kerül.

R. M.: A reakciók politikája az, hogy időt akarnak nyerni. Mi nem forszírozhatjuk a választást, mivel megerősödvé kívánunk kikerülni belőle. Megerősítettük a paraszt-ságra gyakorolt befolyásunkat. Elmondhatjuk, hogy lényegesen erősebbeknek érezzük magunkat falun, mint ezelőtt. Nőtt a kommunista párt befolyása a házi- és kisiparosok és az értelmiség egy része körében. Ez utóbbi soraiból azonban ki jobbra, ki balra menekül.

V. M.: És ez nagy rész?

R. M.: Igen, elég jelentős. A kisgazdapártból sokan jobbra mentek, a városokban a párt tagjainak mintegy 70 százaléka jobbra távozott, azok pedig, akik balfelé indultak, nem a kommunistákhoz, hanem a szociáldemokratákhoz mentek. A szociáldemokratákhoz csatlakozott volt kisgazda párttagok közül sokan így okoskodnak: Magyarországon most két befolyás küzd egymással, az amerikai és a szovjet. Tegyük fel, hogy az amerikai befolyás győz. Akkor mi előnyös helyzetben leszünk, hiszen az amerikaiak a szociáldemokratákat nem bántják. No és ha a szovjet befolyás győz, akkor mi, mint szociáldemokraták egy olyan párt tagjai vagyunk, amelyik barátságban áll a kommunistákkal.

Ezek az elemek ugyanakkor a munkáségység ellen küzdenek.

Arra számíttunk, hogy a következő választásokon a Baloldali Blokk elnyeri a szavazatok 50-52 százalékát, a többit a kisgazdapárt és a Sulyok-féle Szabadság Párt kapja. Az amerikaiak most minden erejükkel meg akarják akadályozni a szakadást a kisgazdapártban. Egységes reakciós támaszt akarnak Magyarországon. Az amerikai követ nemrég elbeszélgetett Sulyokkal, és azt ajánlotta neki, szüntessék be kisgazdapárt-ellenes fellépésüket, lévén hogy nekik, amerikaiaknak, szükségük van erre a pártra. Egy reakciós pártra van szükségük. Mindez nagyon felbátorította a kisgazdapártot, hiszen megérezte az USA támogatását. Ezzel a politikával Tildy is egyetért.

A jóvátétel Magyarország költségvetésének 50 százalékát teszi ki. Ezt tovább elviselni igen nehéz. A kommunistákon kívül mindenki ez ellen lép fel, ami így erősen csökkenti népszerűségünket. Ehhez járul még a magyarországi volt német tulajdonú vállalatokért való fizetési kötelezettségünk kérdése. Két nappal ezelőtt beszélgettem a szociáldemokraták vezetőjével, Szakasitscsal. Azt mondta nekem, hogy a szociáldemokraták nem tudják megvédeni a munkástömegek előtt a Szovjetunió újabb követeléseit, melyeket a német vállalatokért járó tartozásunk fejében kellene fizetnünk. Így tehát a kommunista párt rendkívül nehéz helyzetben van.

Nagyon kérjük, *egy képviselőt* nevezzenek ki és küldjenek Magyarországra, aki mind a jótéteti, mind a Külkereskedelmi Minisztériumhoz tartozó ügyeket intézné. A ké megbízott, aki most nálunk ezeket az ügyeket intézi, nem egyeztetni egymással tevékenységét. Így például Sabalin elvtárs, a jótéteti ügyek megbízottja, nem veszi figyelembe a Külkereskedelmi Minisztérium vonalán érkező követeléseket, Inozemcev elvtárs viszont, a Külkereskedelmi Minisztérium megbízottja, a magáét követeli, anélkül, hogy bárminemű jótétetről tudomást venne. Ez dezorganizálja gazdasági életünket.

V. M.: Ezt a követnek kellene figyelemmel kísérnie. Lehet, hogy Puskin elvtárs nem kellőképpen kíséri mindezt figyelemmel?

R. M.: Az említett megbízottak nem tartoznak Puskin hatáskörében. Számunkra az lenne kívánatos, hogy ezekkel az ügyekkel egy szovjet képviselő foglalkozzék, aki az egész munkát koordinálná.

V. M.: Azt hiszem, hogy ez nem fog javítani a helyzetet.

R. M.: Most Magyarországon a kommunistákon kívül mindenki a gazdasági káoszra épít. A szociáldemokraták készséggel igent mondanak a szovjet elvtársak bárminemű követelésére. Szándékosan teszik ezt, tudván tudva, hogy számos szovjet követelés egyszerűen teljesíthetetlen. Egyfajta csapdát állítanak, a szovjet elvtársak viszont ezt gyakran nem értik. Ily módon sajátos egységfront alakul azokból a kapitalista elemekből, akik gazdasági káoszt akarnak, és a szovjet elvtársakból, akik – nem értvén, mire megy ki az egész – benyújtják követeléseiket. A reakciók minden úton-módon arra törek-szenek, hogy aláássák a stabilizációt. Most a Belügyminisztérium kérdését tűzték napirendre. – Ki akarják venni a kommunisták kezéből.

V. M.: Képesek-e ezt megtenni, s ha igen, hogyan?

R. M.: Csak úgy képesek megtenni, ha a megfelelő törvényt megszavaztatják a Parlamenttel. Ha kísérletet tesznek erre, a tömegek mozgósításához kell folyamod-nunk, ezért kérjük e kérdésben az Önök véleményét. A reakciók eddig a döntő pillanatokban meghátráltak, de biztosan lesznek olyan pillanatok is, amelyekben nem hátrálnak meg. Úgy gondolom, hogy a Belügyminisztérium kérdésében nem hátrálnak meg.

A kommunistáknak sikerült egyfajta gazdasági diktatúrát kialakítani az országban. Köztudott, hogy nélkülünk a bankok nem adhatnak hiteleket. Mindenütt elég szilárdan megvetettük a lábunkat, s ha a reakciók támadásba lendülnek ellenünk, az a hatalomért folytatott harc lesz.

Amikor az amerikaiak az összeesküvés leleplezésével kapcsolatban jegyzékeket küldtek Szvirdov elvtársnak, egyfajta politikai párviadal alakult ki. Az amerikaiak vereségével végződött, de most új követet akkreditáltak Magyarországra,³ aki más, lényegesen rugalmasabb módszerekkel fog dolgozni, mint elődje.

Ha a tömegek mozgósításához kell folyamodnunk, tudni szeretnénk, milyen támoga-tásra számíthatunk az Önök részéről.

V. M.: Ez majd a körülményektől függ. És mik a perspektívák, mikorra várható az összeütközés?

R. M.: Az aratás idején a politikai élet elcsendesedik. Ha megjön az eső, és jó lesz a termés, a feszültség némileg csökkenni fog. Egy hónapra való gabonánk ugyan nincs, de a bajból kikeveredünk.

Lényeges probléma, ezért szeretnék felvetni a felfegyverzés kérdése... tízezres rendőrségünknek nincs fegyvere. Most két-három rendőrzászlóaljat hozunk létre speciális feladatok ellátására. Egy zászlóaljat már megszerveztünk, de a zászlóalj katonáinak nincs puskája, pontosabban: puskájuk ugyan van, de kevés és más-más rendszerű. Mindmostanáig nem tudtunk fegyverhez jutni. Meg kell jegyeznünk, hogy – bármilyen furcsa, de – a magyarországi bűnöző elemek jó szovjet géppisztolyokkal vannak felszerelve, hogy honnan szerezték őket, nem tudni. A rendőrségnek ugyanakkor nincsenek páncélaúti, se a hadseregnek. Nincs fegyvere a munkásoknak. A fasisztáknak ugyanekkor van fegyvere, ez kétségtelen. Elvtársaink két év alatt például több mint 200 ágyút találtak különböző helyeken elrejtve. Kétségtelen, hogy a fasiszták őrizgetik őket. Nincs kizárva annak lehetősége sem, hogy lényegesen több fegyver van elrejtve. Azt szeretnénk, ha lenne legalább 2-3 ezer jó géppisztolyunk, mivel a magyar gyárak, mint ismeretes, nem gyártanak fegyvert. A helyzet rendkívül kiéleződött, fegyverünk pedig nincs.

V. M.: Ha fegyvert akarnak kapni, hogyan lehetne ezt megoldani?

R. M.: Meg lehetne oldani hitelből. Meg kell mondjam, hogy a Szovjet Hadsereg egységeitől kaptunk zsákmányolt fegyvereket, de azok teljesen használhatatlanok voltak. Bizonyos idő múltán a SZEB távozik Magyarországról, s akkor – félek – a demokráciánk a levegőben fog lógni. Rosszul van felfegyverezve 11 ezer fős hadseregünk is.

V. M.: És kinek a kezében van a hadsereg?

R. M.: A honvédelmi miniszter, Dinnyés, a kiszagzák balszárnnyához tartozik. De a hadsereg minden fontos kulcspozíciója a mi kezünkben van: a politikai főcsoportfőnökség vezetője kommunista, sok hadosztályparancsnok stb. úgyszintén.⁴

V. M.: És megbízható a honvédelmi miniszter?

R. M.: Azt hiszem, hogy megbízható ember. Dinnyés Bartát, a régi reakciót váltotta fel. Dinnyés nemrég azt mondta nekem, hogy szerinte a demokrácia megőrzéséhez szükség van a kommunistákra. Megjegyezte azonban, hogy a kommunisták szektás hibákat követnek el. Ez megfelel a valóságnak. Magam is megfigyeltem például nemrég, hogy azokban az irodákban, ahol kommunisták a főnökök, csak Lenin és Sztálin arcképei vannak kinn a falon, nem láthatók viszont magyar nemzeti hősök portréi. A katonatiszteknek feltett vizsgakérdésekben is egyre-másra marxista tézisek szerepelnek.

Azt hiszem, Dinnyésre lehet számítani.

V. M.: De nem fog becsapni minket?

R. M.: Emlékszem, mit mondott Lenin az ingadozó szövetségeseiről. Dinnyés egyelőre együtt halad velünk, ezért támogatnunk kell. Most jól együtt dolgozik velünk. Nemrég például azt javasoltuk neki, távolítson el a minisztériumból több reakciót. Megtette. Dinnyés néhány hét leforgása alatt jó hírnevet szerzett a katonák között. Járja a kaszárnnyakat, együtt ebédel a katonákkal, figyelmes irántuk. Egy kissé bohém ugyan,

de ugyanakkor a kisgazdapárt legrégebb parlamenti képviselője (1931 óta). Ennek nagy jelentősége van, s mi úgy gondoljuk, hogy együtt lehet dolgozni vele. A nagyobbik baj az, hogy a hadseregnek fegyver kell, az viszont nincs.

V. M.: Tehát mind a hadsereg, mind a rendőrség számára fegyverre van szükségük?

R. M.: Igen, mind a hadsereg, mind a rendőrség számára. Ki akarjuk bővíteni hadseregünket, nagyobbá is tesszük, ha sikerül. Jugoszlávia bizonyos tapasztalatát is át akarjuk venni ehhez.

V. M.: Népszerű-e Magyarországon Jugoszlávia?

R. M.: Igen, Magyarországon népszerű. Meg kell mondanunk, hogy még a Szovjet-uniónál is népszerűbb. Arról van szó, hogy a magyar nép a jugoszlávoktól nem fél, de az oroszoktól való hagyományos félelmet még nem sikerült megszüntetni. Jó lenne, ha volna megfelelő szerződésünk Jugoszláviával, de egy ilyen szerződés megkötését akadályozza a Csehszlovákiához fűződő rossz kapcsolat. Jugoszlávia most nem lesz hajlandó semmiféle szerződést kötni velünk, mivel ezt Csehszlovákia érkei ellen irányuló cselekménynek tekintené. A csehszlovákokkal való viszonyunk általában igen rossz. Most folyik a lakosságcsere a két ország között. Ez nekünk 200 millió forintunkba kerül, ami a költségvetés 7 százalékát teszi ki. Az áttelepítés során a csehszlovákok tőlünk proletárokat visznek el, hozzánk viszont gazdag parasztokat küldenek. Mi mindent megteszünk a csehszlovákokkal való viszony rendezéséért, de igyekezetünket eddig nem koronázta siker. Szlovákiában üldözik a magyar kommunistákat. Az egyháznak például módja van magyar nyelvű imakönyveket kinyomtatni Szlovákiában, magyar kommunista újságok megjelenítése viszont nincs engedélyezve. Úgy látjuk, csehszlovák elvtársaink megőrültek. A magyar burzsoázia minden módon keresi a konfliktust a csehszlovákokkal, ürügyet keres arra, hogy kikényszerítse az ENSZ beavatkozását ebbe a kérdésbe.

Én is, Tito is úgy látjuk, hogy az USA szereplése az utóbbi időben komoly tényezővé vált, amely arra késztet, hogy megváltoztassuk taktikánkat, ám a csehszlovák kommunisták ezt nem értik. Mi például elálltunk attól, hogy közétegyük az összeesküvéssel kapcsolatos amerikai jegyzéket, míg nem érkezik meg a szovjet fél válasza; egyszerre közzétűk a két dokumentumot, az amerikai jegyzéket és a szovjet választ. A prágai és a bratislavai rádió viszont nyomban, a Szovjetunió választ be sem várva közölte az amerikai jegyzék teljes szövegét. Annak idején meghívtuk a csehszlovák kommunistákat pártkongresszusunkra, de ők még csak válaszra sem méltattak. A szociáldemokraták ugyanakkor gyakran utaznak Prágába, a csehszlovák szocialisták pedig Magyarországra. Az a benyomásunk, hogy Csehszlovákia kommunistái mindent ellenünkre kívánnak tenni. A jugoszláv elvtársaknak ugyanez a véleményük.

A lakosságcsere hamarosan – 3-4 hónap múlva – befejeződik. Ez sok anyagi eszközünket felemészt – napi több ezer forintot. Visinszkij elvtárs annak idején beszédében erősen támogatta Csehszlovákiát.

V. M.: Abban a pillanatban erre volt szükség.

R. M.: Ezt mi természetesen megértjük, de legalábbis Magyarországon a dolgot nem felejtették el.

lőre nehéz Csehszlovákiával beszélni, lehet, hogy ez csak átmeneti jelenség, de egyelőre a csehek igen kevésbé hajlanak a szóra.

R. M.: A következő kérdés, amelyet szeretnék feltenni, az a hadifoglyok kérdése. A reakciók nagyon erősen kihasználják ellenünk.

V. M.: És Önöknek mi közük ehhez?

R. M.: A reakciók olyan híreket terjesztenek, hogy a kommunisták kifejezetten azt tanácsolják a Szovjetunióknak, hogy ne engedje el a hadifoglyokat, mert ezt a nyomásgyakorlás eszközeként akarják felhasználni. Számunkra ezért igen kíváncsatos lenne, ha a Szovjetunióban lévő hadifoglyok mielőbb kiszabadulnának, még hozzá a kommunista párt kezdeményezésére.

V. M.: És mit nyernek Önök ezzel?

R. M.: Azt akarjuk, hogy a hadifoglyokat a kommunista párt kezdeményezésére engedjék el. Mert az USA például ígér ilyen irányú segítséget Magyarországnak. A reakciók az efféle ígéretek felhasználják agitációjukban, a kommunistáknak viszont nincs mit ígérniük a tömegeknek.

V. M.: De hiszen a hadifoglyok visszatérte megerősíti a reakciókat, megerősíti a kiskapdapártot, nem? A Szovjetunióban most, úgy hiszem, mintegy 200 ezer magyar hadifogoly van.

R. M.: Igen, körülbelül annyi. Hadd mondjam meg Önnek, hogy ezek fele kétségtelenül a kommunistákhoz csatlakozik, a másik fele reakciós. De ha mégis minden hadifogoly hazatér, az jó általános benyomást kelt majd az országban. Hozzám szinte naponta csapatostul jönnek síró asszonyok, akik kérik, szabadítsuk ki a fogságból férjüket, fiaikat. Szeretnénk valami olyan komoly dolgot tenni, ami megmutatná a tömegeknek a kommunista párt munkájának eredményeit, és emelné tekintélyét. Például: ha a kommunisták kezdeményezése alapján rendeződne a csehszlovák kérdés, és kiszabadulnának a hadifoglyok.

Az angolok most azt mondják a szociáldemokratáknak: látjátok, a kommunisták a Vörös Hadsereg segítségével elragadták tőletek mindazokat a pozíciókat, amelyekkel korábban rendelkeztek. Vissza kell szereznetek ezeket a pozíciókat. Az efféle okoskodás különösen a régi szociáldemokratákra van hatással. Mi most sok energiát vagyunk kénytelenek fordítani a szociáldemokratákkal vívott harcra. Nekünk most olyan eredményekre van szükségünk, amelyeket az egész nép érzékel. Arra van szükségünk, hogy az egész nép lássa: a kommunisták nyújtanak valamit a népnek.

Most ellentámadásba akarunk lendülni, a magyar népgazdaság fejlesztésének 3 éves tervét előtérbe helyezve.

V. M.: El van fogadva a terv?

R. M.: Most zajlik a vitája. A kiskapdapárt kétségtelenül szabotálja a terv elfogadását. Azt akarja, hogy az USA kölcsönt nyújtson Magyarországnak, s így módon avatkozhasson be az ország belügyeibe. Mi azt ígérjük a tömegeknek, hogy a terv teljesítésének eredményeképpen az életszínvonalat a kétszeresére emeljük. Ennek eredményei azonban

Mind a mai napig nem sikerül jó és szilárd helyzetet teremtenünk a Duna-medencében. Jugoszlávia nem támogathat bennünket, mivel bármely felénk irányuló barátságos lépését Csehszlovákia úgy értelmezné, mint Csehszlovákia elleni lépést. Ily módon zsákutcába kerültünk.

P. Groza román miniszterelnök közelgő magyarországi látogatása, amelynek célja – állítólag – a román és magyar kultúra hetére tervezett rendezvények megbeszélése, nem más, mint Tildy kacérkodása a románokkal.⁵

A csehszlovák-magyar viszonyról szólva még a következőket szeretném megjegyezni: a lakosságcsere során a csehszlovákok olyan embereket küldenek hozzánk, akik jó bázisát jelenthetik a fasisztáknak. Tito segített nekünk abban, hogy megkössük Csehszlovákiával az önkéntes lakosságcseréről szóló egyezményt, további segítséget azonban nem tud nyújtani. Megígérte ugyan, hogy segít nekünk pártvonalon is, de ebből egyelőre semmi sem lett.

A csehszlovákok eredetileg úgy akarták széttelepíteni a magyarokat, hogy a Szudéta-vidékre költöztetik őket, de utóbb erről lemondtak. Ezután mint napszámosokat kezdték dolgoztatni a magyarokat.⁶ A dolog megfeneklett. Csehszlovákia kommunista pártjával jelenleg nincs kapcsolatunk. Az a benyomásunk, hogy csak a csehszlovák kommunisták üldözik a magyar kommunistákat. A kisgazdapárt felhasználja ezt agitációs munkájában, igyekszik bebizonyítani, hogy az egész baj okozói a kommunisták; nekünk pedig most nincs kapcsolatunk Csehszlovákia kommunista pártjával.

V. M.: Ezek szerint Önöknek nincs jó kapcsolatuk a csehszlovák elvtársakkal?

R. M.: Nemcsak jó kapcsolatunk nincs, hanem egyáltalán semmilyen kapcsolatunk nincs. Elküldtünk például egy nődelegációt Csehszlovákiába, a küldöttséget kommunista elvtársnő vezette. Vele azonban csak burzoá személyiségek tárgyaltak, a csehszlovák kommunisták teljességgel elfordultak tőle. E kapcsolatok abnormitása mindenben érződik, még a kereskedelemben is. A csehszlovákok például nem küldik vissza hozzánk az üres vagonokat, jóllehet ez szerződéses kötelességük. Közreműködésüket kérem Csehszlovákiához fűződő kapcsolataink rendezésében.

V. M.: Az áttelepítés kérdésében?

R. M.: Igen, legalább ebben a kérdésben. Példának okáért sem a jugoszlávok, sem a románok nem telepítenek ki magyarokat; Romániában a magyarok a demokrácia biztos támaszává lettek, a kommunista párt befolyása alatt állnak. A csehszlovák elvtársak viszont súlyos nehézségeket okoznak nekünk.

V. M.: Én pedig, bevallom, magam is a csehekkel kapcsolatos panaszaimat akarom elmondani Önnek.

Nagy nehézségeink voltak a lengyel–csehszlovák egyezmény kérdésében. Annak idején Párizsban számos javaslat hangzott el az ügy kapcsán. Slansky⁷ eljött Párizsba, tárgyalt, de minden eredmény nélkül. És csak most sikerült végre megállapodásra jutnunk a mi javaslataink alapján, miután Cyrankiewicz,⁸ a lengyel miniszterelnök Moszkvába érkezett, mi pedig elküldtük az idevonatkozó levelet Gottwaldnak.⁹ Egye-

csak 3 év múlva, a terv teljesítése után mutatkoznak meg, a tömegek viszont helyzetük azonnali könnyítését követelik.

Le akarjuk leplezni Nagy Ferencet is. Rendelkezésünkre áll Kovács Béla Nagy miniszterelnököt kompromittáló vallomása. De Kovács Béla szovjet kézben van. Szeretnénk, ha legalább egy napra vagy akár csak 2-3 órára kiadná őt nekünk, hogy tanúként a magyar nép elé lépjen, és vallomást tegyen. Ehhez azonban az Önök engedélye szükséges. Akkor újra előtérbe helyezzük az összeesküvés kérdését, és bebizonyítjuk, hogy Nagy Ferenc kapcsolatban állt az összeesküvőkkel.

V. M.: De ezek mind apró részletkérdések. Önök természetesen felhasználhatják Kovács vallomását, de ez csak rövid időre szólóan kelt hatást. Ráadásul nem lehet tudni, mit fog mondani a magyar bíróság előtt.

R. M.: Mi újra elővesszük az összeesküvés kérdését. Kár, hogy az összeesküvőknek, mint kiderült, nem voltak fegyverraktáraik, mert akkor alaposabban leleplezhetjük volna őket. Valami drámaira van szükségünk. Az összeesküvés kérdését mindenesetre újra előtérbe akarjuk helyezni. Eközben azonban óvatosaknak kell lennünk. A nép elfáradt, mindenki békét, nyugalmat akar, s mi nem kívánunk rendzavarók szerepében a nép elé lépni.

Nem elhanyagolható jelentősége van nálunk a svábkérdésnek. Ki akartuk telepíteni őket Németországba, de úgy tudjuk, hogy az amerikaiak ellenzik ezt.

V. M.: Igen, az amerikaiak nem akarják ezt.

R. M.: Ez megnehezíti a helyzetünket. A sváboknak csak egyharmadát sikerült kitelepítenünk.

V. M.: Elszalasztották a kedvező pillanatot.

R. M.: Korábban Ausztrián keresztül kellett kitelepítenünk a svábokat, de a szovjet városparancsnokok visszafordították őket Magyarországra, s velük együtt még újabb ausztriai németeket küldtek ide.

V. M.: Most viszont az amerikaiak akadályozzák szívósan azt, hogy a svábokat Németország amerikai övezetébe telepítsék. E kérdés megoldására igen kevés az esély.

R. M.: Jelenleg Magyarország 600 községében élnek svábok. Meg kell mondanom, hogy többségük a szociáldemokraták táborához csatlakozott. A szociáldemokrata vezetők nagyobbik része német származású (Ries, Bán és mások), sokan közülük csak nemrég magyarosították a nevüket.

V. M.: Hogy viselkedik Szakasits?

R. M.: Erősen ingadozik.

V. M.: De mégis ő a párt vezetője?

R. M.: Egyelőre igen, de feltűnt egy igen komoly vetélytársa – Bán Antal.

Nem egyezhetnénk-e meg abban, hogy a magyarországi svábokat Németország szovjet övezetébe telepítjük ki?

V. M.: De hiszen Magyarországnak nincs közös határa a németországi szovjet megszállási övezettel.

R. M.: Akkor Csehszlovákián keresztül lehet kitelepíteni őket. Ha ezt megmondjuk a sváboknak, úgy megijednek, hogy maguktól is átszöknek az amerikai zónába.

V. M.: Ez kevésbé valószínű. Ha így cselekednénk, akkor Németország szovjet övezete afféle madárijesztővé válnék.

R. M.: Nem, a svábok egyszerűen nem szeretik, semmilyen formában, a Szovjetuniót. Nekünk kevés a földünk. Már többször előfordult, hogy magyarok érkeztek egy-egy faluba, hogy földet kapjanak, a falvakban meg még ott laktak a svábok. És a magyarok így amolyan kutya-macska barátságban élnek együtt a svábokkal.

V. M.: Tehát a svábokat már kilakoltatták a háziakból?

R. M.: Igen, hozzákezdünk a kitelepítési intézkedésekhez, mivel azt hittük, hogy 100 ezer svábot sikerül kitelepítenünk az amerikai övezetbe. A svábok ellenségeink. A kommunisták ellenségei ugyanakkor úgy tekintenek rájuk, mint egyfajta szövetségösükre.

V. M.: Tárgyalta ezt a kérdést a kormány?

R. M.: A kommunisták a svábok kitelepítése mellett voltak, mindenki más ellene. A szociáldemokraták hallgatólagosan, a kisgazdapárt viszont nyíltan ellenezte.

V. M.: Ez a dolog kevésbé perspektivikus. De mit lehet tenni, ha egyszer hatalomra jutottak, nyilvánvaló, hogy osztozniuk kell minden nehézségben. Ahogy mondani szokás: nagy fába vágja a fejszéjét, aki kormányzásra vállalkozik. A helyzetük tényleg bonyolult.

R. M.: Van még egy fontos kérdés: a fakultatív hittanoktatásé. A kisgazdapárt azt javasolta nekünk, hogy fogadjunk el törvényt a fakultatív vallásoktatásról, és vezessünk be állami monopóliumot a tankönyvkiadásra. Mi úgy gondoltuk, hogy egy ilyen törvény megszavazása kikezdené a kisgazdapárt és az egyház közötti szövetséget. A kisgazdapárt vezetői azt állították, hogy számukra a püspökök nem jelentenek akadályt, annál is kevésbé mivel Balogh István és Varga Béla maguk is papok, és kezességet vállalnak az egyházi személyekért. Aztán kiderült, hogy Mindszenty bíboros és az amerikaiak ellenzik a fakultatív hittanoktatás bevezetéséről szóló törvényjavaslatot. A kisgazdapárt erre azt kezdte harsogni, hogy mindent csak kommunista nyomásra tett. Az efféle agitáció hatására a fakultatív vallásoktatás bevezetését Magyarországon a vallásoktatás betiltásával kezdték azonosítani. A kisgazdapárt ahelyett, hogy őszintén bevallotta volna, ő kezdeményezte a törvényt, azt bizonygatta, hogy mindez a kommunisták és az oroszok műve. Ennek folytán kezdtünk veszíteni befolyásunkból. Most nyíltan ki akarjuk jelenteni: „Mi, kommunisták, elővehettük volna ezt a kérdést 1945-ben, s akkor gyorsabban megoldhattuk volna, de 1945-ben ezt a kisgazdapárt nélkül nem akartuk megtenni.” Most az egész ügyet a kisgazdapárt ellen akarjuk fordítani. Kezünkben vannak azoknak a pártközi tanácskozásoknak a jegyzőkönyvei, amelyeken a kisgazdapárt vezetői felvetették a fakultatív hitoktatás kérdését. Nyíltan ki akarjuk jelenteni, hogy a fakultatív hitoktatás kérdését most felvetni – amikor az országot a népgazdaság fejlesztésének 3 éves terve foglalkoztatja –, méghozzá az egyházzal történt egyeztetés nélkül, legalábbis felelőtlenség.

V. M.: Tehát Önök le akarják venni a kérdést a napirendről, s ezt nyíltan kívánják megtenni?

R. M.: Igen. Annak idején a kommunisták Olaszországban is a római pápával kötött konkordátum mellett szavaztak, a szociáldemokraták viszont ellene. Az volt a helyzet, hogy a kommunisták nem akartak szembekerülni a tömeghangulattal.

V. M.: Most nem emlékszem az esetre, de nagyon is lehet, hogy volt ilyen taktikai lépés.

Mondja, hogyan fogják Önöknél megünnepelni május elsejét?

R. M.: Úgy gondolom, hogy nálunk Budapesten legalább 300 ezren lesznek a felvonáson.

V. M.: Így hát mik a terveik? Mi áll figyelmük középpontjában?

R. M.: Figyelmünk középpontjában most a 3 éves terv áll. Az elmúlt évben stabilizáltuk a pénzt, most pedig a 3 éves tervet akarjuk megvalósítani. A pénz stabilizálása után elnyertük a tömegek bizalmát, most bíznak abban, hogy teljesítjük a 3 éves tervet.

Azután szét akarjuk zúzni a reakciót, és újra elővenni az összeesküvés kérdését. Jelenleg több mint 1500 nem zsidó származású fasisztáról tudunk. Valamennyien rasszisták; professzorok, az értelmiség képviselői. ezeket el kell távolítanunk.

V. M.: Szóval a magyar értelmiség nagy része belekeveredett az összeesküvésbe? Ha Önök az egész magyar értelmiség ellen fognak fellépni, sok nehézségük lesz.

R. M.: Nem, az egész magyar értelmiség ellen nem lépünk fel. Főként a reakciós hivatalnokréteghez nyúlunk.

V. M.: Úgy hiszem, két fegyvert kell szorosan a kezükben tartaniuk: az első a 3 éves terv, a második a Belügyminisztérium.

R. M.: A szociáldemokraták mindenáron be akarnak jutni a Belügyminisztériumba. Paritást követelnek e minisztérium vezetésében. Állandó harcban állunk emiatt velük. A szociáldemokraták kiszolgáltatják a kisgazdapárt vezetőinek az összes fontos titkot. Figyelmeztetni akarták például a kisgazdapártot, hogy a kommunisták tudnak az összeesküvésről. Budapesten történt egy érdekes eset: megsebesítettek egy szociáldemokratát. Hogy ki lőtt rá, nem tudni, én azt hiszem, az amerikaiak. Az illető az angol követségen talált menedéket. Volt egy másik eset, amikor a szociáldemokraták a tudomásukra jutott fontos titkos adatokat elsősorban nem Szakasitscsal, hanem az amerikaiakkal közölték.

Szeretnék felvetni még egy fontos kérdést – a német vállalatokkal kapcsolatos fizetési kötelezettségünkről. E kötelezettség jelentős összeget tesz ki. A vita most a valuta-árfolyamról folyik. A szovjet elvtársak azt követelik, hogy mindent aranyvalutában fizessünk, azaz 4 márka = 1 dollár árfolyamon. Ha a nép megtudja, hogy a jóvátételen kívül¹⁰ még 200 ezer dollárt kell fizetnünk a Szovjetuniónak a német vállalatokért, a dolog ellenünk fordul, s ezt majd kihasználják az amerikaiak.

V. M.: Mely kérdéseket tartanak tehát a legfontosabbaknak?

R. M.: A csehszlovákokkal való viszony rendezését és a hadifoglyok kérdését.

V. M.: Nyerne vagy vesztenek a hadifoglyok kérdésén?

R. M.: A hadifoglyok előbb vagy utóbb így is, úgy is hazatérnek. De jobb, ha előbb térnek haza, és a kommunisták kezdeményezésére. Ezenkívül a Szovjetunióban van több ezer olyan magyar nő is, akiket Magyarországról vittek el.

V. M.: Valószínűleg azért vitték el őket, mert azt hitték, németek.

R. M.: Ebben nagy zűrzavar volt. Néha mint német nőket vitték el őket, az egyik városban például 300 magyar nő dolgozik.

V. M.: De magyar nőket mi nem vittünk el.

R. M.: A helyzet az, hogy annak idején a helyi önkormányzatokban működő reakciós elemek a progresszív beállítottságú magyar nőket, különösen a kommunistákat igyekeztek, mint németeket átadni a szovjet katonai hatóságoknak, hogy ezektől a nőktől megszabaduljanak. Némely szovjet elvtárs pedig, mivel nem volt eléggé éber, és nem járt a dolog végére, úgy vitette el őket, mint németeket.

Fő kérdéseink tehát a következők: a Csehszlovákiával való viszony, a hadifoglyok hazajuttatása, a német vállalatokkal kapcsolatos fizetési kötelezettségünk és végül a fegyverzet.

V. M.: Nekünk semmibe se kerül fegyvert adni Önöknek, de hogyan hajtsuk ezt végre?

R. M.: Úgy gondolom, meg tudjuk találni ehhez a kellő formát.

V. M.: Mit adjunk inkább, szovjet vagy német fegyvert?

R. M.: Szovjet PPS-ek persze jobbak lennének, de elboldogulunk német fegyverekkel is. Azt szeretnénk, ha minket ugyanúgy felfegyvereznének, mint annak idején a lengyel hadsereget.

V. M.: Lengyelország más dolog, most más a szituáció. Emlékszik, hogy a Külügy-Miniszterek Tanácsában ellenezték, hogy Ausztriát külföldi fegyverekkel lássák el.

Úgy gondolom, Önök nagy hibát követtek el 1945-ben, amikor a parlamenti választásokon nem más pártokkal együtt, egy blokkban indultak.

R. M.: Mi mindenképpen igyekeztünk megtenni ezt, de a szociáldemokraták utunkat állták.

V. M.: Le kellett volna győzniük ellenállásukat. Ha közös blokkban indultak volna, nem alakult volna ki olyan helyzet, hogy egy párt kap többséget. Úgy gondolom, hogy ez az Önök hibája volt.

R. M.: Igen, végül is így van.

1947. május 7.

Lejegyezte:

G. Korotkevics [saját kezű aláírás]

A Szuszlov által aláírt kísérőlevelek alján irattári jelzet: 25-ZS-1076. A megbeszélés szövegében utólagos kiemelések a gépiraton, a lapszálon kézzel jelölve. A dokumentum végén: „Készült 2 pld.-ban”.

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 1019.

¹ Ez valószínű Rákosi Mátyásnak és környezetének a feltevése, illetve elképzelése lehetett, hivatalos források és dokumentumok vagy visszaemlékezések – pl. Nagy Ferencé – nem szólnak róla.

² A magyarországi német nemzetiségű lakosság kitelepítése – a SZEB felügyelete és ellenőrzése alatt – 1946 januárjában kezdődött Németország amerikai megszállási övezetébe, és 1946 júniusáig folyamatos volt, majd akkor megszakadt, és novemberig szünetelt. Az USA ugyanis olyan feltételekhez kötötte a kitelepítést, amelyeket a magyar kormány még akkor sem tudott volna kielégíteni, ha akarja. Szviridovnak az volt a véleménye, hogy a kitelepítéseket 1947-ben is folytatni kell, így 1947 tavaszától már nem az amerikai, hanem a szovjet megszállási zónába telepítették a magyarországi németeket. (Vö.: Balogh Sándor: *Magyarország külpolitikája 1945–1950*. Kossuth Kiadó, 1988. 77–103. o.)

³ Schoenfeld, Hans Frederick Arthur követet Chapen, Selden nagykövet váltotta fel.

⁴ Pálffy György vezérőrnagy, a határőrség országos parancsnoka. A minisztérium katonai főcsoportjának élére Sólyom László vezérőrnagy került, ebből fejlődött ki később a vezérkar. Illy Gusztáv vezérőrnagy a személyügyi osztály vezetője. A katonapolitikai osztály már kezdettől a kommunisták kezében volt, a párt katonai bizottságát pedig Farkas Mihály vezette.

⁵ Petru Groza román miniszterelnök 1947. május 2-án érkezett – 100 tagú küldöttséggel – négynapos látogatásra Budapestre.

⁶ A felvidéki magyarság Szudéta-vidékre történő deportálása – és nem költöztetése, ahogy Rákosi fogalmazott – 1946 őszén kezdődött, és közel 100 napig tartott (1946. november 19-től 1947. február 25-ig). Ennek során marhavagonokban szállították a magyarokat Csehországba, mintegy 10000 családot, összesen kb. 46000 személyt, közülük – a végrehajtás során alkalmazott erőszak és szenvedések következtében – több mint 1000-en életüket veszítették. A deportálások egyébként 393 községet érintettek, a kitelepítettekkel lényegében úgy bántak, mint a háborús bűnösökkel. (Janics Kálmán: *A hontalanság évei*, Hunnia Kiadó, 1989. 249–277. o.)

⁷ Slánsky, Rudolf (1901–1952) – 1921-től, megalapításától kezdve tagja a Csehszlovák Kommunista Pártnak, 1929-től a KB és PB-nek is, 1945-től főtitkára. 1951-ben letartóztatják, majd koncepciók perben halálra ítélik és kivégezik.

⁸ Cyrankiewicz, József (1911–) 1935-től a Lengyel Szocialista Párt egyik vezetője. 1941-től az auschwitz-i koncentrációs tábor foglya. 1945–1948 között az LSZP főtitkára. 1947-ben, illetve 1954–1970 között miniszterelnök, 1970–1972 között pedig a Lengyel Államtanács elnöke.

⁹ Gottwald, Klement (1896–1953) – 1929 és 1945 között a CSKP főtitkára, azután pedig haláláig az elnöke. 1928-tól a Kominternben is fontos pozíciókat tölt be, így 1935 és 1945 között a szervezet titkára. 1946-tól miniszterelnök, 1948-tól pedig köztársasági elnök Csehszlovákiában.

¹⁰ A Szovjetunióknak fizetendő jóvátétel 20 millió USD volt, melyet 1945. január 1-től számított 8 év alatt kellett törleszteni.

MEGBESZÉLÉSEK A MAGYAR KOMMUNISTA PÁRT VEZETŐIVEL 1947. MÁJUS

*Rövid feljegyzés a Rákosi M. elvtárrsal, a Magyar Kommunista Párt
főtitkárával folytatott megbeszélésről*

Rákosi elvtárs azt mondta, hogy ma az ország legégetőbb problémája a drágaság. A helyzetet bonyolítja, hogy már jó néhány hete tart az aszály, kevés zöldségféle kerül a piacra, s az is igen drága. Ez nagy elégedetlenséget vált ki a munkásokból. Mindannyian jól tudják, hogy a 3 éves terv értelmében a munkások életszínvonalának 80 százalékkal emelkednie kell. A 3 éves terv teljesítése ez év augusztus 1-ével indul. Augusztus 1-től felemeljük a fizetéseket. A kapitalisták, ezt figyelembe véve, szándékosan visszatartják az árukat, nem dobják piacra, mert abban reménykednek, hogy augusztus 1-től drágábban adhatják el árucikkeiket.

Az aszály miatt a tavalyról maradt zöldségfélék igencsak megdrágultak a piacon. Ha most jó esőzések jönnének, sok zöldségfélénk teremne. Ezért most egyetlen gondunk van: honnan szerezhetnénk még zöldségféléket. Ezzel kapcsolatban a reakciók olyan provokatív híreket terjesztenek, hogy az amerikaiak – legújabb tudományos felfedezéseiknek köszönhetően – állítólag megtalálták a módját annak, hogyan tereljük el az esőfelhőket azon területek fölül, ahol nem akarják, hogy essen. Magyarország fölül állítólag már el is terelték az esőfelhőket, mivel véleményük szerint ott az ő számukra nem kívánatos kommunista diktatúra van. Az efféle propaganda kétségtelenül hatással van a lakosság elmaradott [az eredeti gépiratban itt a „többi” szó szerepel, az elmaradott szó utólag, kézzel van beírva – a ford.] rétegeire.

Azt tanácsolták nekünk, folytassuk a határozottabb osztályharcot. Május 9-én beszéltem egy nagygyűlésen,¹ és meghirdettem a jelszót: „Fizessenek a gazdagok!”. Követeltem, adóztassák meg azokat a gazdagokat, akiknek 50 ezer forintnál nagyobb értékű vagyonuk van, s a velük szembeni követelést három éven át havonta fizetessék meg velük. Követeltük a bankok államosítását is. Meg kell jegyeznem, hogy a szociáldemokratákat mindez kissé megdöbbenette. Gerő elvtárs hozzátette ehhez: „a szociáldemokraták ma azt mondták nekem, hogy ha nem tudnák, hogy a bankok államosításának követelése a kommunista párttól ered, el sem hitték volna [a gépiraton utólag, hullámos vonallal aláhúzva, a lapszálon kézzel írott megjegyzés: nagyon jellemző – a szerk.], hogy a kommunisták képesek efféle követeléseket támasztani”.

Rákosi elvtárs hangsúlyozta még, hogy mindezek a jelszavak széles körű visszhangra találnak a munkás- és paraszttömegekben. A kisgazdapárt főtitkára, Balogh István nemrég a bankok államosítása ellen emelt szót. Később azonban, amikor a kisgazda vezetők azt látták, hogy ez a jelszó valóban népszerű a tömegek körében, a párt alelnöke,

Varga Béla kijelentette, hogy Balognak nem volt joga így nyilatkozni a párt nevében, s hogy ez pusztán az ő magánvéleménye, egyáltalán nem az egész párté. Ami a szociáldemokratákat illeti, ők csak kerülgetik ezt a kérdést, most sem foglalnak állást a bankok államosítása mellett, sem ez ellen. Nemrég például olyan követeléssel álltak elő, hogy vonjuk a bankokat 10 évre a legszigorúbb ellenőrzés alá, és csak ezt követően államosítsuk őket.

Gerő elvtárs aláhúzta: a szociáldemokrata vezetők e bizonytalankodása azzal magyarázható, hogy ők lényegében ellenzik a bankok államosítását. Ha a kommunistákkal együtt az államosítás mellett lépnek fel, a kapitalista körök megvonnák tőlük támogatásukat. A szociáldemokraták ezt jól tudják, s ezért ingadoznak. „Ma – mondta Gerő elvtárs – a hároméves terv pénzügyi kérdéseiről tartottam előadást, és a szociáldemokrata álláspontot érintve csak egyetlen kijelentésre szorítkoztam: reméljük, hogy a szociáldemokraták támogatni fognak bennünket.”

Rákosi elvtárs a továbbiakban hangsúlyozta, hogy ma már szó sem lehet a kommunisták és a kisgazdapárt között kötött fegyverszünetről. Ez a fegyverszünet gyakorlatilag már nem létezik. Ami a fakultatív hitoktatás bevezetését illeti, azt mondhatjuk, hogy ez a kérdés elaludt.

Gerő elvtárs hozzáfűzte, hogy a kommunista párt számára most nem lenne előnyös, ha előhozná e kérdést, melyet csak egy erős baloldali kormány tudna megoldani. A mostani erre nem képes. A miniszterelnök továbbra is Nagy Ferenc, s ez már jelent valamit. Igaz, vannak a kormány tagjai között egészen elfogadható baloldali kisgazdák is, csak az a baj, hogy nekik a saját pártjukban nincsenek erős gyökereik. Némi mozgás azért tapasztalható köreikben.

Rákosi elvtárs elmondta, hogy nemrég tárgyalt Szakasitscsal. A következő kormányról volt szó. Szakasits megkérdezte, a kommunisták véleménye szerint kit kell megtenni miniszterelnöknek. „Azt mondtam neki, hogy véleményünk szerint a miniszterelnöknek a mostani új kisgazdapárti miniszterek közül kell kikerülnie”.²

A közeljövőben el akarjuk távolítani Balogh Istvánt. Ürügyet találunk rá. Balogh különböző pénzügyi machinációkba bonyolódott. Így módunk lesz leleplezni.

Úgy tervezzük, hogy őszre sikerül új választásokat kiíratnunk. Meghirdettük a drágaság elleni harc jelszavát, a gazdagok megadóztatásának követelményét, fellépünk a kisgazdapárt ellen – mindez a kommunista párt esélyeit növeli. A körülmények egyelőre számunkra előnyösen alakulnak. A helyzet az, hogy a társadalombiztosítás adatai szerint a munkások létszáma az előző választási periódushoz képest negyedmillióval nőtt. Reméljük, hogy a választásokon a Baloldali Blokk győz, és megszerzi a szavazatoknak több mint 50 százalékát. Ezek a terveink.

De a reakciósnak is megvannak a maguk tervei. Ők abban reménykednek, hogy a választások után sikerül megvalósítaniuk a francia váriánst, azaz olyan helyzetet kialakítaniuk, mint amilyen most Franciaországban van.³

Nem elhanyagolható fontosságú kérdés az sem, hányan maradnak majd távol a választásoktól. Ha a választásra jogosultak 15-20 százaléka marad távol a szavazástól,

ami nagyon is lehetséges, ezek nem a munkások közül kerülnek ki, ez pedig nekünk jelent hasznót.

1947. május 23-i rövid találkozásunk idején Rákosi elvtárs elmondta, hogy a kommunista párt vezetősége úgy határozott, maximálisan meggyorsítja minden előirányzott tervének megvalósítását. A következő héten – mondta – le akarjuk leplezni Nagy Ferencet. Jelenleg, mint ismeretes, Nagy Ferenc Svájcban tartózkodik. Elutazása előtt közölte, hogy ott kívánja eltölteni szabadságát, s szeretné tanulmányozni a svájci gazdaságot. Mindez persze csak ürügy. Nagy Ferenc valójában tárgyalásokat folytat Svájcban. Az új demokráciák (Jugoszlávia, Bulgária, Lengyelország, Csehszlovákia és mások) között már kialakulóban lévő szövetség ellensúlyozására a reakciók egy másik szövetség terveit szövögetik, amelybe be akarják vonni Magyarországot is. Mi még Nagy Ferenc Svájcból történő hazaérkezése előtt át akarjuk adni Riesnak, az igazságügy-miniszternek a Nagy Ferencet, mint összeesküvés résztvevőjét leleplező vizsgálati anyagokat.⁴ Meggyorsítjuk Balogh leleplezését is. Tegnap egyébként járt nálam egy munkásküldöttség, amely azt követelte, gyorsítsuk meg a bankok államosítását. A küldöttség tagjai között szociáldemokraták is voltak. Azt mondtam nekik: „Cselekedjetek határozottabban, fiúk, mert hát a ti szociáldemokrata sajtótok hogy, hogy nem, de semmit sem ír a bankok államosításáról”. Megígérték, hogy minden eszközzel támogatni fogják ezt a fontos követelést.

1947. május 21.

A feljegyzéseket tartalmazó iratcsomag gépiratos fedőlapján bélyegző a következő szöveggel: „SZK(b)P KB SZI TECHN. TITK., Visszaküldendő az irattári-ellenőrzési osztályra”; a bélyegzőbe bejegyzett iratszám és dátum: 33664, d. 7. 1947. VI. 4. A fedőlap szélén kézzel írt megjegyzések: „Lásza Guljajev⁵ és Sztrucskov⁶ et. L. Baranov [saját kezű aláírás], 1947. VI. 3.”; „Irattárba”, olvashatatlan aláírások, 1947. VII. 21.⁷

Az iratok végén: „Készült 2 pld.-ban”.

A gépiraton ceruzával jelölt utólagos kiemelések.

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 315.

JEGYZETEK

¹ Rákosi Mátyás beszéde az angyalföldi nagygyűlésen hangzott el. Az MKP Politikai Bizottsága ekkor javasolta a Nemzeti Bank, a Magyar Általános Hitelbank, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank, valamint a Magyar Leszámlító és Pénzváltó Bank, vagyis a négy legnagyobb bank államosítását is. Ez nemcsak a szociáldemokraták, hanem a többi koalíciós párt vezetőinél is meglehetősen nagy riadalmat keltett.

² „...a miniszterelnöknek a mostani új kisgazdapárti miniszterek közül kell kikerülnie” – lényegében azt jelentette, hogy Rákosiék már Nagy Ferenc lemondatása előtt eldöntötték, hogy utóda Dinnyés Lajos lesz.

³ 1947 május elején a Francia Kommunista Párt képviselőit kiszorították a kormányból.

⁴ Nagy Ferenc miniszterelnök még Svájcba történt elutazása – 1947. május 14. előtt kifejtette, hogy nem ért egyet a magántulajdon teljes felszámolásával, és ellenzi a nagybankok államosítását is. 1947. május végén Rákosinak sikerült elérnie, hogy Nagy Ferencet is belekeverjék az „összeesküvésbe”. Természetesen ahogy Kovács Béla, úgy Nagy Ferenc sem volt soha összeesküvő. A Minisztertanács 1947. május 31-i ülésén Rákosi Mátyás miniszterelnök-helyettes bejelentette, hogy Gordon Ferenc svájci követőtől jelentés érkezett, mely szerint Nagy Ferenc az ő jelenlétében lemondott, erről értesítette Balogh István miniszterelnökségi államtitkárt is, és kérte, hogy ezt közölje Tildyvel és Rákosival is. Egyúttal Rákosi azt is bejelentette, hogy a miniszterelnöki lemondás folytán természetesen a kormány is lemond, de az új kabinet kinevezéséig a „folyó ügyek vitelét” ellátja. Dinnyés Lajos, az új miniszterelnök még aznap, vagyis május 31-én este kormányával együtt letette az esküt Tildy Zoltán köztársasági elnök előtt. Mivel Nagy Ferenc valójában csak június 1-én írta meg lemondólevelét, amit június 2-án nyújtott át az illetékeseknek, így az a furcsa helyzet állt elő, hogy három napig két miniszterelnöke is volt Magyarországnak.

⁵ *Guljajev, P. V.* (1903–?) – részt vesz a szovjet-oroszországi polgárháborúban. Egy ideig a Komszomol középszintű funkcionáriusa. 1921-től párttag. 1939 és 1943 között a Komintern káderosztályát vezeti. 1943-ban és 1944-ben a KB mellett működő Nemzetközi Információs osztályhoz tartozó konspiratív iskolát, 1944 szeptemberétől a Nemzetközi Információs Osztály káderrészlegét irányítja.

⁶ *Sztrucskov* a Nemzetközi Információs Osztály káderrészlegének helyettes vezetője.

⁷ *Baranov, L. Sz.* (1909–) – 1931-től párttag. Az 1930-as évek tisztogatásai során gyorsan emelkedik pozíciója a nomenklatúrában. 1941 és 1944 között a Cseljabinszk területi pártbizottság másodtitkára, ő felel a helyi tankgyártásért. 1944 és 1946 között a párt KB Nemzetközi Információs Osztályának vezetője. 1947. augusztus 30-tól a KB mellett működő Információs Bizottságot vezeti.

MEGBESZÉLÉS SZVIRIDOVVAL 1947 TAVASZA

A Magyarországon mostanában kiéleződött politikai harcban két pólus rajzolódik ki világosan: a kommunista párt és a kisgazdapárt. Az utóbbi magába gyűjtötte mindazt, ami az országban reakciós, s már régen elvesztette egy parasztokat képviselő párt jellegét.

A kommunisták küzdelmét gazdasági téren komoly sikerek jelzik. A legjelentősebb közülük a pénz stabilizálása. A kisgazdapárt az infláció révén el akarta érni, hogy az amerikaiak beavatkozzanak az ország gazdasági életébe. Ez azonban nem következett be.

Az államapparátusban és az önkormányzati szervezetekben lefolytatott tisztogatás eredményeképpen 85 ezer tisztviselőt távolítottak el, mindehhez azonban erős nyomás kellett.¹

Magyarországon államosították a bányákat, a villamos erőműveket, előkészületben van a malmok egy részének és a műtrágyát gyártó egyes nagyipari üzemeknek államosítása.

A pénz stabilizálásának tervét a SZEB közreműködésével a kommunisták dolgozták ki. Ez a munka 8 hónapig tartott. Nagy szerepet játszott ebben az ügyben Gerő elvtárs. A stabilizációt gyakorlatilag a kommunisták valósították meg. De a SZEB segítségével a kommunisták egymagukban aligha tudták volna ezt véghezvinni.

A kommunisták – aktivitásuk eredményeképp – számos kisgazdapárti terv valóra váltását megakadályozták. A kisgazdapárt például úgynevezett „paraszt-képviselőket” akart létrehozni,² az olaszországi mezőgazdasági korporációk mintájára (ezek Mussolini diktatúrája idején működtek). Olyan tervük is volt, hogy minden, két évnél rövidebb büntetésre elítélt számára általános amnesztiát hirdessenek, mivel pedig fasisztákat két évnél hosszabb büntetésre nem ítélték, világos, hogy valamennyien az amnesztia hatálya alá estek volna. A kisgazdapárt azonban e terveit nem tudta megvalósítani.

A kommunisták elsősorban a kisgazdapártnak a reakciósoktól való megtisztítására, a párt meggyengítésére és megosztására törekuszenek. E célból Rákosi annak idején nagyon kért minket, sietessük a Sulyok-párt engedélyezését. Nagy Ferenc is kérte ezt. Rákosi azt hitte, hogy Sulyok elviszi a kisgazdapárt felét, de ez a reménye nem vált valóra. A „Szabadság” Párt sokáig nem növekedett. Az amerikaiak nem segítették. Csak néhány hónappal ezelőtt kezdődött a párt észrevehető fejlődése. Most mintegy 10 ezer tagot számlál. Sulyok reakciós megnyilvánulásai ellenakciókat váltottak ki a munkások részéről. Annak a nyomdának a munkásai például, ahol Sulyok újságját, a „Holnapot” nyomják, sztrájkot hirdettek, és megtagadták a reakciós lap kinyomtatását. A nyomdászok az ország minden részéből üdvözlő táviratokat kapnak. Sulyok még a SZEB-nek is panaszkodott, s megszólalt ez ügyben a Parlamentben is.

Az utóbbi időben Nagy Ferenc a Sulyok elleni közös harcról kezdett beszélni; nyilván megijedt, hogy Sulyok tényleg elszakítja pártja jelentős részét, ezenkívül bizonyára el akarja terelni a figyelmet az összeesküvés leleplezése folytán kompromittálódott kisgazdapárttól. A kommunisták Sulyokot fasisztának bélyegzik. A teljes Baloldali Blokk és a kisgazdapárt egy része is élesen támadja. Sulyok a maga részéről a kisgazdapárt ellen lép fel, mindenféle személyi sérelmeket emleget, de ezek csak kicsinyes intrikák.

A Sulyok-párt növekedése és aktivizálódása arról tanúskodik, hogy Magyarországon erős a reakció, s még mindig erősek a revíziós törekvések. Károlyi gróf nemrégén azt mondta a Szövetséges Ellenőrző Bizottságban, hogy a magyarok még hajlanak a revízióra, de ez most nem annyira a határok kérdését érinti, mint inkább az ország belső helyzetét.

A kommunisták szövetségese a szociáldemokrácia. Ennek soraiban még elég erős a Peyer-féle jobbszárny, bár Peyer maga most nem olyan aktív, mint a kongresszus előtt. A jobboldali szociáldemokratákhoz kell számítani Szedert, Kéthlyt és Kisházit is.

Meglehetősen erős a szociáldemokraták Marosán vezette balszárnya is. Szakasits, centrista lévén, nem folytat komoly, elvi harcot a jobboldaliak ellen, inkább próbálja

kibékíteni őket a baloldaliakkal. Szakasits, ahogyan a többi szociáldemokrata is, gyakran fordul tanácsért a SZEB-hez. Amikor eljön a Szövetséges Ellenőrző Bizottságba, olykor két óra hosszat szidja a kommunistákat. Azt mondja, hogy a kommunisták sokat kellemetlenkednek neki, rengeteg bajt okoznak, de szakítani mégsem akar velük, így kénytelen együttműködni. Nemegyszer megesküdtött rá, hogy ezt folytatni fogja. Eddig nem szegte meg a szavát.

A kommunisták másik, megbízhatóbb szövetségese a Nemzeti Parasztpárt. Ennek a pártnak két év óta nincs jó vezetése. Veres Péter igen ingadozó ember, jóllehet esküszik rá, hogy lélekben marxista. A Nemzeti Parasztpárt volt vezetője, Kovács Imre, aki közel áll a kisgazdapárthoz, nemrég kilépett a parasztpártból.³ Helyébe Erdei Ferencet választották meg főtitkárnak. Mivel Veres újjáépítési miniszter, s ideje nagyobb részében a minisztériumban fog dolgozni, Erdei szabad kezét kap.

Jelenleg a Nemzeti Parasztpártban javult a helyzet. Örvendetes, hogy a kisgazdapártból egyes csoportok átlépnek a Nemzeti Parasztpártba.

Az utóbbi időben a kommunisták pozíciói falun is megszilárdultak. A falujáró brigádok segítségével nőtt a kommunista párt tekintélye a parasztok előtt. Nagy Ferenc véleménye szerint a kormányban a kommunista miniszterek a legjobbak.

Az amerikaiak úgyszintén elismerik, hogy a kormány legjobb miniszterei az orosz neveltetésű kommunista miniszterek (Rákosiról és Gerőről van szó). A kommunistáknak sikerült a maguk számára előnyös erőviszonyokat kialakítaniuk a kormányban, mivel négy baloldali miniszter került be. Elmondható, hogy a kormányban jelenleg a jobboldalt Nagy Ferenc, Erős, Bárányos képviseli (a kisgazdapárt részéről), valamint Bán és Ries (a szociáldemokraták részéről). Velük szemben túlsúlyban vannak a kormányban a baloldaliak: 4 kommunista, Szakasits és Rónai (a szociáldemokratáktól), Veres Péter (a Nemzeti Parasztpárttól); a többi miniszter a kisgazdapárt balszárnyához tartozik (Mihályfi, Dinnyés, Ortutay és mások). Így tehát a kormányon belüli erőviszonyok meglehetősen előnyösek a kommunisták számára.

Most a legélesebben felvetődő kérdés a fakultatív iskolai hitoktatás bevezetése. A cél az, hogy az egyházat megfosszák egy fontos pozíciójától és az ifjúság nevelésében érvényesülő túlsúlyától. (Elég arra utalnunk, hogy az egyház csak a tankönyvkiadáson megközelítőleg évi 20 millió forintot keres.)

A kommunisták elérték, hogy Nagy Ferenc vállalja az erre vonatkozó, a Baloldali Blokk által támogatott törvénytervezet benyújtását. A kommunisták eleinte nagy hévvel fogtak ez ügyben munkához, most viszont helytelen dolgokat kezdenek mondogatni. Rákosi korábban folyton azt hangoztatta, hogy a tömegek harcolni akarnak a reakció ellen, támadni, erélyesen cselekedni kívánnak; nemrégiben azonban, miután utazásokat tett vidéken, és beszélt néhány nagygyűlésen, azt mondogatja, hogy a tömegek elfáradtak, nyugalomra vágnak stb. Felpanaszolja, hogy mivel a kommunisták támogatják a fakultatív hitoktatásról szóló törvénytervezetet, az asszonyok nem járnak többé a kommunista gyűlésekre, és most a kommunisták elveszíthetik tömegbefolyásukat. Elszalasztották a megfelelő pillanatot. Túl sokáig halogatták a törvénytervezet parlamenti vitáját.

A parlament most húsvéti szünetet tart. Az időt tehát elvesztegették. A kommunisták egyelőre nem fejtették ki világosan a SZEB-nek további terveiket, de érződik, hogy a fakultatív vallásoktatás kérdésében visszakoznak, attól félnek, hogy túl korán kezdtek ebbe a kampányba. Következetleneknek bizonyultak.

Figyelembe kell venni azt is, hogy a magyarországi katolikus egyház Európa legszervezettebb egyháza. A magyar katolikusok a legfanatikusabbak, s nagyon egységesek. A falusi asszonyok többsége erősen a hatásuk alatt áll. A katolikus egyház komoly erő, amellyel a kommunisták összeütközésbe kerültek, és a kommunista párt egyelőre nem találta meg annak módját, hogyan vegye fel ellenük a harcot.

Szviridov tábornok azt is elmondta, hogy a kommunisták több alkalommal fordultak hozzá azzal a kéréssel, hogy adjon nekik fegyvert. A kommunista kézen lévő rendőrség rosszul van felfegyverezve, kevés lőszere maradt. Rákosi nemegyszer utalt arra, hogy a reakció fegyveres támadása esetén a rendőrség nehezen tudna elbánni a reakciókkal. Szviridov teljesen megalapozottnak tartja Rákosi indokait. Véleménye szerint a rendőrség kaphat tőlük fegyvert, de persze nem szovjet katonait, hanem hadizsákmányból származót. A központi hadseregcsoport raktáraiban sok ilyen fegyver van. Kuraszov tábornok⁴ nem tagadná meg puskák, pisztolyok és töltények kiutalását a magyar rendőrség számára, de Moszkva engedélye nélkül ezt természetesen nem teheti meg. Rákosi azt tervezte, hogy erről a kérdésről tárgyalni fog Moszkvában, de még nem tudni, mikor utazik oda. Az említett kérdés mindenestre figyelmet érdemel.

Feljegyezte:

V. Korotkevics [saját kezű aláírás]

Az irat tetején kézfírással: 33624.sz. 1947. Közelebbi dátum nincs. Az irat végén: „Készült 4 pld.-ban”.

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 214.

JEGYZETEK

¹ A B-listázások során valójában 60000 személyt távolítottak el, ami viszont igaz: az eltávolítás „erős nyomás hatására történt”.

² Az FKGP képviselőinek az volt az elképzelése, hogy létre kell hozni az Országos Mezőgazdasági Szövetséget, amely az ország mezőgazdaságának és a mezőgazdasági népességnek, a parasztságnak az „egyetemes érdekeit” képviseli. Kiss Sándor, a Magyar Parasztszövetség igazgatója a nemzetgyűlés 1946. augusztus 23-i ülésén – önálló kisgazdapárti indítványként – be is terjesztette a mezőgazdasági érdekképviseléről szóló törvényjavaslatot, de az, mielőtt megtárgyalták volna, a SZEB követelésére lekerült a napirendről.

³ Kovács Imre 1947. február 25-én lépett ki az NPP-ből, ami egybeesett Kovács Béla letartóztatásának időpontjával. Az NPP héttagú végrehajtó bizottságot hozott létre. A párt

elnöke Veres Péter maradt, viszont főtitkár lett Erdei Ferenc, helyettesei pedig Gém Ferenc és Nánási László.

⁴ *Kuraszov, V. V.* (1897–1973) – hivatásos katonatiszt, hadseregtábornok. 1928-tól párttag. A második világháborúban először a hadsereg vezérkari főnöke, majd hadseregparancsnok. A háború után egy ideig a Szovjet Hadsereg Középső (a későbbi Déli) Hadseregcsoportjának helyettes főparancsnoka, majd parancsnoka.

JELENTÉSEK AZ MKP KÉT VÁLASZTÁS KÖZÖTTI TEVÉKENYSÉGÉRŐL 1947. JÚLIUS–AUGUSZTUS

*L. Baranov elvtársnak
SZK(b)P KB*

A Középső Hadseregcsoport Politikai Főcsoportfőnökségétől jelentés érkezett arról, hogy a Magyar Szabadság Párt az utóbbi időszakban különös aktivitást kezdett kifejteni.

Nagy Ferenc leleplezése és a kisgazdapárt vezetésének lecserélése után a Magyar Szabadság Párt azon van, hogy egybegyűjtse az ország összes reakciós elemét, és az élükre álljon.

Június 12-én a párt vezetője, Sulyok Dezső nagy programbeszédet tartott a Parlamentben, e beszéde a magyar demokrácia és a magyarországi demokratikus pártok ellen irányult. Sulyok Dezső kijelentette, hogy „Nagy Ferenc kiváló államférfi és a parasztság képviselője volt”, hogy Magyarországon nincs sajtó-, szólás- és gyülekezési szabadság, hogy Magyarország rendőrállam, ahol minden állampolgárt a titkosrendőrség ügynöke tartja megfigyelés alatt. Végezetül Sulyok Dezső azt mondta, hogy nem bízik a Dinnyés-kormányban, és nem fogadja el annak programját. Pártjának képviselői ezért a Dinnyés-kormány felhatalmazása ellen fognak szavazni.

Június 20-án Sulyok Dezső a Parlamentben a hároméves terv ellen szólalt fel, azt igyekezett bebizonyítani, hogy „a kommunisták által elkészített hároméves terv, amely meg akarja adóztatni a nagybirtokokat, nyomorba dönti az országot és a parasztságot”.

Hasonló felszólalásokat tettek a Parlamentben Nagy Vince (Sulyok Dezső helyettese) és Pfeiffer Zoltán is.

Rágalmazó megnyilatkozásaikkal és nyilatkozataikkal a Magyar Szabadság Párt vezetői meg akarják szerezni az országon belüli reakciós elemek szimpátiáját, be akarják feketíteni a magyar demokráciát, és elérni, hogy Anglia és az USA beavatkozzanak Magyarország belügyeibe. Sulyok Dezső külföldi tudósítónak azt mondta, hogy pártja csak akkor vesz részt a következő választásokon, ha addigra Magyarországról kivonul-

nak a szovjet csapatok, vagy ha a választásokat az USA és Anglia képviselőinek részvételével nemzetközileg ellenőrizni fogják.

Az utóbbi időben Magyarország számos nagyvárosában sok új tag lép be a Szabadság Pártba, ezek a kisgazdapártot elhagyó reakciós elemek közül kerülnek ki.

Sulyok Dezső Magyarország különböző városaiban nagygyűlések szervezésébe kezdett, amivel azt akarta demonstrálni, hogy pártját követik a tömegek. Az egyik ilyen gyűlésre június 16-án Szegeden került sor, a gyűlésen 700-an vettek részt. Az épület előtt, ahol a gyűlés folyt, ezenkívül még mintegy 5000 ember jött össze. Vendégként amerikai, angol és francia tudósítók voltak jelen a gyűlésen, valamint a magyarországi amerikai misszió sajtóattaséja. A gyűlésnek a rendezők számára igen siralmas vége lett. Miután bebizonyosodott, hogy a munkások nem bíznak Nagy Vincében, aki újabb rágalmozó kirohanást intézett a baloldali pártok tevékenysége ellen, a beszédét pedig „Nem igaz!”, „Éljen Rákosi!”, „Éljen Sztálin!” közbekiáltások szakították meg, a Szabadság Párt helyi vezetője, Renkő (?) Péter verekedést provokált a Szabadság Párt és a baloldali pártok hívei között, aminek eredményeképpen a gyűlés kudarcba fulladt.

Csak a rendőrség beavatkozása vette elejét egy nagyobb összecsapásnak a Szabadság Párt tagjai és a munkások között. A verekedés kezdeményezőit őrizetbe vették.

A fentieket tájékoztatására jelentettem.

1947. július 16.

B. Szapozsnyikov [saját kezű aláírás]

A levél első oldalának tetején bélyegző a következő szöveggel: „SZK(b)P KB SZI TECHN. TITK., Visszaküldendő az irattári-ellenőrzési osztályra”; a bélyegzőbe bejegyezve ügyiratszám és dátum: 56776, 29, 1947. júl. 17.

Az első oldal alján kézírással: „Irattárba megőrzésre. Tekintettel a Magyar Szabadság Párt feloszlására az anyag különösebb érdeklődésre nem tart számot.” Korotkevics [saját kezű aláírás], 1947. VIII. 6.; olvashatatlan aláírások. Az irat végén kézzel írott iratszám: 123044

A levelet Baranov továbbította M. A. Szuszlovnak a következő kézírással feljegyzés kíséretében: „Mihail Andrejevics! Kérem, tekintse meg ezt a dokumentumot. L. Baranov, 1947. VII. 18.” A feljegyzés alatt géprással: „Készült 3 pld.-ban. Ügyintéző: Nyemcsinov. 924. sz. zg.”

Titkos

L. SZ. Baranov elvtársnak
SZK(b)P KB

A Középső Hadseregcsoport Politikai Főcsoportfőnöksége az alábbiakat jelenti a Magyar Kommunista Pártnak a két nemzetgyűlési választás közötti időszakban folytatott tevékenységéről és a következő választásokra való felkészüléséről.

Az 1945. november 5-i magyar nemzetgyűlési választásokon¹ a kommunista és a többi baloldali párt (a Szociáldemokrata és a Nemzeti Parasztpárt) gyakorlatilag vereséget szenvedett. A kommunista párt arra számított, hogy megkapja a szavazatok legalább 25-30%-át, de összesen 801341-en szavaztak rá, ami a leadott szavazatok 17,4%-át tette ki.

A kommunista párt nem kielégítő választási eredményei objektív és szubjektív okokkal magyarázhatók. A belső és külső rakció, valamint a papság által támogatott kisgazdapárt erős befolyása, az ország súlyos gazdasági helyzete, az, hogy az MKP túlbecsülte erejét és tömegbefolyását, a kommunisták nem kielégítő munkája a szakszervezetekben, különösen pedig a nők, illetve az ifjúság körében, gyenge munkája az újságírók és a szegényparaszatok között, választási agitációjának helytelen módszerei – mindezek hozzájárultak a párt sikertelenségéhez.

A választások végeredménye arra készítette a kommunista párt vezetését, hogy energikusabb munkát végezzen tömegbefolyásának növelése és Magyarország további demokratizálása érdekében.

A kommunista párt kezdeményezésére a Parlament számos demokratikus jellegű törvényt hozott, így például a Magyar Köztársaság kikiáltásáról és védelméről szóló törvényt, a földreform eredményeinek megszilárdításáról szóló törvényt, a bányák és a villamos erőművek államosításáról, a pénzreformról és a 3 éves népgazdasági tervről szóló törvényt.²

A kommunisták állhatatosságának köszönhetően tisztogatást hajtottak végre az államapparátusban, bíróság elé állították a háborús főbűnösöket és a köztársaság-ellenes összeesküvés résztvevőit, felvetették a bankok államosításának és a drágaság elleni harcnak a kérdését, határozatot hoztak új parlamenti választásokról stb.

A legfontosabb feladatok megvalósítása érdekében a kommunista párt sokszor együtt alkalmazta a parlamenti harc módszereit és a tömegek mozgósítását ezen intézkedések Parlamenten kívüli támogatására.

A választások óta eltelt időszak alatt a kommunista párt kibővítette és hatékonyabbá tette a lakosság körében végzett munkáját. Nagy szerepet játszott ebben a párt III. kongresszusa (1946 szeptember–októbere), valamint az országos pártaktívaértekezlet (1947 áprilisa), amelyeket követően a párt fokozta mindennapi munkáját a tömegek között, és megszilárdította kapcsolatát a dolgozók széles rétegeivel.

Mindez jelentősen fokozta a kommunista párt befolyását a magyar lakosság széles rétegeire. Erről mindenekelőtt a kommunista párt taglétszámának növekedése tanúskodik. Míg 1945 augusztusában a kommunista pártnak hivatalos adatok szerint mintegy 300 000 tagja volt, addig ma az MKP KV adatai szerint szervezetei több mint 700 000 főt számlálnak.

A Magyar Kommunista Párt tagságának szociális összetétele a III. kongresszuson közölt adatok szerint a következő: munkás, bányász, vasutas – 42,6%, mezőgazdasági cseléd és paraszt – 39,4%, értelmiségi foglalkozású – 4,8%, kisiparos – 2,9%, kereskedő – 1,6%, egyéb (tanulók, háztartásbeliek stb.) – 8,7%.

Az egyes megyékben és nagyvárosokban a kommunista párt szervezeteinek taglétszámát 1947 májusára vonatkozólag az alábbi számok jelzik:

Abaúj-Torna	3 728
Baranya	17 794
Borsod	27 809
Miskolc (város)	11 821
Csanád	12 808
Győr	12 605
Nógrád	27 419
Heves	22 845
Pest (déli része)	42 642
Esztergom-Komárom	22 607
Fejér	13 603
Tolna	10 742
Budapest (város)	202 819
Veszprém	15 306
Szatmár	6 834
Zemplén	9 602
Vas	16 063
Zala	16 193
Somogy	13 679
Szolnok	39 089
Hajdú	22 672
Bihar	13 692
Békés	37 136
Esztergom-Komárom (város)	41 256
Szabolcs	23 361
Sopron	9 472
Csongrád	18 410
Szeged (város)	10 614
Ö S S Z E S E N:	722 440

Az eltelt időben nőtt a kommunista párt ellenőrzése, illetve vezetése alatt álló párton kívüli tömegszervezetek taglétszáma is. Az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége (UFOSZ) jelenleg 2500-nál több tagszervezetet és 280 000-nél több tagot számlál. A Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetségének (FÉKOSZ) 130 000-nél több tagja van, a Magyar Nők Demokratikus Szövetségének több mint 100 000. A Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség (MADISZ) taglétszáma 150 000 feletti.

A kommunista párt tömegbefolyásának növekedéséről tanúskodnak a párt által sikerrel lefolytatott, illetve Budapesten és vidéken most folyó népes tömeggyűlések és demonstrációk.

Így a kommunista párt és a Baloldali Blokk más pártjai által rendezett ez évi május elsejei felvonuláson a fővárosban közel 600000 ember vett részt. Nagygyűlésekre és olyan rendezvényekre, ahol a kommunista párt vezetői (Rákosi, Gerő, Rajk, Révai és mások) tartanak beszédet, vidéken is általában több ezren mennek el.

Jelentősen emelkedett a kommunisták által megjelentetett, illetve ellenőrzött kiadványok száma és azok példányszáma. 1945-ben a kommunistáknak mindössze két, 130000 példányszámú központi napilapja és egy kb. 100.000 példányszámú hetilapja volt. Jelenleg a kommunisták négy, összességében 260–270000 példányban megjelenő központi napilapot (Szabad Nép, Szabadság, Magyar Nép, Friss Újság) és három 160.000 példányszámú hetilapot (Szabad Föld, Igaz szó, Tovább) jelentetnek meg.

A fentiekén kívül a kommunista párt Budapesten még tíz heti ill. havi lapot bocsájt ki (Ludas Matyi, Társadalmi Szemle, Fórum, Ifjúság stb.), vannak vidéki napi- vagy hetente háromszor megjelenő újságai is az ország minden körzetében.

Javult a kommunista párt munkája a középszintű vezetők képzésében. Az utóbbi két évben a megyei és járási pártszervek mellett rendszeresen működtek pártiskolák: 3-4 egyéves pártaktíva-iskola, 5-6 féléves iskola, valamint négy- ill. egyhetes tanfolyamok hálózata.

A kommunista párt aktivitásának általános fokozódása ellenére azonban továbbra is gyenge a párt mindennapos tevékenysége a lakosság széles tömegei és az egyszerű párttagok körében. Különösen rosszul halad a munka a szakszervezetekben. A legtöbb városi, megyei és alapszervi párttitkár elszakadt a szakszervezeti munkától, gyakran egyáltalán nem látogatják a szakszervezeti gyűléseket és konferenciákat, nem kielégítően irányítják a szakszervezetekben működő kommunisták tevékenységét.

Gyengén megy a munka a nők – különösen a falusi nők – körében. Utóbbiak továbbra is a kommunista párttal szemben ellenséges érzületű katolikus papság hatása alatt állnak.

Kevés figyelmet szentel a párt KV az ifjúsági munkának. Míg több, a párt felső körei mintha félnének az ifjúságtól; ez látszott Rákosinak (a pártközi tanácskozáson elhangzott) azon kívánságából, hogy a választási korhatárt 20 évről 24 évre emeljék. E javaslatát csak a szociáldemokraták határozott ellenállása miatt utasították el.

Rendkívül gyenge az egyszerű párttagok körében végzett nevelőmunka és a falusi, valamint városi pártalapszervezetek kéderképzése.

Mindeme hiányosságok akadályozzák a párt tömegbefolyásának erősödését és a párt további növekedését.

1946 közepén³ az MKP kezdeményezésére megalakult a Baloldali Blokk, amely a kommunista, a szociáldemokrata, a Nemzeti Parasztpártból és a Szakszervezeti Tanácsból szerveződött. E blokk – a meglévő belső sűrűlódások ellenére – egységfrontba tömörülve harcolt az ország további demokratizálódásáért a kigazdapárt ellen, amely a Nagy Ferenc vezette reakcióssok és összeesküvők vezetése alatt állt. Leleplezésükig a

Baloldali Blokk volt az ország demokratikus erőinek egyesítő centruma és vonzási középpontja.

Miután a kisgazdapártban a balszárny vezetői (Dobi István, Dinnyés Lajos, Implon Ferenc) vették át az irányítást,⁴ meghirdették a négy pártból (kisgazdapárt, Magyar Kommunista Párt, Magyar Szociáldemokrata Párt, Nemzeti Parasztpárt) álló (Magyar) Nemzeti Függetlenségi Front újjáalakulását. Ettől kezdve a Baloldali Blokk elvesztette eddigi jelentőségét.

A (Magyar) Nemzeti Függetlenségi Front újjáalakulását és annak fontosságát hangsúlyozva, a frontot alkotó négy párt az új választások előtt választási szövetségre lépett.⁵ Kötelezettséget vállaltak arra nézve, hogy – bár mindegyikük megőrzi saját jelöltlistáját – egész választási kampányukat a hároméves népgazdasági terv teljesítésének jegyében szervezik, nem egymást támadják, hanem agitációjukat a jobboldali, reakciós elemek ellen fordítják.

Az elkövetkező választásokon a Magyar Kommunista Párt fő riválisa a Magyar Szociáldemokrata Párt lesz, amelynek befolyása az utóbbi időben az egész országban megnőtt. A magyar szociáldemokraták politikájára – a jobbszárny közvetítésével – nyomást gyakorol a Labour Party. A pártban erős az angol- és Amerika-barát hangulat. A szociáldemokraták szinte biztosak abban, hogy a következő választásokon ők nyerik el a szavazatok többségét.

A Nemzeti Parasztpárt az ország további demokratizálódásának fő kérdéseiben együtt küzd a kommunista párttal, s jelenleg annak legmegbízhatóbb útítársa és szövetségese.

A kisgazdapárt azt követően, hogy a balszárny képviselői vették át a vezetést, számos igen fontos kérdésben (a hároméves tervhez, a bankok államosításához való viszony stb.) változtatott politikáján. Jelenleg a kisgazdapárt és a Magyar Kommunista Párt között együttműködés van kialakulóban. A kommunisták egyik legfontosabb feladatuknak tartják e befolyásos és nagy taglétszámú párt további demokratizálását. Több olyan kérdésben, amelyben nézetkülönbségek észlelhetők a kommunisták és a szociáldemokraták között, a kisgazdák a kommunistákat támogatják. (Például: a bankok államosításának mértéke és sorrendje.)

A következő választásokon szereplő legjelentősebb jobboldali pártok a következők: Független Magyar Demokrata Párt⁶ és Magyar Függetlenségi Párt.⁷ Mindkettő nemrég alakult, a kommunista párt vezetői jóindulattal viseltettek irántuk, mivel úgy gondolták, hogy e két párt majd elvonja azon reakciós beállítottságú szavazók szavazatainak egy részét, akik különben a szociáldemokrata pártra voksolnának, s ezzel segítenék annak megerősödését.

A választásokon részt vesznek még olyan pártok, amelyek a burzsoá rend magyarországi megőrzésének platformján állnak: Polgári Demokrata Párt, Demokrata Néppárt és Radikális Párt.⁸ E pártok kis létszámúak, s nem játszanak komoly szerepet Magyarország politikai életében. A Magyar Kommunista Párt pillanatnyilag azért látja szükségesnek e pártok fenntartását, hogy szétforgácsolódjanak az országon belüli jobboldali és reakciós elemek erői és szavazatai.

A Magyar Kommunista Párt támogatja a szomszédos demokratikus országokkal, elsősorban pedig a Szovjetunióval folytatott szoros együttműködés politikáját.

Meg kell azonban jegyezni, hogy bár a Magyar Kommunista Párt vezetése általában a Szovjetuniót követi, gyakran mégis szűk nacionalista álláspontra téved, helytelenül foglal például állást a Magyarországon lévő volt német vagyon kérdésében.

A potsdami konferencia határozata értelmében ugyanis a Szovjetunió jogosult birtokba venni a Magyarországon fellelhető, 140 millió dollár értékű volt német vagyont. A magyar kommunisták – határozottabban, mint más testvérpártok képviselői – ellenzik e vagyon átadását a Szovjetuniónak, azt bizonygatva, hogy ez, úgymond, anyagilag tönkreteszi Magyarországot. Hasonló irányvonalat követnek sokszor a magyar kommunisták egyéb, a Szovjetunió érdekeit érintő kérdésekben is (a jóvátétel megfizetése, a Szovjetunió által annak idején Magyarországnak nyújtott élelmiszer-kölcsön kiegyenlítése stb.).

A fentieket tájékoztatására jelentem.

1947. augusztus 8.

B. Szapoznyikov [saját kezű aláírás]

A gépirat első lapján bélyegző a következő szöveggel: „SZK(b)P KB SZI TECHN. TITK., Visszaküldendő a titkos anyagok részlegébe”; a bélyegzőbe bejegyezve ügyirat-szám és dátum: 64404 d 29, 1947. aug. 8.

A lap szélén kézírással: „Korotkevicsnek L. Baranov; Korotkevics, 1947. II. 9., Korotkevics, 1948. IV. 28.” A lap alján kézírással: „Irattárba. Az anyag felhasználva az SZK(b)P KB vezetőségének készített jelentéshez. 1947. XI. 8. Korotkevics”. Olvashatatlan aláírás, 1947. XI. 23.

Az irat végén kézzel írott ügyszám: 123117

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 314.

JEGYZETEK

¹ A nemzetgyűlési választás 1945. november 4-én volt. A képviselők és szavazatok pártonkénti megoszlása a következő: FKGP: 245 képviselő, a szavazatok 57,03%-a; SZDP: 69, 17,4%; MKP: 70, 16,95%; NPP: 23, 6,87%; PDP: 2, 1,62%. 12 közéleti személyiséget pótlólag hívtak be, így a képviselők száma 421 fő lett.

² 1946: I. tc. Magyarország államformájáról; 1946: VII. tc. a demokratikus államrend és a köztársaság büntetőjogi védelméről; 1946: IX. tc. a telepítésről s a földreform befejezésének előmozdításáról; 1946: XIII. tc. a szénbányászat államosításáról; 1946: XX. tc. egyes villamosművek energiatelepeinek és távvezetékének állami tulajdonba vételéről és a villamosenergia-gazdálkodással kapcsolatos egyéb rendelkezésekről; 1946: XVII. tc. az államháztartásnak az 1946. évi január hó 1. napjától az 1946. évi október 31. napjáig terjedő viteléről, majd 1946: XXVII. tc.

az 1946: XVII. törvénycikkkel az államháztartás vitelére adott felhatalmazás meghonosításáról. A nemzetgyűlés 1947. június 12-én hagyta jóvá a hároméves tervről szóló törvényjavaslatot. (1947: XVII. tc. a hároméves tervről.)

³ A Baloldali Blokk 1946. március 5-én alakult meg.

⁴ Az FKGP PB 1947. június 3–4-i ülésén bízták meg Dobi Istvánt a pártelnöki, Implom Ferencet pedig a főtitkári teendők ellátásával. Dobi Nagy Ferenc posztjára, Implom pedig Balogh István helyére került.

⁵ A Magyar Nemzeti Függetlenségi Front Választási Szövetsége 1947. július 29-én alakult meg.

⁶ Balogh István az FKGP korábbi főtitkára – Rákosiék tudtával és beleegyezésével – 1947. július 20-án hozta nyilvánosságra a Független Magyar Demokrata Párt megalakulását.

⁷ A Magyar Függetlenségi Párt Pfeiffer Zoltán vezetésével 1947. július 28-án alakult.

⁸ 1947 augusztus elején jelentkezett még a Keresztény Női Tábor is Slachta Margit vezetésével, ami, úgy látszik, elkerülte a jelentéstevő figyelmét.

RÁKOSI MÁTYÁS 1947. AUGUSZTUS 13-I LEVELE

Szigorúan titkos

A. A. Zsdanov elvtársnak

Mellékelten továbbítom Önhöz Rákosi elvtárs, a Magyar Kommunista Párt főtitkára levelének fordítását a magyarországi választási kampány menetéről.

1947. augusztus 17.

*M. Szuszlov*¹ [saját kezű aláírás]

Kapják a következő elvtársak: J. V. Sztálin, V. M. Molotov, L. P. Berija, A. I. Mikojan, G. M. Malenkov, Ny. A. Vozneszenszkij

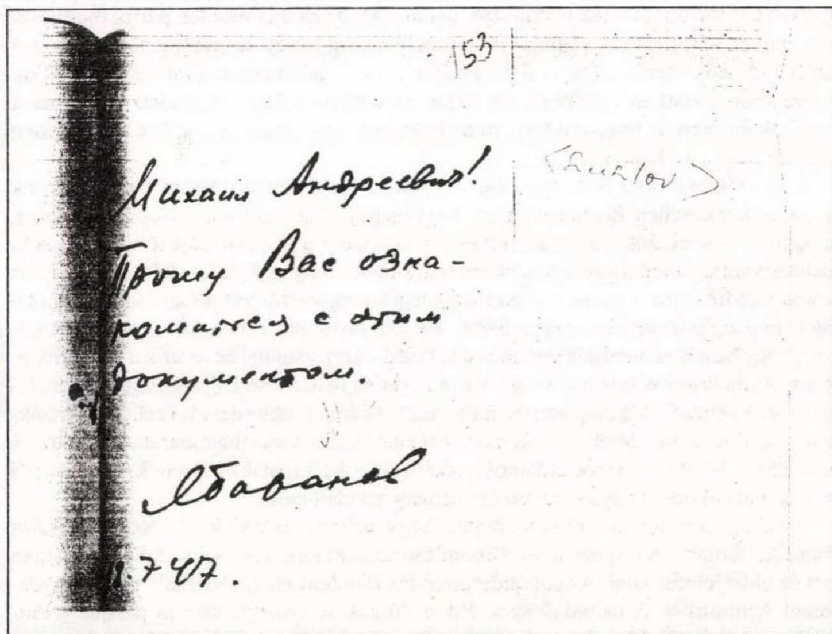
Kedves Elvtársak!

A választási kampány kellős közepén vagyunk. A kisgazdapártban meglehetősen nagy a zűrzavar és a fejetlenség. A Nemzeti Függetlenségi Front választási szövetségét alkotó kisgazdapárton, a kommunista, a szociáldemokrata és a Nemzeti Parasztpárton kívül még hat ellenzéki párt van. Ezek közül kettő – a Polgári Demokrata Párt és a Radikális Párt – már az 1945-ös választásokon is részt vett. Az előbbi két mandátumot kapott, az utóbbi egyet sem. Új pártok: a Demokrata Néppárt, vezére Barankovics. Ez a párt a katolikus egyház pártja, a katolikus egyház számottevő része mögötte áll. A Független Magyar Demokrata Pártot Balogh István, a miniszterelnök volt államtitkára vezeti, s reméli, hogy azokat a polgári és értelmiségi köröket képviselheti, amelyek elégedetlenek a Független Kisgazdapárttal amiatt, hogy nem harcolt elég határozottan a kommunisták ellen. Ezek a polgári elemek már arra készültek, hogy a szociáldemokrata párthoz mint kommunistaellenes párthoz csatlakozzanak. A Magyar Függetlenségi

Pártot Pfeiffer Zoltán, a volt igazságügyi államtitkár vezeti, akit ez év márciusában kiszorítottak² a kisgazdapártból. Pfeiffer a kisgazdapárt jobbszélén lévő fasiszta és reakciós elemek szavazataira számít. Van még egy párt, az ún. Keresztény Női Tábor, amelyet Schlachta Margit, volt parlamenti képviselő vezet. Ez az apácák, vakbuzgó asszonyok stb. pártja.

Milyenek a választási kilátások? Most, két héttel a választások előtt a gazdasági helyzet lényegesen jobb, mint 1945 őszén volt. Az 1945-ös választások előtti általános elégedetlenséget bizonyos optimizmus váltotta föl. Megállapítható, hogy még a parasztok is másképp viszonyulnak a demokráciához és a kommunista párthoz.

Ami azonban még fontosabb: megbomlott a reakciós és a polgári szárny. Az 1945-ös választásokon a parasztság többsége, valamint a konzervatív, sovinszta és fasiszta városi lakosok tömege egyöntetűen a kisgazdapártra szavazott, miközben a római katolikus egyház, illetve Mindszenty pásztorlevele³ arra szólította fel a hívőket, hogy a kisgazdapártra voksoljanak. A kisgazdapárttal együtt jelenleg hét különböző irányzatot képviselő polgári párt létezik. Ez a polgári táborban uralkodó letörtségre és káoszra utal. Az általános helyzetre vonatkozóan csatolom ez év augusztus elsején, a választási kampány bevezetőjeként elhangzott beszédem⁴ egy nyomtatott példányát.

Baranov kísérőlevele Szuszlovnak

A kilátások a kommunisták szempontjából lényegesen jobbak, mint 1945-ben. A párt lényegesen nagyobb befolyással rendelkezik az ország nyugati részein élő parasztság körében, mint 1945-ben, csak most mondhatjuk el, hogy a földreform után földhöz juttatott parasztok igen nagy része bennünket követ. Nőtt befolyásunk az ipari munkások körében is, mint azt számos üzemi és szakszervezeti választás is igazolja. Némi fejlődés tapasztalható a kisiparosok és kiskereskedők, illetve az értelmiség bizonyos rétegeiben is. A hadifoglyok hazatérése jelentős sikert hozott s a lakosság minden rétegében híveket szerez pártunknak. A magyar svábok német szovjet zónába történt telepítése azok között a föld nélküli parasztok között növeli befolyásunkat, akik a földreform idején semmit nem kaptak, s most remélik, hogy övék lesz a kitelepített svábok földje. E parasztok száma közel 200 ezer. Mindezek a tényezők biztosítják pártunk növekedését. Az összes választási előrejelzés a kommunista szavazatok növekedését jósolja, de a szavazati arányt többnyire 25 százalék alatt jelöli meg. Az összeesküvés leleplezésében elért politikai sikereink és az e téren kifejtett energia megriasztotta a lakosság bizonyos részeit, félelmet keltett bennük, ami természetesen akadályoz bennünket.

Az új választási törvény alapján⁵ a választók 12-15 százalékát mint reakciósokat és fasisztákat törölni akarjuk a választói listáról. Ez a szabály minden pártot megijesztett, mivel a törléseket végrehajtó személyek nagyrészt kommunisták. Ezt azzal próbáljuk enyhíteni, hogy a listarevíziót a szociáldemokratákkal együtt hajtjuk végre, ami azonban csökkenti az akció eredményességét. A szavazók száma a törlések ellenére is nagyobb lesz, mint 1945-ben, így a választások kimenetele még mindig nagyon bizonytalan.

A szociáldemokrata párt befolyása csökkent az 1945-ben rá szavazó ipari munkások és parasztok körében. Reméli azonban, hogy megnyerheti magának a városi – s újabban a paraszti – szavazók azon tekintélyes részét, amely a kisgazdapárt tévesztése után radikális antikommunista és oroszellenes pártot keres magának. A szociáldemokrata párt komoly erőfeszítéseket tesz e reakciós tömegek megszerzéséért, különösen ott, ahol a nyilvánosság ellenőrzését megkerülheti. Például olyan híreket terjeszt a parasztok között, hogy ha a kommunisták győznek a választásokon, azonnal bevezetik a kolhozrendszert. Agitációjukat azonban megzavarta Peyer és néhány szélsőjobboldali szociáldemokrata kilépése⁶. Ma még nem látható, milyen károkat okoz ez a szociáldemokratáknak. Optimista becslések szerint nem haladja meg a szociáldemokrata választók 6 százalékát. Minthogy a szociáldemokratákat a svábok pártjának tekintették, választásból való kizárásuk miatt ugyancsak elvesz néhány mandátumuk.

A szociáldemokraták abban bíznak, hogy néhány százalékkal több szavazatot kapnak, mint mi. A kisgazdapárt fölbomlása miatt kialakult kaotikus helyzetben igen nehéz előrejelzést adni. A szociáldemokraták mindent megpróbálnak, hogy legyőzzenek bennünket. A baloldali szociáldemokraták véleménye szerint pártjuk jelöltlistája valamivel jobb, mint az 1945-ös választáson. Mi ezzel a listával nem vagyunk elégedettek.

A Nemzeti Parasztpárt jelentős előretörésben reménykedik. Az optimisták szerint kétszeresére nő szavazataik száma. Mivel azonban 1945-ben is csak 6,7 százalékot értek el, még ez az eredmény sem volna döntő jelentőségű. Ennek megduplázását ugyan valószínűtlennek tartjuk, de szavazataik számának jelentős növekedésével számolunk. Jelöltlistájuk most jóval több megbízható baloldali elemet tartalmaz, mint 1945-ben. A kisgazdapárt felbomlóban van, ezért becslései bizonytalanok. A Nagy Ferenc leleplezése után választott új vezetőség nagyrészt a régi ingadozó elemekből áll. A párt újságíróinak és különösen vidéki kádereinek jó része még ma is az összeesküvők mellett áll. A Nagy Ferenc eltávolítása óta eltelt két és fél hónapban a párt vezetősége nem végzett jelentékeny felvilágosítómunkát a kisgazdapárt hívei körében. Választóinak egy nem túl jelentős része balra sodródott, vagy hozzáink, vagy a Nemzeti Parasztpárthoz, a nagy többség azonban passzív vagy ingadozik, tekintélyes részük azonban a jobboldal felé tájékozódik. Ezeket az arányokat egyelőre nem lehet pontosan meghatározni, mert a lemorzsolódás folyamata csak a legutóbbi két hétben, a választási kampány kezdete óta vált nyilvánvalóvá. Az optimisták szerint a passzív paraszti tömegek nagy része a tehetetlenség törvénye folytán továbbra is erre a pártra szavaz, így a párt esetleg 40 százalékot is kaphat. (1945-ben 50 százalékot kapott.) A pesszimisták már 30 százalékkal is megelégednének, ami pedig szavazataik legalább felének elvesztését jelentené. Jelöltlistájukat feltöltötték baloldali demokratákkal, de ennek ellenére a pártban igen alacsony a megbízható demokraták száma.

A többi hat párt a kialakulás különböző fázisaiban van. Többségük azt reméli, hogy szavazataik aránya meghaladja az 5 százalékot, de a jelenlegi helyzetben senki sem gondolja, hogy együttvéve többet kapnak a szavazatok 15 százalékánál. Egyes pártoknál még az sem biztos, hogy a választókerületek többségében indíthat-e jelöltet.

A reakció mindent elkövet, hogy a választásokat eleve diszkreditálja. Miután Sulyok úrn. Szabadság Pártja azzal az indoklással oszlott fel,⁷ hogy a választási törvény nem demokratikus, az amerikaiak most megpróbálják ugyanezt elérni Pfeiffer pártjánál is. Az utóbbi napokban a kisgazdapártot is megpróbálták rávenni arra, hogy ne induljon a választásokon. Ürügyül használták a reakciós elemek választásból való kizárását, a kisgazdapárt megsemmisítésére irányuló eszközként állították be. E párt szorult helyzetben lévő és ingadozó vezetői közül a nehézségek és a küszöbönálló vereség hatása alatt többen hajlanak arra, hogy távol maradjanak a választásoktól, ami ellen nekünk komoly harcot kell vívunk. A választások után az alábbi nehézségek támadhatnak: a kisgazdapárt elveszett szavazatainak többségét valószínűleg nem a mi pártunk, hanem az új ellenzéki pártok és a szociáldemokraták szerzik meg. Ha nem a kisgazdapárt marad a legnagyobb párt, azonnal felmerül a szociáldemokrata miniszterelnök lehetősége. A kisgazdapárt jelöltjei között éppen elég ingadozó és megbízhatatlan elem van, akik valószínűleg a jobboldali ellenzék befolyása alá kerülnek, a kisgazdapártban továbbra is viszálykodás folyik, ami a bizonytalanság egyik oka. A fő nehézségek természetesen a szociáldemokraták miatt lesznek, mivel a kisgazdapárt veresége után tovább nő viszonylagos jelentőségük.

Összefoglalva: a helyzet még áttekinthetetlen, sok függ az utolsó két hét munkájától. Pártunk szelleme jó és bizakodó, bizonyosak vagyunk abban, hogy a választások a megbízható demokraták megerősödéséhez vezetnek.

Meleg kommunista üdvözléssel:

Budapest, 1947. augusztus 13.

Rákosi M.

A Zsdanovnak címzett, géppel írott levél tetején bélyegző a következő szöveggel: „SZK(b)P KB SZI TECHN. TITK., Visszaküldendő a titkos anyagok részlegébe”; a bélyegzőbe bejegyzett iratszám és dátum: 67552, 1947. aug. 20.

Az irat alján bélyegzők: „ZSDANOV TITKÁRSÁG, 1947. VIII. 16.”, „Állományba véve”.

A Rákosi-levél orosz fordítása alatt: „Oroszra fordította G. Korotkevics [saját kezű aláírás], az OVP [Отгел внысней propagandi – Nemzetközi Propagandaosztály] referense, 1947. augusztus 16.”

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 1165. Rákosi Mátyás németül írott levelének másolata megtalálható: *PIL*. 274-10/39.

JEGYZETEK

¹ Szuszlov, M. A. (1902–1988) – 1921 óta a párt tagja, 1946 óta felel a KB agitációs munkájáért osztályvezetői minőségben. 1954 és 1982 között a KB titkára. 1952 után rövidebb megszakítással tagja a Politikai Bizottságnak is.

² Pfeiffer Zoltánt nem kiszorították az FKGP-ből, hanem 4 társával együtt 1947. március 12-én kilépett onnan.

³ Mindszenty József hercegprímás ún. választási körlevele 1945. október 18-án jelent meg.

⁴ A beszéd eredeti példánya jelenleg még nem került elő, viszont részletesen tudósít róla a *Szabad Nép* tárgyi heti vasárnapi száma.

⁵ 1947: XXII. tc. az országgyűlési választásokról. A választójog módosításáról szóló törvényt a Nemzetgyűlés 1947. július 23-án fogadta el. Nem szavazhatott az, aki fasiszta pártnak volt a tagja, akit B-lista alapján politikai okokból tettek ki állásából, akik 1945. október 31. után tértek haza, s korábban elmenekültek stb. A mandátum elnyeréséhez 14 ezer szavazatra volt szükség.

⁶ Peyer Károly és szociáldemokrata elvbáratái – Pozsgay Gyula, Györki Imre és mások – nem kiléptek a pártból, hanem, mivel az SZDP vezetése nem jelölte őket, 1947. augusztus elején a Magyar Radikális Párttal léptek választási szövetségre, és annak listáján indultak az augusztus 31-i országgyűlési választásokon.

⁷ Nagy Vince a nemzetgyűlés 1947. július 22-i ülésén jelentette be a Magyar Szabadság Párt önfeloszlatását, Sulyok Dezső pedig lemondott mandátumáról.

A MAGYARORSZÁGI ORSZÁGGYŰLÉSI VÁLASZTÁSOK ELŐZETES EREDMÉNYEI 1947. SZEPTEMBER 1.

A. A. Zsdanov elvtársnak, az SZK(b)P KB titkárának

M. A. Szuszlov elvtársnak, az SZK(b)P KB titkárának

V. P. Szviridov elvtársnak, a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnök-helyettesének közlése szerint augusztus 31-én a választók 95%-a vett részt a szavazáson. 4990183 szavazat összeszámlálása után az eredmények a következők:¹

Az előző választáson

Kommunista Párt	21,8%	17,0%
Kisgazdapárt	15%	57,0%
Szociáldemokrata Párt	14,6%	17,0%
Nemzeti Parasztpárt	8,6%	7,0%
Radikális Párt	1,9%	–
Polgári Demokrata Párt	0,9%	2,0%
Népi Demokrata Párt (Barankovics) ²	16,2%	–
Magyar Függetlenségi Párt (Pfeiffer)	14,4%	
Újjonnan alakult pártok		
Keresztény Nők Tábora ³	1,3%	
Független Demokrata Párt (Balogh) ⁴	5,1%	

Szviridov és Puskin elvtársak véleménye szerint a szavazatok teljes és végleges összeszámlálása lényeges változást nem fog hozni.

A választási eredmények alapján a nemzetgyűlési képviselői mandátumok következő megoszlása feltételezhető:

1., Kommunista Párt	97 mandátum
2., Kisgazdapárt	68 mandátum
3., Szociáldemokrata Párt	66 mandátum
4., Nemzeti Parasztpárt	39 mandátum
5., Radikális Párt	6 mandátum
6., Polgári Demokrata Párt	39 mandátum
7., Népi Demokrata Párt	59 mandátum
8., Magyar Függetlenségi Párt	53 mandátum
9., Keresztény Nők Tábora	4 mandátum
10., Független Demokrata Párt	18 mandátum

Így tehát a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front pártjai – a kommunista, a kisgazda, a szociáldemokrata és a Nemzeti Parasztpárt –, miután elnyerték a szavazatok 60,2%-át, a 413 képviselői mandátumból 270-et szereznek.⁵

A kommunista párt jelenleg a kormánykoalíció kérdésével foglalkozik. Feltehető, hogy a jelenlegi kormánykoalíció négy pártján kívül – meghatározott feltételekkel – bevonják a Demokrata Néppártot is.

A korábban alacsony létszámú és csekély befolyással rendelkező Barankovics-féle Demokrata Néppárt sikere azzal magyarázható, hogy a katolikus papság jelentősen támogatta.

Mindazonáltal számos választóközvetben, ahol a Barankovics-párt sok szavazatot kapott, mégis kevés mandátumhoz jutott, mivel kevés jelöltet állított.

A szociáldemokraták, akik az előző választásokhoz képest 3 mandátumot vesztek, most igyekeznek kétségbe vonni a választások tisztaságát. Ezzel egyidejűleg a szociáldemokrata vezetőség a kommunistákkal paritásos részvételt kér a kormányban.

A választások nyugodt körülmények között zajlottak le, semmilyen komolyabb incidens nem volt tapasztalható.

Szviridov elvtárs közlése szerint a Magyar Kommunista Párt vezetői úgy vélik, hogy a választások eredményeképpen a pártnak meglesz a biztos alapja ahhoz, hogy döntő befolyást gyakoroljon a magyar kormány politikájára.

1947. szeptember 1.

L. Baranov

Az irat végén iratszám kézírással: 25-ZS-2485. sz.; G. Korotkevics [saját kezű aláírás], 1947. IX. 1.

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 1165.

JEGYZETEK

¹ A központi választási bizottság 1947. szeptember 5-én hirdette ki az országgyűlési választások hivatalos végeredményét. 5 031 025 választó 4 998 338 érvényes szavazatot adott le. A szavazatok pártunkénti megoszlása és a mandátumok száma a következő volt:

A párt neve:	A szavazatok száma	A mandátumok %-a	A mandátumok száma
1. Magyar Kommunista Párt	1 113 050	22,3	100
2. Független Kisgazda-párt	769 763	15,4	68
3. Szociáldemokrata Párt	744 641	14,9	67

A párt neve:	A szavazatok száma	A mandátumok %-a	A mandátumok száma
4. Nemzeti Parasztpárt	415 465	8,3	36
5. Keresztény Női Tábor	69 536	1,4	4
6. Demokrata Néppárt	820 453	16,4	60
7. Magyar Függetlenségi Párt	670 547	13,4	49
8. Magyar Radikális Párt	84 169	1,7	6
9. Független Magyar Demokrata Párt	260 420	5,2	18
10. Polgári Demokrata Párt	50 294	1,0	3

² Helyesen: Demokrata Néppárt

³ Helyesen: Keresztény Női Tábor

⁴ Helyesen: Független Magyar Demokrata Párt

⁵ A Magyar Nemzeti Függetlenségi Front pártjai, vagyis a választási szövetség így 271 mandátumot, az ellenzék pedig 140 mandátumot kapott.

ZSDANOV FELJEGYZÉSE SZTÁLINNAK RÉVAI ELŐADÁSÁRÓL 1947. SZEPTEMBER 24.

Az esti ülésen meghallgattuk Révai (Magyar KP) információs előadását.¹ Révai visszafogott elemzést adott arról, milyen politikai helyzet alakult ki az országban, miután a Vörös Hadsereg felszabadította.

Magyarországon folyik az erők elkülönülése, egyre jobban kiéleződik a reakció és a demokrácia közötti harc. A demokratikus erők növekszenek és erősödnek, de a demokratikus táborban is polarizálódás megy végbe: a jobboldali elemek a szociáldemokrata párttal és a kisgazdapárttal szövetkeznek, e pártok baloldali elemei pedig a kommunistákhoz közelednek.

Még nem eldöntött kérdés, hogy Magyarországon népi vagy polgári demokrácia lesz, csatlakozik-e az új demokráciákhoz, vagy az angol–amerikai imperializmus támasza lesz. Magyarország most e két demokrácia elege, a kommunista párt taktikájától, energiájától, hozzáértésétől függ, melyik gyökerezik meg.

A jelenlegi négypárti koalíció nem biztosítja a népi demokrácia győzelmét az országban. Ez ideiglenes és nem szilárd koalíció, amelyet a közeljövőben egy új erőcsoporttal kell felcserélni, ennek érdekében a kommunista pártnak segítenie kell a baloldali szocdemek és kisgazdák konszolidálódását, a jobboldaliak kiűzését, vagy pedig fel kell aprózni ezeket a pártokat. Akkor lehetségessé válik, hogy szilárd blokkot alkossanak a megújult pártokkal, vagy a belőlük kivált baloldali elemekkel. A kommunista pártnak szélesítenie kell tömegbázisát.

Föl kell morzsolni, illegálitásba kell kényszeríteni a legreakciósabb, fasisztabarát pártot, a Pfeiffer-pártot, s ezzel ráíjesztani a többi párt jobboldali elemeire. Ennek eredményeképpen újabb erőcsoportnak kell létrejönnie, hogy egy valóban demokratikus kormány megszervezhető legyen.

A fő külpolitikai irányvonalat a Szovjetunióval és a szláv népekkel való szilárd szövetség kell képezze, mely megakadályozhatja, hogy Magyarország angolszász ék legyen a Balkánon. A szláv népekkel való szövetség perspektívái jók, csupán a csehszlovákiai magyar kisebbség jogfosztott helyzete okoz nehézségeket. Ezt a kérdést rendezni kell, mivel gátolja a fontosabb kérdések megoldását és a magyarok és a szláv népek közötti szoros barátság kialakulását.

Révai üdvözölte a szovjet pártküldöttség azon javaslatát, hogy meg kell vitatni a nemzetközi helyzetet, a kommunista pártok közötti kapcsolatok erősítését és lépéseik összehangolását.

Egészében véve Révai jó előadást tartott.

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 77. op. 3. d. 92.

JEGYZET

¹ A Kominform (Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodája) alapító közgyűléséről Zsdanov „Szergejev” álnéven, rejtjeles távirón küldte el jelentését Moszkvába „Filippov elvtársnak”, azaz Sztálinnak. Számos felszólalásról sokkal lesújtóbb véleménye volt, mint Révai Józseféről.

RÁKOSI MÁTYÁS LEVELE A SZOVJET PÁRTVEZETŐKNEK 1947. SZEPTEMBER 25.

*J. V. Sztálin elvtársnak
V. M. Molotov elvtársnak
A. A. Zsdanov elvtársnak
L. P. Berija elvtársnak
A. I. Mikojan elvtársnak
G. M. Malenkov elvtársnak
N. A. Voznyeszenszkij elvtársnak*

Mellékelten továbbítom Önhöz Rákosi elvtárs, a Magyar Kommunista Párt főtitkára levelének fordítását a választások utáni magyar kormány megalakításáról.

1947. október 3.

M. Szuszlov

Kedves Elvtársak!¹

A Központi Bizottság plénuma előtt szeptember 11-én tartott beszámolómhöz hozzáfűzhetem, hogy időközben új kormány alakult.²

Kétségtelen, hogy angolszász–amerikai utasításra mind a szociáldemokrata, mind a kisgazdapárt komoly erőfeszítést tett, hogy a kormányátalakítást, ameddig csak lehet, elhalassza, hogy időközben bennünket zsarolhasson. Az ellenséges befolyást még a Nemzeti Parasztpárt jobbszárnyán is tapasztalnunk kellett.

A szociáldemokrata párt zsarolási kísérletét hosszadalmas tárgyalások után leszereltük. Nem sikerült az a tervük, hogy a koalícióban való részvételüket ránk kényszerített engedményekkel megvásárolják. Néhány lényegtelen ígéretet tettünk nekik, de követeléseink ezekkel összhangban vannak, s ezeket a követeléseket a szociáldemokratáknak teljesíteniük kell, ha valamit kapni akarnak tőlünk. Ugyanakkor hozzáfogtunk a szociáldemokrata párton belüli balszárny újjászervezéséhez, hogy lehetővé tegyük nekik elvesztett vagy megingott pozícióik visszahódítását vagy megerősítését. Az a tervünk, hogy az egységfront híveit nemcsak a felső vezetőségekben, hanem lent, a szociáldemokraták legalacsonyabb szintű szervezeteiben is egyesítjük. Arra törekszünk, hogy különösen a „vörös övezetben”, a budapesti külvárosokban, amelyek a jobboldali szociáldemokraták erődei, szervezeti segítséget is nyújtunk az egységfront híveinek. Ugyanezt akarjuk tenni vidéken is, nehogy a legközelebbi válságnál olyan ingadozásokat tapasztaljunk, mint amilyeneket a választások után láttunk.

Egyelőre a pártban a jobboldaliak tartják kezükben a hatalmat, akiknek a vezetője most Szélig.³ A Szakasits-vágású egységfront híveit most jobboldali követelésekkel próbálják ellenünk harcba küldeni, meglehetősen sikerrel. Gyakran kell elhárítanunk olyan támadásokat, amelyekben a baloldali szociáldemokraták a jobbszárny akaratát hajtják végre.

Az az éles vita, amely a mi lapjaink és a szociáldemokraták újságai között kialakult, átmenetileg némi meglepetést keltett a munkásság körében. Világos és határozott hangon beszéltünk, aminek bizonyára meglesz az eredménye, de egyelőre meg kell állapítanunk, hogy a szociáldemokrata munkások pártunkhoz való csatlakozása lelassult. A szociáldemokraták minden eszközt felhasználnak, a kényszert, fenyegetést stb., hogy megakadályozzák tagjaik átlépését a kommunista pártba. Ez szintén hozzájárult ahhoz, hogy az átlépések ritkultak, sőt helyenként abbamaradtak. Reméljük, hogy nemsokára kezdenek újra hozzánk áramlani.

Ami a kisgazdapárt helyzetét illeti, a viszonyok meglehetősen kaotikusak náluk. Minthogy 57 százalékról 15 százalékra estek vissza, a pártban nagy a megrendülés. Vidéken azzal indokolják a vereséget, hogy a párt tagja lett a koalíciónak, és sok képviselőjük jött Budapestre azzal az utasítással, hogy a párt nem vesz többé részt a koalícióban. A parlamenti frakció a maga 68 tagjával viszonylag sokkal több demokratikus elemet mutat fel, mint a régi parlamentben. De ezek a baloldali elemek kissé bizonytalanul érzik magukat. Olyan koalíciót kell védelmeznünk, amelyben pártjuk váratlan vereséget szenvedett. 10 nappal a választások után a jobboldalnak sikerült valami pártkongresszusfélét kikényszeríteni.⁴ 500 küldött érkezett Budapestre, akiknek jelentős része bizonyosan az ellenzéki pártokra szavazott, s akiknek párt hovatartozását a kisgazdapárt laza szervezettsége miatt nehéz ellenőrizni. Ezeket Pfeiffer pártja és az amerikaiak irányították, és ők látták el utasításokkal. Új, jobboldali politikai bizottságot akartak választani, amely vagy azonnal állást foglal a koalíció ellen, vagy látszatra részt vesz benne, hogy szabotálja és szétrombolja. A jobbszárny többségben volt. De mi beavatkoztunk, és a baloldali vezetők, köztük Dobi István, a párt elnöke is, lemondással fenyegetőztek, olyan politikai bizottság alakult, amely kompromisszumot jelentett.⁵ E politikai bizottság tekintélyes része kétségtelenül az amerikaiak tanácsára ki akarta eszközölni, hogy a kormányátalakításnál ne a kisgazdapárt adja a miniszterelnököt. Ezzel meg akarták hosszabbítani a kormányválságot és a bizonytalanságot. Megfelelő nyomásra elálltak ettől a gondolattól s közölték, hogy a baloldaliakat, köztük négy minisztert, nem jelölik. Mi ekkor a parlamenti frakcióhoz fordultunk – amely baloldaliabb, mint a politikai bizottság. Kieszköztünk, hogy Dinnyés miniszterelnök, Ortutay közoktatásügyi, Nyárády pénzügy- és Szabó Árpád földművelésügyi miniszter lett. Szabó helyére, aki a centrumhoz tartozik, mi Dobi Istvánt akartuk jelölni. De ez keresztlülvihetetlen volt, mert a saját emberei azt állították, hogy Dobi, mint a párt elnöke, ezt a tiszteletet nem töltheti be, ha a minisztériumban dolgozik. Mi hajlandók lettünk volna tárca nélküli miniszteri posztot adni neki, mint korábban, de ez az adott koalíciós viszonyok mellett csak úgy lett volna lehetséges, ha a miniszterek számát 19-re emeljük, ami nem volt keresztlülvihető. Ma, az új minisztertanács első ülésén elhatároztuk, hogy Dobit meghívjuk a minisztertanács üléseire.

A szociáldemokrata párt változatlanul megkapta a maga négy miniszteri székét.⁶ A Nemzeti Parasztpárt az eddigi mellé még két tárcát kapott, az újjáépítési miniszterét, amelyet Darvassal töltöttünk be, és a Honvédelmi Minisztériumot, ahol Veres Pétert

tettük meg miniszternek. A Nemzeti Parasztpárt követelte, hogy Veres Péter, mint a párt vezére, legyen miniszterelnök-helyettes is. Mi és a kisgazdapárt ezzel egyetértettünk, de a szociáldemokraták hevesen visszautasították.

Új miniszterek: nálunk Olt Károly, aki eddig központi káderosztályunk vezetője, korábban az állami alkalmazottak biztosítójának elnöke volt, most népjóléti miniszter lesz, Molnár elvtárs erről a posztról a Külügyminisztériumba megy. A kisgazdáknál új földművelésügyi miniszter van, Szabó Árpád, egy 70 körüli ember, aki a párt centrumához tartozik. Az új újjáépítési miniszter Darvas József, a Nemzeti Parasztpártból, aki holnaptól egyike a magyar–szovjet kultúregylet vezetőinek.

Három minisztériumot egyelőre leépítettünk: a Közellátási Minisztériumot, amelyet a Földművelésügyi Minisztériummal egyesítünk, a Tájékoztatásügyi Minisztériumot, amelyet a Külügyminisztérium alá rendelünk és a tárca nélküli minisztériumot. Az államtitkárokért, akiknek számát csökkenteni kell, a legközelebbi napokban kezdődik harc.

Ami az ellenzéket illeti, egyelőre még lapít. Ez kétségtelenül arra vezethető vissza, hogy tevékenységünkkel nem akarnak ürgyet szolgáltatni ahhoz, hogy a két munkaspárt vagy az egész koalíció közös harcban összefogjon ellenük. Ezenkívül tudjuk, hogy ki akarják várni a jelenlegi amerikai tárgyalások kimenetelét, valamint a négy külügyminiszter novemberi tárgyalásainak eredményeit. Információink szerint az ellenzék, valószínűleg amerikai tanácsra azokban a nehézségekben reménykedik, amelyek ezekből a konferenciákból adódhatnak. Egyelőre mi vagyunk az egyetlen párt, amely az ellenzék ellen a sajtóban harcol. Előkészítjük a dokumentumokat, amelyek alapján bírói úton akarjuk megsemmisíteni a Pfeiffer-párt mandátumainak többségét.⁷

Súlyos politikai harcok előtt állunk. A szociáldemokratákkal az egységfront mindjobban lazul, s kevésbé szilárdnak kell tekintenünk, mint a választások előtt. A kisgazdáknál a balszárnyat, ahogy a szociáldemokratáknál is, erősítjük. Az együttműködés valamivel jobb a kisgazdákkal, mint a szociáldemokratákkal, mert a kisgazdapárt demokratikus elemei inkább hajlandóak rá, hogy nyíltan igénybe vegyék segítségünket. A reakció most, a békeszerződés ratifikálása után merészebbé vált. Az amerikaiak is többet és nyíltabban dolgoznak. A kommunista választási győzelem olyan rémületet keltett ellenfeleink körében, amely bizonyos fokig ellenünk mozgósítja őket.

Most már vannak bizonyos tapasztalataink a parlamenti demokrácia lehetőségeinek kezelésében, s reméljük, hogy, mint nagy, céltudatos és egységes párt, megálljuk helyünket ebben a helyzetben, amikor a többiek zavarodottak vagy bizonytalanok. Természetesen látjuk azt is, hogy adódhatnak helyzetek, amelyekben nem ragaszkodhatunk túlságosan a formális demokrácia szabályaihoz. Bízunk benne, hogy a választás után kialakult helyzetben tömegbázisunkat – a magyar demokrácia fejlődésének egyetlen garanciáját – tovább erősíthetjük és mélyíthetjük.

A legsúlyosabb a helyzet a gazdaságban. Harmadszor is nagy az aszály. A legnagyobb nehézségeink az élelmiszer-ellátással lesznek. Október 1-én radikálisan csökkentenünk kell a kenyéradagot, és még így sincs biztosítva az ellátás az új termésig. Nincs elegendő

vetőmagunk. Nagy a hiány takarmányban, ami az veszélyezteteti állattartást stb. Ugyanakkor az állami pénzügyek, részben a rossz termés folytán, meginogtak. Deficitünk nő, és a hároméves terv első lépéseit jelentősen csökkentenünk kellett, nehogy pénzünk stabilitását veszélyeztessük. A rossz termés következtében fokozódik a drágaság, és a drágasággal együtt növekszik a tömegek elégedetlensége.

Javasoljuk, hogy novemberben kormánydelegáció utazzon Moszkvába, hogy az új miniszterelnököt – aki az utolsó napok válságában nem mutatkozott jó színben –, bemutassuk, és szorosabbá tegyük a most már szuverén Magyarország viszonyát a Szovjetunióhoz.

Kommunista üdvözléttel:
1947. szeptember 25.

Rákosi M.

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 1090.

Rákosi Mátyás levelének német nyelvű másolata megtalálható: *PIL*. 274–10/39.

JEGYZETEK

¹ A fordítást a német és az orosz szöveg egybevetése alapján adjuk közre.

² A Dinnyés Lajos vezette kormány 1947. szeptember 24-én alakult meg.

³ *Széli Imre* (1903–1968) – 1923-ban lép be az MSZDP-be, majd rövidesen a párt egyik vezető személyisége, a Pest környéki VB titkára. 1945-ben az SZDP PB tagja, a pest környéki Titkárság, majd a párt szervezési osztályának vezetője. Nemzetgyűlési, majd 1947-ben országgyűlési képviselővé választják. 1948. február 18-án, mint a munkáspártok egyesülésének ellenzőjét, Marosánék kizárják a pártból, a meghurcoltatás elől külföldre távozik. Egy ideig Svédországban él, majd Angliában telepszik le. Az emigráns SZDP titkára.

⁴ Az FKGP 1947. szeptember 11–13-i nagyválasztmányi üléséről van szó, ahol többszöri tisztújítás után – nem kevés botrány közepette – ismét Dobi Istvánt „választották” a párt elnökévé, ügyvezető alelnök Szabó Árpád, a főtitkár pedig Gyöngyösi János lett. Mindhárman hívei az MKP-val való együttműködésnek. (Vö.: Vida István: *A Független Kisgazdapárt politikája 1944–1947*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976. 337 o. skk.)

⁵ Az FKGP Politikai Bizottságának a következő személyek lettek a tagjai: Baráth Endre, Kovács István, Szakács József, Patonay Elek, Kálmán Ferenc, Czövek Jenő, Rácz Lajos, Csala István, Dulin Jenő, Mátéffy Géza, Bognár József, özv. Thuróczy Gézáné, Németh Imre, Bereczky Albert, Róth Pál és Pongrácz Aladár.

⁶ Ries István igazságügy-miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter és Szakasits Árpád miniszterelnök-helyettes.

⁷ Az MKP kezdeményezésére a koalíció tagjai és a Magyar Radikális Párt 1947. október elején petícióval támadta meg a Pfeiffer-párt mandátumát. A Választási Bíróság, az Országos Nemzeti Bizottság javaslatára 1947. november 21-én mondta ki a mandátumok megsemmisítését, Rajk László belügyminiszter pedig „hivatalosan” is feloszlatta a pártot.

RÁKOSI MÁTYÁS LEVELE SZTÁLINNAK

1947. NOVEMBER 29.

Szigorúan titkos

J. V. Sztálin elvtársnak

Mellékelten továbbítom Önhöz Rákosi M. elvtárs, a Magyar Kommunista Párt főtitkára levelét.

1947. november 29.

A. Kuznyecov

Kedves Sztálin elvtárs!

A Barviha szanatóriumban tartózkodom, és december 8-án kell visszatérnem Magyarországra. Nagyon örülnék, ha elutazásom előtt tudna fogadni, hogy néhány kérdést megbeszélhessek Önnel.

Az első: a barátsági és kölcsönös segélynyújtási szerződés előkészítésére érkező magyar kormányküldöttség közelgő látogatásának kérdése.¹ A szovjet kormány elvi hozzájárulását már megkaptuk egy ilyen küldöttség látogatásához.

E kérdéssel kapcsolatos a magyar hadsereg kérdése is. Amíg nem voltak megfelelő kádereink, tudatosan nem fejlesztettük a hadsereget. Most azonban napirendre került a hadsereg növelésének és felfegyverzésének problémája. Hadseregünk felfegyverzését szeretnénk a Szovjet Hadsereggel koordinálni. Kíváncsian lenne fiatal magyar tiszteket és tisztiiskolásokat küldeni kiképzésre a Szovjet Hadseregbe. Ehhez az Ön elvi döntésére van szükség.

A magyar kormány ez év októberében két jegyzékkel fordult a szovjet kormányhoz a jóvátétel ügyében. Az egyikben azt kérte, hogy az 1947-1948-ban esedékes jóvátételi szállításokból 66000 tonna gabonát ütemezzenek át az 1948. évi betakarítás utáni időszakra. A szárazság miatt Magyarországon annyira rossz volt a gabonatermés, hogy lakossági fogyasztásra kénytelenek vagyunk külföldről kenyérgabonát vásárolni. A másik jegyzékben a kormány azt kéri, vizsgálják felül bizonyos jóvátételi árucikkek árát. 1945 júniusában néhány cikk árát az 1938. évi világpiaconál lényegesen alacsonyabban állapították meg. Ennek az lett az eredménye, hogy egy jóvátételi dollár a kormánynak 2,70 aranydollárba kerül. Így a jóvátételben kifizetendő 300 millió dollár, plusz a német vagyona vonatkozó potsdami határozatok alapján rájuk háruló pénzügyi kötelezettségek együttesen körülbelül egymilliárd dollárt tesznek ki, azaz a következő öt év mindegyikében még 150-150 millió dollárt jelentenek. Mivel Magyarországon a termés egymás után három évben rossz volt, s a szárazság miatt az őszi vetési kampány is rosszul sikerült, 1948-ban sem számíthatunk jó termésre. Eközben folyik az újjáépítés és a 3 éves terv megvalósítása, amelyek egyben jóvátételi kötelezettségeink teljesítésének két előfeltételét jelentik. Az országot újabb infláció veszélye fenyegeti, annak minden gazdasági és politikai következményével együtt.

Ezekén kívül természetesen szeretnék beszélni Önnel Magyarország belpolitikai helyzetéről és a belgrádi Tájékoztató Irodáról is.² Végül még egy apró kérdés: régebbi cikkeim, beszédeim megjelentetése céljából jegyzeteket kellene készítenem a „Pravda”, a „Kommuniztyicseszkij Internacional” és a „Kominform” [és egyéb] 1918-1922 közötti kiadványainak anyagaiból. Kérem, utasítsa az MELI-t,³ hogy segítsenek kikeresni ezeket az anyagokat.

Remélem, kedves Sztálin elvtárs, hogy szakít majd időt a velem folytatandó beszélgetésre.

Jó egészséget kívánok Önnek.
Forró kommunista üdvözzel

Barviha, 1947. november 29.

M. I. Rákosi

A Rákosi-levelet az orosz nyelvű, javított, kézzel írott fogalmazvány alapján közöljük. A géppel írott kísérőlevél alján kézzel: „Tájékoztatásul XI. 29-én kiadva A. A. Kuznyecovnak, olvashatatlan aláírás; G. Korotkevics, 1947. 11. 29.”

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 1090.

JEGYZETEK

¹ A magyar–szovjet barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződés aláírására Moszkvában került sor 1948. február 18-án. A magyar küldöttség tagjai voltak: Tildy Zoltán köztársasági elnök, Dinnyés Lajos miniszterelnök, Rákosi Mátyás és Szakasits Árpád miniszterelnök-helyettesek, Molnár Erik külügyminiszter, Veres Péter honvédelmi miniszter és Dobi István, az FKGP elnöke. A küldöttség összetétele azt mutatja, hogy nemcsak az ország volt a legmagasabb szinten képviselve, hanem a koalíciós pártok is, hiszen vezetőik ott voltak a küldöttségben. A küldöttséget fogadta és az aláíráson személyesen is jelen volt maga J. V. Sztálin is.

² A Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodája – a Kominform – Bulgária, Csehszlovákia, Franciaország, Jugoszlávia, Magyarország, Lengyelország, Olaszország, Románia és a Szovjetunió kommunista és munkáspártjainak részvételével alakult 1947. szeptember végén a lengyelországi Szklarska Porebában. Székhelye 1947–1948-ban Belgrád volt, majd a JKP kiátkozása után 1948 és 1956 között Bukarest. A Kominform *Tartós békéért, népi demokráciáért* címmel lapot is adott ki. 1956 áprilisában a pártok egyetettű határozatával megszüntették a Tájékoztató Irodát.

³ Marx–Engels–Lenin Intézet.

TÁJÉKOZTATÓ JELENTÉS AZ MKP TEVÉKENYSÉGÉRŐL SZTÁLIN SZÁMÁRA 1947. DECEMBER 9.

Szigorúan titkos

A. Ny. Poszkrjobisev elvtársnak¹

Mellékelten továbbítom Önhez az SZK(b)P KB Külügyi Osztálya által a Magyar Kommunista Párt tevékenységéről készített tájékoztató jelentést.

1947. december 9.

V. Mosetov
az SZK(b)P KB osztályvezető-helyettese

Kapják: A. A. Zsdanov, A. A. Kuznyecov elvtársak

Tájékoztató feljegyzés a Magyar Kommunista Párt tevékenységéről

A parlamenti választások utáni magyarországi politikai helyzetet az erőviszonyok és pozíciók tekintetében a demokrácia javára történt elmozdulás jellemzi; a magyar nép többsége a fejlődés új, demokratikus útján halad. A demokratikus erők, elsősorban a kommunista párt, jelentősen megerősödtek. A békeszerződés ratifikálása és a SZEB megszüntetése óta azonban jelentősen aktivizálódott a reakció tevékenysége.² Fokozódott a gazdasági szabotázs. A nyári szárazság következtében nőtték az élelmiszerárak. Ezeket a nehézségeket a reakciósok a maguk céljaira használják ki. A Belügyminisztérium az utóbbi időben több olyan összeesküvő csoportot leplezett le, amelyek a demokratikus rendszer megdöntésére törekedtek.

Differenciálódás megy végbe magán a demokratikus táboron belül is. A demokratikus pártokban jobboldali csoportosulások jelennek meg, s ezek nyílt együttműködésre lépnek a reakcióval. A demokratikus pártok baloldali elemei viszont fokozatosan közelebb kerülnek a kommunista párthoz, hogy együtt szálljanak harcba nem pusztán a reakció, de saját pártjuk jobboldali csoportosulásai ellen is.

Ebben a bonyolult helyzetben a Magyar Kommunista Párt az ország vezető demokratikus ereje.

A felszabadulás után a Magyar Kommunista Párt jelentősen növelte taglétszámát. Az ország felszabadulása idején mintegy 30 ezer tagot számlált. 1945 májusára 150 ezer tagja volt, 1946 októberében már 653 ezer. Jelenleg a pártnak 58 városban, 2843 községben és 409 faluban 4800 alapszervezete van, több mint 800 ezer taggal. Most tehát

a kommunista párt a magyar munkásosztály és parasztság legnagyobb létszámú és leginkább tömegjellegű pártja.

A kommunista párttagság szociális összetételét az 1946 őszen tartott III. kongresszuson a következő adatok jellemezték: 42,6% munkás, 39,4% földmunkás és paraszt, 4,8% értelmiségi foglalkozású, 2,9% kisiparos, 1,6% kiskereskedő, 8,7% tanuló, illetve háztartásbeli.

Az MKP KV minden megyében szervezett háromhetes tanfolyamokat; jelenleg három helyen működik három hónapos pártiskola, valamint van egy hat hónapos képzést nyújtó Központi Pártiskola. Ezenkívül több száz szemináriumot és szakosító szemináriumot szerveztek katonatisztek, egyetemi hallgatók, közigazgatási dolgozók és mások számára. A nemzetgyűlési választások előtt agitátorok százai végeztek egyhetes tanfolyamokat. A pártoktatás különböző formáiban mintegy 100 ezer kommunista vett részt.

A párt Központi Vezetőségének saját kiadója van, a „Szikra”, amely a marxizmus-leninizmus klasszikusainak műveit, népszerűsítő politikai irodalmat és szépirodalmi alkotásokat jelentet meg, bár még nem elegendő példányszámban, és sokszor elég drágán.

Jelentősen nőtt a kommunista, illetve a kommunista párt által ellenőrzött sajtó kiadványainak mennyisége és azok példányszáma. 1945-ben a kommunistáknak mindössze két, 130 ezres példányszámú központi napi- és egy, 100 ezres példányszámú hetilapja volt. Jelenleg a párt négy, 270 ezer példányban megjelenő központi napilapot és négy 160 ezres példányszámú hetilapot ad ki; Budapesten a kommunista párt több mint tíz napi- és hetilapot bocsát ki, ezenkívül minden megyének vannak napi- vagy hetente háromszor megjelenő lapjai.

Az 1945. november 5-i nemzetgyűlési választásokon,³ mint ismeretes, a kommunista párt gyakorlatilag vereséget szenvedett. Jóllehet arra számított, hogy a szavazatoknak legalább 25-30%-át elnyeri, valójában csak 17,4%-át szerezte meg. Így a kommunista párt 70 képviselői mandátumhoz és négy miniszteri tárcához jutott.

Ezt a vereséget az objektív körülményeken kívül (az ország súlyos gazdasági helyzete, a katolikus papság reakciós tevékenysége) az okozta, hogy a párt túlbecsülte erejét és a tömegekre gyakorolt befolyását. Nem volt kielégítő a párt munkája a szakszervezetekben, az újjgazdák és szegényparasztnak, valamint a nők és különösen az ifjúság körében. Ennek következtében a nők többsége és az ifjúság jelentős része a kisgazdapártra szavazott.

A kommunista párt a választások eredményéből lényegében helyes következtetéseket vont le, sikerült átszerveznie tömegbefolyásának növelését célzó munkáját. A választásokat követő időszakban a kommunista párt – s ezt még ellenségei is elismerik – „Magyarország demokratikus átalakításának motorja” lett.

A Parlament a kommunista párt kezdeményezésére számos törvényt fogadott el: a Magyar Köztársaság kikiáltásáról, a bányák, a villamos erőművek államosításáról, a legnagyobb ipari üzemek állami ellenőrzés és irányítás alá helyezéséről, a pénzreformról. E törvények végrehajtása nyomán a magyar ipar kulcsfontosságú ágáiban az állami

szektor aránya meghaladja a 60%-ot, ami az állam számára lehetőséget ad arra, hogy döntő befolyást gyakoroljon az ipari termelés valamennyi ágazatára.

A kommunisták kezdeményezésére és aktív részvételével tisztogatásra került sor az államapparátusban (igaz, e folyamatnak még távolról sincs vége); bíróság elé állították, s halálra vagy különböző időtartamú börtönbüntetésre ítélték a háborús főbűnösöket.

A kommunista párt kezdeményezésére 1947. július 25-én feloszlatták a Parlamentet, és új országgyűlési választásokat írtak ki. Mindezen intézkedések növelték a párt presztízsét a tömegek előtt. Az 1947. augusztus 31-i választásokon a kommunista párt győzött, 1 113 050 szavazatot (22,3%) kapott – az 1945-ös 796 ezerrel szemben.

Jelenleg a kommunista párt a Parlament 411 képviselői helyéből 100-zal rendelkezik, és öt miniszteri posztja van a kormányban: a miniszterelnök-helyettesi (Rákosi), a belügyminiszteri (Rajk), a közlekedés- és postaügyi (Gerő), a külügyminiszteri (Molnár) és a népjóléti (Olt).

A kommunista párt azonban 1947-ben is súlyos hibákat követett el a választási kampányban. Túlbecsülte saját erejét, és alábecsülte a reakciót. Így például Rákosi et., a párt főtitkára az SZK(b)P KB-nak küldött tájékoztató levelében azt állította a választások előestéjén, hogy az ellenzéki pártok együttesen aligha kapnak 15%-nál több szavazatot. A választások eredményeiből azonban kiderült, hogy az ellenzéki pártok a szavazatok 39%-át nyerték el, miközben egyedül a Barankovics-féle Demokrata Néppárt a szavazatok 16,4%-át szerezte meg. A reakció erőinek alábecsülése következtében tehát a kommunista párt választások előtti agitációja hibás irányban folyt. Mivel a kommunisták alábecsülték a reakciós ellenzék erejét, fő választási vetélytársuknak a szociáldemokratákat tekintették. A szociáldemokraták ugyancsak a kommunistákat tartották legfontosabb ellenfelüknek. A választásokat közvetlenül megelőző időszakban a kommunista, illetve a szociáldemokrata sajtó másodrendű kérdésekben szükségtelen és éles vitát folytatott egymással, ami kétségtelenül rossz hatással volt a baloldali választók hangulatára.

A kommunista párt munkája az ország gazdasági újjáépítésében komoly sikereket hozott a magyar demokráciának. Az ipari ágazatok többségében folyamatosan nő a termelés volumene. Az ország ipari termelésének egésze 1947 augusztusában elérte az 1938. évi 80%-át. A széntermelés most a háború előttinek 87%-a, az acéltermelés a 85%-a, a textil- és fonalgyártás pedig a 77%-a.

1947 júliusában a magyar vasúti teherszállítás a háború előttinek több mint 85%-át tette ki, a személyszállításé viszont 115%-át.

1946–1947-ben Magyarország kis hűján elérte a vetésterület háború előtti mértékét.

A kommunista párt kezdeményezésére kidolgozták és a Parlamentben elfogadták a magyar népgazdaság fejlesztésének hároméves tervét. E terv szerint 1950. augusztus 1-re az ipari termelés 26,5%-kal kell hogy meghaladja az 1938. évi szintet, ezen belül a terv előírásainak megfelelően a fő figyelmet a nehézipar fejlesztésére kell fordítani.

A hároméves terv egyik legfőbb részét a mezőgazdaság megsegítésére irányuló intézkedések alkotják.

A terv előírja, hogy a magyar lakosság életszínvonalát 1950 végére a háború előtti 109%-ára kell emelni. A hároméves terv végrehajtása 1947. augusztus 1-én indult meg.

Az általános gazdasági növekedés ellenére azonban Magyarország gazdasága továbbra is súlyos nehézségekkel küzd. Újabb infláció előjelei tapasztalhatók, amelyek veszélyét költségvetési hiány okozza.

Az adminisztratív kiadások a költségvetésnek több mint 30%-át emésztik fel. Míg 1938-ban 120 ezer állami alkalmazottat tartottak nyilván, addig 1947-re a számuk 180 ezerre nőtt. Az iparban foglalkoztatottak száma ugyanakkor jelentősen csökkent, ami a munkanélküliséget növeli. Míg 1938-ban havi átlagban 18 ezer munkanélküli volt, 1947-ben már 82 ezer.

Az összes költségvetési kiadás 15-17%-át a nehézipari (NIK) és az állami bányászati igazgatóságok (MASZ)⁴ dotációjára fordítják. A vállalati vezetésbe befurakodott reakciós elemek ellenzik a túlméretezett igazgatási apparátus csökkentését, akadályozzák a termelési módszerek javítását és a munka termelékenységének emelését.

A magyarországi élelmiszer-ellátás terén súlyos a helyzet. Harmadik éve van aszály. A kormány kénytelen volt csökkenteni a kenyérfejadagokat. Takarmányhiány is érzékelhető, ami az állattenyésztés fejlődését fenyegeti. A rossz termés drágasághoz vezetett, emiatt nőtt a tömegek elégedetlensége, amit a reakciók demagóg agitációjukban használnak ki.

A bankjegyforgalom messze meghaladta a kijelölt határokat: míg 1947 elején egymillió forintot tett ki, ugyanezen év augusztusának végére 1750 millióra nőtt. Ez a forint vásárlóerejének 21%-os csökkenéséhez vezetett.

A kommunista párt a hároméves terv teljesítése, a lakosság ellátása, a drágaság és a kezdődő infláció elleni harc érdekében kidolgozta a gazdasági és más nehézségek leküzdésének programját, amelyet elfogadott a Minisztertanács és jóváhagyott a Parlament.

E program olyan kormányhatározatok kibocsátását irányozza elő, amelyek az adóterhek fő súlyát a vagyonos osztályokra hárítják át, továbbá előírják az árulók és a külföldre szököttek vagyonának elkobzását, valamint havi 3 ezer forintban maximálják a személyi jövedelmeket. Az ezt meghaladó összegeket zárolt számlákra kell befizetni, s a pénzt az államnak – kényszerkölcsön formájában – tőkebefektetésre kell felhasználni. A program szigorú takarékosági intézkedéseket irányoz elő az államapparátusban és a közintézményekben. Hangsúlyozza ugyanakkor a munkafegyelem általános megszilárdításának szükségességét.

A városi és a falusi lakosság ellátása és a drágaság leküzdése céljából a program állami tartalékok képzését tervezi beszolgáltatott élelmiszerekből; alapvető élelmiszerek és közszükségleti cikkek esetében kettős árrendszert vezet be, hogy a dolgozók olcsóbban juthassanak ezekhez az árukhoz; a feketézők és a kereskedelmi törvényeket megszegők ügyeinek kivizsgálására külön bíróságokat állít fel.

Meg kell azonban jegyezni: azzal, hogy számos, a gazdaság helyreállítását célzó intézkedést a kommunista párt kezdeményezett, egyszersmind átvállalta a teljes felelősséget az ország gazdasági helyzetéért. Így olyan helyzet alakult ki, amelyben a koalíció többi pártja bizonyos mértékig elhárítja az ország gazdasági állapotáért vállalandó felelősséget. Ez pedig oda vezet, hogy a jelen súlyos gazdasági nehézségek közepette a tömegek elégedetlensége egyedül a kommunista párt ellen fordul.

A két nemzetgyűlési választás közötti időszakban a kommunista párt bővítette a tömegek körében folytatott tevékenységét. Fontos szerepe volt ebben a III. pártkongresszusnak (1946. szeptember–október) és az országos aktívaértekezletnek (1947. április), amelyek arra hívták fel a párt figyelmét, hogy határozott fordulatot kell végrehajtani a tömegek között végzendő napi munka és a dolgozók széles rétegeivel való kapcsolat erősítésében.

A végzett munka eredményeképpen nőtt a párt befolyása alatt álló tömegszervezetek taglétszáma. A párt kezdeményezésére létrehozott és általa irányított Ujbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetségének (UFOSZ) jelenleg 2500 szervezete és több mint 280 ezer tagja van. A Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetségének (FÉKOSZ) taglétszáma meghaladja a 130000-et. A Magyar Nők Demokratikus Szövetsége kb. 300000 tagot számlál, a kommunista Nonn Gy.⁵ által vezetett Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség (MADISZ) pedig több mint 150 ezret.

A párt szervezésében munkások utaznak falura, hogy ingyenes segítséget nyújtsanak a parasztnak a mezőgazdasági felszerelés javításában, illetve hogy segítsék a szezonális és mezei munkák elvégzését is. A párt nevelőmunkát folytat a parasztnak körében, téli estéken összejöveteleket tartanak, amelyeken különböző témájú előadások és felolvasások hangzanak el.

A párt ért el bizonyos sikereket a szakszervezeti munkában is. A magyar munkásszövetség jelentős eredménye és vívmánya az, hogy a kommunista párt kezdeményezésére megalakultak az üzemi bizottságok. Az üzemi bizottságok nagy szerepet játszottak az ipar helyreállításában. Később az üzemi bizottságokat a kommunista párt javaslatára kormányhatározat törvényesítette, amelynek értelmében jogot kaptak arra, hogy a termelést ellenőrizzék, illetve hogy a gyárak igazgatóságába küldött képviselőik útján részt vegyenek a vállalatok vezetésében.

A kommunista párt szakszervezeti munkájának azonban több gyenge pontja is van. A leglényegesebb közöttük az, hogy sok pártmunkás alábecsüli a helyi szakszervezeti tevékenység jelentőségét.

Annak következtében, hogy a kommunista párt rossz munkát végez a területi szakszervezetekben, a vas- és fémmunkások legutóbbi szakszervezeti közgyűlésein a szociáldemokraták nemcsak megőrizték, hanem növelték is pozícióik számát. A fémmunkások szakszervezete, mint ismeretes, Magyarország egyik legnagyobb taglétszámú és legfontosabb szakszervezete, s ha a kommunista párt ebben elveszti befolyását, az az ország szakszervezeti mozgalmának egészére hatással lehet.

A párt tevékenységének másik gyenge pontja a nők, különösen a parasztasszonyok körében végzett munka. Ezt mutatták a f. év augusztus 31-i nemzetgyűlési választások eredményei: míg a kommunista pártra leadott szavazat között minden 100 férfi szavazatára 99 női szavazat esett, addig a Barankovics-féle pártra adott szavazatok esetében ez az arány 100 a 150-hez.

A nők körében végzett munkájában a kommunista párt számos sajátosságot figyelmen kívül hagyott. A városokban élő nők körében alkalmazott eszközök és jelszavak nem bizonyultak megfelelőnek a falun élő nők esetében. A falusi nők jelentős része ugyanis a kommunista párt iránt ellenséges katolikus papság befolyása alatt áll.

Gyenge a kommunista párt ifjúsági munkája. Mivel az utóbbi időben leleplezett összeesküvésben részt vevő szervezetekben magas volt a fiatalok hányada, a pártvezetők egy része bizalmatlan az ifjúsággal szemben, sőt bizonyos fokig fél tőle. Ezt a félelmet fejezte ki az 1947-es választási kampány idején Rákosinak (a pártközi tanácskozáson tett) azon javaslata, hogy a választhatóság korhatárát emeljék 20 évről 24, illetve legalább 22 évre. Javaslátát azonban a szociáldemokraták határozott ellenállása nyomán elutasították.

A kommunistáknak nincs meghatározó befolyása az értelmiségre, bizonyos megyékben pedig az utóbbi időben a párt és az értelmiség közötti viszony komoly romlása figyelhető meg. Ez azzal magyarázható, hogy a leleplezett köztársaság-ellenes összeesküvésbe az értelmiség jelentős számú képviselője keveredett bele, amiből néhány helyi kommunista vezető azt a következtetést vonta le, hogy az értelmiség egésze szemben áll a demokráciával.

A tömegszervezeti pártmunka gyengeségének egyik oka az, hogy a pártszervezetek jelentős részét kizárólag állampolitikai kérdések foglalkoztatják, tevékenységüket az általános politikai kérdések magyarázása tölti ki, aminek következtében kialakult az a tendencia, hogy lekezelően viszonyulnak a dolgozók mindennapi gondjaihoz és konkrét igényeihez. A pártban meglévő, még le nem küzdött baloldali szektásság ugyanakkor ahhoz vezet, hogy egyes pártszervezetek sztrájkok, demonstrációk szervezését követelik a Központi Vezetőségtől, arról beszélnek, hogy fegyvert kellene fogni stb.

Nem mindig átgondoltan folyik a pártban a káderválasztás és -elosztás. Sok esetben csak cserélődnek a megyei párttitkárok és megyei pártbizottsági tagok. Kevés helybeli kommunista kerül vezető pártfunkciókba. A pártvezetőket rendszerint Budapestről küldik vidékre.

Külön is ki kell térnünk a kommunista párt és az egyház közötti viszonyra. A pártvezetésnek nincs pontosan meghatározott, világos irányvonala a reakciós katolikus papsággal folytatandó harchoz, pedig a papságnak óriási befolyása van az ország lakosságának minden rétegére.

A pártvezetők, valamint a közép- és alsóbb szintű pártszervezetek irányítói viszont gyakran a másik végletbe esnek abbéli igyekezetükben, hogy utat találjanak a vallásos beállítottságú lakossági rétegek befolyásolásához, s hogy megmutassák: a kommunisták a legkevésbé sem esküdtek ellenségei valamennyi hívőnek, mint ahogyan ezt a reakciósok harsogják. Így a kommunisták számos megyében segítettek a papoknak a templomok

tatarozásában, felkérték őket, szenteljék fel az új kerületi pártszékházakat. Előfordul, hogy a kerületi pártszékházakban, Sztálin és Rákosi elvtársak arcképei mellé a helyi vezetők feszületet helyeznek el stb.

A felszabadulás után a kommunisták igyekeztek megszilárdítani együttműködésüket a szociáldemokratákkal.

A kommunisták az újjászerveződő önkormányzatokban fokozatosan kialakították az együttműködést a szociáldemokratákkal, s együttesen léptek fel a reakciós elemekkel szemben.

A hatékonyabb együttműködés érdekében 1944-ben állandó egyeztető bizottságot hoztak létre, amely biztosította a két párt politikai irányvonalának és akcióinak egységét.

Meg kell jegyeznünk, hogy döntő politikai kérdésekben eddig a szociáldemokraták együtt haladtak a kommunistákkal, bár voltak olyan esetek is, amikor a szociáldemokraták a tömegbefolyásért vívott harcban – a kommunista párttal kötött megállapodás ellenére – nem riadtak vissza a kenyértöréstől. Kivonultak például a Magyar Nők Demokratikus Szövetségéből, s létrehozták a maguk külön nőszervezetét. Ugyanezt tették a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség kapcsán is. Tömegbefolyásuk növelése érdekében a szociáldemokrata vezetők néha látszólag baloldaliabb jelszavakat hirdetnek meg, mint a kommunista párt (pl. a választási törvény átalakításáról, a munkások fizetésének emeléséről stb.), s hivatalosan a munkáspártok egységéért, a Szovjetunióval való barátságért, a reakció elleni harc szükségességéért emelnek szót. Ugyanakkor gyakran elkeseredett kampányt folytatnak a kommunista párt ellen olyan jelszavakkal, mint: „Fő ellenségeink és vetélytársaink a kommunisták”, vagy: „Ha nem akarjátok, hogy Magyarország a Szovjetunió csatlósává váljék, jöjjetek hozzánk, szociáldemokratákhoz!”.

Ily módon tehát a szociáldemokrata párt vezetői szóban és hivatalosan a kommunistákkal való együttműködés mellett állnak, a gyakorlatban viszont nemegyszer elárulják a munkásegységet. Ékesen bizonyítja ezt Szakasitsnak, a szociáldemokrata párt vezérének nemrégiben tett nyilatkozata, amelyben Rákosinak a kommunista párt nevében előterjesztett javaslatára válaszolt a két munkáspárt jövőbeni egyesülésének lehetőségéről. Szakasits kijelentette, hogy egy efféle lépés súlyos történelmi hiba lenne.

A nemzetgyűlési választások, különösen pedig a kilenc kommunista párt képviselőinek tanácskozása és dokumentumainak közzététele után erősen kiéleződött a harc a bal- és a jobbszárny között a szociáldemokrata párton belül. A párt baloldali vezetői (Marosán, Rónai és mások) nyilvánosságra nem hozott megállapodást kötöttek a jobbszárny elleni harc fokozásáról, de ezt célzó aktív tevékenységbe csak a legutóbbi napokban kezdtek. A centrista pozíciót elfoglaló pártvezér Szakasits viszont, a SZIT-kongresszuson tartott beszédében élesen támadta a balszárnyat.

A Magyar Szociáldemokrata Párton belüli éles harc körülményei között a kommunista párt politikai irányvonalának megfelelően segíti a baloldali elemeket, hogy sikeresen szembeszegülhessenek a jobboldaliak politikájával. Ez végül oda fog vezetni, hogy a baloldali szociáldemokraták vagy kiszorítják a jobboldaliakat és megerősítik egység-

frontjukat a kommunistákkal, vagy komoly szakadás megy végbe a szociáldemokrata pártban. A baloldali szociáldemokratákat támogatva a kommunista párt vezetése most az egységes magyar munkáspárt megteremtéséért vívott harcot tekinti fő feladatának.

A kommunista párt már akkor világosan megfogalmazta külpolitikájának irányelveit, amikor a Szovjet Hadsereg megkezdte az ország felszabadítását. E politika alapját a szomszédos országokkal, mindenekelőtt a Szovjetunióval kialakítandó egészséges, őszinte kölcsönös kapcsolatok megteremtésében látja.

A kommunista párt idejében reagál a Magyarország belügyeibe beavatkozni igyekvő angolok és amerikaiak mesterkedéseire és provokációira. Negatívan viszonyult a „Marshall-tervhez”. Az 1947. július 10-i pártközi értekezleten, majd a minisztertanácsi üléseken elérte, hogy Magyarország lemondjon a párizsi konferencián való részvételről.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a kommunista párt vezetése, ha általában szovjet orientációjú is, és helyesli a Szovjetunió külpolitikáját, időnként szűken nacionalista álláspontra téved.

Így például a berlini konferencia határozatainak értelmében a Szovjetunió jogosult arra, hogy megkapja a magyarországi volt német aktívumot (a magyar vállalatoknak a németekkel szemben fennálló tartozását). A kommunista párt vezetői (Rákosi, Vas és mások) – a Középső Hadseregcsoport Politikai Főcsoportfőnöksége munkatársainak közlése szerint – úgy nyilatkoztak, hogy ellenzik ezen aktívumok kifizetését a Szovjetunióknak, azt bizonygatva, hogy ez állítólag anyagilag tönkretenné az országot. A magyarországi szovjet érdekeket érintő egyéb kérdésekben is (jóvátételi kifizetések, a Szovjetunió által annak idején Magyarországnak nyújtott élelmiszer-kölcsönök visszafizetése stb.) gyakran ilyen irányvonalat követnek. Hivatkozással a megnövekedett nehézségekre, nem egy esetben kifejezésre juttatják, hogy szeretnének kitérni Magyarország jóvátételi kötelezettségeinek teljesítése elől. A kommunista párt vezetői szeretnék megmutatni, hogy az MKP nemzeti párt, ezért esetenként eltűrik a Szovjetunió érdekeit sértő tényeket.

A Magyar Kommunista Párt vezetői mindmáig nem tudták rászánni magukat a Szovjetunió propagálására a reakciók azon vádjaitól való hamis félelmükben, miszerint a kommunisták nem mások, mint „orosz ügynökök”. A kommunista párt újságjaiban kevés anyag jelenik meg a Szovjetunióról; Budapest filmszínházaiban, amelyek többsége a kommunista tulajdonban lévő „MAFIRT” vállalat fennhatósága alá tartozik, a filmek kiválasztásakor előnyben részesítik a nagy hasznot hozó amerikai filmeket. Sok jó szovjet filmet különböző ürügyekkel nem mutatnak be. A kommunista párt vezetői nem támogatják kellőképpen a Magyar–Szovjet Kulturális Kapcsolatok Társaságát.

A Magyar Kommunista Párt a szomszédos demokratikus országokkal folytatott szoros együttműködés politikáját folytatva, sikerre tudta vinni a nemzeti kisebbségek kérdésének helyes megoldását és kapcsolatainak normalizálását Romániával, Bulgáriával és Jugoszláviával.

A szomszédos demokratikus országokkal való szoros együttműködés politikáját támogató kommunista párt el tudta érni, hogy jó megoldás szülessen a nemzeti kisebbsé-

ségek ügyében, és normális viszony alakuljon ki Romániával, Bulgáriával és Jugoszláviával.

Magyarország, az angolszász intrikák ellenére barátsági szerződést kötött Jugoszláviával, ez a szerződés igen népszerű a lakosság körében.⁶

A Magyar Kommunista Párt kormányprogramjában javasolta, kezdjék meg a szomszédos demokratikus országokkal kötendő barátsági szerződések előkészítését. E kérdés megoldását elősegíti az, hogy az új kormány külügyminisztere kommunista.⁷ Taktikai megfontolásokból a kommunista párt a barátsági és kölcsönös segítségnyújtási szerződések megkötésének következő sorrendjét javasolja: először Jugoszláviával, majd Romániával, a Szovjetunióval, Bulgáriával, Lengyelországgal, végül – minden akadály elhárulása után – Csehszlovákiával.

Meg kell jegyeznünk, hogy Magyarország és Csehszlovákia viszonya már hosszabb idő óta feszült. A magyar kommunista párt azon kísérlete, hogy a csehszlovákiai magyar kisebbség kérdését a két kommunista párt közötti tárgyalások alapján rendezzék, nem vezetett pozitív eredményre, sőt időlegesen feszültségekhez és ellentétekhez vezetett a csehszlovák és a magyar kommunista párt között. Nemrég sikerült megállapodást kötni magyar nemzetiségű személyek Szlovákiából Magyarországra történő áttelepítéséről. A két ország kommunista pártjainak kölcsönös kapcsolataiban azonban nem következett be komoly javulás. A Magyar Kommunista Párt vezetői továbbra is barátságtalanul viszonyulnak a Csehszlovák Kommunista Párt vezetőihez, és számos váddal illetik őket. A két kommunista párt közötti viszony komoly, tárgyszerű rendezésre szorul.

A kommunista pártok képviselőinek tájékoztató tanácskozását követően az MKP KV megvitatta e tanácskozás határozatait. A Politikai Bizottság jóváhagyta Révai és Farkas elvtársaknak a tanácskozáson⁸ elhangzott hozzászólásait. Az MKP KV külügyi osztályt⁹ hozott létre, amelynek feladata a kapcsolattartás a testvéri kommunista pártokkal és munkatapasztalataik tanulmányozása. Egy speciális folyóiratot is kiadnak Nemzetközi munkásmozgalom címen.

Az MKP KV Politikai Bizottsága több gyakorlati intézkedést jelölt meg, hogy a párt tagjai és a többi dolgozó megismerhesse a kilenc párt tanácskozásának határozatait. Valamennyi pártlap és a párt ellenőrzése alatt álló újság közölte a tanácskozás határozatait. Ugyanezekben a kiadványokban rendszeresen megjelennek a pártvezetők írásai, amelyek leleplezik az amerikai imperialisták antidemokratikus terveit, s megvilágítanak több más, a tanácskozás által elfogadott dokumentumokban szereplő kérdést.

Az ország valamennyi pártszervezetében pártnapot tartottak, amelyen megvitaták a tanácskozás határozatait.

A tanácskozás anyagainak és Zsdanov elvtárs beszédének közzététele után¹⁰ a párt aktívabban folytatta munkáját a szociáldemokrata balszárnnyal fennálló kapcsolatainak megerősítése érdekében. Fokozta harcát a reakció ellen is. Így például a párt, a tömegeket mozgósítva, azt követelte, fesszák meg képviselői mandátumuktól a Pfeiffer-féle Magyar Függetlenségi Párt tagjait. Leleplezte a külföldi imperialistákkal kapcsolatban álló

áruló szerepét, aminek hatására Pfeiffer az Egyesült Államokba menekült.¹¹ A dolgozók követelésére a belügyminiszter rendelete alapján feloszlatták a Pfeiffer-pártot.

A fenti tények arról tanúskodnak, hogy a Magyar Kommunista Párt eszmeileg és szervezetenként megerősödött, nőtt a taglétszáma, és nagyobb lett a tömegbefolyása.

Az MKP munkájában mindazonáltal még számos komoly hiányosságot nem sikerült kiküszöbölni. Ilyenek: a le nem küzdött szektásság, az ellenfél erőinek alábecsülése, a gyenge tömegszervezeti munka, félelem a Szovjetunió propagálása miatt stb. A pártnak még óriási erőfeszítéseket kell tennie ahhoz, hogy e hiányosságokat megszüntesse.

A kísérőlevél alján iratszám kézírással: 25-ZS-3521.

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 1090.

JEGYZETEK

¹ *Poszkrjobisev, A. Ny.* (1891–1965) – 1917 márciusától tagja a pártnak. 1922-től a KB apparátusának párttitkára, majd 1935 augusztusától Sztálin titkárságát vezeti. 1939–1952 között a KB tagja. A háború alatt altábornagyi rangot kap. 1952-ben rövid időre börtönbe, majd házi őrizetbe kerül, 1954–1960 között alacsonyabb beosztásban dolgozik. Sztálinról szóló emlékiratai befejezetlenül maradtak.

² 1947. szeptember 15-én helyezték letétbe a szövetséges nagyhatalmaknál a békeszerződés okmányait (aláírására 1947. február 10-én került sor Párizsban).

³ Helyesen: 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon.

⁴ NIK – Nehézipari Központ; MASZ – Magyar Állami Szénbányák

⁵ *Nonn György* (1918–) – Kolozsvárott tanul jogot. 1936-ban lép be a Román Kommunista Pártba. A második bécsi döntés (1940. augusztus 30.) után az észak-erdélyi KISZ titkára. 1942-ben letartóztatják, 1944-ben megszökik a börtönből. 1945-ben az MKP IX. kerületi titkára, majd 1946 és 1948 között a MADISZ főtitkára. 1946 és 1956 között az MKP, illetve az MDP KV tagja. 1952-től 56-ig népművelési miniszterhelyettes, majd legfőbb ügyész. 1957-től nyugdíjazásáig, 1987-ig a Kossuth Könyvkiadó igazgatóhelyettese, majd igazgatója.

⁶ A magyar–jugoszláv barátsági, együttműködési és kölcsönös segélynyújtási szerződést Budapesten 1947. december 8-án, vagyis a jelentéskészítést megelőző napon írták alá. Josip Broz Tito államelnök vezetésével ekkor jugoszláv kormányküldöttség tartózkodott Budapesten.

⁷ Molnár Erikről van szó.

⁸ A szöveg a Kominform alakuló ülésére utal, ahol Révai József és Farkas Mihály képviselte az MKP-t.

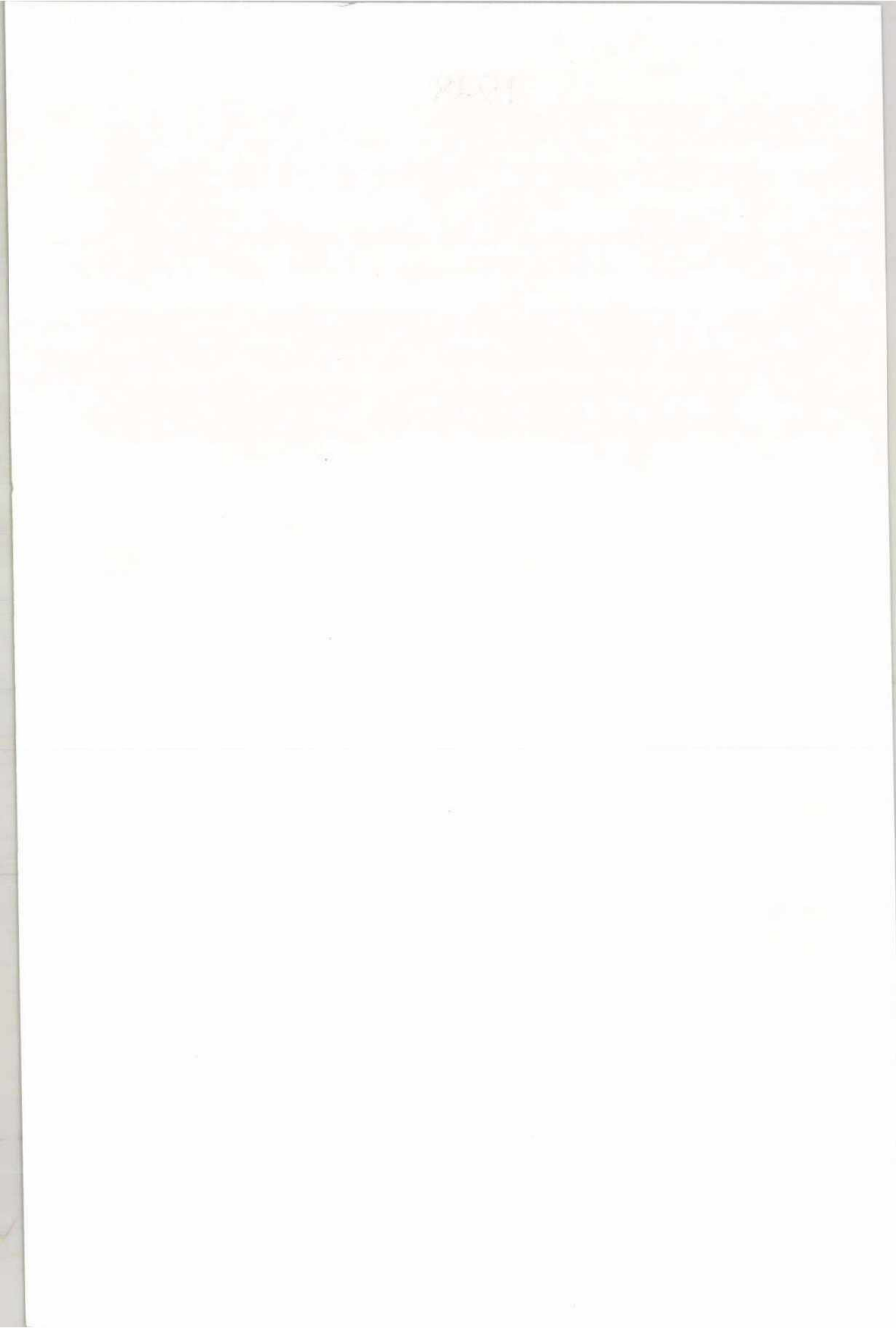
⁹ Az MKP PB 1947. október 16-i ülésén döntött a Külügyi Osztály létrehozásáról, vezetésével Révai Józsefet bízták meg.

¹⁰ A tanácskozás anyaga és Zsdanov referátuma megjelent: *A tartós békéért, a népi demokráciáért. Kilenc kommunista párt lengyelországi értekezletének beszámolója* (1947. szeptember). Szikra.

¹¹ Pfeiffer Zoltán 1947. november 4-én hagyta el az országot, és az Amerikai Egyesült Államokba távozott. Rajk László belügyminiszter november 20-án oszlatta fel a pártot.

1948

PLATE 1

RÁKOSI ÉS SZUSZLOV MEGBESZÉLÉSE 1948. FEBRUÁR 19.

Szigorúan titkos

M. A. Szuszlov elvtársnak

Mellékelten beterjesztem Önnek a Rákosi elvtárrsal¹ ez év február 19-én lefolytatott megbeszélésről készült feljegyzést.

Melléklet: a megbeszélésről készült feljegyzés egy példányban.

1948. február 20.

L. Baranov

Rövid feljegyzés az M. A. Szuszlov elvtárs, az SZK(b)P KB titkára és Rákosi M. elvtárs, az MDP főtitkára között 1948. február 19-én lezajlott megbeszélésről

A Szuszlov elvtárrsal folytatott megbeszélés során Rákosi elvtárs először néhány olyan kérdést ismertetett, amelyekről ki akarta kérni az SZK(b)PKV véleményét, majd röviden tájékoztatót az ország helyzetéről, az MDP taktikájáról és legközelebbi perspektíváiról.

Rákosi elvtárs megkérdezte: Nincs-e itt az ideje, hogy összehívják a kilenc kommunista párt értekezletét néhány aktuálissá vált kérdés megvitatására. Rákosi elvtárs ezzel együtt közölte, hogy már beszélt erről Titóval és Sirokyval (Csehszlovákia),² ők szintén szükségesnek tartanak a Tájékoztató Iroda soros ülésének összehívását, csak kezdeményezni nem akarja senki.

Rákosi elvtárs véleménye szerint a következő kérdéseket kellene a Tájékoztató Iroda ülésén megvitatni:

1. Markosz³ demokratikus görög kormányának elismerése.

Rákosi elvtárs közölte azt is, hogy Magyarországra érkezett Markosz képviselője egy jugoszláv elvtárrsal együtt. Azt kéri, hogy a görögországi demokratikus hadseregnek nyújtandó segítséggel kapcsolatos tevékenység egy részét áttelephíthessék Magyarországra. Beleegyeztünk – mondta Rákosi et. –, hogy azon a segítségen kívül, amelyet a magyar társadalmi szervezetek nyújtottak és nyújtanak Markosznak, havi kétmillió forintot utaljunk ki e célra a költségvetésből. Erre nézve – mondta Rákosi et. – megállapodtam Tildy elnökkel.

Rákosi elvtárs véleménye szerint a görög kommunista párt a Markosz-kormány megalakításakor kétségtelenül arra számított, hogy – főként az új népi demokratikus országok – hamarosan elismerik.

2. A balkáni országok föderációjának kérdése.

Jóllehet mi – mondja Rákosi et. – nem kezdeményeztük és nem támogattuk a Dimitrov et. által felvetett föderáció megalakításának gondolatát, szeretnénk tudni, milyen irányvonalat kövessen e kérdésben Magyarország, valamint a többi kommunista párt. Groza román elnök például annak idején egy velem folytatott megbeszélés során szóba hozta a Románia és Magyarország közötti vámunió⁴ kérdését. Mi egyelőre tartózkodunk a javaslat megválaszolásától.

3. A magyar–csehszlovák viszony megvitatása és rendezése. Erre azért van szükség – mondja Rákosi et. –, mert nekünk eddig nem sikerült a kívánt eredményre jutnunk. Rákosi et. részletesen taglalja, milyen nehézségekbe ütköznek az ügy kapcsán, bírálja a cseh és a szlovák kommunista pártnak a szlovákiai magyar lakossággal szemben folytatott, szerinte helytelen, s mind Csehszlovákia, mind Magyarország számára káros politikáját.

Rákosi elvtárs ezzel kapcsolatban elmondta véleményét a nemzetgyűlési választások előtt kialakult csehszlovákiai helyzetről is. Rákosi elvtárs szerint Csehszlovákiában a körülmények nem a kommunista párt számára kedvezően alakulnak. Valamennyi hírforrás azt jelzi – mondja –, hogy Csehszlovákia kommunista pártja defenzívában van, a párt Végrehajtó Bizottságának legutóbbi nyilatkozata pedig arról tanúskodik, hogy a párt elszigetelődött. Rákosi úgy véli, hogy a jelenlegi körülmények között az a célravezető, ha egyelőre folytatják a csehekkel a magyar lakosságot érintő tárgyalásokat, a választások után azonban e kérdést véglegesen meg kell oldani.

Ezután Rákosi elvtárs jellemezte a magyarországi helyzetet, pozitívan értékelve az erőviszonyok múlt évi változását.

Fordulatot hajtottunk végre – jelentetti ki Rákosi et. Még a burzsoázia is kezdi elismerni, hogy a kommunisták tudnak jól dolgozni. Most az tapasztalható, hogy a szociáldemokraták tömegesen lépnek át a kommunista pártba.⁵ Lesújtunk a jobboldali szociáldemokrata vezetőségre, hogy így a magunk oldalára állítsuk a párt egyszerű tagjait, s ez egyelőre sikerül is. Távlati feladatunk a szociáldemokrata és a kommunista párt egyesítése. Tekintettel arra, hogy az MKP-nak erős pozíciói vannak más pártokban is, veszélyesnek látjuk ellenezni a szociáldemokratákkal való egyesülést, a kispolgári rétegekre gyakorolt befolyásunkat ugyanis más pártokon keresztül nem valósíthatjuk meg.

A továbbiakban Rákosi elvtárs ismertette a kommunista párt álláspontját a katolikus egyházzal és vezetőjével, Mindszenty bíborossal kapcsolatban. Azt mondta: egyelőre nem lépünk fel nyíltan az egyház ellen, de ha ők háborút indítanak ellenünk, találunk majd jó pszichiátereket, akik őrltnek nyilvánítják Mindszentyt.

Végezetül Rákosi elvtárs néhány kéréssel fordult hozzánk.

Először azt kérte, mielőbb engedélyezzük, hogy a Szovjetunióban tartózkodó, a megtorlásokat elsenvedő volt politikai emigránsok és családtagjaik – a számuk néhány

száz – hazatérhessenek Magyarországra. Ennek kapcsán Rákosi elvtárs hivatkozott arra, hogy Sztálin elvtárs hozzájárult az említett személyek hazaengedéséhez, és ennek megfelelő utasítást adott Abakumov elvtársnak.⁶

Másodszor: Rákosi elvtárs kérte, hogy ez év április–májusában két-három hónapra küldjük Magyarországra Varga elvtársat,⁷ hogy pénzforgalmi és árpolitikai kérdésekről konzultációkat tartson magyar pénzügyi szakembereknek.

Azt kérte továbbá, hogy ne kelljen fizetni a Szovjetunióban tanuló magyar ösztöndíjasok oktatásáért, s arra hivatkozott, hogy ez kellemetlen helyzetet teremt, mivel az angolok és az amerikaiak sem kérnek tandíjat.

Rákosi elvtárs javasolja, küldjünk ugyanannyi szovjet diákot Magyarországra, akik ingyenesen folytatnák ott tanulmányaikat.

Szuszlov elvtárs a Rákosi elvtárs által feltett kérdésekre válaszolva közölte, hogy a lezajlott megbeszélés tartalmáról tájékoztatni fogja az SZK(b)P Központi Bizottságát.

A személyes véleménye az, hogy a kilenc párt soros értekezletének összehívását illetően előbb valószínűleg véleménycserére van szükség a kilenc párt Központi Vezetőségei között.

A Markosz-kormány elismerésének kérdésével kapcsolatban Szuszlov elvtárs megkérdezte Rákosi elvtársat: „Nem túl korán történne-e ez, nem fokozná-e az angol–amerikai katonai intervenciót Görögországban? Feltétlenül különbséget kell tenni – mondta Szuszlov elvtárs – a partizánoknak nyújtott segítség és a Markosz-kormány hivatalos elismerése között.” Ezekkel a megjegyzésekkel Rákosi elvtárs egyetértett.

Ami a balkáni országok föderációjának kérdését illeti – mondta Szuszlov elvtárs –, Ön is tudja, hogy az erre vonatkozó javaslat mondvasínáltnak bizonyult. Mi a kilenc kommunista párt határozataihoz tartjuk magunkat, amelyek szerint valamennyi kommunista párt fő feladata az, hogy harcoljon országa, népe függetlenségéért és szuverenitásáért.

Rákosi elvtárs Szuszlov elvtárs e megjegyzésével is egyetértett.

Ezután Szuszlov elvtárs kijelentette, hogy Csehszlovákiában súlyos helyzet alakult ki, s ezért aligha lenne célszerű e kérdést a kilenc kommunista párt értekezletén megvitatni.

Egyébként is jobb lenne – mondta Szuszlov elvtárs –, ha az adott kérdést kölcsönös megállapodás alapján, minden külső beavatkozás nélkül oldanák meg. Rákosi elvtárs ezzel egyetértett, de azt mondta, hogy ez aligha válik lehetségessé, ha a csehek nem változtatnak álláspontjukon.

Szuszlov elvtárs közölte Rákosi elvtárssal, hogy a politikai emigránsok hazautazásának kérdésében pozitív döntés született. Azon személyek túlnyomó többségének, akikért Rákosi elvtárs szót emelt, engedélyezték a távozást.

Rákosi elvtárs átadta a politikai emigránsok újabb listáját, s kérte, engedélyezzék ezek hazautazását is. Szuszlov elvtárs megígérte, hogy a lehetőségek szerint mielőbb megvizsgálják Rákosi elvtárs kérését.

Szuszlav elvtárs megígérte, megvizsgálják Varga elvtárs kiküldetésének és a Szovjetunióban tanuló magyar ösztöndíjasok tandíjának kérdését is.

Szuszlav elvtárs Rákosi elvtárs véleményét kérte arról, célszerű-e szovjet íródelegációt küldeni Magyarországra. E javaslatot a Szovjet Írószövetség vetette fel, amely megkapta a magyar írók meghívását. Rákosi elvtárs a kérdésre pozitív választ adott.

A megbeszélés szövegét lejegyezte:

L. Baranov [saját kezű aláírás]

A kísérőlevél végén az iratszám kézfírással: 25-B-554.

Az Oroszországi Föderáció Újkori dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 1090

JEGYZETEK

¹ Rákosi Mátyás a szovjet–magyar szerződés aláírására érkezett magyar küldöttség tagjaként tartózkodott ekkor Moszkvában.

² *Siroky, Viliam* (1902–1971) – megalakulásától, 1921-től tagja a CSKP-nak. 1929-től a CSKP KV, 1935–1938 között pedig a KB titkára. 1945–1953 között a szlovák KP elnöke, 1945-től 1963-ig a CSKP elnökségének tagja. 1945-ben miniszterelnök-helyettes, 1950 és 53 között külügyminiszter, 1953-tól 10 évig pedig miniszterelnök. 1963-ban minden párt- és állami tisztségéből leváltják.

³ *Markosz, Vafiadisz* (1906–?) – a Görög Kommunista Párt egyik alapítója, a német megszállás idején a Népi Felszabadító Hadsereg parancsnoka, az 1946-ban kezdődött polgárháborúban a partizánhadsereg parancsnoka. 1947-ben az ideiglenes kormány miniszterelnöke és hadügyminisztere.

⁴ Petru Groza miniszterelnök már 1945-ben felvetette a román–magyar vámunió tervét, majd a két ország szorosabb együttműködésének kérdése szóba került a Groza vezette román kormányküldöttség 1947. május eleji budapesti látogatásán is. A Magyarországgal, illetve a Duna-medence más országaival kapcsolatos föderációs tervek után, még mielőtt bármi konkrét lépés, hivatalos állásfoglalás született volna ebben, a Szovjetunió „nyomására” lekerültek napirendről. (Vö.: Gyarmati György: Magyarország és a Duna-föderációs tervek 1945–1948. *História*, 1987. 4. sz.).

⁵ 1948 január–februárjában tömegesen kezdtek átlépni a szociáldemokrata párt tagjai az MKP-ba, ezért az MKP PB 1948. február 22-én több hónapos tagfelvételi zárlatot rendelt el.

⁶ *Abakumov, V. Sz.* (1908–1954) – 1930 óta a párt tagja. A háború idején a katonai elhárítás, a SZMERS (a rövidítés a *Szmerty spionam* – Halál a kémekre! jelszóból származik) főnöke, korábban az állambiztonsági népbiztos helyettese. 1946 és 1951 között állambiztonsági miniszter. 1951 júniusában kizárják a pártból, majd letartóztatják. 1954 december 19-én a hadbűnösség golyó általi halálra ítéli.

⁷ A Moszkvában élő közgazdász Varga Jenő, aki már a stabilizáció előkészítésének idején is volt Budapesten, mint a kommunista párt gazdasági szakértője.

BARANOV LEVELE SZUSZLOVNAK AZ ÚJ PÁRT ELNEVEZÉSÉRŐL 1948. ÁPRILIS 3.

Szigorúan titkos

M. A. Szuszlov elvtársnak, az SZK(b)P KB Titkárának

Az MKP KV főtitkára, Rákosi elvtárs az SZK(b)P KB-nak küldött levelében egyebek között tanácsot kér arra vonatkozólag, mi legyen a leendő új párt neve.¹

Rákosi elvtárs közli, hogy az MKP Politikai Bizottságának ülésén az egyesült párt elnevezését illetően két javaslat hangzott el: „Magyar Munkás-Paraszt Párt” (Rákosi elvtárs javaslata) és „Szocialista Párt” (Gerő elvtárs javaslata).

Véleményünk szerint az egyesült párt elnevezésére vonatkozó egyik javaslat sem elfogadható.

A Rákosi elvtárs által ajánlott „Magyar Munkás-Paraszt Párt” azért, mert *nem tükrözi a párt felépítésének lenini elvét, nem határozza meg a megalakítandó új párt jellegét, nem határozza meg a párt szerepét a munkásosztályhoz való viszonya tekintetében.* [A szerző kiemelése.]

A javasolt elnevezés nem utal arra, hogy a feladat a munkásosztály egységes, centralizált politikai pártjának létrehozása, hanem mintegy feloldja a pártot a kispolgári közegben azzal, hogy egyenrangúnak állítja be a munkásosztályt és a parasztság egészét (a szegényparasztszokat, a középparasztszokat és a kulákokat).

A javasolt elnevezés nem tükrözi a proletariátus hegemoniáját, elleplezi a proletariátus vezető szerepét a parasztsághoz való viszonyában.

A megalapítandó párt Gerő elvtárs által javasolt elnevezése – „Szocialista Párt” úgyszintén elfogadhatatlan. Köztudott, hogy 1919-ben a Magyar Tanácsköztársaság kikiáltásának idején Magyarországon a kommunista és a szociáldemokrata párt az egységes „Szocialista Pártban” egyesült.

Köztudott az is, hogy az egységes pártba bekerült szociáldemokratáknak tevékeny részük volt a munkásosztály vereségében, áruló, megalkuvó politikát folytattak, szabotálták a forradalmat. Ezért, ha ezt a nevet fogadnák el, az arra emlékeztetné a munkásosztályt, elsősorban a kommunistákat, hogy hibát követtek el, amikor 1919-ben egyesültek a szociáldemokratákkal.

A „Szocialista Párt” elnevezés nem hangsúlyozza a párt nemzeti jellegét. E javaslat elfogadása a szociáldemokratáknak tett, bizonyos fokú engedményként lenne értékelhető. Meg kell jegyeznünk, hogy a jelen körülmények között, amikor az európai szocialista pártok mind az amerikai imperializmus ügynökei, akik elárulják a munkásosztály és saját országuk érdekeit, egy ilyen név nem lesz népszerű a dolgozó tömegek körében.

Véleményünk szerint a majdani egységes párt legelfogadhatóbb neve a „Magyar Munkáspárt” lehetne.

Ez a név azt hangsúlyozza, hogy a párt a munkásosztály élcsapata, a munkásmozgalom vezető ereje, amely egységbe forrasztja és irányítja a proletariátus osztályharcát. [A szerző kiemelése.]

Az említett név megfelel a meglévő két munkáspárt szociális összetételének. A kommunista pártban 44% a munkás, a szociáldemokrata pártban pedig körülbelül 50%. A két párt egyesülésekor a munkások lesznek többségben. (Figyelembe kell venni, hogy a kommunista pártban 1948 elején tagkönyvcseré volt, így a párt megszabadult a hozzá csapódott elemektől. A szociáldemokrata pártban az egyesülés előtt folyik a jobboldaliak és reakciók eltávolítása). A „Magyar Munkáspárt” elnevezés ugyanakkor hangsúlyozza a párt nemzeti jellegét is.

Az attól való félelem, hogy a „Munkáspárt” név elijesztheti a párttól a dolgozó parasztságot, alaptalan.² Köztudott, hogy a dolgozó parasztság támogatja a magyarországi kommunista pártot, sokan belépnek a pártba, az 1947. augusztusi nemzetgyűlési választásokon pedig a kommunista párt a szociáldemokratával együtt megszerezte a paraszti szavazatok többségét.

1948. április 3.

L. Baranov
az SZK(b)P osztályvezető-helyettese

A gépirat végén iratszám kézírással: 25-ZS-963, Korotkevics [saját kezű aláírás]

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 1090

JEGYZETEK

¹ Rákosi Mátyás 1948. március 22-i levelében kérte ezt a véleményt. A levél német nyelvű másolata PIL. 274-10/39.

² Az MKP és SZDP közös Politikai Bizottsága 1948. április 21-i ülésén döntött az új párt, az egyesült párt nevről. Az eredeti, hiteles jegyzőkönyv tanúsága szerint az ülésen az MKP részéről: Rákosi M., Gerő E., Farkas M., Révai J., Rajk L., az SZDP részéről pedig Szakasits Á., Marosán Gy., Rónai Sándor és Vajda Imre vett részt. Az egyesült párt elnevezésével kapcsolatban Rákosi a következőket mondta: „Az egyesült párt nevével kapcsolatosan három név merült fel: az első, hogy a pártot Magyar Munkáspártnak hívják, második: Magyar Munkás- és Parasztpárt, harmadik: Magyar Dolgozók Pártja. A legjobbnak a Magyar Dolgozók Pártját tartjuk, mert ebben benne van mind a három réteg, még a kisiparos és egyéb kisemberek is.” Szakasits felvetette, hogy lehetne esetleg Magyar Dolgozók Néppártjának is nevezni, mivel az „MDP-nek mint névnek nincs csengése”, Marosán, Farkas és Révai hozzászólása után – akik közül az utóbbi a következőket mondta: „Az MDP a jó, legmegfelelőbb, amit később olyan módon alakítsunk át, hogy zárójelben felvesszük a kommunista szót” – Szakasits is elfogadta az MDP nevét. Végül a PB a Magyar Dolgozók Pártja név mellett döntött. (PIL. 274/3-152.)

MEGBESZÉLÉS HORVÁTH MÁRTONNAL

1948. ÁPRILIS 19.

L. Sz. Baranov elvtársnak

Tájékoztatásul továbbítom Önhöz a Horváth Márton elvtárral, az MKP központi lapja, a „Szabad Nép” főszerkesztőjével folytatott megbeszélésről készült feljegyzést.

Az anyagot felhasználtuk egy információs anyagban.

1948. április 20.

G. Korotkevics [saját kezű aláírás]

*Feljegyzés a Horváth Márton elvtárral, az MKP központi lapja,
a „Szabad Nép” főszerkesztőjével folytatott megbeszélésről*

Moszkvai tartózkodása idején Horváth Márton elvtárs, az MKP központi lapjának főszerkesztője tájékoztatott engem az ország belső helyzetéről és a kommunista párt munkájáról.

Megelégedéssel szolt a Magyar Kommunista Párt és a Magyar Szociáldemokrata Párt egyesítése terén végzett munka menetéről.

A kommunista pártban ezzel kapcsolatban számos előkészítő akcióra kerül sor. Jelenleg zajlik a tagkönyvcseré, amelynek május 1-re kell befejeződnie. Feltételezhető, hogy a párt taglétszáma – amely a tagkönyvcseré eredményeként válik majd ismertté – megközelítőleg eléri a 800 ezer főt. Ami a szociáldemokratákat illeti, ők a választások előtt azt hangoztatták, hogy taglétszámuk meghaladja az egymilliót. A választások azonban megmutatták, hogy állításuk nem helytálló. A valóságban a Magyar Szociáldemokrata Párt taglétszáma nem több 500-600 ezernél.

Az egyesülés eredményeképpen új párt jön létre több mint 1 millió 200 ezer taggal. Így tehát megközelítő számítások szerint minden negyedik vagy ötödik felnőtt magyar lakos e párt tagja lesz. A párt tömegpárt lesz. A kommunista párt vezetőinek ezzel kapcsolatban komoly fenntartásaik vannak, nem akarják, hogy a párt feloldódjék a tömegben. Ezenkívül megeshet, hogy számos idegen elem is beférkőzik a pártba. A kommunista vezetők ugyanakkor belátják, hogy a párt élcsapat kell hogy legyen.

A kommunista párt vezetősége, hogy elhárítsa a párt feloldódásának veszélyét, párton belüli aktivistacsoportok létrehozását fontolgatja. A kérdés jelenleg tárgyalási stádiumban van.

Az elgondolást úgy kívánják megvalósítani, hogy az aktivisták, akiknek száma előreláthatólag meghaladja majd a 300 ezret, meghatározott szervezeti keretekhez jussanak a párton belül. Egyebek között azt tervezik, hogy minden aktivistának külön fényképes igazolványa lesz. Az aktivistáknak külön zárt párttaggyűlésekre kell járniuk. Ha valamelyik pártszervezetben egy-egy párttag jó munkájával magára vonja a figyelmet, azt felveszik az aktivisták közé. A párt vezetőinek véleménye szerint az aktivisták majd be kell vonják az aktív pártéletbe a többi párttagot.

A helyzet ugyanis az – jegyezte meg Horváth –, hogy ezelőtt, mivel a lehető legtöbb szavazatot akartuk megszerezni a választásokon, kénytelenek voltunk szinte minden jelentkezőt felvenni a pártba. Most viszont, miután a párt győzött a választásokon, a helyzet megváltozott. Keressük az új munkaformákra való áttérés lehetőségeit. A pártaktíva léte segíthet bennünket ebben. A pártaktíva szervezetének létrehozása a párton belül bonyolult dolog. Van bizonyos veszélye annak, hogy az aktivisták valamennyire elszakadnak a párttagság aktíván kívüli tömegeitől. A kommunista párt vezetői keresik e veszély elkerülésének útját.

A pártaktíva-szervezet létrehozásának érdekében megkezdődött a „Pártmunka” c. folyóirat (a pártépítés kérdésével foglalkozó orgánus) átalakítása. A kiadvány nevét „Pártmunkás”-ra változtatták. Ezután a pártaktívához fog szólni. A benne közölt cikkek elméletibb jellegűek lesznek.

Horváth a továbbiakban arról beszélt, hogy az új párt megalakításakor nem szándékoznak átvenni minden volt szociáldemokratát, inkább bizonyos lemorzsolódást akarnak elérni.

Bár a jobboldali szociáldemokraták nem lépnek fel nyíltan az egyesülés ellen, ismeretesek olyan tények, amelyek illegális propagandatevékenységüket bizonyítják. Egyebek között azt állítják, hogy a kommunisták, elnyelve a szociáldemokratákat, tisztán kommunista pártot akarnak létrehozni. Ez a fő érvük. Az ilyen propaganda alattomban folyik. Az egyesülést ellenző szociáldemokraták nem szánják el magukat nyílt fellépésre.

A két párt egyesülése kérdésének megvitatásakor komoly nehézségeket okozott annak eldöntése, mi legyen az új párt ideológiája. Horváth Zoltán,¹ az ismert szociáldemokrata azt javasolta, hogy mind a két párt vigye át magával az új, egyesült pártba a legjobbat abból, amivel ideológiai téren rendelkezik. A kommunisták erre azt felelték, hogy a javaslat elfogadhatatlan, mert egy munkáspárt számára csak egyetlen ideológia létezik, a marxizmus–leninizmus, s ebben semminémű kompromisszumnak helye nincs. A szociáldemokraták ez ellen semmiféle ellenvetést nem tudtak tenni.

Eszmei fronton nagyok a nehézségek. Észrevehető például, hogy a szociáldemokraták azért kutatják fel a legsebezhetőbb pontjainkat, hogy ezek ismeretében bontakoztassák ki tevékenységüket. Az irodalom, a művészet, a kultúra területén például Magyarországon sokkal gyengébb az ellenőrzés, mint a politikai és gazdasági életben. A szociáldemokraták ezért épp ezen a fronton a legaktívabbak. Így az egyik szociáldemokrata teoretikus, Justus Pál² (volt trockista) gyakran szólal meg kulturális kérdésekben. Egyebek között a szocialista realizmus elveit támadja.

Régebben, a Horthy-rendszer idején a kultúra területén sokkal gyengébb volt az állami ellenőrzés, mint a politika vagy a gazdaság területén. A kommunisták akkoriban nagy aktivitást fejtettek ki e fronton, s felhasználták saját érdekeikben. Most a reakciók teszik ugyanezt, kihasználva a kommunisták munkájának gyengeségét a kultúra területén. A kommunista párt vezetése több intézkedést tervez, hogy erősítse munkáját ezen a fronton.

Kérdésemre, hogy nem folytatnak-e a pártból kizárt jobboldali szociáldemokraták vezetői olyan tevékenységet, amelynek célja az egyesülés megghiúsítása, Horváth azt

válaszolta, hogy Kéthly, Kisházi, Szeder és a jobboldaliak más vezetői semmilyen észrevehető aktivitást nem mutatnak, legalábbis nyíltan nem. Néhányan közülük demonstratív gesztusokat tesznek. Szélig, a jobboldali szociáldemokrata vezető például elment az egyik gyárba, s azt kérte, vegyék fel egyszerű munkásnak, hozzátéve ehhez, hogy nincs miből élnie. Számos jobboldali vezető szívesen távozna külföldre.

A jobboldali szociáldemokraták egyik vezetője, Bán, mint ismeretes, Svájcban tartózkodik, de úgy tudjuk, hogy haza kíván térni.³

A kommunista párt vezetésének e kérdésben az a véleménye, hogy valamennyiüket külföldre engedni most nem szabad, intézkedni kell viszont annak érdekében, hogy ezek az emberek valamennyire elviselhető életkörülmények közé jussanak, és a reakciós propaganda ne csinálhasson belőlük mártírt.

Horváth Márton szerint a szociáldemokrata vezetők mostanra megértették a két párt egyesülésének szükségességét, s teljes mértékben egyetértenek vele, bár még nem is olyan régen többen közülük kibúvót kerestek, ki akartak térni az egyesülés elől, sőt igyekeztek megíúsítani azt. Horváth Zoltán, a Magyar Szociáldemokrata Párt központi lapjának, a „Népszavának” jelenlegi főszerkesztője például Moszkvából történt hazaérkezése után – kormánydelegációval járt ott – azt kezdte terjesztetni, hogy a szovjet párt és állam vezetői – úgy mond – célszerűnek tartják, hogy Magyarországon továbbra is két munkáspárt legyen. Horváth Zoltán eközben Lippaival, a Világgazdasági és Világpolitikai Intézet volt munkatársával folytatott megbeszélésre hivatkozott.

Horváth Zoltán e gondolatot Szakasitscal, a szociáldemokraták vezérével is elhitette, aki ezután maga is ehhez hasonló dolgokat kezdett mondogatni, sőt néhány további „indokot” is talált. Egyebek között a következő nevetséges érvel próbálta igazolni azt, hogy a Szovjetunióban célszerűnek tartják két munkáspárt fennmaradását Magyarországon: Sztálin elvtárs egy fogadáson a magyar szociáldemokraták tevékenységéről kérdezte Szakasitsot, és meglelégedéssel nyugtázta, hogy együtt dolgoznak a kommunistákkal. Ezután ő maga töltött bort Szakasits poharába. Hazatérte után Szakasits úton-útfélen mesélt erről, s úgy értelmezte a dolgot, hogy Sztálin elvtárs a magyar szociáldemokráciának a kommunistáktól való függetlenségét helyesli.

Hasonló dolgokat állítottak Svernyik elvtárs⁴ esetében is.

Az úgy odáig fejlődött, hogy már a Magyar Szociáldemokrata Párt KV ülésén is erről beszéltek.

Horváth Márton a továbbiakban elmondta, hogy ő maga látta azt a levelet, amelyet Horváth Zoltán Böhmnek⁵ (a stockholmi magyar követnek, a szociáldemokrata párt egyik vezetőjének) írt. Ebben az állt, hogy „nézeteltérések vannak az Akadémia utcai ház (az MKP KV épülete) és a Bajza utcai ház (a szovjet követség épülete) között”. Ez a fecsegés eltartott egy ideig, de nem vezetett olyan eredményre, amelyet néhány szociáldemokrata vezető remélt.

Kérésre Horváth Márton jellemezte a Magyar Szociáldemokrata Párt néhány jelenlegi vezetőjét.

1. SZAKASITS ÁRPÁD – rendkívül állhatatlan ember, könnyen enged a külső befolyásnak, gyakran változtatja az egyes kérdésben kialakított véleményét. Nemrég kiderült, hogy bizonyos pénzügyi manipulációkba keveredett. Az MKP vezetése mégis úgy gondolja, hogy együtt lehet vele dolgozni, s az új pártban pártelnöki tisztet szának neki. Ez a funkció inkább tiszteletbeli. Szakasits teljes egészében elfogadja ezt a szerepet.

2. MAROSÁN GYÖRGY – a legkülönb a baloldali szociáldemokraták közül. Munkás volt. Most a kommunisták befolyása alatt áll. Elméleti képzettsége rendkívül gyenge, inkább az érzékére és intuícijára hagyatkozik. Nincsenek komolyabb elméleti ismeretei. A beszédeire általában nem készül fel rendesen. Ha munkások előtt szerepel, nem ritka, hogy a helyi zsargont használja, ezzel is hangsúlyozva a munkástömegekhez való közelségét. ezzel együtt jóakarató ember, lehet vele dolgozni. Szavát adta, hogy tanulmányozni fogja a marxista elméletet. Nemrégiben harc robbant ki Marosán és Schiffer,⁶ a baloldaliak másik vezetője között. A harc nem elvi jellegű. A pozíciók elosztását érinti. Schiffer pénzügyi kompromittáló anyagokat talált Marosán és barátai ellen. Marosán ugyanezzel válaszol Schiffernek.

3. RÓNAI SÁNDOR – jelenleg kereskedelmi miniszter. Vannak értesülések arról, hogy korrupciós ügyekbe keveredett. Az utóbbi időben azonban jól együttműködik a kommunistákkal, mindenben hallgat rájuk. Rákosi nagy tekintély a számára.

4. RIES ISTVÁN – baloldalinak számít, de már vagy másfél éve nem vállal részt az aktív politikai tevékenységből, a nyilvános felszólalásokat mindannyiszor elhárítja, kivár. Az általa vezetett Igazságügyminisztérium a legrosszabbak egyike Magyarországon. Számos példa van arra, hogy a munkások nagygyűléseken követelik az Igazságügyminisztérium munkájának javítását, kijelentve, hogy Ries a spekulánsok pártját fogja. Riesnek igen jó kapcsolata vannak ügyvédekkel, s velük együtt komoly pénzeket keres a spekulánsok és más idegen elemek védelmével. Ries ezen túlmenően gyakran utazik külföldre sportügyekben (sportoló). Van okunk feltételezni, hogy ezen utazások során angolokkal találkozok. Az egységes párt Politikai Bizottságának megalakításakor mindent megteszünk azért, hogy Ries ne kerüljön a testületbe, de azt nehéz előre megmondani, hogy sikerül-e vagy sem.

5. VAJDA – az Iparügyi Minisztérium államtitkára. Együttműködik a kommunistákkal. A múltban az osztrák kommunista párt tagja volt, de átlépett a szociáldemokratákhoz. Elég jól érti a körülményeket, és szívesen együttműködik a kommunistákkal. Valószínűleg bekerül az új párt Politikai Bizottságába.

6. HORVÁTH ZOLTÁN – jelenleg nemcsak a központi szociáldemokrata pártlap főszerkesztője, hanem a sajtóügyek felelőse a szociáldemokrata pártban. A legutóbbi pártkongresszuson az egyesülés mellett foglalt állást, és nagy beszédet tartott. Van okunk feltételezni, hogy ezt nem őszintén tette. Nehéz lesz vele együtt dolgozni, mivel a reakciókat védi.

Lejegyezte:

1948. április 19.

G. Korotkevics [saját kezű aláírás]

A kísérőlevél tetején bélyegző a következő szöveggel: „az SZK(b)P KB SZI TECHN. TITK., Visszaküldendő”; a bélyegzőbe bejegyzett iratszám és dátum: 23566, d.7. 1948. ápr. 28. Kézírással: „Lássák: Mosetov és Csernov elvtársak, 1948. IV. 28.” L. Baranov [saját kezű aláírás]. Alatta V. Mosetov [saját kezű aláírás], 1948. IV. 29.

A levél utolsó szavai (”információs anyag”) utólag kézzel aláhúзва, alatta az alábbi kézírással írt megjegyzés: „Milyen anyagban? Mi a témája?”

A levél alatt utólagos megjegyzés gépfírással: „Az anyagból 6 lapos kivonat készült 6 személyre vonatkozóan, ez a nyilvántartásból törölve, és a személyi anyaghoz csatolás céljából Csernov et. részlegének átadva.” Olvashatatlan aláírás. Bélyegzőn: „Az anyag állományba véve, 1980. december.”

A feljegyzéshez csatolva szerepel még az alábbi irat „IRATTÁRBA. Az anyagot felhasználtuk a Magyar Dolgozók Pártja programnyilatkozatához és szervezeti szabályzatához fűzött megjegyzéseinkhez, valamint az MKP hibáiról szóló feljegyzéshez (leadva 1948. VI. 10-én). 1948. június 11. G. Korotkevics, Mosetov” [saját kezű aláírások]

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 524.

JEGYZETEK

¹ Horváth Zoltán (1900–1968) – 1916-tól az MSZDP tagja, majd a magyarországi Tanácsköztársaság bukása után Bécsbe emigrál, és a húszas évek végén tér haza. 1938 és 1941 között Franciaországban él, majd 1942-től a Népszava munkatársa. 1945-től az SZDP Pártvezetőségének tagja, a *Népszava* külpolitikai rovatvezetője. 1947-től a *Világosság* főszerkesztője. 1948–1949-ben az MDP KV tagja és a *Népszava* felelős szerkesztője. Majd koholt vádak alapján letartóztatják, és életfogytiglani börtönre ítélik. 1956-ban rehabilitálják, és a *Népszava* felelős szerkesztője lesz 1956. október 31-ig. A forradalom leverése után tudományos tevékenységet folytat, több történeti munka szerzője.

² Justus Pál (1905–1965) – 1925-ben lép be az MSZDP-be, a harmincas évek elején külföldön, főleg Párizsban tartózkodik, majd hazatérése után az SZDP értelmiségi csoportjának egyik vezetője. 1945-től a párt Politikai Bizottságának a tagja és a *Szocializmus* című folyóirat szerkesztője. 1948–49-ben az MDP KV tagja. A Rajk-perben életfogytiglani börtönre ítélik. 1955-ben történt szabadulása után műfordítással foglalkozik.

³ Bán Antal nem térhetett haza, sőt az MKP és SZDP közös Politikai Bizottsága 1948. április 7-i ülésén olyan határozatot hozott, hogy „Bánnal nem levélben, hanem szóbelileg közölni kell, hogy most ne jöjjön haza, egy bizonyos, nem hosszú idő elteltével ezt a kérdést ismét felülvizsgálják”. (PIL. 174/3–151.)

⁴ Svernyik Ny. M. (1888–1970) – 1925-től az SZKP KB tagja, 1930 és 1944 valamint 1953 és 1956 között a Szovjetunió Szakszervezeti Tanácsának elnöke, 1946 és 1953 között a Legfelsőbb Tanács Elnökségének elnöke, 1957 és 1965 között a KB Elnökségének tagja, 1961-től 1965-ig a Központi Ellenőrző Bizottságnak is az elnöke.

⁵ Böhm Vilmos (1880–1949) – 1913-tól tagja az MSZDP vezetőségének, 1918-ban a Károlyi-kormány hadügyi államtitkára, majd a Berinkey-kormány hadügyminisztere. 1919-ben a magyar-

országi Tanácsköztársaság idején hadügyi népbiztos, majd emigrációban él. 1945-ben tér haza, és az SZDP pártvezetőségi tagja lesz. 1946-ban stockholmi követté nevezik ki.

⁶ *Schiffer Pál* (1911–) – Szakasits Árpád veje, 1932 óta tagja az MSZDP-nek, 1945-től a párt főtítkárságán dolgozik, és parlamenti képviselő 1950-ig. Koholt vádak alapján bebörtönzik, szabadulása után különböző állami tisztségeket tölt be.

BARANOV, RAJK ÉS KÁDÁR MEGBESZÉLÉSE 1948. MÁJUS

Szigorúan titkos

P. P. Firjubin elvtársnak¹

Megbeszélésünk értelmében mellékelten küldöm azokat a kérdéseket, amelyeket Rajk és Kádár elvtársak, az MKP KV Politikai Bizottságának tagjai meg szeretnének tárgyalni.

Melléklet: az említett anyag egy lapon.

1948. május 10.

L. Baranov

1. Szervezeti kérdések

A városi pártbizottság felépítése. Osztályai. A munka tervszerűsége. A városi pártbizottsági apparátus tagjai oktatásának megszervezése. A városi pártbizottság mint a kerületi PB és a pártalapszervezetek irányítója, az irányítás módszerei.

2. Agitációs és propagandamunka

A kommunisták pártpolitikai oktatásának megszervezése. A pártiskolák oktatási programjai.

A pártiskolák vezetőinek felkészítése.

Előadások megszervezése. Agitációs tömegmunka a lakosság körében.

3. A pártaktívával végzett munka

Kik a pártaktíva tagjai? A pártaktíva munkájának és oktatásának megszervezése. Milyen kérdéseket terjeszt a városi PB a pártaktíva elé.

4. A tömegszervezetek pártirányítása az SZK(b)P gyakorlatában (a Komszomol, a szakszervezetek irányítása)

Tájékoztatóul beterjesztem Önnek azon megbeszélés lejegyzett szövegét, amelyet Rajk és Kádár elvtársakkal, a Magyar Kommunista Párt tagjaival folytattunk azt megelőzően, hogy egy hónapos szovjetunióbeli tartózkodás után hazaindultak Budapestre.

1948. május 29.

L. Baranov

Az L. Sz. Baranov elvtárs és a Magyar Kommunista Párt Politikai Bizottsága tagjai, Rajk és Kádár elvtársak közötti megbeszélés lejegyzett szövege

A megbeszélés elején Rajk és Kádár elvtársak beszámoltak szovjetunióbeli tartózkodásuk alatt szerzett tapasztalataikról. Megelégedéssel említették a köztük és a szovjet párt- és állami funkcionáriusok között lezajlott megbeszéléseket és találkozókat, amelyekre Moszkvában, Leningrádban és Grúziában került sor. Rajk szavai szerint e megbeszélések nagy hasznukra voltak. „Azt, amit korábban csak könyvekben olvastunk – mondta Rajk –, most megláthattuk a valóságban. Sokat tanultunk, és a szovjet elvtársak értékes tapasztalatát fel fogjuk használni gyakorlati munkánkban.”

Nagy hatást tett Rajkra és Kádárra Leningrád, ahol 4 napot töltöttek. Különösen nagy hatással volt rájuk Leningrád védelmének múzeuma. A város háború utáni gyors újjáépítése, a rombolás nyomainak eltüntetése lelkes elismerést váltott ki belőlük aziránt, milyen rövid idő alatt képesek a szovjet emberek újjáalkotni azt, amit mások leromboltak.

Mély benyomást tett Rajkra és Kádárra a Grúz Szövetségi Köztársaság, ahol 13 napot töltöttek. „Grúziai tartózkodásunk nyomán – mondta Rajk – meggyőződhattünk arról, hogy a Szovjetunióban helyesen oldották meg a nemzetiségi kérdést. Grúziában fejlődik a nemzeti kultúra. A grúzok el vannak telve nemzeti büszkeséggel, de a velünk folytatott beszélgetésekben hangsúlyozták, hogy fővárosuknak Moszkvát tekintik.”

Baranov elvtárs arra vonatkozó kérdésére, milyen perspektíva áll az új, egységes párt tevékenysége előtt, Rajk azt felelte, hogy a szociáldemokrata és a kommunista párt egyesülésének folyamata gyakorlatilag befejeződött. Ünnepléses végső aktusa az egyesülési kongresszus lesz.² A Magyar Dolgozók Pártja azonban munkája során súlyos nehézségekbe fog ütközni. A legnagyobb közülük a volt szociáldemokraták eszmei átnevelése lesz. Kádár hozzátette, hogy a volt kommunista párttagok esetében ugyancsak szükség lesz marxista-leninista nevelésre. A párt vezetése tisztában van e kérdés fontosságával, s gyakorlati intézkedéseket tesz a párttagság eszmei nevelésének megszervezése érdekében.

Rajk és Kádár a továbbiakban elmondták, hogy a párt vezetése nyomban az egyesülési kongresszus után hozzá kíván fogni a Népfront megalakításához, amelynek a ma Magyarországon működő Magyar Nemzeti Függetlenségi Front helyébe kell lépnie.³ Ennek kapcsán külön is hangsúlyozták, hogy nem követhetik a bolgár Hazafias Front

példáját. A bolgár Hazafias Frontban ugyanis – véleményük szerint – túl szigorúak a felvételi követelmények. Nem elfogadható számukra a jugoszláv példa sem, ott ugyanis a párt lényegileg feloldódott a Népfrontban, s a párt vezetői illegális csoporttá váltak.

A magyar Népfront a tervek szerint széles demokratikus szervezet lesz (szélesebb, mint a bulgáriai), a vezető szerepet pedig a Magyar Dolgozók Pártja fogja benne betölteni. A feladat az, hogy a Népfronton belül megerősítsék az MDP-t, a többi pártot viszont feloldják benne.⁴

A másik igen fontos, ugyanakkor rendkívül nehéz feladat: a magyar demokrácia fő ellenségével, a katolikus egyházzal vívott harc. A katolikus egyháznak még elég erős a befolyása a lakosság széles tömegei, különösen pedig a nők körében. A többi magyarországi egyház (a protestáns és a kálvinista) nem jelent majd akadályt, megállapodás született velük arról, hogy lojálisan viszonyulnak a kormányhoz. A reakciós katolikus papságra mért első csapás az egyházi iskolák államosítása lesz. Az erről szóló törvényt a Nemzetgyűlés fogja megszavazni.⁵

A magyar demokrácia soron következő feladata még az ebben az évben megvalósítandó közigazgatási reform és a Magyar Köztársaság új alkotmányának kidolgozása. A tervek szerint megszűnik az államelnöki tisztség, létrejön viszont egy 15 fős testület, a Nemzetgyűlés elnöksége.⁶

Baranov elvtárs Magyarország gazdasági fejlődésére vonatkozó kérdése kapcsán Rajk és Kádár azt válaszolták, hogy a magyar gazdaság állapotát kielégítőnek tartják. Az ipari termelés átlaga megközelíti az 1938. évit. Sikerrel oldották meg az ipar államosítását. Más azonban a helyzet falun. Rajk szerint az eladásra szánt kenyérgabona mintegy 50%-át kulákgazdaságok termelik. A kulákság így komoly erőt képvisel. A kulákság korlátozása céljából a párt azt tervezi, hogy új mezőgazdasági termelőszövetkezeteket és gépállomásokat szervez, a meglévők munkáját pedig tovább javítja.

A pártnak a parasztság körében végzett munkájáról szólva Rajk és Kádár elmondták, hogy változott a Nemzeti Parasztpárttal kapcsolatos taktika. Eddig a kommunisták támogatták a pártot, s elősegítették erősödését. Ezt a taktikát meg kell tartani. Ha ugyanis a régi taktikát folytatják, annak az lehet a következménye, hogy a parasztok nem a Magyar Dolgozók Pártjába, hanem a Nemzeti Parasztpártba lépnek be.

A megbeszélés során Baranov elvtárs elmondta Rajknak és Kádárnak, milyen nagy jelentőséget tulajdonít az SZK(b)P a káderek és az egyszerű párttagok eszmei nevelésének; felidézte a kulákság okozta veszélyről szóló lenini tételt, s röviden ismertette az SZK(b)P harcát a kulákok ellen.

A megbeszélés végén Rajk és Kádár köszönetet mondtak az SZK(b)P Központi Bizottságának, amiért az lehetővé tette számukra, hogy ellátogathassanak a Szovjet-unióba, és konkrétan megismerkedhessenek a szovjet valósággal.

Lejegyezte:

1948. május

Sz. Zavolzszzkij [saját kezű aláírás]

Szuszlov elvtársnak
A SZKP(b) Központi Bizottsága titkárának

Tisztelt Szuszlov elvtárs!

Mindenekelőtt megköszönjük az elvtársaknak, hogy lehetővé tették számunkra ezt az annyira tanulságos és hasznos utazást a Szovjetunióba. Külön köszönetet kell mondanunk az elvtársias gondoskodásért, amelyben részünk van, és amely megnyilvánul Korotkevic és Zavolzsckij elvtársak hasznos útmutatásaiban és mindenre kiterjedő figyelmességében is.

A megállapított program szerint leningrádi utazásunk után kerül sor a Rákosi elvtárs által is kért párt- illetve belügyi vonatkozású tájékoztató megbeszélésekre. E megbeszéléseknél kívánatos lenne, hogy egy oroszul és magyarul tökéletesen beszélő elvtárs segítségünkre legyen.

Rákosi elvtárs és a Politikai Bizottság megbízásából megemlíthjük Szuszlov elvtársnak pártunknak azt a kérését is, hogy Varga Jenő elvtárs Magyarországra jöhessen. Tudomásunk szerint Rákosi elvtárs legutóbbi ítléte alkalmával ez szóba is került, és az elvtársaknak is az volt a véleménye, hogy ennek megvan a lehetősége. Tekintetbe véve a jövőre vonatkozó gazdasági terveinket, számunkra fontos lenne, hogy Varga J. elvtárs utazására lehetőleg már május hónapban sor kerüljön. Úgy gondoljuk, hogy ez az időpont Varga J. elvtársnak is alkalmasabb lenne egészségi okokból, mint a későbbi meleg nyári időszak. Moszkvai tartózkodásunk alatt meglátogattuk Varga J. elvtársat. Varga elvtárs jelenlegi elfoglaltsága mellett tudná vállalni a Magyarországra való utazást, de ezt természetesen a Központi Bizottság véleményétől teszi függővé. Kérjük Szuszlov elvtársat, hogy a Központi Bizottság idevonatkozó álláspontját velünk, vagy esetleg közvetlenül Rákosi elvtárral közölni szíveskedjék.

Moszkva, 1948. V. 4.

Elvtársi üdvözzettel

Rajk László
Kádár János

A Firjubinnak címzett kísérőlevél alatt iratszám kézírással: 25-ZS-1440, SZ. Zavolzsckij [saját kezű aláírás].

A Szuszlovnak címzett kísérőlevél alatt iratszám gépirással: 25-ZS-1614, V. Mosevov [saját kezű aláírás], 31-548.

A levél végén iratszám gépirással: 25-ZS-1629. G. Korotkevic [saját kezű aláírás].

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 1165.

¹ *Firjubin, Ny. P.* (1908–1983) – pártmunkás, diplomata. 1953–1954 között a Szovjetunió prágai követségén első beosztott. 1954–1955-ben ugyanott nagykövet, majd 1955–1957 között Jugoszláviában képviseli nagykövetségént a Szovjetuniót. 1957-től haláláig külügyminiszter-helyettes, Futceva kulturális miniszter férje.

² Az MKP és SZDP egyesülési kongresszusa 1948. június 12–14-én zajlott le.

³ A Magyar Nemzeti Függetlenségi Front átszervezése 1948 őszén vette kezdetét. A Magyar Függetlenségi Népfront hivatalosan 1949. február 1-én alakult meg. Elnöke: Rákosi Mátyás, alelnöke Dobi István és Erdei Ferenc, titkára Rajk László lett.

⁴ E koncepciót az MDP KV 1949. március 5-i ülésén Révai József a következőképpen fogalmazta meg: „A Népfront szükséges, a mai fejlődési szakaszban elkerülhetetlen és ezért helyes, de átmeneti jellegű alakulat, amely közbeeső lépcsőfok a polgári demokratikus többpártrendszerrel a proletárdiktatúra egypártrendszerre felé.” Rajk László viszont ugyanezen az ülésen azt hangsúlyozta, hogy „a Népfront, szemben a Függetlenségi Fronttal, valóban a pártoknak és szervezeteknek demokratikus tömörülése, mégpedig azon az alapon, hogy minden párt és szervezet elismeri és tiszteletben tartja a munkásosztálynak és pártjának, az MDP-nek a vezetőségét... Az MDP programján kívül nincs más alapja és talaja semmiféle más pártprogramnak a magyar dolgozó nép számára. Tehát a kör bezárult: aki más programot vall, mint a szocializmus építését, az már a magyar nép ellensége és nem a kormányzat valamiféle konstruktív ellenzéke”. Végül Rákosi Mátyás abban összegezte a Központi Vezetőség véleményét, hogy „Rajk elvtársnak a Népfrontra vonatkozó fejtegetéseit nagyon meg kell szívlelni, mert ha az elvtársak azt hiszik, hogy ez a Népfront hosszú életű, tartós képződmény, akkor nagyon tévednek. Ez a Népfront tulajdonképpen a munkáspártok elhalási processzusának egy foka, talán az utolsó foka.” (PIL. KV. F. 95.).

⁵ Az országgyűlés 1948. június 16-án fogadta el az 1948: XXXIII. tc.-t az egyházi iskolák államosításáról.

⁶ Az országgyűlés 1949. augusztus 18-án fogadta el az 1949: XX. tc.-t az új alkotmányról. Ennek értelmében az államelnöki tisztt valóban megszűnt, de helyébe nem a Nemzetgyűlés elnöksége, hanem a 21 fős Elnöki Tanács lépett, élén az Elnöki Tanács elnökével. E tisztséget akkor Szakasits Árpád kapta meg.

ÉSZREVÉTELEK AZ MDP PROGRAMNYILATKOZATÁHOZ¹ 1948. JÚNIUS 1.

Titkos

M. A. SZUSZLOV elvtársnak, az SZK(b)P KB titkárának

A Magyar Dolgozók Pártja programnyilatkozata, amelyet a Magyar Kommunista Párt és a Magyar Szociáldemokrata Párt közös bizottsága terjesztett vitára az egyesülési kongresszus elé, számos komoly hiányosságot tartalmaz.

Az elvi tételek pontatlan, sok esetben pedig helytelen megfogalmazása csökkenti a dokumentum jelentőségét, elleplezi azokat a főkérdéseket, amelyek helyes megoldásától Magyarországnak a szocializmus felé való sikeres haladása függ.

A dokumentum leglényegesebb hiányosságai a következők:

1. A programnyilatkozat-tervezetben nincs elég világosan megfogalmazva a munkásosztály vezető szerepe, kevésbé hangsúlyozzák, hogy a párt a munkásosztály ideológiai alapján áll. A IV. fejezetben például, amely a párt politikai követeléseit fogalmazza meg, nem esik szó a munkásosztálynak az államirányításban betöltött szerepéről és ennek formáiról.²

2. A programnyilatkozat röviden jellemzi a mai Magyarország gazdaságát. Ez a jellemzés nem eléggé világos. Nem definiálja az ország gazdaságában jelen lévő gazdasági rendszereket. Egy ilyen elemzés nélkül nehéz világossá tenni a Magyar Köztársaság további gazdasági fejlődésének perspektíváit.

3. A programnyilatkozat-tervezet helyesen hangsúlyozza, hogy a marxizmus–leninizmus ideológiáját követi; alkalmazza és továbbfejleszti Marx–Engels–Lenin–Sztálin tanítását, de emellett olyan³ megszorítást tesz, hogy „a magyar viszonyoknak megfelelően” (24. o.). Ez a megszorítás – a magyar viszonyokra való alkalmazás ürügyével – legalizálja a marxizmus–leninizmus opportunista revízióját.

Ugyane fejezet azon részéből, amely a párt jellegét határozza meg, ki kell hagyni azt a mondatot, miszerint „a párt egységbe olvad a dolgozókkal” (24. o.), mivel ez a mondat lehetőséget ad arra, hogy azt állítsák: a párt feloldódik a tömegekben.⁴

4. Az egész dokumentum alig emeli ki a szociáldemokraták jobboldali vezetőinek áruroló szerepét.

Így például a német fasizmus hatalomra jutásának okait elemző részben (3. o.), nem utalnak arra, hogy a német szociáldemokraták – más tényezőkkel egyetemben – egyengették a fasizmus hatalomra jutásának útját.⁵

Az 1919-es forradalomról szóló fejezetben (7–8. o.) nem esik szó a magyarországi szovjethatalom bukásának fő okairól. Köztudott, hogy a Magyar Tanácsköztársaság bukásának oka a magyar szociáldemokraták jobboldali vezetésének árulása volt.⁶

A programnyilatkozat-tervezetben említés történik az úgynevezett „harmadik útról”, de egyáltalán nem térnek ki a nyugat-európai jobboldali szociáldemokraták ideológiai állásfoglalásainak bírálatára, nem kritizálják egyebek között az úgynevezett „demokratikus szocializmust”, amelyet oly erőteljesen propagálnak a jobboldali szociáldemokrata vezetők. Pedig, mivel a „demokratikus szocializmus” propagandája behatolt a magyar szociáldemokrácia körébe is,⁷ nagy jelentősége lenne a jobboldali szociáldemokraták ideológiai álláspontját érintő bírálatának.

A programnyilatkozat szerzőinek a magyar szociáldemokrácia múltjához fűződő kritikátlan viszonya abban is kifejezést nyert, hogy olyan értékeket tulajdonítanak a pártoknak, amelyek azt meg sem illetik. A II. fejezetben például az olvasható, hogy „az első világháború előtti évtizedekben a szociáldemokrata párt szervezte osztályra a magyar munkásokat” (8. o.).

Az osztály, mint ismeretes, történelmileg kialakult kategória, a magyar szociáldemokrácia pedig a legjobb esetben is csak szakszervezetekbe és pártokba szervezhette a munkásosztályt, „osztályra alakítani” semmiképpen sem tudhatta.⁸

5. Az a megfogalmazás, amely szerint „a munkásosztály többé nem elnyomott osztály, a demokratikus állami vállalatoknál dolgozók nagyobbik része már nincs kizsákmányolva” (11–12. o.),⁹ minden valós alapot nélkülöz. A mai Magyarországon, amikor csak a nagy bankok és a 100 munkásnál többet foglalkoztató gyárak vannak államosítva, a kereskedelem pedig magánkézben van, az efféle megfogalmazás demobilizálhatja a munkásokat, hamis illúziókat kelthet bennük, s elaltathatja éberségüket.

Legfeljebb arról lehet szó, hogy Magyarországon létrejönnek azok a körülmények, amelyek között a munkást nem fogják kizsákmányolni, s a munkájával létrehozott értéktöbblet nem a kapitalisták és a kereskedők zsebébe vándorol.

6. A programnyilatkozat-tervezet a parasztságot, ritka kivételtől eltekintve, egységesen, differenciálatlanul említi. A dokumentum nem határozza meg a pártnak a szegény-parasztsághoz, a középparasztsághoz és a kuláksághoz való viszonyát. A kulákságról és az ellene folytatott harcról szó sem esik, jóllehet köztudott, hogy – különösen a földreform után – Magyarországon a kulákok száma megnőtt, és a kulákgazdaságoknak nagy a súlya az eladásra szánt kenyérgabona megtermelésében.

Helytelen az az állítás is, amely szerint „a magyar parasztság helyzete megváltozott” (12. o.). Csupán arról lehet szó, hogy a demokratikus rendszer kialakítása és a földreform megvalósítása nyomán változott a parasztság helyzete.¹⁰

Helytelennek kell tartanunk azt is, hogy a tervszerűen működő mezőgazdaság kialakításában – amint ez a programnyilatkozat-tervezet 17. oldalán olvasható – a technikai jellegű intézkedések (meliorizáció, trágyázás stb.) a legfontosabbak, nem pedig a társadalmi jellegűek (a szövetkezés minden formájának fejlesztése, hitelek nyújtása stb.).¹¹

Ugyanebben a fejezetben említés történik állami gépállomások szervezéséről, de nincs utalás arra, hogy mindenekelőtt a falu legszegényebb rétegeinek kell ezzel segítséget nyújtani.

7. A programnyilatkozat úgy fogalmaz, hogy jelenleg Magyarországon a munkásosztály és a vele szövetséges dolgozó parasztság van hatalmon (10. o.). Eközben azonban valami oknál fogva szó sem esik a haladó értelmiségről.¹²

8. A IV. fejezetben, amely a párt külpolitikai céljait taglalja, (22. o.), szó esik a Magyarország és a többi új demokratikus ország közötti szoros egységről és barátságról. Ezek között azonban nem említik Albániát és Csehszlovákiát. Csehszlovákiával kapcsolatban olyan megszorítás szerepel, hogy a Csehszlovákiával való barátság és együttműködés a szlovákiai magyar kisebbség kérdése megoldásának függvénye. Ezzel a megszorítással kétségtelenül nem lehet egyetérteni, mivel először is ez a megszorítás egy időleges jellegű kérdést érint, másodszor pedig, mert ha efféle megjegyzés szerepel a programnyilatkozatban, az jótéhatetlen kárt okoz a két testvérpárt kapcsolataiban.¹³

9. Igen homályosan fogalmazza meg a programnyilatkozat a pártnak a művészethez való viszonyát (IV. fejezet, 21. o.):

„A párt kifogásolja a l'art pour l'art művészet reakciós, burzsoá elvét, olyan művészetet követel, amely magas színvonalú, a valóságot, azaz a nép életét és harcát ábrázolja, amely az igazságot keresi, és a demokratikus népi eszmék győzelmét hirdeti”.¹⁴

Az „igazságkereső művészet” megfogalmazás kibúvót kínál a formalizmusnak és más idegen, az igazságkeresés leple mögé rejtőző művészeti irányzatoknak. Az sem elég, ha kimondjuk, hogy olyan művészetre van szükségünk, amely „a valóságot, a nép életét és harcát ábrázolja”. Mindezt formalista módon is lehet ábrázolni.

A párt nem hirdet harcot programnyilatkozatában a szocialista realizmusért.

10. A programnyilatkozat-tervezet, jóllehet helyesen hangsúlyozza az antidemokratikus tábor vezető amerikai imperializmus agresszív jellegét, de nem tárja fel elég mélyen az európai országokba való behatolásra törekvő amerikai tőke politikáját, nem mutatja meg az európai népek gyarmatosítását célzó „Marshall-terv” lényegét.

A mai Magyarország számára e kérdésnek rendkívüli jelentősége van.

11. Nem tekinthető kielégítőnek a pártnak a IV. fejezetben megfogalmazott azon követelése sem, hogy „a szakképzett munkaerő nagyobb anyagi ellátást és társadalmi elismerést kapjon, mint a szakképzetlen” (16. o.).¹⁵

Jelentősen csökkenni fog e tétel hatása, ha nem válik nyomban világossá, hogy a párt harcolni fog a munkások továbbképzéséhez szükséges feltételek megteremtéséért, és megszervezi a munkás és dolgozó paraszt származású mérnöki-műszaki káderek képzését.

A közölt észrevételeken kívül néhány szerkesztési változtatást is kellene eszközölni a szövegben.

1. A IV. fejezetben (22. o.), ahol a párt honvédelmi feladatairól van szó, a „nemzeti függetlenség biztosítása a lehetséges imperialista támadással szemben” megfogalmazást pontosítani kellene a magyar–szovjet barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződés szellemében („...támadás Németország vagy bármely más ország részéről, amely az agresszió során csatlakozott hozzá”).¹⁶

2. A programnyilatkozat 1. fejezetében szerepel egy, a kapitalizmus általános válságát érintő megfogalmazás:

„Az Októberi Szocialista Forradalom győzelmével kiéleződött és elmélyült az az általános válság, amely az első imperialista világháborúban nyert kifejezést.”¹⁷

Ezt a tételt pontosabban kellene megfogalmazni, és magyarázatot fűzni hozzá.

A kapitalista rendszer általános válsága, mint ismeretes, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom következtében alakult ki, utalni kellene olyan tényekre, mint: az imperialista rendszer láncában bekövetkezett szakadás, a válság elmélyülése, a munkanélküliség stb.

3. A dokumentumban ezeken kívül terminológiai pontatlanságok vannak.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom, például, különböző helyeken más-más néven szerepel. Az egységes, helyes „Nagy Októberi Szocialista Forradalom” megnevezést kell használni.¹⁸

A „Habsburg-imperializmus” kifejezést (7. o.) helyettesíteni kell (Habsburg monarchia v. más).¹⁹

L. Baranov

1948. június 1.

az SZK(b)P KB osztályvezető-helyettese

A levél végén iratszám gépírással: 25–ZS–1629. G. Korotkevics [saját kezű aláírás]

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 1165.

JEGYZETEK

¹ Rákosi Mátyás 1948. május 13-án Puskin nagyköveten keresztül juttatta el az MDP programnyilatkozat-tervezetét az SZK(bP Központi Bizottságának. (Lásd: előző dokumentum: Révai megbeszélése Szuszlovval).

² Az elfogadott programnyilatkozat (Vö.: *A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt határozatai 1944–1948*. Kossuth Könyvkiadó, 1967. 587–605. o. – a további idézetek is innen valók – a szerk.) ebben a tekintetben már a következőket tartalmazta: „A Magyar Dolgozók Pártja sikraszáll az államgépezet teljes demokratizálásáért, a közigazgatás oly reformjáért, mely végleg megszünteti a feudális maradványokat... népi jellegűvé teszi közigazgatásunkat. Munkásokat és parasztokat minél nagyobb számban kell bevonni a központi és helyi közigazgatásba, és gondoskodni kell a szakszínvonal állandó emeléséről.”

³ Maradt az eredeti változat: „A Magyar Dolgozók Pártja a marxizmus–leninizmus ideológiáját vallja, Marx, Engels, Lenin, Sztálin tanítását alkalmazza és fejleszti tovább a magyar viszonyoknak megfelelően.”

⁴ „A Magyar Dolgozók Pártja – szól a programnyilatkozat – ... széles, dolgozó tömegeket magába foglaló tömegpárt, amely az egész dolgozó nép demokratikus és szocialista nevelésén munkálkodik, sorait az egész dolgozó népből egészíti ki, össze van forrva a dolgozókkal.”

⁵ „A német fasizmus nemcsak a német monopolitókészeknek, a porosz nagybirtokos és militarista kasztnak, a reakciós weimari demokráciának köszönhetette győzelmét. Köszönhetette annak a támogatásnak is, amelyben az amerikai, angol és francia imperialisták részesítették abban a reményben, hogy a nemzetközi reakció páncélos öbleként használhatják fel a Szovjetuniót, a nemzetközi

munkásmozgalom és a világ demokratikus mozgalmait ellen” – vagyis a német szociáldemokraták elítélése kimaradt továbbra is.

⁶ „A Szociáldemokrata Párt döntő hibája viszont abban állt... Túrte és tenyésztette soraiban az opportunizmust és annak centrista válfaját. Az opportunizmus az első világháborúban a párt vezető irányzatává lett, amely ellen akkor kezdett szerveződni a baloldal. A magyar munkásmozgalom szembeállításának ugyanaz az oka, mint a nemzetközi munkásmozgalomé: a jobboldali szociáldemokraták árulása.”

⁷ A nyugat-európai és általában a jobboldali szociáldemokraták bírálata a következőképpen hangzik: „A demokratikus tábor fő erejének, a munkásosztály egységének megtanításának és öntudatának megmérgezésére az imperialisták elsősorban a jobboldali szociáldemokratákat (Bevin, Blum, Saragat, Peyer stb.) használják fel, akik a »harmadik utat« hirdetve, valójában az imperializmus hűséges szekértolói.”

⁸ Részben megtartva az eredeti fogalmazást még a következők olvashatók a vonatkozó részben: „...a Szociáldemokrata Párt a magyar munkásságot osztályra szervezte, szocialista öntudatra nevelte. A Szociáldemokrata Párt nagy érdeme, hogy megteremtette a magyar munkásosztály tömegszervezeteit, a munkásmozgalom kádereit, és részleges gazdasági és politikai célokért harcba vezette a dolgozó tömegeket.”

⁹ A mondat helyesen és teljességében a következőképpen hangzik: „A munkásság nem elnyomott osztály többé, és többsége, mely a népi demokratikus állam üzemében dolgozik, nincs többé kizsákmányolva, bár az állami üzemekben termelt értéktöbbletből is még aránytalan részesedéshez jutnak a magánkereskedelem révén a tőkés elemek.”

¹⁰ Az elfogadott programnyilatkozat kimondta: „Megváltozott a magyar parasztság is. A földreform eltüntette a nincsteleneknek a zömét, megnőtt a kis- és középparasztság birtokállománya.”

¹¹ „A dolgozó parasztság védelmében a város és a falu kizsákmányoló rétegeivel szemben gazdasága fejlesztésénél döntő szerep jut – szögezte le a nyilatkozat – a falu beszerzési, értékesítő, termelő és egyéb szövetkezeteinek. Segítség kell nyújtani az állami birtoknak is, melyeket ezert mintagazdaságokká, a parasztság valóságos iskoláivá kell építeni.”

¹² Maradt az eredeti megállapítás: „Ma Magyarországon a munkásosztály és a vele szövetséges dolgozó parasztság van hatalmon. A munkásosztály, amely bebizonyította képességét a kormányzásra, a nép többsége által elismert vezető és döntő erő.”

¹³ Albániára valóban nem történik utalás, Csehszlovákiával szemben pedig leszögezi a nyilatkozat: „Megegyezés, együttműködés és barátság a népi demokratikus Csehszlovákiával a szlovákiai magyarság helyzetének a lenini–sztálini nemzetiségi politika elveinek megfelelő rendezése alapján.”

¹⁴ Ezt rögzítette az elfogadott nyilatkozat is.

¹⁵ Itt is maradt az eredeti megfogalmazás: „A párt síkraszáll azért, hogy a több és több munkáért több bért kapjanak a dolgozók, hogy a szakképzettebb munka nagyobb anyagi és társadalmi elismerésben részesüljön, mint a kevésbé szakképzett.”

¹⁶ A szovjet–magyar barátsági és együttműködési szerződésre nem történt külön utalás, de a nyilatkozat vonatkozó része kimondta: „A Magyar Dolgozók Pártja a magyar állam területi egységének megvédésére, nemzeti függetlenségünk biztosítására minden esetleges imperialista támadással szemben, a demokratikus országokkal kötött barátsági és kölcsönös segélynyújtási szerződéseinkben vállalt kötelezettségek teljesítésére erős, demokratikus néphadsereg kiépítését és korszerű felszerelését szorgalmazza.”

¹⁷ Az elfogadott szöveg: „A tőkés társadalmi rend általános válsága, mely az első imperialista világháborúban jutott kifejezésre, az októberi szocialista forradalom győzelmével kiéleződött és állandósult.”

¹⁸ Ezzel a névvel továbbra sem szerepelt a programnyilatkozatban.

¹⁹ Megmaradt a „Habsburg-imperializmus” kifejezés a végleges formában is.

RÁKOSI AJÁNDÉKA SZTÁLINNAK

A. N. Poszkrjobisev elvtársnak

Mellékelten küldöm a J. V. Sztálin elvtárs részére Rákosi M. elvtárs által átadott ajándékokat, amelyek a magyar öntő- és fémmunkásoktól (ezüstdoboz) és az Élelmi-szeripari Dolgozók Szakszervezetétől (tokkal ellátott kis hordó) érkeztek.

V. Mosetov

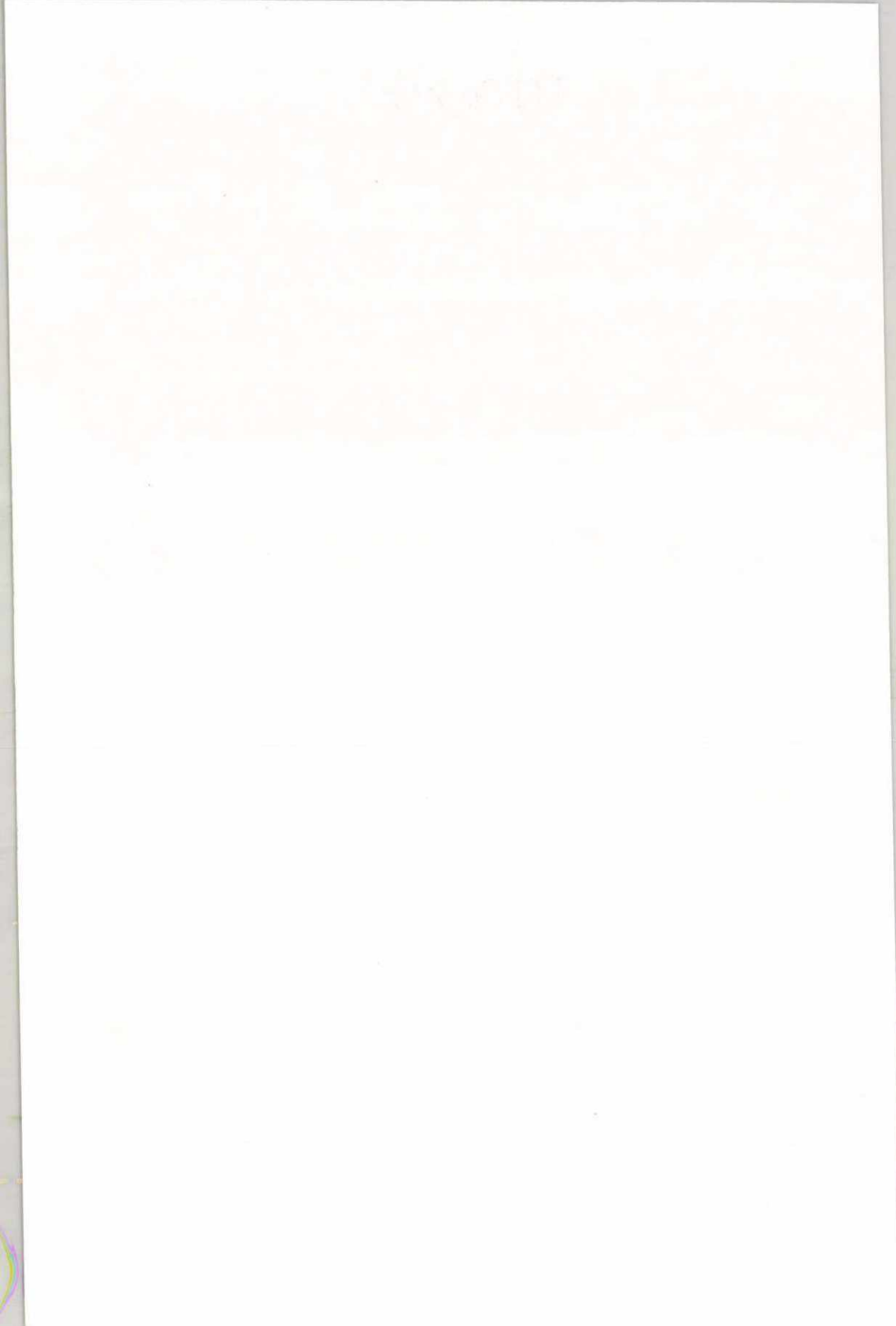
1948. június 27.

az SZK(b)P osztályvezető-helyettese

A levél alatt gépirással iratszám: 25–ZS–1782a. G. Korotkevics [saját kezű aláírás]; mellette, kézírással: „Átvettem: olvashatatlan aláírás, 1948. VI. 24.”

Az Oroszországi Föderáció Újkori Dokumentációs Központja, f. 17. op. 128. d. 1165.

UTÓSZÓ

AMIRŐL A JELENTÉSEK SZÓLTAK

1944 őszén a szovjet hadsereg harcai nyomán Magyarország fokozatosan hadműveleti területté, s ezzel együtt – nemzetközi jogi értelemben is – újból megszállt országgá vált. A megszállás tényét az 1945. január 20-án Moszkvában aláírt fegyverszüneti egyezmény elismerte, illetve szentesítette. 1944. december 21–22-én Debrecenben megalakult az Ideiglenes Nemzetgyűlés és a szövetséges nagyhatalmak által Moszkvában jóváhagyott lista alapján „választott” Ideiglenes Nemzeti Kormány. E kormány miniszterelnöke az a Miklós Béla vezérezredes lett, aki 1944. október 16-án – a nyilas hatalomátvétel után – vezérkari főnökével együtt átment a szovjet csapatokhoz, és kész volt az antifasiszta szövetséges nagyhatalmakkal való együttműködésre. Így Moszkvában november végén őt is bekapcsolták a kormányalakítási tárgyalásokba, a kormánytagok kiválasztásában azonban különösebb szerepe nem volt, így olyan személyek is bekerültek, akikről Miklós tábornok korábban egyáltalán nem is hallott. Ezzel együtt elfogadta a hazai koalíciós pártokkal való együttműködést, sőt a kommunisták által kidolgozott közös programot is. E program legfontosabb követeléseai ugyanis nemcsak a szövetséges nagyhatalmak célkitűzéseivel voltak szoros összhangban, hanem elfogadhatók voltak a magyar nemzet, a korabeli magyar társadalom többsége számára is.

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány személyi összetétele nem fedte pontosan a politikai erőviszonyokat, hiszen három horthysta tábornok (Miklós Béla, Faragho Gábor és Vörös János) mellett gr. Teleki Géza is tárcát kapott benne, míg az Ideiglenes Nemzetgyűlésben a három baloldali párt (MKP, SZDP, NPP) és a szakszervezetek képviselői együtt többséget alkottak. Ezért az MKP nyomására már 1945 tavaszán, kora nyarán sor került a – Rákosi kifejezését használva – „kormány rekonstrukciójára”.

Magyarország a háború veszteseként arra kényszerült, hogy a győztesek érdekeit fenntartás nélkül elfogadja, s az általuk diktált feltételekkel kössön fegyverszünetet, majd békeszerződést. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány az 1945. január 20-án Moszkvában aláírt fegyverszüneti szerződésben vállalta, hogy minden lehetséges eszközzel hozzájárul a szövetségesek háborús erőfeszítéseéhez, és 8 gyalogos hadosztályt bocsát a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság rendelkezésére. A fegyverszüneti szerződés érvénytelenítette az 1938. és az 1940. évi bécsi döntőbíróági határozatokat, és arra kötelezte a kormányt, hogy az összes magyar csapatot és hivatalnokot vonja vissza Magyarország 1937. december 31-én érvényes határai mögé. Rendelkezett továbbá a

fasiszta maradványok felszámolásáról, a jóvátételi kötelezettségről (Szovjetunióknak 200 millió, Csehszlovákiának 30 millió, Jugoszláviának 70 millió dollár értékben), a polgári közigazgatás helyreállításáról, valamint a SZEB felállításáról, amely „szabályozni és ellenőrizni fogja a fegyverszüneti feltételek végrehajtását”. E bizottságnak Vorosilov marsall lett az elnöke (majd őt helyettesítette Szviridov altábornagy). Ezzel Magyarországnak további sorsának alakulásában a szovjeteké lett a döntő szó.

A SZEB igen széles hatáskörrel rendelkezett, a külpolitikát lényegében „kézbén tartotta”, de utasíthatott belpolitikai kérdésekben is. Így nemcsak az ország szuverenitását korlátozta, hanem az Ideiglenes Nemzeti Kormány és az azt követő kormányok politikáját is erősen befolyásolta. A SZEB jóváhagyására volt szükség a politikai életben való részvételhez és – 1947 szeptemberéig, a békeszerződés életbelépéséig, illetve a szervezet feloszlásáig – új pártok alakításához is. Így a SZEB 1946 nyarán beleavatkozott a Magyar Szabadság Párt tevékenységébe, adminisztratív úton késleltette a politikai szereplésük megindítását, több száz ifjúsági, egyházi és társadalmi szervezetet oszlattak fel követelésére stb. 1947 elején a szovjet megszálló hatóságok tartóztatták le Kovács Bélát, a kisgazdapárt főtitkárát, s így nagy szerepük volt a párt szétverésében. 1947 nyarán viszont „sajátos módon” nem gördítettek akadályt új pártok fellépése elé.

Az MKP már 1945. április közepén, a kormány Debrecenből Budapestre történt költözésekor felvetette a kormány átalakításának szükségességét – miként az Rákosi Dimitrovhoz írt jelentéséből kiderül –, mégpedig azért, mert „a kormányban ültek a szociáldemokraták és a kisgazdapárt legreakciósabb elemei – jelenti Rákosi –, akik az utóbbi időben a három tábornokkal és gróf Telekivel olyan reakciós irányvonalra tértek, amely már tűrhetetlen”.

A „rekonstrukció” két menetben zajlott le. Az első menetben, 1945 májusában – még pártközi megegyezéssel – létrehozták az Újjáépítési Minisztériumot, amelynek élére Nagy Ferenc került, a Kereskedelmi és Közlekedésügyi Minisztérium vezetésével Gábor József helyett Gerő Ernőt bízták meg, Takács Ferencről pedig Bán Antal vette át az iparügyi tárcát. A második menetben, 1945. július 21-én az MKP javaslatára és nyomására Faragho Gábort felváltotta a – Rákosi szóhasználatával élve – „titkos kommunista”, akkor hivatalosan szociáldemokrata Rónai Sándor, Valentiny Ágostont Ries István, Vásáry Istvánt pedig a hivatalosan szintén kisgazda, de a kommunistákhoz közel álló Oltványi Imre. Így a szintén titkos kommunista Erdei Ferencsel együtt a baloldal már 1945 nyarán többséghez jutott az Ideiglenes Nemzeti Kormányban.

Az MKP kezdettől fogva, vagyis 1944 végétől kezdve számított s számíthatott is a titkos kommunistákra, tehát azokra a koalíciós pártokban tevékenykedő baloldali politikusokra, akiket úgymond az MKP vezetői „lebeszéltek” a pártba való belépésről azzal, hogy így többet segíthetnek az MKP-nak. Ilyen „beépített” személyek voltak az ellenzéki pártokban is, onnan segítették az MKP követeléseinek végrehajtását, vagy legalábbis hasznos információkkal látták el a kommunista vezetőket.

Erdei Ferenc – amint az Gerő Ernő Rákosinak írt 1944. december 28-i leveléből kitűnik – már rögtön az induláskor kérte a pártba való felvételét, hasonlóan a szociáldemokratákhoz.

mokrata Rónai Sándorhoz. Dobi István 1945 nyarán, amikor hazatért a hadifogságból, négy párt tagja is lehetett volna. 1930-ban ugyanis a Szociáldemokrata Pártba lépett be, majd 1936-ban átlépett a kisgazdapártba, de 1942-től igen szoros kapcsolatot tartott fenn az illegális kommunista párttal, sőt 1945 nyarán várta a parasztpárt is. Hazaérkezésekor a szényi kommunista szervezet fel is vette tagjai sorába, de ő a kisgazdapártot választotta, amivel a kommunista vezetők is egyetértettek. Dobi a párt baloldalihoz tartozott, melynek mindvégig egyik legkövetkezetesebb képviselője volt. A későbbiek során, s különösen a fordulat éveiben (1947–1948) a kommunisták megbízható szövetségesei közé számított a parasztpárt szűkebb vezetőségéből Darvas József, a kisgazdapárt ismertebb politikusai közül Bognár József, Gyöngyösi János, Mihályfi Ernő, Dinnyés Lajos, Pesta László, Katona Jenő, Dancs József és mások, a Magyar Radikális Pártból Kende Zsigmond és Halász Aladár és a párton kívüli Zilahy Lajos.

Péter Gábor, a politikai rendőrség vezetője, nem véletlenül jegyezte meg 1947 elején: „Alapfeladatunknak azt tartjuk, hogy mindent előre megtudjunk, s tájékoztassuk erről vezetőinket. E célból meglehetősen kiterjedt informátorhálózatot hoztunk létre. Valamennyi politikai pártban vannak embereink. Sikerült beszerveznünk más pártok funkcionáriusait. A beszervezésre többnyire annak köszönhetően kerül sor, hogy kompromittáló anyagaink vannak. Az emberek lévén, hogy félnek a leleplezéstől, hajlandók együttműködni velünk. Falun azonban az informátorhálózatunk gyengébb. Minden miniszteriumban, sőt papi személyek között is megvannak az embereink. Így az információ, amelyhez hozzájutunk, meglehetősen teljes.” A tényleges, kemény polgári ellenzéki pártok (Magyar Függetlenségi Párt, Demokrata Néppárt) szétfűzése nyomán, 1947–1948 fordulójára a koalíció lényegében látszattá vált, a látszat fenntartásában azonban fontos szerepe lett a titkos párttagoknak. Az MKP Főtitkársága 1948. február 13-i ülésén vizsgálta felül erre vonatkozó korábbi álláspontját, és a következő határozatot hozta: „A Főtitkárság – az ülésen Rákosi, Kádár, Farkas és Donáth Ferenc volt jelen – úgy dönt, hogy a jövőben fontosabb embereket csak a Főtitkárság vehet fel titkos tagként. A többi titkos tagokat is be kell jelenteni. A titkos tagoktól belépési nyilatkozatot kell kérni, de felvételükről értesítést nem kapnak. A titkos tagoknak pártadót és hozzájárulást kell fizetni. Őket a Karhatalmi Osztály tartja nyilván, valamint azt az elvtársat is, aki a titkos tagot tartja.” Mindezek következtében ténylegesen is megindulhatott a koalíció felszámolása, az egypártrendszer kialakítása.

A tények közlésén túl meglehetősen kevés szó esik a jelentésekben az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokról, melyeket a magyar parlamentarizmus történetének addigi legdemokratikusabb választójogi törvénye (1945: VIII. tc.) alapján az FKGP nyert döntő fölényrel (57,03 százalék): a szavazatok számát tekintve valamennyi választókerületben az első helyre került (Budapestet is beleértve 16 választókerület volt az országban és minden 12 000 érvényes szavazatra jutott 1 mandátum). A három baloldali párt (MKP, SZDP, NPP) együttesen 42 százalékot kapott, ezen belül az MKP 16,95 százalékot. A képviselői mandátumok megoszlása így a következőképp alakult: MKP 70, SZDP 69, NPP 23, FKGP 245 és a koalíción kívüli PDP 2. A Nemzetgyűlés első

ülése az ország közéleti és szellemi vezető személyiségei közül 12 főt (Miklós Béla, Zsedényi Béla, Vámbéry Rusztem és mások) választott meg képviselőnek.

A közel két hétig elhúzódó pártközi kormányalakítási tárgyalásokon azonban már a tárcák elosztásakor elérte az MKP, hogy a miniszterelnökséget és a miniszteri tárcák felét (14-ből 7-et) adja az FKGP, a másik felét pedig a baloldali pártok. Vorosilov marsall, a SZEB elnöke hathatós közreműködésével az MKP kapta meg a Belügyminisztériumot, s így a rendőrség feletti felügyeletet. A belügyminiszter – az erősebb kezű Rajk László előtt 1946 márciusáig – az agrárszakember Nagy Imre lett. S mivel a pártok vezetői közül államminiszterként Rákosi Mátyás, Szakasits Árpád és Dobi István is bekerült az 1945. november 15-én megalakult Tildy Zoltán vezette kormányba, így az MKP-nak sikerült a nemzetgyűlési választások eredményeit „korrigálnia”. Az új kormány személyi és pártok szerinti összetétele ugyanis arról tanúskodott, hogy sajátos változás következett be a törvényhozó és végrehajtó hatalom viszonyában. A kisgazdapárt parlamenti választási győzelme után a baloldal pozíciói jelentősen megnövekedtek és megerősödtek a Tildy-kormányban. Erre utalt egyébként az új politikai államtitkárok párttagság szerinti megoszlása is: a 22 államtitkár közül az FKGP kilencet, az MKP ötöt, az SZDP ötöt és az NPP pedig hármat jelölhetett.

Az 1946-ban Moszkvába küldött jelentésekben és levelekben a csehszlovákiai magyarság helyzetének az alakulása a másik központi, nem egészen új keletű téma: a csehszlovák állami és pártvezetők nacionalista, magyarellenes politikája ugyanis már 1945 tavaszától–nyarától állandó napirenden volt. A Szovjetunió, s mindenekelőtt Sztálin elfogadta a Klement Gottwald vezette moszkvai csehszlovák kommunista emigráció, valamint az Eduárd Bene köztársasági elnök és a londoni emigráns csehszlovák kormány közös programját, amelyet 1945. április 5-én Kassán hoztak nyilvánosságra. E program a csehszlovák nemzetállam meghirdetésén alapult. Az állampolgárságról rendelkező VIII. fejezete kimondta, hogy csak azoknak a német és magyar nemzetiségű lakosoknak adják meg az állampolgárságot, akik fegyverrel harcoltak a fasiszmus ellen, védték a Csehszlovák Köztársaság érdekeit, és fasisztaellenes, csehszlovák érzelmeik miatt üldözték őket. A többi német és magyar nemzetiségű személytől megvonják az állampolgárságot, s örök időkre kitiltják a köztársaság területéről. A program rendelkezett az állampolgárságuktól megfosztottak vagyonáról is, kimondta, hogy a német és magyar tulajdonban lévő földek a hozzájuk tartozó épületekkel együtt az állam tulajdonába kerültek. Az ország egész területén elrendelték a magyar tanítási nyelvű iskolák azonnali bezárását.

A kassai kormányprogram meghirdetése után további magyarellenes rendelkezések születtek. Így 1945. április 7-től magyarok által lakott területeken nem lehetett nemzeti bizottságot alakítani, a meglévőket fel kellett oszlatni. 1945 májusától elbocsátották állásukból a magyar nemzetiségű közalkalmazottakat, majd a magánalkalmazottakat. Városokban már ekkor megkezdődött a lakások kisajátítása, megindultak az internálások is. A csehszlovákiai magyarok általános jogfosztását az 1945. augusztus 2-i 33/1945. sz. elnöki dekrétum jelentette. Ez a dekrétum szentesítette a kassai kormányprogram jog-

fosztó követeléseit, lehetővé tette, hogy az állam minden jogi kötöttség nélkül rendelkezzen a magyar nemzetiségű lakosok személyével, vagyonával és munkaerejével. A köztársasági elnök 1945. szeptember 19-i 71/1945. sz. elnöki rendelete munkára kötelezett minden állampolgárságától megfosztott személyt. Ennek alapján a következő években a kötelező munkaszolgálatra hivatkozva közel félszázezer magyart rendeltek ki csehszlovák munkára.

A hazai politikai pártok és a kormány kezdettől fogva nagy aggodalommal kísérte a csehszlovák kormányintézkedéseket, a felvidéki magyarok meghurcoltatását, és többször is a győztes nagyhatalmakhoz fordult helyzetük normalizálása érdekében. A nagyhatalmak azonban a probléma orvoslását az illető ország belügyének, illetve a két érdekelt fél ügyének tekintették. Így a magyar kormány is arra kényszerült, hogy tárgyalóasztalhoz üljön csehszlovák partnerével. E tárgyalások „eredményeként” született meg a magyar–csehszlovák lakosságcsere-egyezmény, amelyet 1946. február 27-én írtak alá a két kormány képviselői Budapesten. Ennek lényege az volt, hogy ahány magyarországi szlovák jelentkezik önként kitelepülésre, a csehszlovák hatóságok ugyanannyi magyart telepíthetnek át Magyarországra. Ezzel az egyezménnyel azonban nem oldódott meg a csehszlovákiai magyarság helyzete. Az illetékes csehszlovák hatóságok ugyanis közölték, hogy a lakosságcsere-egyezményen kívül, egyoldalúan még további 200 000 magyart szándékoznak áttelepíteni, akik továbbra sem számíthatnak semmiféle védelemre.

Így indult meg 1946 júniusában az ún. reszlovakizáció, azaz visszaszlovákosítás. Ez azt jelentette, hogy a magukat magyarnak valló személyek „szlovák őseikre” hivatkozva megváltoztathatták nemzetiségüket, és szlováknak jelenthették magukat: így mentesülhetnek az egyoldalú kitoloncolástól, a deportálástól, megtarthatják vagyonukat és visszakapják csehszlovák állampolgárságukat. A reszlovakizálás több mint 700 települést érintett, s ennek során több mint 400 000 személy „kérte” a szlovák nemzetiség megadását. „A faji kizárólagosság német barbarizmusának annyi millió emberéletbe került letörése után egy újabb keletű faji kéméletlenség büntet sommásan, tehát igazságtalanul. (...) A fasizmus perében csak az antifasizmus lehet perdöntő mérték” – írta 1946-ban Fábry Zoltán stószai magányában a cseh és szlovák értelmiséghez intézett felhívásában.

A négy nagyhatalom külügyminisztereinek 1946. május 7-i állásfoglalása, mely a bécsi döntések hatálytalanításával visszaállította Magyarország 1938-as határait, még inkább arra készítette a kormányt, hogy a nemzetközi rendezést szorgalmazza a csehszlovákiai magyarok sorsát illetően. 1946 júniusában ezért Nagy Ferenc miniszterelnök vezetésével magyar kormányküldöttség utazott Washingtonba és Londonba, útban hazafelé pedig felkeresték Párizst, a békétárgyalások színhelyét is. A küldöttségnek a miniszterelnökön kívül Rákosi Mátyás, Ries István és Gyöngyösi János volt a tagja. A nyugati út politikai mérlegét megvonva Rákosi Mátyás 1946. június 30-án a következőket írta Szántó Rezsőnek Moszkvából: „Politikailag az utazás a békecélok és a magyarság problémáinak ismertetésén kívül semmi néven nevezendő eredményt nem adott. Az

amerikaiak lényegében kitérő választ adtak, s rendkívül óvatosan célozhattak arra, hogy ebben a kérdésben az oroszoké a döntő szó. Szovjet vonatkozásban diszkrétek voltak és a hivatalos közegek nem próbálkoztak Magyarországot a Szovjetunió ellen fordítani. Ezzel szemben Angliában a Munkáspárt politikusai azon kívül, hogy kifejezetten csehbarátok voltak és pl. hallani sem akartak a szlovákiai magyar kisebbség védelmének a békeszerződésbe való iktatásáról – elegendőnek tartják a nemzetek szövetségének elvi deklarációját – igyekeztek szovjetellenes beállítottságuknak kifejezést adni.”

A párizsi békekonferencia nem hozott döntést arról, milyen nemzetközi garanciák biztosítják az új európai határok közé került nemzeti kisebbségek – így a környező országok többmillió magyar kisebbsége – jogait. A 200 ezer magyar egyoldalú kitelepítésére vonatkozó csehszlovák javaslattal és az ott maradó magyar kisebbség helyzetével kapcsolatosan az volt az álláspontjuk, hogy Magyarország folytasson kétoldalú tárgyalásokat Csehszlovákiával. Ha nem jönne létre megegyezés, akkor Csehszlovákiának joga lesz a kérdést a nagyhatalmak külügyminisztereinek tanácsa elé terjeszteni.

A lakosságcsere-egyezmény végrehajtása 1947 áprilisában kezdődött, a kitelepítés több mint két esztendeig tartott. Ennek során Szlovákiából „hivatalosan” 89 660 magyar nemzetiségű személy távozott Magyarországra, akik hátrahagytak kb. 110 000 kh földet és 15 700 házat. Önként a helyükre Magyarországról költözött 73 273 szlovák, ők 4400 házat és kb. 38 000 kh földet hagytak itt: ez világosan jelezte az áttelepítések igazi okát.

A csehszlovákiai magyarság sorsa ezután sem rendeződött, miként azt Révai József Szuszlovval, az SZK(b)P KB titkárával folytatott 1948. május 20-i – kötetünkben közölt – megbeszélésén is elmondta. Az új csehszlovák alkotmány semmiféle jogot nem biztosít az 500 ezer fő magyar nemzeti kisebbségnek, ezért Révai azt javasolta, vigyék a kérdést a Kominform elé, „mivel a két párt viszonya a népi demokratikus országok egységfrontjának gyenge pontja”. A szovjet vezetés képviselője kitarott korábbi álláspontja mellett: „a nézeteltérések megszüntetésének legjobb módja a két párt közötti kölcsönös megálapodás lenne, ezért nem kell nemzetközi fórum elé vinni az ügyet.”

1947 elején az ún. köztársaság-ellenes összeesküvés és annak következményeként az FKGP szétverése foglalkoztatta az MKP vezetőit és az itt tartózkodó szovjet megbízottakat. Az 1947. március 11–13-án megkötött pártközi egyezményekkel Rákosiék nemcsak azt érték el, hogy gyorsan felszámolhatták az összeesküvést és mielőbb megbüntethették a részvevőket, hanem azt is, hogy a kormány elfogadta a hároméves terv gondolatát, pontosabban olyan tervet, amelynek az alapját a két munkáspárt egyeztetett gazdasági programja képezi. A kormány ezenkívül vállalta, hogy megszünteti az agrár-ollót, továbbfejleszti a szociális biztosítást különös tekintettel a parasztságra, demokratikus köznevelési tervet készít, amelyben gondoskodik az általános iskola, az egységes tankönyv és a lelkiismereti szabadságot biztosító fakultatív hitoktatás bevezetéséről.

A koalíciós pártok vezetői megegyeztek a kormányátalakítás kérdésében is. Így 1947. március 14-től a parasztpárti Keresztúry Dezső helyett Ortutay Gyula (FKGP) lett a vallás- és közoktatásügyi miniszter, Nyárádi Miklós, Mihályfi Ernő és Dinnyés Lajos személyében új kisgazdapárti miniszterek kerültek a pénzügy, a tájékoztatásügy és a

honvédelmi tárcák élére, a parasztpárt elnöke, Veres Péter pedig az építésügyi tárcát kapta meg. Közülük hárman (Dinnyés, Mihályfi és Ortutay) az MKP „bátorításával” és erős támogatásával kerültek miniszteri pozícióba.

1947 tavaszán Rákosi az FKGP meghátrálása ellenére is támadást indított Nagy Ferenc miniszterelnök ellen: „Most bebizonyosodott, hogy Nagy Ferenc miniszterelnök mindenképpen részt vett az összeesküvésben – írja az SZK(b)P KB-nak 1947. április 5-i levelében – sőt feltételezhető, hogy az utóbbi időben ő adott politikai tanácsokat az összeesküvőknek. A kérdés most az, hogyan lépünk fel ellene.” Természetesen Nagy Ferenc miniszterelnök sem volt összeesküvő, az MKP vezetői ennek ellenére 1947. május végén lemondásra és külföldre való maradásra kényszerítették.

A miniszterelnök és számos kisgazda, valamint ellenzéki politikus távozása, az FKGP teljes széthullása után az MKP új választások kiírásával igyekezett új politikai erőviszonyokat létrehozni. 1947 júliusában Révai József a következőket mondta a nagybudapesti pártbizottság értekezletén: „Nekünk semmi kifogásunk nem lenne, ha még több párt indulna a választásokon, ha sikerülne elérni azt, hogy a kisgazdapárt ne csak háromfelé bomoljon, hanem még egy újabb csoport válna le a kisgazdapárttól.” Nyilván ennek is szerepe volt abban, hogy a SZEB annak a Balogh Istvánnak adott engedélyt elsőként új párt alakítására, aki Kovács Béla elhurcolása után Nagy Ferenc távozásáig az FKGP főtitkára volt, majd szabadságra ment, s az MKP vezetőivel való konzultáció után, pontosabban Rákosiék javaslatára megalakította a Független Magyar Demokrata Pártot.

A választásokon 10 párt indult, köztük 6 ellenzéki párt. A „mindenki mindenki ellen” küzdelmében az MKP elég későn ismerte fel az ellenzék tömegbefolyásának növekedését: Rákosi augusztus közepén együttevén is csupán 15 százalékra taksálta az ellenzéki szavazatok számát.

Az 1947. augusztus 31-én lezajlott országgyűlési választásokon az MKP kapta a legtöbb szavazatot (22,3 százalék), ám a szavazók többsége továbbra is a „polgári életforma” mellett voksolt: a hat ellenzéki párt és az FKGP szavazóinak a száma együttesen 55 százalékot tett ki. Az ellenzéki pártok közül a Barankovics István vezette Demokrata Néppárt 16,4 százalékot (a második legtöbb szavazatot), a Pfeiffer-féle MFP pedig 13,4 százalékot kapott. 1947 nyarán tehát véglegesen még nem dőlt el a hatalom az MKP javára: a tényleges politikai rendszerváltás csak ezután következett be Magyarországon, amikor a látszatkoalícióból, illetve a többpártrendszerből létrejött az egypártrendszer.

1947-ben a szövetséges nagyhatalmak közötti szakadás, a Tájékoztató Iroda (a Kominform) megalakulása (1947. szeptember) ugyancsak nagy hatást gyakorolt az MKP politikájára. Megindult a polgári pártok kiszorítása a politikai életből, megkezdődhetett a két munkaspárt egyesítésének előkészítése. A Pfeiffer-pártot adminisztratív úton semmisítették meg, a többiekkel szemben politikai és adminisztratív intézkedéseket egyaránt alkalmaztak. „Természetesen látjuk azt is, hogy adódhatnak helyzetek, amelyekben nem ragaszkodhatunk túlságosan a formális demokrácia szabályaihoz” – fogalmazott Rákosi Mátyás tőle meglehetősen szokatlan módon és formában Szuszlovnak írt 1947. szeptember 25-i levelében.

A polgári ellenzék szétzúzásával egy időben, 1947 őszén az MKP vezetői elhatározták azt is, hogy változtatásokat hajtanak végre a szociáldemokrata pártban is, s e célra külön bizottságot hoztak létre. A sajtóban, később az SZDP-be beépített személyeken keresztül támadást indítottak a párt „jobbszárnya” ellen. 1947 novemberében, majd december végén sikerült rávenni az SZDP fővárosi Végrehajtó Bizottságát, hogy határozottabban ítélje el pártja jobbszárnyát és jelentsen be bizalmatlanságot néhány jobboldalinak minősített vezetővel – pl. Szélig Imre – szemben. A jobboldallal való leszámolás az 1948. február 18-i összehívott ülésen következett be, ahol Marosán György, miután elítélte a párt jobboldali vezetőinek „egységbontó és munkásáruló politikáját”, bejelentette Kéthly Anna, Szeder Ferenc, Szélig Imre, Bán Antal és mások pártvezetőségi tagságukról való „lemondását”.

1948 januárjától a szociáldemokrata párt tagsága kezdett tömegesen átlépni az MKP-ba, amely néhány hét alatt valószínűs „földcsuszamlást” eredményezett az SZDP sorai-ban: több tízezren kérték átvételüket a kommunista pártba. Az MKP Politikai Bizottsága ekkor tagfelvételi zárlatot rendelt el, majd arra készítette az SZDP 1948. március elején megválasztott új vezetőségét, hogy most már ők folytassák tovább a megkezdett tisztogatósi akciót és „szabadítsák meg a pártot a jobboldali befolyás minden maradványától”.

Az SZDP új vezetősége ezután további tízezreket zárt ki a pártból. Ezzel egy időben a két párt egyesülésének előkészítésére, valamint politikájának egységes irányítására közös Politikai Bizottság és közös Szervező Bizottság alakult. Az előbbinek Farkas Mihály, Gerő Ernő, Rajk László, Rákosi Mátyás, Révai József (MKP), Marosán György, Rónai Sándor, Szakasits Árpád és Vajda Imre (SZDP) lettek a tagjai, a közös Szervező Bizottságnak pedig Apró Antal, Farkas Mihály, Kádár János, Kovács István (MKP), Harustyák József, Marosán György, Révész Ferenc (SZDP) lett a tagja. A közös PB március 19-i ülésén külön bizottságot hoztak létre az egyesült párt programtervezetének kidolgozására, miközben természetesen mind az új párt elnevezését, mind programját illetően kikérték az SZK(b)P illetékeseinek véleményét. Ekkor jelentették be azt is, hogy az egyesülési kongresszust 1948. június 12–14-én tartják meg.

1948 nyarán tehát egyesült a két munkáspárt, ami valójában azt jelentette, hogy a szociáldemokrata párt baloldalát beolvasztották a kommunista pártba. Az így létrejött Magyar Dolgozók Pártjának vezetői még szorosabbra fűzték kapcsolataikat az SZK(b)P szerveivel és vezetőivel, megszorozották a jelentések, a jelentők, valamint a tanácsadók száma.

Izsák Lajos

AKIK A JELENTÉSEKET OLVASTÁK MOSZKVÁBAN

A második világháború – vagy ahogyan a Szovjetunióban a birodalom felbomlása után is nevezik – a Nagy Honvédő Háború után Joszif Visszarionovics Sztálin helyzete, ha lehet, még jobban megerősödött. Az 1941. június 22-e utáni napokban szégyenletes módon nyaralójába rejtőző diktátor 1945. május 9-e után is, élete végéig tüntetően egyenruhában mutatkozott, ragaszkodott a *Generalisszimusz* címhez, és magának vindikálta a sok millió alattvaló hősiességével szerzett diadalt, amihez környezete, a vezérkar, a nómenklatúra, sőt nagyrészt a Nyugat is asszisztált.

Sztálin magabiztossága arra utalt, hogy komolyabb társadalmi-politikai változásokra egyhamar még véletlenül sem kerül sor a Szovjetunióban. Pedig a második világháború alatt nagyon sokan reménykedtek, hogy a véres leszámolások évei után most valamiféle status quo, sőt talán nemzeti egység is létrejön a hatalom és a társadalom között. A reménykedőknek azonban csalódnuk kellett. Amint az nemrég statisztikai pontossággal kiderült, a második világháború alatt és az azt követő néhány évben közel ugyanannyi szovjet tábornok pusztult el a sztálini börtönökben és koncentrációs táborokban, mint a frontokon. Folytatódtak a koncepciók perek, ha nem is olyan méretekben, mint a háború előtt. A korábbi kényszermunka-büntetésüket letöltött foglyok egy részét 1946–1949 között gyorsított eljárással ott helyben, a koncentrációs táborokban újabb, általában tíz évre ítélték. A Sztálin dolgozószobájából elindított retorzióhullám nagyrészt lekötötte az erőszakszervezetek – az NKVD, a politikai rendőrség utódszervezetei, az Állambiztonsági Minisztérium és a Belügyminisztérium állományát. Ilyen körülmények között komoly ellenállási hullám söpörhetett végig a birodalom peremvidékein, a Baltikumban, Nyugat-Ukrajnában és a Kaukázus vidékén. Még az 1950-es évek legelején is szabályos gerillaháború folyt a fennálló hatalom ellen.

Sztálin azonban úgy gondolta, mindez nem veszélyezteti a hatalmát. A változatlanul sokasodó, elsősorban gazdasági gondok ellenére úgy hitte, hogy a Szovjetunió egy-másfél évtized alatt lerakja a teljes jólétet biztosító kommunizmus alapjait, és fokozatosan végbemegy a magántulajdon teljes kiiktatása. Ezt a koncepciót lett volna hivatott alátámasztani a bolsevik (1952-től kommunista) párt új programja is, amely Sztálin életében azonban mégsem készült el. A rendszer új ideológiája a békeharc volt, amely nagy visszhangra talált világszerte. Milliók írták alá a stockholmi békefelhívást, amelynek szövegét személyesen Sztálin készítette el. A kulisszák mögött azonban a szovjet

vezetés megfeszített erővel készült a harmadik világháborúra. A költségvetés jelentős részét az e célok szolgálatába állított fegyvergyártás és az atomipar emésztette fel. Így a Szovjetuniónak e téren már az 1950-es évek elejére sikerült bepótolnia az Egyesült Államokkal szembeni lemaradását. Ugyanakkor irreális tervek születtek a légierő fejlesztéséről: 1951-ben Sztálin egyenesen negyven légihadosztály felállításáról ábrándozott. Még a kietlen Csukcsföldön is állomásozott egy külön hadsereg, amelynek a háború kitörése esetén Alaszkán és Kanadán keresztül kellett volna támadást intéznie az Egyesült Államok ellen. A háborús tervek jegyében folytatódott a második világháború előtt és után a Szovjetunióhoz csatolt új területek, a Baltikum, Nyugat-Ukrajna, Nyugat-Beloruszlia, Kárpátalja, Moldávia pacifikálása és az új külső birodalom kiépítése. Ahogyan Sztálin mondta Milovan Gyilasznak: „Ez a háború más, mint a korábbiak. A győztes az elfoglalt területeken bevezeti a saját társadalmi rendjét – már ha a hadserege elég erős ennek keresztülviteléhez.”

Az új kelet-európai szövetségekkel szembeni birodalmi politika megteremtésében a háború után már fel sem vetődött a világforradalom 1917-ben és azt követően évekig domináns gondolata. Az „ideológiai fordulat” lezárulását pontosan jelezte az a pillanat, amikor 1943-ban az Internacionálé helyett új szovjet himnusz megírását rendelték el a Kremlben: maga Sztálin írta meg az első sort „a nagy Oroszország kovácsolta frigről”, amely a régi-új orosz birodalom ideológiai alapvetése lett. Egymás után bukkantak fel a szovjet életben az egykori Romanov-birodalom rekvizitumai: a francia forradalom mintájára 1917-ben bevezetett Népbiztosok Tanácsa helyett újra meghonosították a Minisztertanács fogalmát. A diplomatáktól a vasutasokig a társadalom számos hivatalnokrétegét a cári Oroszországban szokásos egyenruhaviselésre kötelezték. eltörölték a koedukált oktatást, az egykori kadétiskolák mintájára létrehozták a Szuvorov és a Nahimov katonai középiskola-hálózatot stb.

A birodalmi tervek jegyében lényeges változások mentek végbe a pártvezetés rendszerében. Az apparátus egészen Sztálin haláláig nem tudott igazán magához térni az 1930-as évek tisztogatásai, a háborús vérvesztések, majd az azt követő újabb tömeges retorziók után. Eközben a párttagság növekedett (1945 tavaszán 5 760 369, alig két évvel később, 1947 szeptemberében 68 211 245 párttag volt. A pártapparátus hatalmának ellensúlyozására azonban az 1941 óta a szovjet kormány élén is álló Sztálin előtérbe tolta a miniszteriális bürokráciát, és gátolta a központi pártapparátus létszámának, szerepének növelését. Egyre több fontos döntés született a Minisztertanács ülésein a központi pártszervek korábban elmaradhatatlan jóváhagyása nélkül, miközben a Politikai Bizottság és a Központi Bizottság titkárságának tanácskozási rendre elmaradtak. 1949 tavaszán Sztálin egyszerre csak észrevette, hogy az elhunyt Scserbakov és Zsdanov, valamint az időközben leváltott Andrejev, Kuznyecov és Popov helyét a Központi Bizottság titkárságában senki nem tölti be, és az egész grémium mindössze három emberből – Malenkovból, Szuszlovból meg belőle – áll. Nem sietett változtatni a helyzeten!

A bolsevik párt szervezeti szabályzatával szöges ellentétben 1939 és 1952 között egyáltalán nem hívtak össze pártkongresszust, de még 1941 óta országos pártkonferen-

ciát sem. Évek teltek el központi bizottsági ülés nélkül: a második világháború elején azért, mert Sztálin tartott tőle, hogy felelősségre vonják és leváltják, mivel a Szovjetuniót nagyrészt az ő hibájából felkészületlenül érte Hitler támadása. Később pedig már végképp egyeduralkodói szokásainak rendelte alá az állampárt valamikor általa is alakított normáit. „A Politikai Bizottságot – miként Mihail Voszlenszkij írja – a Vezér személyes jó barátjaiból válogatták össze: tagjait Sztálin paranoiás félelmében állandóan egymás ellen uszította, végül már attól is rettegett, hogy netán teljes létszámban megjelennek egy tanácskozáson”. A Politikai Bizottság és a Titkárság tagjai többnyire a Vezér kunccevoi nyaralójában, hajnalig tartó dáridókon, az elmaradhatatlan filmvetítés közepette döntöttek a Szovjetunió, sőt az egész világ jövőjéről.

A Politikai Bizottság tagjaiból Sztálin a párt szervezeti szabályzatában ugyancsak nem szereplő testületeket hozott létre *Négyek, Ötök, Hatok Hetek, Kilencek* néven. (Mi volt ez? Egy kártyás terminológia? – fakadt ki Nyikita Hruscsov az SZKP XX. kongresszusának zárt tanácskozásán elmondott titkos beszédében.) E sajátos formációk egyikére, a Molotov irányította *Hatokra*, majd a *Hetekre* kívánta rábízni Sztálin többek között a kelet-európai államok felügyeletét. A kollektív ellenőrzés e módszere helyett azonban a Szovjetunióhoz csatolt köztársaságokat, majd a szövetséges államokat valójában végül csupán egy-egy prokonzul felügyelte. Olyan politikus, aki 1945 után hosszabb-rövidebb ideig az adott országban élt vagy rendszeresen megfordult ott. Így lett Zsdanov Finnország és Észtország, Szuszlov Litvánia, Visinszkij Románia „felelőse” a Kremlben. A magyarországi szovjet érdekek képviselésével pedig először *Vorosi- lov marsallt* bízták meg.

Az 1881-ben a Donyeck vidéki Luganszkban – a később róla elnevezett Vorosilovgrádban – született egykori esztergályos Budapesten a Szövetséges Ellenőrző Bizottság látszólag teljhatalmú vezetője lett. Klim (máskor Kliment vagy Klimentyij) Vorosilov majd két évtizeden át szinte akadálytalanul haladhatott előre a hivatali ranglétrán. A szovjet-oroszországi polgárháborútól kezdve Sztálin bizalmasa, szövetségese, sőt az 1940-ben bekövetkezett eltávolodásukig talán egyedüli barátja volt a szovjet vezetésben. Mihail Frunze mindmáig rejtélyes halálát követően Vorosilov 1925-ben a Vörös Hadsereg élén álló hadügyi népbiztos lett. Noha szakmai szempontból össze sem lehetett hasonlítani Tuhacsevszkijjal, Bljuherrel, Jakirral vagy Jegorovval, mégis egészen 1940-ig ő töltötte be ezt a tiszteket. Amikor a Vörös Hadsereg csúfosan leszerepelt a szovjet–finn háborúban, Sztálin egyhamar bűnbakot talált a személyében.

A második világháború első szakaszában Vorosilov két volt polgárháborús bajtársával, Bugyonnijjal és Tyimosenkóval egy ideig ismét kulcsszerepet játszott a németek elleni harcokban. Leningrádnál azonban már 1941-ben vereséget vereségre halmozott. Később is inkább akadályozta a munkát – még a partizánmozgalom megszervezésével is kudarcot vallott. Ezért a Politikai Bizottság külön határozatban már 1942. április 11-én elmarasztalta, ráolvasva 1941-es balfogásait is, 1944-ben pedig Sztálin végképp eltávolította a Szovjet Állami Honvédelmi Bizottságból.

Ennek ellenére Vorosilov a háború után is a Politikai Bizottság tagja és Sztálin helyettese maradt a kormány élén, ám élete állandó rettegésben telt. Egykori barátja ugyanis, számára teljesen érthetetlenül, végképp szakított vele, azzal gyanúsítva, hogy angol kém: a háború alatt, londoni jószolgálati útján beszervezte az Intelligence Service. A politikus kegyvesztettségében szerepet játszott felesége zsidó származása is, kivált pedig az a tény, hogy egykor Sztálin öngyilkossá lett felesége, Nagyezsda Allilujeva egyik barátnője volt.

Ilyen körülmények között Vorosilov számára a magyarországi kiküldetés nemcsak száműzetés, hanem egyben azílium volt, amelyben roppant kedélyesen töltötte napjait. Jó viszonyt alakított ki a miniszterekkel és a politikai pártok, főleg a Magyar Kommunista Párt vezetőivel, így Rákosival, akinek később is igyekezett egyengetni moszkvai útjait. Sőt 1956 után megpróbálta elérni Hruscsovnál, hogy helyezték vissza Rákosit a hatalomba. Igaz, ekkor – legalábbis papíron – a politikus még mindig a Szovjetunió egyik legelső embere, a Legfelsőbb Tanács Elnökségének elnöke volt. 1945-ben azonban Rákosi és környezete olykor inkább Puskin nagykövetet ostromolta fontosabb kérésekkel, jól tudván, hogy ha Vorosilov lép, akkor Sztálin referentúrája inkább elutasítja őket.

A magyarországi káderkérdésekben közvetlenül a háború után, 1946-ig általában *Georgij Malenkov* döntött. Az 1902-ben született politikus a Kreml Benjáminjának, egyszersmind azonban sokak szemében Sztálin örökösének számított. Pedig az 1920-as évek végén, amikor Vorosilov, Molotov és mások már tagjai voltak a Szovjetunió életét irányító Politikai Bizottságnak, Malenkov még „odalent” tevékenykedett: a moszkvai műszaki egyetem Komszomol-szervezetének egyik vezetőjeként a politikai rendőrség irányításával klakkot szervezett, amelynek feladata az volt, hogy a nagygyűléseken kifütyüljék, kövel dobálják az egykori bolsevik vezetés akkorra ellenzékké szorult tagjait, Trockijt, Zinovjevet és Kamenyevet. Innen indult a régi orosz nemesi családból származó fiatalember szédületes politikai karrierje, amelyet a Sztálin titkárságán dolgozó felesége is egyengetett. Sőt, befolyásosabb patrónusok is, köztük Nyikolaj Jezsov, a félelmetes hírvédelmi népbiztos, valamint a sztálini vezetés két „nagy öregje”, Molotov és Kaganovics: velük együtt Malenkov tűnt ki az 1937-es népirtásban. Az 1940-es években akkori jó barátjával, Berijával együtt kulcsszerepet játszott a kollaboránsnak minősített kaukázusi nemzetek, a krími tatárok, a kalmükök stb. elleni kollektív retorzióban, a „kozmodopolitizmussal szembeni” – vagyis antiszemita kampány elindításában és a leningrádi pártvezetők elleni hajszában.

A történelemben részint mégis úgy vonult be, mint reformer politikus, aki nemcsak Sztálin halála után, hanem már a háború vége felé is látta, hogy némileg engedni kellene a centralizált tervgazdaság szorításából. Pedig a centralizációt még inkább fokozni készülő Sztálin ekkor már szinte alteregójának tekintette: a káderkérdésért felelős titkári posztra és az ipari-katonai komplexum élére szánta. Emellett még az atomkémkedést és az atomipar megszervezését is rábízta. Még 1943-ban kinevezte a Felszabadított Területek Rekonstrukciós Bizottsága elnökévé, jó egy évvel később pedig feladatául

szabta a Jóvátétel Fejében Leszerelendő Német Ipar Bizottságának vezetését. E minőségében 1945 tavaszán és nyarán a politikus Kaganoviccsal és Mikojjal együtt több alkalommal inkognitóban, álnevén Magyarországon járt, hogy megsejmelje az itt leszerelendő német tulajdonú üzemeket.

1946-ban azonban Sztálin csaknem minden tisztségéből leváltotta Malenkovot. Először „a gabonabegyűjtési front egyes számú felelőseként” Szibériába, majd Közép-Ázsiába küldte, az ottani pártmunka fellendítésére. Ez a száműzetés azonban valójában annak a hajszának a része volt, amelyet a légierő és a repülőgépgyártás külföldi ügynököknek kikiáltott vezetői ellen indítottak: Malenkov a háború alatt a légierő „felelőse” volt a Kremlben. Elmozdításának okai azonban alighanem ennél is mélyebbre nyúlnak. A szovjet vezetés ellentéteit sok éven át kibogozni igyekvő Borisz Nyikolajevszkij, akinek Malenkovról írt könyve kéziratban maradt fenn a stanfordi Hoover Intézet archívumában, így írt erről: a Politikai Bizottságban ebben az időben Malenkovval szemben létrehozott blokk azoknak az ideológusoknak a szövetsége volt, akik a régi tradíciók, a háború előtti, hithű sztálinizmus visszahozatalára törekedtek, és saját korábbi helyzetüket akarták visszaszerezni a párt és az állam élén. Malenkov elmozdításában emellett oroszánrészt vállalt Zsdanov, akkori egyes számú riválisa, valamint annak hívei, az ugyancsak „leningrádi” Kuznyecov és Voznyeszenszkij. 1948 második felében azonban Berijának sikerült rávenni Sztálint, hogy a kegyvesztett Malenkovot visszarendelje a fővárosba. A kötetünkben szereplő dokumentumok egy részét egyébként Taskentbe is utánaküldték, minthogy száműzetése alatt mindvégig tagja maradt a Politikai Bizottságnak.

A „magyarkérdésben” 1944 és 1948 között Sztálin (és egy ideig Malenkov) mellett minden kétséget kizárólag Vjacseszlav Molotov szava esett latba a legnagyobb súllyal. Az 1891-ben született, szikár, robotgépre emlékeztető, rendkívüli teherbírási politikus tekintélye hazájában és külföldön is páratlan volt. Igaz, nem a kezdetektől, hiszen az 1920-as években Lenint néha például kifejezetten irritálta az általa *kőseggűnek* és *reménytelen idiótának* nevezett politikus – magnószalagon fennmaradt emlékezéseiben ezt egyébként maga Molotov is elismerte. Az is tény azonban, hogy szorgalma és főleg a „központi irányvonal” iránti hűsége jutalmául 1921-ben éppen Lenin javaslatára a Központi Bizottság titkárságának tagja, majd a Politikai Bizottság póttagja lett. Az 1920-as évek második felében és az 1930-as évek legelején, a magasba csapó hatalmi harc éveiben Molotov mindvégig Sztálin hű szövetségeseiként küzdött – hol a moszkvai pártszervezet élén, hol a szakszervezetekben, hol a Kominternben a különféle „elhajlók” – a Trockij-követők, Zinovjev hívei, az „egyesült ellenzék”, végül a „jobbboldaliak” – ellen. A második világháború előtt Vjacseszlav Molotov majd egy évtizedig a szovjet kormány élén állt és elnökölt a legfőbb párttestület, a Politikai Bizottság ülésein. 1939 májusától a külügyek irányítását is feladatául kapta, s e minőségében írta alá Sztálin és Hitler alkuját, a Molotov–Ribbentrop paktumot. 1941. június 22-én remegő hangon ő mondta Németország moszkvai képviselőjének a német bombatámadások hírére: „Nagykövet úr, mondja, mivel érdemeltük mi ezt ki?” Az is kétségtelen tény, hogy a háború kitörése után Molotov a szovjet politikusok közül elsőként tért magához, s

vállalta, hogy a depresszióba esett Sztálin helyett bejelenti a lakosságnak a német támadás és a nyomában kirobbant szovjet–német háború hírét. 1942. augusztusától pedig a Népbiztosok Tanácsa elnökének első helyettese lett.

A szovjet külpolitika irányítójaként Molotov a második világháborút követően is országok, nemzetek sorsáról döntött. Idős korában egy magnófelvétel tanúsága szerint így emlékezett: „Tevékenyen részt vettem az első magyar kormány megalakításában. Ha jól emlékszem, ez 1945-ben történt. Én hoztam létre, és elég gyorsan.” Az időpontra Molotov rosszul emlékezett, hiszen az 1944 októberében Moszkvában megkezdődött fegyverszüneti tárgyalások mintegy előzményként szolgáltak a debreceni kormányalakításhoz. Molotov ezt követően még hónapokig a részletekbe menően követte a magyar politikai életet. Borisz Polevoj szovjet író például az ő megbízásából puhatolózott Szent-Györgyi Albertnél, hogy a tudós belépne-e a kormányba, netán a kormányalakítást is vállalná-e.

Molotov 1975-ben így nyilatkozott Rákosi háború utáni *szalámitaktikájáról*: „Ez is egyfajta politika. Mást legalábbis még nem találtunk ki... A moszkvai magyar követségen gyakran kínáltak szalámit, és nekem nagyon ízlett.” Saját bevallása szerint maga is ezt a taktikát alkalmazta külügyminiszterként, amikor egymással rivalizáló országok, például Magyarország és Csehszlovákia között a döntőbíróként lépett fel. Az előléptetésre kiszemelt Andropovnak, a karél–finn pártszervezet másodtitkárának ő javasolta, hogy válassza Budapestet működési területének. „Jól is viselkedett Magyarországon”, jegyezte meg később védencéről. „Szerencsés kinevezés volt”, tette hozzá, „ámbar amikor kineveztük nagykövetnek, a magyar belügyekben nem számítottunk váratlan vagy rossz fordulatra. Nyugodt ország volt...” A magyarokat egyébként Molotov „kispolgári nációnak” tartotta.

A háború után Magyarországról érkező jelentések „állami vonalon” Molotovhoz, „pártvonalon” pedig Malenkov eltávolítása után nemegyszer *Alekszej Kuznyecovhoz* futottak be. Az 1905-ben született egykori üzemmérnök 1934 decembere, Szergej Kirov leningrádi párttitkár Sztálin utasítására történt meggyilkolása után a Néva-parti város új ura, Andrej Zsdanov oldalán tűnt fel az ottani pártszervezet élén. 1946-ban már meglehetősen tekintélyes politikusként érkezett Moszkvába. A háború alatt ugyanis altábornagyi rangban az ijedős Zsdanov helyett többnyire ő irányította az ostromlott Leningrád védelmét. Sztálin ekkor egy ízben a később sokak számára menlevélként szolgáló híres cédulái egyikén biztosította őt, hogy benne, csakis benne bízik.

A délcég, jóvágású Kuznyecov – akit 1946 és 1948 között Sztálin, akárcsak Malenkovot, szintén egyik potenciális örökösének tekintett – gyorsan megkapaszkodott a moszkvai vezetésben, és fokozatosan háttérbe szorította az „öregeket”, köztük Mikojant, Molotovot, Kaganovicsot. Sikerének egyik oka az volt, hogy a háború után őt tölték előtérbe a roppant aktívvá vált „leningrádi csoport” vezetői, Zsdanov és a szovjet tervhivatal élén álló Nyikolaj Voznyeszenszkij.

Így történthetett, hogy Kuznyecov a Sztaraja tér 4.-ben, a szovjet pártközpontban már nem csupán a kádérkérdéseket, a belügyi apparátus munkáját, a GULAG-ot, valamint a

hadseregben folyó ideológiai tevékenységet irányította, hanem a kelet-európai országokat is felügyelte – amivel az egymást féltékenyen figyelő szovjet vezetők közül sokakat, köztük Molotovot és Beriját is magára haragította. Az utóbbi egyébként marsalli rangban, de mindig civil ruhában 1946-tól a hadiipari komplexum és külön a szovjet atomipar élén állt. A kormányfő helyettesévé történt kinevezésekor meg kellett válnia a politikai rendőrség irányításától, ám a két „szakminisztériumban”, az államvédelmiben és a belügyben változatlanul az ő emberei dolgoztak. Egykori beosztottaitól, köztük Gyekanozov külügyminiszter-helyettestől és a magyar jóvátételi akciót felügyelő Merkulovtól Lavrentyij Berija akár Kuznyecov megkerülésével is szerezhetett (és szerzett is) információt Magyarországról. Később pedig Kiszjeljov budapesti nagykövet kimondottan az ő kreatúrája volt.

1948 végén – részben a Politikai Bizottság öregjeinek gyűlölködésbe átcsapó féltékenysége miatt – Malenkov és Berija megérezte, hogy most már Sztálin is elégedetlen Kuznyecovval és társaival, így csaknem az egész szovjet pártvezetést fel tudta sorakoztatni „a leningrádiak” ellen. Hamarosan a Néva-parti városban dolgozó összes vezető, sőt az onnan elszármazott pártmunkások nagy része is börtönbe, Voznyeszenszkij, Kuznyecov és néhány társa pedig kivégzőosztag elé került.

Ahhoz azonban, hogy az 1937-es eseményekre emlékeztető új „tisztogató” nyitányaként egyáltalán sor kerülhessen a „leningrádi ügyre”, Sztálinnak félre kellett állítania kegyencét (és lánya révén nászát), *Andrej Zsdanovot*. A súlyosan szívbeteg politikus ehhez nem volt szükséges a GULAG-ra küldeni. 1948 augusztusában Zsdanov mindmáig tisztázatlan körülmények között meghalt a közép-oroszországi Valdaj hegyi szanatóriumában. Korábban azonban, a második világháború előtt, főleg pedig az 1940-es évek közepétől, a hidegháború első éveiben ő volt a párt mindenható, s ezért a többi szovjet vezető által is rettegett ideológusa. A csecsen pártmunkásból lett emigráns politológus Abdurahman Avtorhanov szerint „a Zsdanov-éra a kül- és a belpolitikában is tudatos visszatérés volt a háború előtti sztálinizmushoz”. Milovan Gyilaszi jóvoltából pedig már jó ideje tudjuk, hogy jórészt Zsdanov hozta létre a kelet-európai országok *szovjetizálásának* forgatókönyvét, amelynek számos részletét beosztottja és majdani utódja, *Mihail Szuszlov* dolgozta ki.

A világszerte a dogmatizmus élő megtestesítőjének tartott politikus 1902-ben született, ám számos kortársától eltérően viszonylag későn került a szovjet vezetésbe. 1928-ban elvégezte a jó hírű moszkvai Plehanov Közgazdasági Főiskolát, amelyet azonban csupán ugródesztkának tekintett a pártpolitikai karrierhez. Az 1930-as évek pereit megnyitották számára a gyors előmenetel útját: afféle összekötő lett az állampárt központi ellenőrző szervei és az NKVD, a politikai rendőrség apparátusa között Moszkvában és egy ideig Rosztovban. Példás munkája jutalmául 1939-ben az ordzsonikidzei (mai sztavropoli) határterület pártbizottságának élére nevezték ki, 1944-ben pedig Moszkva teljhatalmú litvániai képviselője lett. Vilniusból egyenesen a Központi Bizottság nemzetközi információs osztályára, majd az ideológiai és külpolitikai kérdéseket felügyelő titkári székhez vezetett az útja. 1949-ben Sztálin a *Pravda* főszerkesztői posztját is

Szuszlovra bízta. Naprakész információval kellett rendelkeznie a leendő *népi demokráciák* belső helyzetéről. Noha Szuszlov ezt is a rá jellemző fanatizmussal látta el, mindvégig befolyásolta őt a külföldiekkel szembeni primitív xenofóbia. Az 1960-as években ideológiai megbízhatósága cáfolhatatlan bizonyítékként vallotta meg Sztálin lányának, Szvetlana Allilujevának: büszke rá, hogy családtagjai mindaddig nem jártak külföldön, maga is csak azért utazott, mert a párt megbízatásából erre rákényszerült.

E mentalitás a Szovjetunió sztálini korszakának utolsó évtizedében egészen új típusú módszert alakított ki a külföldiekkel, köztük az ideológiai szövetségeseikkel való kapcsolattartás terén: az 1930-as évek közepétől fokozatosan kivették a nemzetközi munkásmozgalmat jól ismerő, nyelveket beszélő politikusok kezéből e munkát. A Komintern feloszlása után, 1943-tól egy ideig a szovjet pártnak nem is volt olajozottan funkcionáló nemzetközi apparátusa. Csak a háború végén, 1944 júliusában állítottak fel nemzetközi információs osztályt a Központi Bizottságban. A munkatársak egy része azonban még a Komintern apparátusából került ki: gyorsan kiderült, hogy az új szervezet nem tudja ellátni a különböző partizánmozgalmak koordinálását és a komoly felderítést is magába foglaló munkát. Annak ellenére sem, hogy az osztály tevékenységét három különleges és titkos kutatóintézet, a 205., a 99., és a 100. rejtjelszervezet segítette, amelyek változó néven és összetételben még évekig fennálltak.

A nemzetközi kapcsolattartás hiányosságait tapasztalva a párt Politikai Bizottsága 1945. december 29-én megszüntette Nemzetközi Információs Osztályát, és létrehozta a Központi Bizottság Külpolitikai Osztályát. Mivel azonban az ügyek átadása és a „kádercsere” szokatlanul döcögve haladt, az osztály lényegében csak 1946 áprilisától látta el feladatát – elődjénél sokkal bürokratikusabban, kevésbé hatékonyan. A korábbi Nemzetközi Információs Osztály 12 részlege helyett 17 alcsoportot állítottak fel ugyan, ám ezek gyakran keresztezték, s így akadályozták egymás munkáját.

1948. július 12-én a Politikai Bizottság határozata nyomán a Külpolitikai Osztály a Külkapcsolatok Osztályává avanszált, amely december 23-ra elkészült szervezeti szabálya szerint immár 28 részlegből és alosztályból állt, sőt feltartóztathatatlannal tovább osztódott. A csendes-óceáni országok részlegéből például hamarosan kivált a japán, a koreai és a délkelet-ázsiai országok alosztálya. A balkáni és szláv országok részlege is felbomlott és önállósult, egyfelől a Jugoszláviával, másfelől a Bulgáriával, Görögországgal és Albániával, illetve a Romániával és Magyarországgal foglalkozó alosztályt foglalta magába. 1949. április 29-én egy újabb nagyszabású reform keretében ismét összevonásokra és újjászervezésre került sor. Az SZKP Központi Bizottsága mellett Külpolitikai Bizottságot (lényegében Főosztályt) hoztak létre, amelyben viszont már nem akadt helye az önálló román–magyar alosztálynak, így az újra „egyesült” a bolgár–görög–albán részleggel.

Az 1946 utáni átszervezések azonban alig érintették a magyar ügyekkel megbízott szovjet pártmunkások személyét, akik többek között a hadsereg, a politikai felderítés és a Külügyminisztérium csatornáin befutó friss információ összevetésével és ellenőrzésével, valamint az „anyagoknak” a vezetés szája íze szerinti értékelésével foglalkoz-

tak. A szigorú rostán fennmaradt híreket a mindig más nevű, de változatlan feladattal működő osztály munkatársai továbbították a Politikai Bizottság, a Titkárság tagjainak, szükség esetén pedig egyenesen Sztálinnak.

A magyar ügyeket (is) bonyolító szovjet pártbürokraták, így a kötetünkben szereplő dokumentumok összeállítói – a magyarországi referentúra élén álló Korotkevicz kivételével – nem tudtak magyarul. Annál jobban el tudták bírálni viszont, milyen hatást gyakorol majd főnökeikre a Magyar Kommunista Párt, majd a Magyar Dolgozók Pártja vezetőitől, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság munkatársaitól, a Középső (a későbbi Déli) Szovjet Hadseregcsoporthoz tartozó politikai csoportjától, végül a budapesti szovjet követésőtől kapott információ, s miként kell adagolni azt. Szinte hihetetlen, de tény, a Budapesten gyakran megforduló, olykor még az MKP Központi Vezetősége ülésein részt vevő, nagyon fiatal és saját bevallása szerint akkor még igen műveletlen, tapasztalatlan Korotkevicz referenciái jóindulatától függött olykor Moszkvában a legmagasabb szinten Magyarország megítélése. Hiszen az általa összegyűjtött hírek jutottak el Sztálinhoz a Budapest számára fontos döntések előestéjén. Ugyanakkor a külpolitikai tevékenységet végző osztályok és részlegek munkája végig centralizált maradt. Zsdanov, majd Szuszlov megkérdezése nélkül az osztályvezetők és helyetteseik nem mertek önállóan eljárni még Rákosi Máttyás üdülésének korántsem bonyolult ügyében sem. És még egy fontos mozzanat: a két ország pártvezetése közötti ilyen jellegű információ általában teljesen legálisan – persze többnyire egyoldalúan – áramlott Budapest és Moszkva között. Az MKP vezetői főleg 1945 és 1947 között rendszeresen megküldték például a szovjet fővárosba a Központi Vezetőség tanácskozásainak jegyzőkönyveit és a működésüket dokumentáló egyéb iratokat.

Kötetünk dokumentumaiban vörös fonalként vonul végig a magyar és a csehszlovák pártvezetés közötti ellentét. A Moszkvában bizonyos tekintélynek örvendő magyar kommunista vezetők – Rákosi, Gerő és Révai – sorozatos interveniálása ellenére a prágai álláspont közelebb állt a Kreml vezetőihez, személy szerint Sztálinhoz. A hivatalos Moszkva és Prága nemcsak a kitelepítések „módszertanában”, hanem a dolog lényegét illetően is megtalálta a közös hangot. Hiszen Eduard Bene elnök már 1939 szeptemberében, londoni emigrációjában kijelentette, hogy Kárpátját mindig is Szovjet-Ukrajna részének tekintette. Emellett a csehszlovák kommunista vezetés is állandó feljegyzésekkel bombázta Moszkvát, sovinizmussal és határrevíziós tervekkel vádolva Budapestet, külön kiemelve, hogy a magyar kommunisták nem a kellő módon küzdenek ez ellen. A magyar pártvezetés ennek ellenére eleinte határozott hangot ütött meg a csehszlovák vezetéssel folyó vitákban. 1946 és 1948 között szinte minden magas szintű szovjet–magyar tárgyaláson szóba hozták a kitelepített és jogfosztott magyarok problémáját. Így amikor 1948. augusztus 12-én Gerő Ernő Mihail Szuszlovhoz készült, és a Moszkvával kialakult pártközi kapcsolatok fratlan szabályai szerint előre elküldte neki a megbeszélendő kérdések jegyzékét, többek között ezt a megjegyzést is mellékelte: „A Magyar Dolgozók Pártja küldöttsége folyó év július 23–24-én találkozott a csehszlovák kommunista párt küldöttségével. A lényegyet tekintve sikerült megállapodásra jutnunk. A cseh-

szlovák elvtársak azonban egy sor megszorító észrevételt tettek, ezért tartunk attól, hogy a csehszlovákok esetleg megszegik a megállapodást.” Szuszlov azonban még csak nem is volt hajlandó megvitatni ezt a kérdést a magyar pártvezetővel.

Némi magyarázatra szorul az is, miért küldött hivatalos amerikai útja után Rákosi Mátyás terjedelmes magyarázkodó levelet Mihail Szuszlovnak, abban a biztos tudatban, hogy ez eljut Sztálinhoz (a dokumentumot kötetünk is tartalmazza). A néhai Korotkevicz szóbeli közlése szerint Vorosilov ezt megelőzően bizalmasan figyelmeztette a magyar pártvezetőt, hogy Sztálin és környezete elégedetlen az ő „túl jól sikerült” egyesült államokbeli fogadtatásával. Ez nem volt egyedi eset. Miután Sztálin tudomást szerzett Molotov szívélyes washingtoni és San Franciscó-i fogadtatásáról, kész volt feltételezni, hogy a politikust vendéglátói beszervezték amerikai kémnek. Rákosi levelében a sorok közül egy burkolt följáánlkozás is kiolvasható. A magyar politikus, aki pontosan tudta, milyen nagy jelentőséget tulajdonít Sztálin az atomtitkok megszerzésének, ezen a csatornán óvatos formában jelezte, hogy lehetőséget lát kapcsolat létesítésére egy amerikai atomerőmű Nyitráról elszármazott vezető munkatársával. Sztálint azonban ilyesmivel nem lehetett levenni a lábáról. Az 1930-as évektől különben is kémeknek és kártevőknek tartotta szinte az összes külföldi kommunistát. A második világháborút követően pedig szinte mindennapossá váltak a nem szovjet pártvezetőkéről alkotott sztereotípiák: a jugoszlávok „külön úton járnak”, „nagyási hőbortban szenvednek”, az NDK vezetői „szociáldemokrata örökséggel”, sőt „politikai hascsikarással” küszködnek. Azt a néhány régi lengyel párttagot, akik élve megúszták a sztálini tisztogatásokat és pártjuk erőszakos felosztatását, állítólag a „terminológiai-nyelvi szertelenség” jellemezte, Csehszlovákiában pedig „kispolgári cionista befolyás” hatalmasodott el. És Sztálin sohasem felejtette el hozzátenni: „Ott legalább van egy tisztességes ember, egy rendes munkás, Klement Gottwald – de az is alkoholista.”

A Sztaraja tér 4. szigorúan őrzött épületébe bejutott magyar kommunista pártvezetőkéről sem volt sokkal jobb vélemény Moszkvában. Ezt érezte Rákosi is, aki a többi magyar kommunista vezetővel szemben is megpróbálta „monopolizálni” az MKP szovjet kapcsolatait, s igyekezett Sztálin és környezete kedvében járni. Mindig azzal érvelt, hogy neki, „aki már Leninnel is dolgozott”, igazán nincsenek „külön útjai”, s ezt bizonyítandó, tüntetően mindenben kikérte Moszkva véleményét. Ezzel a buzgalmaival magyarázható, hogy a „négyes fogat” többi tagja által írt személyesen neki szóló leveleket 1944 végén és 1945 elején letétbe helyezte az SZKP irattárában. Az olyan alacsonyabb beosztású szovjet csinovnyikokat pedig, amilyen például Korotkevicz volt, Rákosi képekkel, herendi készletekkel, más ajándékokkal igyekezett a maga oldalára állítani.

1946-ban Rákosi Mátyás az MKP felső vezetésével egyetértésben felvetette, hogy a párt III. kongresszusa alatt rendezzék meg Budapesten a „dunai régióhoz” tartozó országok kommunista pártjainak a tanácskozását tekintélyes szovjet küldöttség, valamint Georgi Dimitrov részvételével. Moszkvában azonban ez a terv komoly ellenállásba ütközött. A szovjet párt külkapcsolatait akkor még csak osztályvezetői szinten irányító

Szuszlov 1946. szeptember 16-án közvetlen feletteséhez, Zsdanovhoz írott feljegyzésében (majd Berijához, Malenkovhoz és Mikojanhoz küldött levelében) kifejtette, hogy e tanácskozást „nem célszerű és nem kívánatos” összehívni. Szuszlov úgy vélte, „semmi nem indokolja, hogy éppen a magyar kommunista párt kezdeményezze a Duna-medence kommunista pártjainak összefogását”, hiszen Magyarország „a hitleri Németország csatlósa volt”, s a „demokratikus építés” ottani sikerei „kevésbé jelentősek, mint a szláv országokban”. Amire Szuszlov megfogalmazta e sorokat, már arról is értesült, hogy Dimitrov – micsoda véletlen! – ugyancsak helyteleníti a tanácskozás megrendezését. Andrej Zsdanov teljes mértékben osztotta Szuszlov álláspontját, de a centralizált szovjet pártpolitikára jellemző módon még ő sem válaszolt Rákosinak, mielőtt meg nem hánytavetette a dolgokat Sztálinnal.

Egy időben Zsdanov és Szuszlov azt is kifogásolták, hogy a magyar kommunisták körében „Tito-kultusz” tapasztalható. Közvetlenül a második világháborút követően ugyanis Rákosiék nem titkolták moszkvai tárgyalásaikon: a kommunizmust építő Nagy Testvér útja csak távlati célt jelenthet a számukra, egyelőre a szocializmus útját választó Jugoszlávia az elérendő példa. Később azonban az MKP vezetői – főleg szovjet sugallatra, de saját kezdeményezésükre is – már 1948 elejétől feltűnő buzgalommal elhatárolódtak Moszkvában „a jugoszláv revizionistáktól”. Mihail Szuszlov és Révai József 1948. májusi találkozásán például a jelen levő referens feljegyzése szerint a Jugoszláv Kommunista Szövetsége vezetőiről Révai azt mondta: „Nem értjük, milyen terveik vannak a JuKSz vezetőinek. Csak nem az angolok és amerikaiak segítségével akarják felépíteni a szocializmust?” Majd hozzátette, hogy „az egész nem más, mint trockizmus, azzal a különbséggel, hogy a jugoszláv trockistáknak van saját államuk”. A magyar párt ideológusa szükségesnek tartotta hangsúlyozni, hogy az MKP vezetői kapcsolatot tartanak a Tito-ellenes jugoszláv politikusokkal. „Brankovtól, Jugoszlávia magyarországi követétől szerzett értesüléseik szerint Jugoszlávia egyes köztársasági pártszervezeteiben azon dolgoznak, hogy megfogalmazzák a JuKSz KB jelenlegi vezetésével szemben álló véleményüket, de sok párttagot megzavar Tito, Gyilas és mások tekintélye.” Az ugyancsak Szuszlovhoz készülő Gerő Ernő pedig 1948 júniusában az alábbi kérdést juttatta el írásban Moszkvába: „Milyen irányvonalat kövessünk a Jugoszláviával való külkereskedelem és gazdasági együttműködés terén, figyelembe véve, hogy Magyarországnak Jugoszláviával öt éves gazdasági együttműködési szerződése van. Magyarország egyelőre érvényesnek tartja a meglévő egyezményeket, de megvalósításuk során szűkíti érvényüket, viszatartja a hadianyag-szállításokat, késlelteti a hadiipari gyáraknak szóló szállításokkal kapcsolatos üzletkötéseket stb.”

Ez a kérdés azonban a Jugoszláviához való viszony ártértekeldése miatt új fejezetet nyit a magyar–szovjet pártközi kapcsolatok történetében.

Kun Miklós

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1305 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
U.S.A.
1968

1305 E 58TH ST
CHICAGO, ILL 60637

© Századvég Kiadó, Budapest 1994

A kiadásért felel: Gyurgyák János

Felelős szerkesztő: Kiss Ilona

Olvasószerkesztő: Lépesfalvi Zoltán

Műszaki szerkesztő: Horváth Andrea

A szedés és a tördelés a Books in Print Bt. számítógépes rendszerén készült

Tördelő: Sörfőző Zsuzsa

Felelős vezető: Zséli Jánosné

Nyomta és kötötte: Széchenyi Nyomda Kft., Győr 94.K—2594

Felelős nyomdavezető: Nagy Iván ügyvezető igazgató

ISBN 963 8384 476

SZÁZADVÉG KÖNYVKLUB

Magyarországon ma a jelentős szellemi értékeket képviselő könyvek – elsősorban a könyvkereskedelem átalakulásával járó zavarok miatt – nem jutnak el az igényes olvasóközönséghez. Olvasóink levelei alapján bizonyon állíthatjuk, hogy hazánkban – minden nehézség ellenére – széles körben van igény az egyetemes kultúra, a klasszikus szépirodalom, a nívós történelem- és társadalomtudomány iránt.

Ezért a Századvég Kiadó az értékes könyvek terjesztésére létrehozta a **Századvég Könyvklubot** a Budapest V. kerület, Veres Pálné utca 4–6. szám alatt.

A földszinti **könyvesboltban** a Századvég könyvei mellett kaphatók más kiadók értékes könyvei is; ugyanitt kávézó várja a vásárlókat, böngészőket. A galérián a Századvég Könyvklub otthonos környezetében folyóiratokat olvasgathatnak a régi és új klubtagok.

A könyvklubba bárki jelentkezhet, tagsági díj nincs.

A klub tagjainak negyedévenként ajánlati listát küld, melyen az **Akadémiai**, az **Atlantis**, az **Cserépfalvi**, az **Európa**, a **Gondolat**, a **Héttorony**, a **Holnap**, a **Jelenkor**, a **Magvető**, a **Századvég**, a **Széphalom**, a **T-Twins** stb. kiadók könyvei találhatók.

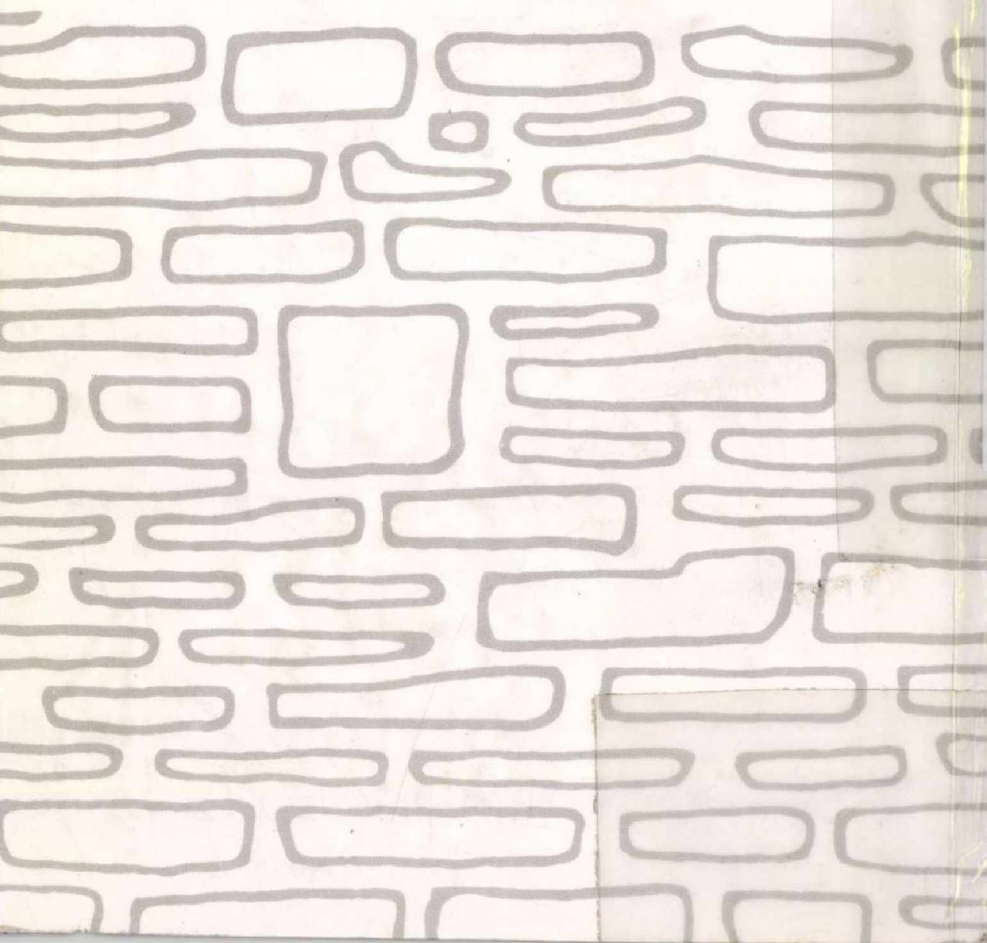
A megrendelt, csekken befizetett, postán kiküldött könyvekre a bolti árból **10%-os**; a klubban személyesen átvett könyvekre **20%-os** a kedvezmény.

A könyvklub tagjainak időről időre ajándék könyvet ad, kedvezményes könyvakciókat szervez. A klubban tájékozódni lehet könyvekről, folyóiratokról és kulturális eseményekről.

Jelentkezni lehet levélben (1053 Budapest, Veres Pálné u. 4–6.) vagy telefonon (118-2516).

A Századvég Könyvklub szeretettel vár minden leendő klubtagot, minden érdeklődőt egy jó könyvre, egy jó kávéra.

398 Ft

398 Ft

